

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI**

**2004-2005 YILLARI ARASINDA İZNİK ROMA TİYATROSUNDA ORTAYA
ÇIKARILAN ERKEN OSMANLI DÖNEMİ MİLET İŞİ SERAMİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali Osman UYSAL**

**Hazırlayan
İnan DEMİRCİ
31920004**

Çanakkale – 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
..... ait adlı
Çalışma, jürimiz tarafından
.....**Anabilim/Anasanat Dalında**
DOKTORA / SANATTA YETERLİLİK / YÜKSEK
LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Milet işi seramikleri formları, yüzey süslemeleri, süsleme kompozisyonları ve yapım teknikleri itibariyle türk sanatında çok önemli bir yere sahiptir. İznik Roma Tiyatrosunda ortaya çıkarılan millet işi seramikleri Türk sanatına kattığı yenilikler açısından da büyük önem taşır.

Anadolu'nun her bölgesinde her dönemde millet işi seramiklerinin yapımı devam etmiştir. Bu millet işi seramiklerinin Türk sanatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun en açık şekilde göstergesidir.

Türkler erken örneklerde Büyük Selçuklular'ın çini ve seramik sanatına bağlı kalmışlardır. Daha sonra bu sanatı kendilerine özgü bir hale getirmişlerdir. Türkler Orta Asya Bozkırlarında ve Anadolu'da ki yaşamları sırasında doğaya duydukları sevgiyi özlemi millet işi seramik kaplarına yansıtmışlardır.

Anadolu'daki Türk Çini ve Seramik sanatı, özellikle XIII.-XIX. yüzyıllar arasında büyük yenilikler göstermiş çeşitli teknik, renk ve desenlerle dünyada, Türk ve İslam toplumlarında büyük beğeni kazanmıştır. Günlük kullanım eşyasına bağlı olarak gelişen millet işi seramik sanatı büyük başarılar göstermiştir. Beylikler dönemi Erken Osmanlı döneminde gelişen Milet işi seramikleri Osmanlı Sanatındaki seramikleri renk, desen, sır, ve dekorlama teknikleri açısından büyük oranda etkilemiştir. Bunlar içerisinde İznik'te üretilen Milet işi seramikler önemlidir. Bundan dolayı İznik Roma Tiyatrosunda çıkarılan millet işi seramikleri incelemeye değerdir.

Bursa iline bağlı olan İznik, Marmara Bölgesinin Güney Marmara bölümünde bulunmaktadır. Bursaya uzaklığı 75 km.dir.

Denizden 85. metre yükseklikte kurulmuş olan İznik doğa güzellikleri, seramikleri ve tarihi ile ün yapmıştır.

Tiyatro İlçenin güney batısında, Selçuk Mahallesi Saraybahçe mevkiinde İznik'i çevreleyen surlara 90 m., İznik gölüne (Askania Limme) 400 m. uzaklıkta olup, denizden 98 m., göl seviyesinden 13 m. yüksekliktedir. Tiyatronun doğu-batı uzunluğu 72 m. ,kuzey- güney uzunluğu 67 m.dir

İznik, Roma, Bizans, Selçuk ve Osmanlı devirlerinde her zaman bilim, sanat ve dini merkez olmuştur. 1206 yılında Bizans İmparatoru Theodor Laskaris'in kendini İznik'te İmparator ilan etmiş olması ile burası Bizans İmparatorluğu'nun dini ve kültürel merkezi olmuştur

1331 yılında İznik Osmanlı Beyi Sultan Orhan tarafından tamamen Osmanlı sınırları içerisine katılmıştır.

16. yüzyıl başlarında Çin'den ipekyolu ile saraya hediye gelen, daha sonra varlıklı kişilerce satın alınan porselenler iznik'te yapımı devam eden Milet işi seramiklerinin önemini azaltmıştır. Sonraki yıllarda milet işi seramik kaplarının yerini çin porselenleri beyaz hamurlu mavi beyaz Osmanlı seramikleri almıştır.

SUMMARY

The formation of İznik has got an important place at the Turkish Art with its ornamentation of surface and decoration compositions. The ceramics of İznik which has been obtained from the İznik Roman Theatre was also get an unique place with the renovations added to Turkish art.

At every part of Anatolia and every part of Turkey the ceramics of İznik have been continued to produce. This shows very clearly how with ceramics of İznik has got a valuable place in Turkish Art.

In early ages Turks dependent at the art of Chinese and ceramics Art of Seljuks. After that they make it peculiar to themselves. They reflect the admire and aspiration of nature on the ceramic pats of İznik during the life Anatolia and at the Middle Asian steps.

The ceramics and Chinese of the Turkish Art specially showed the huge renovations between the Centuries of XIII and XIX and with its species of colour ornamentation and techniques is the admire of the Turkish and Islamic society. The art of ceramics of İznik which improves depending on the daily life needs show very big success. The ceramics of İznik which develops at the early ages of Ottomans and aware of belonging. State affects the ceramics of Ottomans with its colour, figure, secrets and decorations techniques. In all these works ceramic of İznik which produced in İznik has got the importance. That's why it worthy of the search the ceramics of İznik which was excavated from the İznik Roman Theatre.

İznik which is the part of Bursa, 75 kms, away from it, located southern part of meander region.

İznik which is built 85 meters high from the sea level, famous for with its natural beauty of ceramics and with its history.

Theatre is at the southwest of the town at seljuks country saraybahçe site, geometrics away from the city wall which surrounds the iznik lake. It is 98 m. high from the sea and 13 metres from the lake. The length of the theatre is 72 meters at the direction at the east-west and 67 meters is at the direction of the north-south.

İznik has always seen a religious center at the ear of Roman, Byzantine, Seljuks and ottoman. The Byzantin emporer Theodor Laskaris announce himself the commander of iznik in 1206 by this way because the religues and cultural center of Byzantine Emporer.

İznik was captured by sultan orhan in 1331 and joined to the ottoman land.

At the early ages of 16th century the ceramics come from china to the place and bought by the silk road reduce the value of millet. Consequent years Chinese porcelens and white blue ottoman ceramics with while tough take the place of ceramics of millet which produced in millet.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZİM ve PLAN LİSTESİ	vii
RESİM LİSTESİ	ix
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	xiv
ÖNSÖZ	1
I.GİRİŞ	2
II.İZNİK'İN TARİHÇESİ	5
A. Hellenistik ve Roma Devri	6
B. Bizans ve Selçuklu Devri	8
C. Osmanlı Devri	10
III. İZNIK ROMA TİYATROSU	14
IV.İZNİK'TE SERAMİK ÜRETİMİNİN BAŞLANGICI VE GELİŞMESİ	20
V. MİLET İŞİ SERAMİKLERİN ORTAYA ÇIKIŞI	25
VI.İZNİK ROMA TİYATRO'SUNDA BULUNAN MİLET İŞİ SERAMİKLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ	30
A.Yapım ve Biçim Teknikleri	37
1. Hamur Hazırlama	37
2. Astar	40
3. Sır	43
4. Renk	45
5. Biçim	48
B.Bezeme Teknikleri	49
1. Sgraffito Tekniği	49
2. Boyama Tekniği	51
a. Kontursuz Boyama (Serbest Fırça) Tekniği	52

b. Konturlu Boyama Tekniği	53
b.1. İnce Konturlu Boyama Tekniği	53
b.2. Kalın Konturlu Boyama Tekniği	54
b. 3. Astar Boyama (Slip) Tekniği	54
C. Bezeme Kompozisyon Turleri	56
1. Kenar Kompozisyonlari ve Uygulanan Motifler	57
a. Meander Motifli Kenar Kompozisyonu	58
b. Zigzag Motifli Kenar Kompozisyonu	59
c. Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu	59
d. Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu	60
e. Duz izgi Motifli Kenar Kompozisyonu	60
f. Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu	61
g. Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu	62
2. Govde Kompozisyonlari ve Uygulanan Motifler	62
a. Işınsal Motifli Govde Kompozisyonu	63
a.1. Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Govde Kompozisyonu	63
a.2. Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Govde Kompozisyonu	65
b. Geometrik Motifli Govde Kompozisyonu	66
c. Helezonik Motifli Govde Kompozisyonu	68
d. Serbest Bitkisel Motifli Govde Kompozisyonu	69
e. Figurlu Kompozisyonlar	72
f. Dış Yuzey Kompozisyonlari	74
VII. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	76
VIII KATALOG	87
KAYNAKÇA	157

ÇİZİM ve PLAN LİSTESİ

- Çizim: 1** Meander Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim: 2** Zigzag Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:3** Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:4** Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim:5** Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 6** Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:7** Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim :8** Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:9** Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:10** Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:11** Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 12** Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:13** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim:14** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 15** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 16** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonlu Kase Parçası
- Çizim: 17** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim:18** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim:19** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:20** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu,Tabak Parçası
- Çizim:21** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:22** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim: 23** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim: 24** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:25** Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:26** Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası

- Çizim: 27** Dairesel Kuşaklar içerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim:28** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu , Kase Parçası
- Çizim: 29** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim:30** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:31** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim: 32** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim:33** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim:34** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim: 35** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu,Tabak Parçası
- Çizim:36** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim: 37** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim: 38** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim: 39** Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 40** Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu,Kase Parçası
- Çizim: 41** Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 42** Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim: 43** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak
- Çizim: 44** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase
- Çizim: 45** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim: 46** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu , Tabak Parçası
- Çizim: 47** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu , Tabak Parçası
- Çizim: 48** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim: 49** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Çizim :50** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Çizim :51** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası

- Çizim :52** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim : 53** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim: 54** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim : 55** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim : 56** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Çizim : 57** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Çizim: 58** Figürlü Kompozisyonlar
- Çizim: 59** Figürlü Kompozisyonlar
- Çizim: 60** Figürlü Kompozisyonlar
- Çizim: 61** Dış Yüzey Kompozisyonları
- Çizim: 62** Dış Yüzey Kompozisyonları
- Çizim: 63** Dış Yüzey Kompozisyonları
- Çizim: 64** Dış Yüzey Kompozisyonları
- Çizim 65** Dış Yüzey Gövde Kompozisyonu
- Çizim :66** Dış Yüzey Gövde Kompozisyonu Kase Parçası
- Çizim : 67** Işınsal Gövde Kompozisyonlu Benzer Tabak Restitüsüonu Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.
- Çizim: 68** Işınsal Gövde Kompozisyonlu Benzer Tabak Restitüsüonu, Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.
- Çizim : 69** Işınsal Gövde Kompozisyonlu Benzer Tabak Restitüsüonu, Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.
- Çizim : 70** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu Benzer Tabak Restitüsüonu, Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.
- Çizim: 71** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Benzer Tabak Restitüsüonu, Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.
- Çizim: 72** İki Kontur Arasında Oluşturulan Dairesel Kompozisyonlu Benzer Tabak Restitüsüonu, Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.
- Çizim:73** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Benzer Kase Restitüsüonu Meliha Çoşkun Tuna'dan alınmıştır.

Çizim:74 Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu, Benzer Tabak Restitsyonu
Meliha oşkun Tuna'dan alınmıştır.

Çizim:75 Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu, Benzer Tabak, Restitsyonu
Meliha oşkun Tuna'dan alınmıştır

Çizim:76 Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu, Benzer Kase Restitsyonu,
Meliha oşkun Tuna'dan alınmıştır.

Çizim:77 Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Restitsyonu Meliha
oşkun Tuna

Plan :1 İznik Kent Planı

Plan :2 İznik Roma Tiyatrosu Planı

Plan :3 İznik Roma Tiyatrosu Planı

Plan :4 İznik Roma Tiyatrosu Planı

RESİM LİSTESİ

- Resim: 1** Meander Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim: 2** Zigzag Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim:3** Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim:4** Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 5** Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim: 6** Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim :7** Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim:8** Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim:9** Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim:10** Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 11** Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim: 12** Helozonik Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim: 13** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 14** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim:15** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 16** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim: 17** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 18** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonlu ,Tabak Parçası
- Resim: 19** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak parçası
- Resim: 20** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 21** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 22** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 23** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 24** Işınsal Motili Gövde Kompozisyonu Tabak Parçası
- Resim: 25** Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası

- Resim: 26** Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 27** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal , Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 28** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 29** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 30** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 31** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu,Tabak Parçası
- Resim: 32** Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Resim: 33** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 34** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Resim: 35** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu Tabak ,Parçası
- Resim: 36** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 37** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Resim: 38** Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak Parçası
- Resim: 39** Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
- Resim: 40** Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu Kase Parçası
- Resim: 41** Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
- Resim: 42** Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu Kase parçası
- Resim: 43** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu , Tabak
- Resim: 44** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase
- Resim: 45** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu , Tabak Parçası
- Resim: 46** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu , Tabak Parçası
- Resim: 47** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
- Resim: 48** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak parçası
- Resim : 49** Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Tabak parçası

Resim: 50 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Tabak Parçası
Resim :51 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası
Resim: 52 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase parçası
Resim: 53 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
Resim: 54 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
Resim : 55 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase parçası
Resim: 56 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
Resim: 57 Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu ,Kase Parçası
Resim: 58 Figürlü Kompozisyonlar
Resim: 59 Figürlü Kompozisyonlar
Resim: 60 Figürlü Kompozisyonlar
Resim: 61 Dış Yüzey Kompozisyonları
Resim: 62 Dış Yüzey Kompozisyonları
Resim: 63 Dış Yüzey Kompozisyonları
Resim:64 Dış Yüzey Kompozisyonları
Resim:65 Dış Yüzey Gövde Kompozisyonları
Resim : 66 Dış Yüzey Gövde Kompozisyonu Kase Parçası
Resim :67 İznik Roma Tiyatrosu Orchestra Bölümü
Resim:68 İznik Roma Tiyatrosu Taşıyıcı Tonoz Sistemi
Resim:69 2005 Yılı İznik Roma Tiyatrosu Kazı Çalışmaları
Resim :70 1981 Yılı Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Seramik Fırını
Resim :71 1991 Yılı Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Seramik Fırını
Resim:72 1991 Yılı Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Seramik Fırını
Resim:73 1991 Yılı Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Seramik Fırını
Resim:74 2004 yılı Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Seramik Fırını
Resim:75 Kazı Çalışmaları Sırasında Ortaya Çıkarılan Fırın Malzemeleri
Resim:76 Kazı Çalışmaları Sırasında Ortaya Çıkarılan Fırın Malzemeleri
Resim: 77 Kazı Çalışmaları Sırasında Ortaya Çıkarılan Fırın Malzemeleri
Resim:78 Kazı Çalışmaları Sırasında Ortaya Çıkarılan Fırın Malzemeleri

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

- Stadia : Roma döneminde bir ölçüm birimi
- Nikaia : İznik Adının Roma dönemindeki adı
- Sesterzen : Roma Dönemi Para Birimi
- Cavea : Antik tiyatroların sahne dışında kalan yarım daire planlı, basamaklı oturma planı.
- Scaneium : Sahne
- Analemma :Antik çağ tiyatrolarında cavea adı verilen yarım daire planlı seyirci tribünlerini iki yandan sınırlayan istinat duvarlarının adı.
- Vomitorium : Roma tiyatrolarında seyircilerin yapıya girip çıktıkları tonozla örtülü geçit.
- Diazoma : Antik tiyatro ve amfitiyatrolarında basamaklı oturma kesimini yatay olarak parçalara ayıran geçit.
- Rigol : Antik tiyatro ve amfitiyatrolarda yağmur sularını boşaltım kanalı.
- Orchestra : Antik tiyatrolarda sahne yapısının önünde yeralan üç yönden cavea ile çevrili alan.
- Kufi : Hat sanatında kullanılan bir yazı türü.
- Kobalt Mavisi : Civit Mavisi
- Çintemani : İç içe birbirlerine aynı noktadan teğet olarak değen üç

daireden oluşan ve bu biçimde  ögenin bir üçgenin köşelerini merkez alacak konumda.

ÖNSÖZ

Milet işi seramikler formları, yüzey süslemeleri, süsleme kompozisyonları, yapım teknikleri itibariyle türk sanatında çok önemli bir yere sahiptir. Türk seramik sanatının geçirdiği evreleri görmemiz açısından da millet işi seramikleri formları, motifleri, süsleme kompozisyonları ve yapım teknikleri ile önemli bir yere sahiptir.

İzник Roma Tiyatrosunda 27 yıllık kazı çalışması sonucunda çıkan yüzlerce Milet işi parça üzerinde yapılan araştırma millet işi seramik parçaları ile ilgili birçok soruyu açığa çıkar mıştır.

Bu alışmada Milet işi seramikleri sadece Osmanlı Seramik sanatını aydınlatmak ve tanıtmak amacıyla ele alınmamıştır. Çalışma sırasında ağrılıklı olarak Erken Osmanlı Dönemine ait Milet işi seramiklerinin, formsal, motifsel, ve tekniksel yönden incelenmesine önem verilmiştir. Çalışma kazılar sırasında çıkarılan millet işi seramiklerin, restorasyonu, çizimi ve tanımlaması aşamalarından oluşmaktadır.

Katıldığım yıllar içerisinde her alanda çalışmalarına önayak olan tezin hazırlanması sırasında, çıkan malzemeleri serbest şekilde araştırmama, kullanmama izin veren kazı başkanım Yrd. Doç. Dr. Bedri Yalman'a, Nurşen zkul Fındık'a ,Danışman Hocam Prof. Dr. Ali Osman Uysal'a teşekkür ederim.

Milet işi seramik kapların çizimi aşamasında bana yardımcı olan Berfu Baydere'ye Selma Gl'e eviride Neriman Kartal'a, çıkan seramiklerin fotoğraflanmasını sağlayan Nilüfer Beyhan'a, Recep nsal'a ve Ceyda Tuncer'e, oluşturulan tezin her aşamasında bana destek olan Erdoğan Demirci'ye, Melike Br'e ve aileme teşekkür ederim.

I.GİRİŞ

İlk defa buldukları yere göre isimlendirilen fakat daha sonraki dönemde yapılan kazılarda yapım yerinin burası olmadığı anlaşılan Selçuklu ve Beylikler dönemi seramik sanatının özelliklerini taşıyan kırmızı hamurlu, astarlı mavi ve beyaz renkler kullanılarak yapılan renksiz şeffaf sırlı seramiklere millet işi seramikler denir.

Amaç:

2004-2005 yılları arasında İznik Roma Tiyatrosu'nda ortaya çıkarılan Millet işi seramikleri başlıklı tez çalışmasın çıkan seramiklerin biçimlerini, kompozisyon türlerini ve yapım tekniklerini ayrıntılı olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Millet işi seramikler üzerine bugüne kadar birçok çalışma yapılmış olmasına karşın bu konuda birçok farklı görüş ve tartışma vardır. Bu görüş ve düşünce farklılıkların temel sebebi Millet işi seramiklerin ilk olarak nerede ve ne zaman yapıldıkları ile ilgilidir.

Kapsam:

2004-2005 yılları arasında ortaya çıkarılan Millet İşi seramiklerden oluşmaktadır. Millet işi seramiklerin XIV.yy'ın ikinci yarısından XVI. yy'a kadar yoğun biçimde üretimleri yapılmış ve bu dönem içerisinde renk, dekor, astar, sır, kullanımlarıyla en iyi örneklerini vermiştir. Millet İşi seramiklerin bütün yönleriyle araştırılması için daha önceki yıllarda ortaya çıkarılan Bizans, Selçuklu, Beylikler devrine ait seramikler incelenmiştir. Erken Osmanlı Dönemi seramik grubunu oluşturan seramiklerin motif, renk, form gibi özelliklerini taşıyan seramiklerden örnekler verilmiştir.

Milet işi seramikleri konu alan Nurhan Atasoy ve Julian Raby'nin hazırladığı “İznik Seramikleri” adlı çalışma seramikleri hamur, sır, yapım teknikleri, fırınlama yönünden, Katharina Otto Dorn “Des Islamische İznik” ve İstanbul Üniversitesi Türk İslam Kürsüsünden Prof. Dr. Oktay Aslanapa'nın Kırmızı Hamurlu İznik Seramikleri, Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı, Nurşen Özkul Fındık'ın İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri ve Milet İş Seramiklerinden Bir Grup Örnekleme İznik Roma Tiyatrosu adlı çalışmalarla süsleme kompozisyonları ve diğer yönlerden ayrıntılı olarak incelenmişlerdir.

Yöntem:

İlk bölümde İznik kentinin tarihçesi konumu ve gelişimi hakkında geniş bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde İznik kentinin tarihçesi anlatıldıktan sonra milet işi seramiklerin ortaya çıktığı İznik Roma Tiyatrosu'nun mimarisi, planı, ve süsleme özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde İznik'in seramik merkezi oluşu ve milet işi seramiklerinin İznik'te ilk olarak ortaya çıktığı dönem açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Milet işi seramikler ilk etapta genel olarak ele alınmıştır.

Tezin beşinci bölümünde Milet işi seramiklerin hamur, sır, form, renk gibi özellikleri geniş biçimde ele alınmıştır.

Altıncı bölümde Milet işi seramikler bezeme türleri ve bu türlerin uygulanış teknikleri yönünden incelenmiştir.

Yedinci bölümde günlük kullanım amacıyla üretilen Milet işi seramikler form çeşitleri, hamur, sır, astar, renk ve kapların yüzeyini dekorlamak amacıyla yapılan

kompozisyonlar yönünden oldukça zengin bir yapıya sahip olduğu için süsleme kompozisyonları kap yüzeyinde uygulandıkları yere göre ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Milet işi kapların, teknik ve süsleme boyutlarının ele alınışında; hem yöntem hem de bilgi kaynağı olarak özellikle Nurşen Özkul'un tez ve kitabından yararlanılmıştır. Bunun yanında, başta Nurhan Atasoy-Julia Raby'nin İznik seramikleri konu alan büyük hacimli kitabı, olmak üzere diğer araştırma ve yayınlar da yeri geldikçe kullanılmışlardır.

Teknik ve kompozisyon, yönünden seramiklerin ele alınmasından sonra sekizinci bölümde Milet işi seramikler kataloglar bölümünde bire bir ele alınmıştır. Katalog bölümünde seramik parçalar sıır, renk kompozisyon ve süsleme özellikleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

İstatiksel çıkarımlardan sonra çalışma sırasında kullanılan kaynakça listesi verilmiştir. Kaynakçadan sonra çizim listesi daha sonra resim listesi verilmiştir.

Bundan sonraki bölümde çıkan milet işi seramiklerin çizimleri yapılarak resimler ile eşleştirilmiştir.

Milet işi seramik kaplara uygulanan kompozisyonları tam olarak kavrayabilmek için daha önceden çıkarılan benzer seramik kaplarla karşılaştırılması yapılmıştır.

Katalog bölümünden sonra tiyatroya ait fotoğraflara, çıkarılan fırınlara ve fırın malzemelerine ait fotoğraflara yer verilmiştir..

II. İZNIK'İN TARİHÇESİ

İznik adı Yunanca “Eis Ten Nikaieon” (Nikaia’ya) anlamına gelen kelime grubunun “Eis” ve “Nik” kısımlarının “Eisnik”, “İsrik” olarak telaffuz edilmesiyle günümüze kadar gelmiştir¹.

İznik’in dört kapısından biri olan Lefke Kapı üzerindeki yazıtlardan bizzat “Nikaia”lıların kendi soylarının “Herakles ve Dionysos’tan” geldiğini iddia etmişlerdir². Osmanlı menkıbelerine göre de İznik’in Nuh’un en sevgili oğlu “Sam” tarafından kurulduğuna inanılmıştır³.

İznik kenti ile ilgili verilen ilk bilgiler çevresinin yüz altmış beş stadia yükseklikte ve dörtgen bir yapıya sahip olduğudur. Kentin caddeleri dik olarak birbirlerini öyle keserler ki Gymnasium’un ortasına konan bir taştan dört kapısı da görülebilecek şekildedir⁴. Strabon’un anlattığı kentin bu yapısı ve planı ana hatlarıyla günümüze kadar kalmıştır.

Kentin dört kapısı her zaman mevcut olmuş ve gerek ana caddelerin gerekse sokakların durumunda fazla bir değişiklik olmamıştır. Strabon’dan sonra geç Roma döneminden itibaren sadece surların daha geriye alındığı, 2.960 m’lik sur çevresinin 4.970 m’ye ulaşıldığı görülmüştür.

¹ YALMAN, Bedri, İznik (NICAIA), Bursa, 1999, s., 10

² IŞIK, Akbaygil, İNALCIK, Halil, ASLANAPA, Oktay: Tarih Boyunca İznik, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul-2004, s.6

³ RABY, Julian, ATASOY, Nurhan: İznik Seramikleri, İst. Üni. Sos. Bil. Enst. Yay., İstanbul, 1989, s.24

⁴ STRABON., (Çev. Adnan Pekman) Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV), Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları, İstanbul-1993, s.45

,İmparator “Diocletianus” devrinde yaşayan Nikea’lı bir aziz kentin yerleşim yeri olarak seçilmesinin nedeni olarak yerinin elverişliliği, ılımlı iklim, çepeçevre verimli arazi ve bolluk akıtan bir ırmak, salkım salkım üzüm bağları, zeytin yüklü ağaçlar, her yandan akan sular, sıra sıra değirmenler, bağlar, bahçeler ve her yanında hamamlar, suların aşılmazlığı, tapınakların görkemi, insanların seçkinliği başka yerlerden gelen ve yanı başındaki gölden çıkan ürünlerin bolluğu ile bunlara ilaveten bir günden daha az uzaklıkta ki denizden sağladığı yararlar olarak gösterilmiştir⁵.

Diğer Anadolu kentlerinde olduğu gibi İznik kenti de geçmişte bazı kültürlere sahip olmuştur. Bunun kanıtı olarak ise Augustus tarafından “Roma ve Caesar Tapınağının yapılması gösterilir. İznik’te Apollon kültüne de rastlanır; fakat Apollon adına inşa edilen tapınaktan herhangi bir kalıntı kalmamıştır⁶.

A. Hellenistlik ve Roma Devri

İznik Marmara Bölgesinin Güney Marmara bölümünde kendi adı ile anılan (Hellenistlik dönemdeki ismiyle “Askania”) gölün kıyısındadır. Coğrafi konumundan dolayı Karacakaya, Karadin, ve Çonga gibi Kalkolitik yerleşim yerleri ile Ilıcapınar, Höyüektepe, Çakırca gibi höyüklerle Prehistorik devirlerden beri iskan edildiği anlaşılmıştır⁷.

⁵ a.g.e, s.7

⁶ IŞIK,A.,İNALCIK,H.,ASLANAPA,O.:a.g.e.,s.8, Augustus.....Tanrıça Roma ve babası Caeser İçin, Iulius’un artık ölü bir kahraman olduğunu düşünerek, Efes’te ve Nikaia’da birer tapınak yapılmasına izin verir.Çünkü bunlar Asya ve Bithynia’nın en önde gelen kentleriydiler. Ve (Augustus bu kentlerde oturan Roma yurttaşlarına, bu iki Asyalılara ve Nikomedia’daki Bitthynia’lılara kendisi için tapınak yapmalarına izin verir. tanrı kültüne karşı saygılı olmalarını emreder.Yabancılarla ise,bununla Hellenleri kastederek Pergoman’ daki

⁷*Nikaia civarına yerleşen Türk fetihçiler, Rum köylülere “Bu yol Nereye çıkar” ya da “Nereye Komşu” diye sorduklarında aldıkları cevap hep “Nikaia’ya” yani “İs-Nikean”olmuştur.Türkler bu cevabı bir kalıp olarak almış ve kentin ismini de ilkin “isnikean”, daha sonra da kısaltarak “İznik olarak benimsemişlerdir. a.g.e.s.3 ÖZKUL,N:İznik Roma Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.1

Hellenistlik devirde İznik ilk olarak “Helikore” ismiyle anılmıştır. İznik daha sonra Büyük İskenderin generallerinden biri olan ve aynı zamanda Philippos’un oğlu “Antigonos” tarafından yeniden kurulmuş ve buranın ismi “Antigonia” olarak değiştirilmiştir⁸. M.Ö 301 yılında Phygia’da Antigonos İpsos savaşında İskenderin generallerinden “Lysimakhos’a” mağlup olması ve yaşamını yitirmesiyle İznik Lysimakhos’un eline geçmiştir. Lysimakhos da kenti önceki durumundan biraz daha fazla geliştirerek ismini karısına hitabeden “Nikaia” olarak değiştirmiştir. Bithynia Krallığı döneminde Nikaia ve civarının M.Ö. 281 yılında Makedonya kralı Lysimakhos ile Suriye Kralı “Seleukos” arasında Kurupedion’da (Kyros Ovası) patlak veren savaş sonrasında Nikaia ve civarının Zipoites tarafından yeni kurulan Bithynia Krallığına bağlandığı anlaşılmaktadır. Bundan sonra I.Nikomedes (280-255), Ziaeles (255-230) ve I. Prausias (230-182) Krallığı yönetmişlerdir. M.Ö.87-63 yılları arasında Mihrirates Savaşlarında geçici olarak kentin yönetimi el değiştirmişse de Nikaia Bithynia krallığının egemenliğine tekrar geçmiştir⁹.

M.Ö.74 yılında Bithynia’nın son kralı III. Nikomedes Eupator ölünce krallığını vasiyet yoluyla Roma İmparatorluğuna bırakmıştır. Bundan sonraki dönemde Bithynia bir Roma eyaleti olmasının yanında Roma’nın ikinci büyük kenti olarak tarih sahnesinde görülmeye devam etmiştir.

M.S.40-120 yılları arasında ünlü Prusalı (Bursalı) tarihçi “Dion Khrysostomos” verdiği önemli bilgiler ışığı altında “Nikaia ve Nikomedia kentleri arasında sürekli olarak mücadelelerin devam ettiği öğrenilmektedir. M.S. 194 yılında Nikaia iki Roma kralı “Septimius Severus” ve “Pescennius Niger” arasında İmparatorluğun tek hakimi olabilmek için yapılan savaşta taraf tutmuştur. Savaşta Nikaia’da yapılan “Niger’in tarafını tutan Nikaia mağlup tarafta kaldığından dolayı kent Septimus Severus tarafından cezalandırılmıştır.

Nikaia M.S. 257-258 yıllarında Güney Rusya üzerinden Karadeniz’i aşarak Bostophros (İstanbul Boğazı) üzerinden Khalkhedon’a oradan da Nikomedia, Nikaia,

⁸ STRABON:a.g.e s,45

⁹ IŞIK,A, İNALCIK,H., ASLANAPA,O:a.g.e, s. 7

Kios, Apemia ve Prusa gibi bütün Bithynia kentlerine de saldıran Gotlar tarafından büyük bir istilaya uğramıştır¹⁰.

İznik, Hristiyanlık aleminin “Nikaia konsülü” olarak adlandırdığı M.S.325 yılında İmparator Konstantinos tarafından yapılan I.Ekumenik Konsülüne ev sahipliği yapmıştır. Roma İmparatorluğu’nun M.S.395’te ikiye ayrılmasıyla İznik Doğu Roma (Bizans) toprakları içinde yer almıştır.

B. Bizans ve Selçuklu Devri

M.S.787 yılında yani Erken Bizans devrinde Nikaia’da tüm Hristiyanlık aleminin katıldığı ve doğu kiliselerinin tanıdığı son Ekumenik konsülü (Nikaia’da yapılan ikinci genel olarak yedinci) yapılmıştır. İznik M.S. 959 da VII. Constantin döneminde imparatorluğun en zengin şehirlerinden birisi haline gelmiştir¹¹.

Bizans döneminde 1057’de “İsaakios Kommenos” ordusu ile İznik’e gelip VII.Mikail Ducas’a karşı üstünlük sağlayarak İmparatorluğunu ilan etmiştir. 1071 yılında Bizans Devletinin Malazgirt meydan savaşında “Selçuklular’a” yenilmesiyle İznik üzerinde Türklerin baskısı artmaya başlamıştır. Bunun en belirgin örneği olarak “Süleyman Şah’ın” desteği ile 1078’de “Mikail Parapinakes’e” karşı “Nikephoros Botanites” İznik’e önce hakim olması daha sonra İstanbul’da taç giymesi gösterilebilir¹².

Bu olayın ardından İznik’te kalarak imparatoru destekleyen Türkler 1080 yılında kendini Bizans İmparatoru ilan eden Nikephoros Melissinos’un tarafını tutarak Bizans taht kavgalarında belirleyici rol oynamışlardır¹³.

¹⁰ a.g.e., s.12

¹¹ YALMAN,B.,İznik Tarihi, Haziran, 1969, s.3-4

¹² ÖZKUL,N.,a.g.e,s.2

¹³ ANHEGGER, R., “İznik” İslam Ansiklopedisi C.2, İstanbul, 1950, s.1256-1264

Selçuklu Devleti'nin kalıcı olarak egemenlik tarihi Selçuklu Sultanı "Melihşah'ın" Anadolu Orduları komutanlarından "Süleyman Şah'ın" 1080 yılında İznik'i almasıyla başlar. İznik bu tarihten itibaren 17 yıl boyunca Selçuklu devletinin egemenliği altında kalmıştır. Melihşah'ın ölümünden sonra İznik'te I.Kılıç Arslan dönemi başlamıştır. Bu dönemde Anadolu'da olduğu gibi İznik'te de Türk nüfusu oranı artmaya başlamıştır¹⁴.

İznik'in "Bizans'luların eline tekrar geçmesi 1097 tarihinde "Godofray de Baullion" komutasındaki Haçlı orduları sayesinde olmuştur. Kısa süreli olan "Bizans" egemenliği yaşanan iç karışıklıklardan dolayı 1105 yılında "I. Alexios'un" şehri "Kılıç Arslan'a" bırakmasıyla sona ermiştir. İznik'teki Selçuklu egemenliği 1147 yılına kadar sürmüştür fakat daha sonraki dönemde Selçuklu Devletinin yıkılmasıyla egemenlik tekrar kısa bir aradan sonra Bizans'a geçmiştir.

İznik'te Bizans hakimiyeti kesintisiz olarak 1206 yılına kadar devam etmiştir. Aynı dönemde Anadolu kentlerine sayısız felaket getiren haçlı seferlerinin dördüncüsünde Haçlılar Filistin'e gitmekten vazgeçip ani bir kararla kendileriyle müttefik konumunda olan Konstantinopolis'te zor kullanarak Latin Krallığı kurmuş Theodoros Laskaris Bizans Kraliyet Tahtını İstanbul'dan İznik'e taşımıştır.

"Nikaia" imparatorluk tahtını barındırması ve taç giyme törenlerinin gerçekleştirildiği yer olması bakımından imparatorluğun başkenti olmuştur. "Theodoros I. Laskaris" Nikaia'yı yönetim merkezi yapmış ve buraya bir İmparatorluk sarayı inşa ettirmiştir¹⁵. İznik kenti tarih içerisindeki en parlak dönemini Bizans İmparatorluğunun başkenti olarak 1206-1260 yılları arasında yaşamıştır¹⁶. Bu dönemde gerek siyasal anlamda gerek kültürel anlamda İznik Bizans İmparatorluğunun merkezi olmuştur.

Nikaia'daki patrik o dönemde genel olarak tüm Ortodoks alemine karşı sorumluluk taşımıştır. Bu dönemde patriklik Bulgaristan, Rusya, Kıbrıs, Papalık ve Kafkasya ile

¹⁴ANHEGGER, R., a.g.e., s.1256-1264

¹⁵İŞİK,A, İNALCIK,H., ASLANAPA,O., a.g.e., s.36

¹⁶ ANHEGGER, R: a.g.e.,s.1257

diplomatik ilişki içerisine girmiştir. Aynı zamanda kentte biri piskoposluk biri patriklik olmak üzere iki dinsel kurum sürekli bulunmuştur¹⁷.

Nikaia kenti bu dönemde önemli bir eğitim merkezi olmuştur. Nikaia kenti ayrıca Konstantinapolis'in "filozoflar konsülü" görevinin transferinden de büyük ölçüde yararlanmıştı. Nikaia'daki eğitim kurumlarının ne derece önemli olduğunu gösteren en önemli olay Konstantinapolis İmparatorluk Okulunun ilk Müdürünün "Georgios Akropolites'in" eğitiminin büyük bölümünü Nikaia'da almış olmasıdır.

İstanbul 1261 yılında Bizans İmparatoru "VIII. Mikhael Palailogos" tarafından tekrar ele geçirilmiştir. İstanbul'un "Latin Devleti'nden" VIII. Mikhael Palailogos" tarafından geri alındıktan sonra başkenti tekrar İznik'ten İstanbul'a taşımıştır. Bu durum da yalnızca patriklik kurumu İstanbul'a dönmemiş öteki dinsel kariyerlerde Nikaia'dan İstanbul'a dönmüştür. Patrikliğin İstanbul'a taşınması Nikaia'ya gelen gelirlerin tekrardan İstanbul'a tekrardan gitmesine neden olmuştur¹⁸.

1290 yıllarında VIII. Mikhael Palaiologos'un büyük oğlu Andronikos Batı Anadolu'daki topraklarını korumak için uyguladığı stratejiye bağlı olarak Nikaia'da uzun bir süre kalmıştır¹⁹. Nikaia Moğollara ve Türklere karşı yeniden bir sınır kenti olmuştur. Bundan sonraki dönemlerde egemenlik Selçuklu ve Bizans'lıların elinde sürekli el değiştirmiş Osmanlı egemenliği hakim kılınana kadar siyasal anlamda önemli bir istikrar sağlanamamıştır.

C. Osmanlı Devri

1307 yılında Nikaia'nın başına II.Adranikos'un kız kardeşi Maria (Moğol Hanımefendisi) vali olarak getirilmiştir. Bunun nedeni "Maria'nın" İlhanlı Hükümdarı "Abaka'nın" eski dul eşi olmasıdır. Osmanlıları korkutacağı düşüncesiyle yapılan bu

¹⁷ IŞIK,A, İNALCIK,H., ASLANAPA,O., a.g.e., s.38

¹⁸ :a.g.e.,s.42

¹⁹ a.g.e.,s.42 Nikaia halkı Laskaris döneminde hanedanı döneminde çok parlak günler geçirmişti ve halen o günleri anımsıyordu.İstanbul'da başkente Palailogoslar hanedanı yönetime hakimdi Laskaris yandaşlarının bir merkezi haline gelen Nikaia, Palailogos hanedanına yöneltilen karşıt görüşlerinde bir odağı haline gelmiştir.Andronikos'un Nikaia'yı geçici yerleşim yeri olarak seçmesinin ardındaki neden işte bu soyutlanmışlık duygusunu ortadan kaldırma isteğidir.

harekete karşın Osman Bey Nikaia çevresindeki kaleleri güçlendirme ve İznik'e yakın yerleşim birimlerini ele geçirme stratejisini devam ettirmiştir²⁰.

Orhan bey bütün stratejik noktaları ele geçirdikten sonra İznik'i kuşatmıştır. Kentin çevresindeki kuşatmayı kaldırmak için 1329 yılında "III.Andranikos" ve ordu komutanı "Ioannes Kantakuzenos" Osmanlı ordularına bir sefer düzenlemiştir. Yapılan büyük çatışmalardan sonra 1331 yılında Sultan Orhan İznik'i ele geçirmiştir.

Orhan Beyşehirin merkezinde bulunan Ayasofya Kilise'sini Cuma Camii'ne dönüştürmüştü²¹ ve bir manastırı (Süleyman Paşa) medrese haline getirmiştir. Bu, Osmanlı topraklarında kurulan ilk medresedir²². Orhan Bey Yenişehir Kapısı'nın dışına bir de cami inşa ettirmiştir. Bu da Orhan Bey'in yaptırdığı ilk camidir. Caminin yapım yılı tam olarak bilinmemekle birlikte, İznik'in ele geçirilişinden sonra bir yada iki yıl içinde tamamlandığı sanılmaktadır²³.

İznik'teki ilk camilerden biride, 1345 tarihli Hacı Hamza Camiidir. Bu cami'ye 1349 yılında adına kaynaklık eden Hacı Hamza Bey Türbesi eklenmiştir. İznik'te kesin olarak tarihi bilinen ilk yapı 1333 yılında inşa edilen Hacı Özbek camidir²⁴. Bunu caminin ana kapısında yer alan bir yazıttan anlamaktayız. Bu yazıt aynı zamanda bir Osmanlı yapısına ait olan ilk yazıt olma özelliğini de taşımaktadır²⁵.

İznik'in ele geçirilişinin hemen ardından başlatılan ve Orhan Bey'in özel ilgisi ve desteği ile yürütülen bu yapılandırma süreci, İznik Kentinin Osmanlıların gözündeki önemini açıkça ortaya koymaktadır.

1334 ile 1339 yılları arasında bir tarihte İznik'i ziyaret etmiş olan Arap

²⁰a.g.e.,s.43 Andranikos bu gelişmelere karşın Bithynia bölgesindeki kentleri Nikaia, Nikomedia, Prusa, Lopadion, Kyzikos'u güven altında tutmaya çalışmış fakat Osmanlı Beyi Orhan Bey'in Bursa'ya (Prusa) ele geçirişi ile bunda başarılı olamamıştır

²¹ Aşıkpaşade:Tarih-i Ali Osman, İstanbul ,1913

²² a.g.e,s.44

²³ OTTO,DORN,K., Islamische İznik İstanbuler Forshungen,13, Berlin, 1941, s.13-15

²⁴ a.g.e s.13-15

²⁵ a.g.e., s.18-20

gezgin“İbni Battuta” Orhan gazinin yokluğunda idareyi eşinin (Bayalun Hatun) yürüttüğünden bahseder²⁶. İbn Battuta kentin o dönemdeki genel havasından bahsederken Hristiyan nüfusun yok denecek kadar az olduğundan ve askeri nüfusun varlığından da bahsetmiştir

Kentin Osmanlı egemenliğine geçtiği dönemde valinin ve maiyetindekilerin, ileri gelen din adamlarının, değerli ikonaları, elyazmalarını ve kutsal kalıntıları yanlarına alarak kenti terk etmeleri o yörede yaşayan insanlar tarafından bir ihanet olarak algılanmıştır. Bu da halkın kitleler halinde İslam dinine geçmesine neden olmuştur²⁷.

Hızlı bir fetih politikası izleyen Osmanlı devleti ilk dönemlerde fethettikleri bölgelerde azınlık durumuna düşmüşlerdir. Türklerin sayıca az kalmaları fethettikleri yerlerde Osmanlı yöneticilerinin Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasında o bölgelerde uzlaşmacı bir politika izlemesine kaynaklık etmiştir. 1354 yılında Orhan Bey’in Bizans İmparatoru “İonnes V. Palailogos’la” İznik’e bir piskopos’un atanması için vardığı mutabakat bunun en güzel göstergelerindendir²⁸.

Bizans Nikaia’sının Osmanlı İznik’ine dönüşmesinde etkin rol oynayan kişi daha öncede bahsettiğimiz gibi Orhan Bey’in eşi Nilüfer lakabıyla anılan Bayalun Hatundur. Nilüfer hatun 1388 yılında ölünce, “I.Murad” annesinin anısına Nilüfer Hatun İmarethanesi’ni yaptırmıştır. Nilüfer hatun İmareti görkemli bir yapıdır ve mimari açıdan son derece önemlidir.

Bu yapı, Osmanlı Mimarisinin standart biçimlerinden biri olacak olan T-planlı yapıların ilk örneklerindendir²⁹.

Osmanlı Sultanlarından “Yıldırım Bayezıt’ın” Ankara Savaşında Timur ordularına yenilmesiyle “İznik” geçiçi süreyle 1402 yıllarında Timur ordularının eline geçmiş ve

²⁶ RABY,J., ATASOY,N.,a.g.e.,s.24

²⁷İŞİK,A, İNALCIK,H., ASLANAPA,O:a.g.e s.46 Bu dönemde birçok Rum’un topluluklar halinde İslam Dinine geçmesinin nedeni olarak, bölgede piskoposların ve papazların bulunmaması gösterilmektedir

²⁸ a.g.e., s.46

²⁹ Encyclopaedia of İslam,3, Leiden, 1936, s.921,İslam Ansiklopedisi Bayalun sözcüğünün Nilüfer adının yanlış okunan bir biçimi olduğu ileri sürülür.

yağmalanmıştır³⁰. Daha sonra “Yıldırım Bayezıt’ın” çocukları zamanında ve “II. Murat” devrinde kent tamamıyla Osmanlı egemenliğinde kalmıştır³¹.

İzник Bizans’ın başkentliğini yaptığı dönemdeki siyasal ve kültürel merkez olma özelliğini Osmanlı devletinin İstanbul’u 1453 yılında ki fethine kadar geçen sürede yeniden sürdürmüştür. İstanbul’un fethinden sonra eski önemini yitiren İzник yine İmparatorluğun önemli merkezlerinden biri olma özelliğini korumuştur.

Kurtuluş savaşı sırasında iki defa “Yunan” işgaline uğrayan İzник’te bu işgaller sırasında “Hellenistlik, Roma, Bizans, Selçuklu ve gerekse Osmanlı dönemine ait birçok tarihi eser harap edilmiştir³².

³⁰ RABY,J, ATASOY,N., a.g.e s.24

³¹ YALMAN,B: a.g.e s.5

³² YALMAN,Bedri., İzник (NICAEA), Bursa, 1999, s.9

III. İZNİK ROMA TİYATROSU

İznik Roma Tiyatrosu Kazısı ilk olarak 1980 yılında Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 25.6.1980 tarih ve 02.5-710.1 (16) –004465 sayılı izni ile Arkeolog Bedri Yalman tarafından kazılmaya başlanmıştır³³. İlk kazı yeri tespiti için Bursa Müzesinden Arkeolog Bedri Yalman Başkanlığında, Arkeolog Alpay Pasinli, Arkeolog İmran Erkalkan ve Arkeolog Necati Ayas'tan oluşan heyet görevlendirilmiştir³⁴.

Kuzeybatı Anadolu'nun en görkemli arkeolojik kalıntısı olan tiyatro, uzun yıllar batılı gezginlerin uğrak yeri olmuştur. Bunlardan “W. Sahn”, burasını saray kalıntısına, “Domenico Sestini”, su deposuna, “Papadapulos”, hapishaneye benzetmiş olup ilk kez 1743'de R. Pocke, kalıntıların tiyatroya ait olduğunu belirtmiş ve krokisini çizmiştir.³⁵

“Texier” ise tiyatronun kent içindeki yerini plan üzerinde belirtilmiştir. Tiyatro ile ilgili en son olarak “A.M. Schneider” 1943 yılında, kalıntıların toprak altında kalan bölümlerini inceleyerek, kroki ve resimleriyle beraber yayınlamıştır³⁶.

Roma Tiyatrosu M.S. II. yy. başlarında (98-117,111-112) Roma İmparatoru Traianus tarafından Bithynia Metropolis'i olarak İznik'e atanan Prokonsül (valisi) Plinius'un nezaretinde yapılmıştır³⁷. Proconsul Plinius'un bölgede yaptığı incelemeler sonrası İmparator “Traianus'a” yazdığı mektuplardan birinde Nikaia'da sürdürülmekte olan tiyatro inşaatından da bahsetmektedir. Bu mektupta bugüne kadar 10 milyon sesterzens harcanan tiyatronun tamamlanabilmesi için acilen ödeneğe ihtiyaç olduğu

³³ YALMAN,B.,İznik Tiyatro Kazısı 1980, Ankara, 1981, s.31

³⁴ a.g.m., s.31

³⁵ YALMAN,B.,İznik Roma Tiyatrosu, Bursa, 2000, s.81

³⁶ SCHEIDER,A.M.W. KARNAPP., Die Stadtmauer von İznik, Berlin,1938 s.35 ,TEXIER,C:Asie Mineure description geographique historique et archeologique,Paris, 1962, s.56 ÖZKUL,N: a.g.e.,s.34, YALMAN,B., “İznik Tyatro Kazısı 1987”,X.Kazı Araştırma ve Arkeometri Bildiri Ankara 1988,s.46

³⁷EYİCE,S:“İznik”,Sanat Tarihi AraştırmalarıI”, Özel Sayı Ankara,1987, YALMAN,B: İznik, (NICAEA) Bursa, 1999,s.19

belirtilmiştir. İmparatorun istenen ödeneği gönderdiği fakat tiyatronun tamamlanabilmesi için ikinci bir ek ödenek istendiği, şehir meclisinin de tiyatro ile ayrıca taleplerinin olduğu bulunan kitabeden anlaşılmıştır³⁸.

M.S. 74 yılında Bithynia Kralı IV. Nikomedes'in ülkesini veraset yoluyla Roma İmparatorluğuna bağlaması sonucu Nikaia en parlak dönemini yaşamıştır³⁹.

VIII.yy.da Bizans İmparatorluğu döneminde İstanbul'u fethetmek amacıyla gelen Arap ordularına karşı koyabilmek amacıyla İmparatorluk askerlerince kesme taşları sökülerek kent surları takviye edilmiş, seyirtmen yolu ve mazgallar oluşturulmuş ve yeni kuleler inşa edilmiştir⁴⁰.

Taşların sökülmesiyle işlevini yitiren tiyatronun mimarı kalıntılarının üzerine hayvan kemikleri, tiyatro üzerine kurulan seramik atölyelerinden atılan seramik parçaları, fırın malzemeleri atılmıştır. Tiyatro yapı içerisinde inşa edilen kilisenin mezarlığı olarak kullanılmasının da etkisiyle üzerinde 9,5 m kalınlığında toprak tabakası oluşmuştur⁴¹.

1075-1097 yılları arasında kısa bir süre Anadolu Selçuklu devletinin eline geçen İznik'e karşı bu dönemde kenti geri alabilmek amacıyla Bizans ve haçlı birlikleri tarafından birçok saldırı düzenlenmiştir. Zorlu mücadelelerden sonra tekrar Bizans İmparatorluğu'nun eline geçen kentin surlarının onarımı yapılmış, ve bu onarım sırasında yine aynı şekilde tiyatronun taşlarından faydalanılmıştır.

1204-1222 yıllarında Latinlerden oluşan haçlı orduları Türk'leri Anadolu'dan çıkarmak için düzenledikleri seferde İstanbul önlerine kamp kurmuşlardır. Burada ticaret yapan Frenklerin teşviki üzerine, kentin kapılarının içten kendilerine açılmasıyla kente

³⁸ YALMAN,B., "2002 Yılı İznik Tiyatro Kazısı", 25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, (Ayrı Basım), Ankara, 2003, s.391

³⁹ YALMAN, B., "2001, İznik Tiyatro Kazısı",24. Kazı Sonuçları Toplantısı,Ankara,2002,s.127

⁴⁰ YALMAN B: İznikRoma Tiyatrosu, İstanbul, 2000, s.81-89 Kerkides sınırındaki aslan ayağı kabartmaları, diozamadın üst caveaya çıkışı sağlayan merdiven basamakları, İstanbul Kapı'daki iki tiyatro maskı, friz parçaları, batıdaki surlar üzerinde bulunan Yunanca Kitabe, Lefke Kapı'daki iki Friz parçası ile müzeye taşınan friz, tiyatronun önemli parçalarını oluşturmaktadır. Tiyatronun işlevine son veren bu girişimler sonrası tiyatro sahası hazır bir taş ocağına dönüşmüştür.

⁴¹ YALMAN, B.,a.g.e., s.127

girip isyanlar ve yağmalamalar gerçekleştirmişlerdir⁴². İmparator “Theodore Laskaris” mahiyetiyle birlikte Nikaia’ya çekilerek 1267 yılına kadar İmparatorluğunu İznik’te devam ettirmiştir. Dışarıdan gelen saldırılara karşı “Laskaris” kent surlarını tekrardan güçlendirmiştir. Ön surlara ve gerekli yerlere yeni burçlar yaptırmış, buralarda tiyatrodan söktürdüğü kesme taşları kullanmıştır. Böylece tiyatro üçüncü kez tahribata uğramıştır. Kent içinde ve tiyatro üzerinde inşa edilen şapel de ve klise temellerinde de tiyatro taşlarının kullanımı devam etmiştir⁴³.

1331’de Osmanlı topraklarına katılan İznik’te oluşturulan dini ve sivil yapıların temellerinde de tiyatroya ait mimari parçalar kullanılmıştır.

Tiyatro İlçenin güney batısında, Selçuk Mahallesi Saraybahçe mevkiinde İznik’i çevreleyen surlara 90 m., İznik gölüne (Askania Limne) 400 m. uzaklıkta olup, denizden 98 m., göl seviyesinden 13 m. yüksekliktedir. Tiyatronun doğu-batı uzunluğu 72 m., kuzey- güney uzunluğu 67 m. dir⁴⁴.

Göl seviyesinden 7 metre yükseklikteki tiyatro kalıntılarının oluşturduğu bu tepe 7332,65 metrekarelik alana yayılmıştır

Uzun yıllar şahıs malı olarak kalan, 2.Dünya Savaşı’nda askeri depo olarak kullanılan kalıntıların üzerine tahıl, sebze ve haşhaş ekilmiştir. Kamulaştırıldıktan sonra gerçekleştirilen araştırma ve kazılar sonucu tiyatronun mimarisi hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir.

Tiyatro 84 m. doğu-batı, 63 m. kuzey-güney boyutlu düz bir alana inşa edilmiştir. Dışta üst üste iki tonozlu mekan ile yükseltilmiş taşıyıcılar 12 adettir. Bunların dışa bakan ağız kısımları açıktır. Aralarında bazı ölçü farkları olmakla birlikte 1 no’nunun eni 5,10 m., uzunluğu 7,50 m., günümüze kalan derinliği 5 m.dir. Her yüksek tonozlu mekanın önünde beşik tonozlu ikinci bir mekan sıralanmıştır. Bunlar 12 adettir. Eni 4 m., uzunluğu

⁴² a.g.e., s., 127

⁴³ a.g.e., s., 128

⁴⁴ YALMAN,B., “XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı II”, Ankara, 25-29 Mayıs 1992, s.81

6,70 m. dir. 1. ve 12. yüksek tonozlu mekanlardan diğerlerine geçiş, kesme taşlarla örülmüş yuvarlak kemerli diğerlerinde düz hat ile oluşturulan dikine dikdörtgen kapı boşluklarından yapılmaktadır.

Beşik tonozlu galeriler trapezeide tonozlu alt caveayı taşıyan mekanlarla bağlanmaktadır. Bu mekanlar arasında da ölçü farklılıkları vardır. Batıdan doğuya doğru numaralandırılan bu mekanlardan 2. no'lunun uzunluğu 10,90 m., geniş yeri 9,20 m., dar yeri 5,25m., yan kenarları 11,50 m., bugünkü en yüksek yeri 8,10 m., en alçak yeri 1,80 m.,dir. İç kısımları önemli ölçüde dolmuştur. 6.nolu trapezeide tonozlu mekanın uzunluğu 12 m., en geniş yeri 12,30., tonozun bugünkü en yüksek yeri 6 m.dir⁴⁵.

Kazılar sonunda 45 m. Doğu-batı uzunluğundaki Scaenium'un (Sahne)'nin tümü açığa çıkarılmıştır⁴⁶. Sahnenin ortasında zeminden geçilen bir kapı ile nişler arasında pembe damarlı mermerlerden yapılmış ikişer basamakla çıkılan birer kapı boşluğu bulunurken, merdiven basamaklarının iki yanında 0,55 metre uzakta, postamentler yer almaktadır⁴⁷.

Merdivenlerle ulaşılan kapıların iki yanında monoblok mermerden işlenmiş kaideli başlıklı, köşeli plaster kaideleri yer almaktadır⁴⁸.

⁴⁵ a.g.e., s.83

⁴⁶:a.g.e.,s.83....Nişlerde ve ara bağlantılarında 0,20 m. kalınlığında beyaz mermerden yapılmış süpürgelik ve 0,57 üzerinde ki mermer silmenin sınırladığı sahada mermer bir friz sıralıdır. Ele geçen parçalardan Roma döneminde kullanılan savaş araç ve gereçleri kabartma olarak frizde işlenmiştir. Kalkanlar, mızraklar, miğferler, pazıbentler, zırhlar ve kamalar dikkat çekicidir. Süpürgelik ve kornişte defne yaprakları, lotus palmet, boncuk ve kymation dizileri işlenmiştir.

⁴⁷ a.g.e.,s.86, Yüksekliği 1,15 m., başlığı 0,88 m. olan, mermer kaideler boncuk, kymation ve üç sıra defne yaprak dizilidir. Gövde sekiz yüzeylidir. Her yüzeyin 0,55 m. yüksekliği, 0,28 m. eni olup kymation motifli çerçevesindedir. Postamentler ikişerli kümelenmiş ve pembe damarlı 0,75 m. çapında sütunları taşımaktadır.Sütun başlıkları 0,50 m. taban çapı, 0,666 m. yüksekliğinde korint stilindedir. Birbirine ve Scaenium'un ara duvarlarına arşitravlarla bağlanmıştır.Tip olarak Efes Celsus Kütüphanesi cephesini andırmaktadır.

⁴⁸a.g.e.,s.86, Bunlar, ince kymation ve lotus palmet dizileri ile dekore edilmiş, üzerinde plaster kaideleri taşımaktadır. Her biri aynı özellikte olan kaideler üzerinde yaprak dizileri, düğmeli örgü motifleri ve defne yaprak dizileri işlenmiştir.Bunlar üç cephesi işlenmiş plasterleri taşımakta, üstü ise aynı özellikteki lentolarla birbirine bağlanmışlardır.Ele geçen plaster parçalarında sarmaşık motifleri, kenger yaprakları yanında mitolojik tanrı ve tanrıçalar işlenmişlerdir.Herakles, Perseus, Pegasus, Eros konuları ağırlıklı olarak işlenmişlerdir.

Sahnenin taban kısmı kasetlerle kaplanmıştır. 1,35 m. enindeki mermer kasetler, kare ve üçgen sahalara ayrılmış, boncuk ve yumurta dizileri ile çevrelenmiş, ortalarında döner yapraklı birer rozet yer almıştır .⁴⁹

Seyirciler tiyatroya, kuzeybatı ve kuzeydoğudaki 4,20 m. genişliğinde üzeri kesme taş tonozla örtülü merdivenli bölümden girmektedir. Anelemmanın buradaki uzunluğu 28,75 m olarak belirlenmiştir. Merdivenlerle düz bir platforma, oradan da doğuya dönen ve oraya 13 basamaklı, üzeri tonozla örtülü kısımdan (Vomitatorium) diozamaya geçilmektedir. Genişliği 2,7 m.dir.

Oyuncular, anelemmanın kuzeyinde 3,15 m. genişliğindeki kısımdan üstü beşik tonozla kaplı, 12 m. uzunluğundaki galeriden, 2,65 m. eni ve görülen derinliği 1,25 olan tonoz ağzından orkestraya çıkmaktadır.

Ağız'a 2 m. uzaklıkta 1,95 m. eni ve 2,20 m. uzunluğu olan ve dik açı yaparak dönen 4 m. uzunluğunda 1,35 m. eninde 0,95 yüksekliğinde beş basamaklı merdivenle çıkılan ikinci tonoz ağı bulunmaktadır⁵⁰. Bu bölümün toplam cephe uzunluğu 7,5 m. dir.

Tiyatronun tüm alt yapı mekanları birbirine kapı boşlukları ile irtibatlıdır. Bu mekanların içi seramik, heykel, kitabe ve mimari gibi parçalarla doldurulmuştur.

Tiyatronun seyirci basamakları (Cavea) iki bölümden oluşmaktadır. Alt cavea 23 basamak temeline sahiptir. Kerkides aralarındaki merdiven basamaklı parçalara surlarda sıkça rastlanmaktadır. Diozmayı örten kesme taşlardan örten kesme taşlardan çok azı günümüze kadar orijinelliğini koruyabilmiştir.

Diozamada kuzeybatı ve kuzeydoğudan açılan iki ana seyirci giriş çıkış bölümünden ayrı ikisi dar, ikisi geniş dört adet daha, giriş çıkış tüneli bulunmaktadır.

⁴⁹ a.g.e.s. 86, Saçak kısmına yakın bölüm konsollu friz ile kuşatılmıştır. Konsol kabartmaları, kenger yaprakları arasından çıkmakta, iki yanında spiralli şeritler yer almaktadır.Konsolların sınırladığı metoplar içinde birer Medusa başı çepheden işlenmiştir. Sahnenin ana frizinin,küçük frizdeki savaş aletleri ile uyumlu olarak bir savaşı anlatmakta olduğu, İstanbul ve Lefke Kapı'da görülen friz parçalarıyla ilişkisinin bulunduğu düşünülebilir.

⁵⁰ a.g.e.,s.86

Diazomadan üst caveaya geçiş simetrik beşer basamaklı kesme taş merdivenlerle mümkün olmuştur. Bunlara ait bir parça (insitu) olarak bulunmuştur. Diğer örnekler surlar üzerinde veya yere düşmüş halde belirlenmiştir.

Üst caveayı taşıyan 2,85 m.lik moloztaş duvarın önemli kısmı ayaktaadır. Bu durum önemli kısmından tiyatro sokağının geçtiği 8.5 genişliğindeki üst caveayı taşıyan tonozla, duvarlarının temelleri izlenebilmektedir.

Tiyatronun Orchestrası yarım daire planlıdır. Etrafı kesme taştan bir çemberle çevrelenmiş olup cavea ile arasında bir kanal (Rigol) oluşturulmuştur. Yağışlar sonrasında bu rigol vasıtasıyla tiyatrodaki su birikintilerinin oluşması engellenmiştir. Orchestra zemininin mermer, tuğla veya sıkıştırılmış toprakla mı örtülü olduğu henüz ortaya çıkarılamamıştır⁵¹.

Orchestranın tam olarak ortaya çıkarılmamasından dolayı ne amaçla kullanılmış olduğu ile ilgili herhangi bir görüş yoktur. En çok inanılan söylence orchestranın gladyatör döğüşleri için kullanıldığıdır. Tiyatrodaki sonraki yıllarda çıkarılan kalkan kabartması bu görüşü doğrulamaktadır.

IV. İZNIK'TE SERAMİK ÜRETİMİNİN BAŞLANGICI VE GELİŞMESİ

⁵¹ a.g.e.,s.88

Anadolu'da ilk seramik ürünlere Neolitik Çağ'da (M.Ö) Catalhöyük'te ve Can Hasan'da yapılan kazılar sonucunda ulaşılmıştır⁵². Daha sonraları seramik yapımı Anadolu'da Kalkolitik, Tunç, çağlarında Asur Kolonileri, Hitit, Frig, uygarlıkları döneminde de devam etmiştir.

İlk yerleşim tarihi M.Ö. III. ve IV. yy'lara kadar inen İznik'te diğer Anadolu kentlerinde olduğu gibi seramik üretiminin olup olmadığına ilişkin ilk çalışmalar İstanbul Üniversitesi Türk İslam Eserleri Kürsüsünden Prof.Dr. Oktay Aslanapa tarafından 1963-1964 yıllarında ki kazılarla başlamıştır. Bu kazı çalışmalarından önce belediyenin şehir içi su kanallarını yenileme çalışmaları ve diğer harfiyat çalışmaları sırasında da seramik ve çini parçaları ortaya çıkmıştır. İznik'in her yerinde; sürülen tarlalarda, kazılan bahçelerden milet işi seramiklerine ait birçok parça ortaya çıkarılmıştır. İleri ki dönemlerde yapılacak kazıda birçok fırın ve seramik parçalarıyla karşılaşmıştır.

İstanbul Üniversitesi kazılarının dışında, Bedri Yalman başkanlığında 1980 yılından günümüze kadar aralıksız devam eden İznik Roma Tiyatro'su kazılarında Hellenistlik ve Roma döneminden başlayarak günümüze kadar seramik yapımının devam ettiği görülmüştür. Her sene düzenli şekilde sürdürülen çalışmalarla çıkan buluntuların sayısı sürekli artmaktadır.

Hellenistlik dönemde caddeleribirbirini dik olarak kesen ızgara plan yapısına sahip modern bir kentinseramik yapımında da gelişmiş olması oldukça doğal bir olaydır ⁵³.

İznik'te sürdürülen kazılardan çıkan buluntulara bakılarak Bizans döneminde de Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde yapılan seramiklere benzer seramiklerin yapıldığı görülmüştür. Kırmızı ve beyaz hamurlu, yanık, bozuk seramik parçaları, yarı

⁵² ÖZEN,A.T.,Geleneksel Çömlek Sanatı,Eskişehir,2001,s.4

⁵³ STRABON., a.g.e.,s.45

mamul örnekler ve fırın malzemeleri Bizans döneminde de İznik'te Bizans döneminde de seramik üretiminin yapıldığının işaretidir⁵⁴.

Tiyatro kazısında Bizans dönemine ait üretilen kırmızı ve beyaz hamurlu, figürlü, (Kartal, Aslan, Tavus Kuşu, ve Mitolojik yaratıklar) figürsüz, tek renk sırlı, seramikler bunu ortaya çıkarmıştır. Bizans seramiklerinde slip, sgraffito, derin oyma ve kazıma gibi süsleme teknikleri de kullanılmıştır. Bizans dönemine ait çıkan buluntular IX. ve XIII. yüzyıl örnekleridir.

Selçuklu etkisi İznik'te XI. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hissedilmeye başlanmıştır. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılan kazılar sonucu Selçuklu dönemine ait farklı nitelikte seramikler ortaya çıkartılmıştır. Selçuklu seramikleri Bizans seramik sanatı ile Osmanlı seramik sanatı arasındaki köprüyü kurması bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Selçuklu seramiklerinin yapımında İznik'e özgü olan kırmızı kil kullanılmıştır. Seramiklerin hamur rengi kırmızı ve beyazdır. Süsleme tekniği olarak birden çok teknik kullanılmasına karşın en yaygın olanları slip ve sgraffito teknikleridir.

Sgraffito tekniği Bizans seramik sanatında çok kullanılan bir süsleme tekniğidir. Uzun bir süre İznik'te beraber yaşama imkanı bulan Selçuklu ve Bizans seramik ustalarının birbirlerini etkilemeleri sonucu olmalıdır. Selçukluların seramik sanatında da sgraffito tekniği yaygın olarak kullanılmıştır. Ayrıca XII. ve XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu Seramiklerinde sgraffito tekniğinde bezemelerle karşılaşılır.

Beyşehir gölü batısındaki Kubad Abad kazılarında çıkan kırık fincan, bardak, kase, kandil gibi eşyalarda ve İznik Roma Tiyatrosu kazısında çıkan kase, tabak gibi Milet işi eşyalarda da ki gibi sgraffito tekniği kullanıldığı anlaşılmıştır. Selçuklu dönemine ait seramiklerin bezemelerinde bu teknik çok belirgin olarak kendisini göstermiştir⁵⁵.

⁵⁴ ÖZKUL, N., a.g.e., s.11

⁵⁵ ÖNDER, M., "Kubad-Abad Sarayı Kazılarında Bulunan Dört Resimli", Çini Sanat Tarihi Yıllığı II, İstanbul, 1966-68 s.116-121

Bizans İmparatorluğunun sadece Anadolu'da İstanbul ile sınırlı kalmasından sonra İznik 1331 yılında Osmanlı İmparatorluğunun eline geçmiştir. Bu dönemden itibaren İznik'te Osmanlı sanatı gelişmeye ve büyümeye başlamıştır.

İznik 1331 yılında Osmanlılar tarafından alındıktan sonra Bizans teknolojisi ile üretilen seramikler zamanla formları, desenleri, yapımcıları, teknolojisi ile Türkleşmeye başlamıştır. Değişim arkeolojik buluntular ve malzeme analizleri ile de artık takip edilebilir durumdadır. Teknolojik değişimin ilk adımı beylikler dönemi (Milet İşi) seramikleridir.⁵⁶

Antik dönemden itibaren kesintisiz bir yerleşimin devam ettiği İznik'te seramik üretiminde kesintiye uğramadan devam etmiştir. İznik Roma Tiyatrosu ve yapılan diğer kazılardan çıkan Hellenistlik, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemine ait seramikler bunu göstermiştir. Osmanlı seramik sanatının İznik'te çok hızlı biçimde gelişmesinde bu nedenlerin büyük etkisi vardır.

Slip tekniğinde yapılmış İlk Osmanlı seramikleri kaba ve iri taneli kırmızı hamurludur. Üzerlerine beyaz astar çekilerek motifler yapılmıştır. Kullanılan sırların renkleri kahverengi ve sarıdır⁵⁷. Kapların orta kısımlarında benekler üç ayak izleri belirgindir.

Sgraffito tekniğinde yapılmış Osmanlı Seramikleri genellikle yeşil sırlı olup kase dipleri iç içe geçmiş dairelerden oluşmuştur. Dairelerin çevrelerindeki bordürlerin aralardaki boşlukları doldurmak için de kap yüzeylerine armut biçiminde motifler kap yüzeyine yerleştirilmiştir. Köşe motiflerinin içi sgraffito tekniğinde kahverengi kıvrık dallar, rumiler, palmetler ve sırlı çizgilerle doldurulmuştur. Kapların iç yüzeylerinde kullanılan ince işçilik dış yüzeylerinde pek görülmez. Kapların dış kısımları yarıya kadar astarlanmış serbest fırça vuruşlarıyla çizgiler oluşturulmuştur.

⁵⁶TUNA,T., "Erken Dönem Osmanlı (beylikler) Seramik Teknolojisi" 7-9 Nisan 1999 Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yılı Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi, Konya,1999, s.4

⁵⁷ÇORUM,B., "1974 Yılında Bursa Müzesi Tarafından Müsadere Edilen İznik Seramikleri" Sanat Tarihi Yıllığı VI .İs. Üni.San. Tar.Ens., İstanbul, 1976, s.279

XV.yüzyıl başlarından itibaren İznik'te beyaz, sert hamurlu porselene benzer Osmanlı seramikleri yapılmaya başlanmıştır. Halkın ekonomik durumunun ve yaşam seviyesinin artması sonucu kullandığı kap kacakların da niteliğinde bir gelişme farklılaşma oluşmuştur ve bu dönem seramikleri bunun kanıtıdır. Bu devir aynı zamanda seramik sanatının ikinci devridir. Sır şeffaf, çok ince ve parlaktır. Motifler rumi, palmet, hatayi, lotus ve stilize bulut motifleridir. Çin bulutu, lale, kıvrık dallar ve balık pulu motiflerinin alternatif sıralanması ile doldurulmuş motiflerde bulunmaktadır. Tavşan ve balık figürleri de mavi-beyaz seramiklerde kullanılmıştır. Müstakil çiçekler arasında koşan tavşan ve kuş figürleri de görülmektedir. Kufi ve nesih yazılı seramik örnekleri de vardır⁵⁸.

Osmanlı Seramik Sanatının üçüncü dönemini oluşturan XVI.yy'da ikinci yarısında ismini Şam'daki abidelerde bulunmasından dolayı "Şam İşi" seramikleri olarak alan seramiklerin yapımı almıştır.

Sıraltı tekniği ile yapılan bu seramikler daha önce görülen lale, sümbül, karanfil motiflerin yanında tomurcuk veya açılmış güller, enginar, balık pulları gibi motiflerle daha da zengin hale getirilmişlerdir. Şam işi seramiklerinde natüralizm etkisinin ağır bastığı görülmüştür. Bu seramik kaplarında parlak renkler yerine mat ve hafif renkler kullanılmıştır. Bu grupta zeytuni ve kimyon yeşili, manganez veya menekşe moru, konturlar için yeşilimsi siyah renkler kullanılmıştır.

Süslemelerde lacivert, kimyon yeşili ile spiral motiflerden oluşmuş bordürler kullanılmıştır.

Rodos İşi adıyla tanınan XVI. yüzyılın ortalarından XVII. yüzyıl sonuna kadar devam eden, Türk seramik sanatının IV. ve en uzun süreli grubu olan beserler çoğunlukla İznik'te ve Kütahya'da yapılmıştır. Renkler parlak renge sahip beyaz zemin üzerine kobalt mavisi, yeşil, firuze ve 40-50 yıl görüldükten sonra kaybolan kabarık parlak mercan kırmızısıdır". Karanfil, lale, sümbül, gül, menekşe, zambak, nar çiçeği, erik çiçeği, hançer çiçekler, asma ve

⁵⁸ a.g.e., s.284

servi gibi nebati dekorlar çok kullanılan öğelerden olmuşlardır⁵⁹.

XVI. yüzyıl ortasından XVII. yüzyıl ortasına kadar çok kaliteli örnekler çıkaran İznik Atölyeleri XVII.yüzyılın ikinci yarısından sonra kalite, renk ve sır bozulmalarıyla eski önemini yitirmiştir. XVII. yüzyıldan itibaren İznik seramiklerinde görülen niteliksiz üretim bir ölçüde halkın günlük kullanım ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmıştır⁶⁰. İznik bu yüzden o dönemde başka bir seramik merkezi olan Kütahya'ya göre geri kalmıştır.

Bu da XVII. yüzyıl Kütahya ürünlerinin kolaylıkla İstanbul pazarına girmesine neden olmuştur.⁶¹ Öte yandan XVIII. yüzyılda kendine has renk ve desenlerle İznik'in XVII.yy. sonlarından itibaren etkisini kaybetmesinden sonra bu alandaki boşluğu Kütahya doldurmuştur. Canlı domates kırmızısı, yerini kahverengiye bakan bir tona bırakmıştır. Bu dönemle başlayan bozulma süratle devam etmiş ve İznik çinicilik merkezi olma özelliğini eski ihtişamına göre kaybetmiştir.

İznik seramik ve çinilerinin etkisi, XIX.yy. sonlarında özellikle Avrupa'da yeniden gündeme gelmiş XX.yy'ın başları itibariyle de bu ilgi devam etmiştir. Bu dönemde bazı Avrupa ülkelerinde başarılı taklitler üretilmiş ve kolleksiyonlara girmiştir. Bunların bazıları kendi işaret hatta damgaları ile taklit ötesi yeniden üretim denemeleri olarak ortaya çıkabilmiştir⁶².

II.Dünya Savaşından sonra Kütahya, seramik ve çini sanatındaki yeniden yapılanma sırasında Çanakçı Emin İznik tipi üretime yönelmiş farklı hamur ve sır, farklı altyapı ile hatta “replikalara” kadar işi ilerletmiştir. Günümüze kadar Eşref Eroğlu, Rasih Kocaman, Prof.İşıl Akbaygil, Faruk Şahin, Turgut Tuna, Adil Can Güven ve Nursan Hanım gerek kurdukları atölyelerle veya diğer çalışmalarlarıyla İznik seramik sanatınının kaybolmasını engellemeye çalışmaktadırlar.

⁵⁹ ÇORUM,B., a.g.e., s.286

⁶⁰ RABY,Julian, ATASOY,Nurhan: İznik Seramikleri, İst.Üni. Sos. Bil.Enst.Yay. İstanbul, 1989, s.27

⁶¹ a.g.e., s.27

⁶² İŞİL,Akbaygil,İNALCIK,Halil, ASLANAPA,Oktay., a.g.e., s.242

IV. MİLET İŞİ SERAMİKLERİN BAŞLANGICI VE GELİŞMESİ

İlk defa buldukları yere göre isimlendirilen fakat daha sonraki dönemde yapılan kazılarda yapım yerinin burası olmadığı anlaşılan Selçuklu ve Beylikler dönemi seramik sanatının özelliklerini taşıyan kırmızı hamurlu, astarlı mavi ve beyaz renkler kullanılarak yapılan seramiklere Milet işi seramikler denir.

Milet işi seramikler bu adlandırmanın dışında Ada İşi, Köylü Kapları, Anadolu Beylikler Devri Keramikleri, Erken dönem Osmanlı İznik Seramikleri, İznik İşi gibi adların yanısıra İlk Devir Osmanlı Keramiği olarak da adlandırılmışlardır⁶³.

Sonraki senelerde “Milet”te yapılan kazılardan “Milet İşi” seramiklerin yapım yerinin Milet olmadığı anlaşılmıştır. “Wolfgang MÜLLER-WIENER’in” 1982 yılında başlattığı kazı çalışmaları ve 1975 yıllarında başlatılan Miletopolis hamam kazılarından Milet’te bizim tanımladığımız türde seramik parçalarla karşılaşılmamıştır⁶⁴.

İznik’te yapılan muhtelif kazılar, F.Sarre’nin Milet’teki buluntulara dayanarak Milet İşi dediği kırmızı hamurlu seramiklerin nerede yapıldıkları konusundaki tartışmaları ve çelişkileri ortadan kaldırmıştır⁶⁵.

Diğer açıdan aynı dönemde “Milet İşi” seramikleri “Ada İşi” olarak adlandıran “Rice” bu seramiklerin Bizans ve Yunan kaplarında görülen motif ve kompozisyon özelliklerini taşıdığını belirtmiş ve “Milet İşi” seramiklerin Ege adalarında üretildiklerini ileri sürmüştür⁶⁶.

K.Erdmann bazı yönleriyle “Rice’a” katılarak Ada İşi tanımlamasını

kabul etmiş fakat seramiklerin Milet’te üretildikleri fikrine karşı çıkmıştır⁶⁷.

⁶³ ÖZKUL,N.,a.g.e.,s.16

⁶⁴ KOZAMAN,OYA: “Miletopolis-Hamam Kazısı”, Türk Arkeoloji Dergisi, XXIV. Ankara, 1977 s.29,31, MÜLLER WIENER W: “Milet 1982 Yılı Kazı Raporu”,V.Kazı Sonuçları Toplantısı, İstanbul,1983,s.247

⁶⁵ PAKER,M., “Anadolu Beylikler Devri Keramik Sanatı”,Sanat Tarihi Yıllığı,1964,1965,s.156

⁶⁶ RICE,D.T.:Byzantine Glazed Pottery,Oxford,1933, s.99-100

⁶⁷ ÖZKUL,N:a.g.e s.17 adlı tezden ERDMANN,K: “Neue Arbeiten zur Türkischen Keramik” Ars Orientalis, s: 191-219 K. Erdmann bunların Batı Anadolu’da yapıldıklarını kabul etmekle beraber yine adalardadır

Erdmann çıkan seramik parçalarını incelemesinden sonra asıl üretim merkezinin Anadolu'nun batısında, belki kuzeybatısında olması gerektiği ve ihraç edilmek için Milet'e getirilmiş olabileceği görüşüne varmıřtır⁶⁸.

Milet Beylikler devrinin önemli ihraç limanıdır ve bu seramikler ihraç edilmek için buraya getirilmiřtir⁶⁹.

Sarre" gibi çıkan fırın malzemelere sırsız parçalara dayanarak "Milet İşi" seramiklerinin üretim merkezinin Milet olduğunu ileri sürmüřtür⁷⁰. Muharrem Pakar'de "Milet İşi" seramiklerin önemli bir kısmının İznik'te yapılmış olduğunu kabul eder fakat başka merkezlerde de seramik yapımının olduğunu ileri sürer. İznik'ten *başka* Kütahya, Milet, Konya, Antalya, Slifke, Malatya, Bursa ve İstanbul'da çıkarılan parçalardan bu seramiklerin gayet geniş bir alanda yapıldığı ortaya ıkmıřtır⁷¹

Milet İşi seramiklerin ilk olarak ne zaman ve nerede yapıldığı ile ilgili sorulara İznik'te yapılan kazılarla cevap verilmiştir. İznik Roma Tiyatrosu, ini Fırınları Kazısı ve yapılan diğer çalışmalarda binlerce seramik parça, hammadde, üç ayaklar, fırınlara ait aletler, malzemeler, dereceler, sır kümeleri, boyanmış, fırınlanmamış, yanmış, bozulmuş, parçalar ortaya ıkarılmıřtır⁷².

yapılmış tezini ileri sürmüştür. Tamamen Anadolu'da yapılan bu keramiklerin Adalarla alakasının olmadığı ve Ada İşi tabirinin de hatalı olduğunu kabul etmekteyim.

⁶⁸ ERDMANN,K.:a.g.e., s.206

⁶⁹ PAKER,M:,a.g.e, s.156

⁷⁰ OTTO,DORN,K:a.g.e,s.88

⁷¹PAKER,MUHARREM: "Anadolu Beylikler Devri Keramik Sanatı", Sanat Tarihi Yıllığı, İstanbul, 1964, 1965, s.156

⁷² YALMAN,B: "İznik Roma Tiyatrosu",1981-2003 Yılları Arası Kazı Sonuçları Sempozyumları ve Toplantıları, Bursa, 2004, s.69,70, ASLANAPA,O:İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Türk Sanatı Kürsüsü Başkanı, Prof.Dr.O.Aslanapa tarafından 1963-1964 kazıları. ASLANAPA,O., YETKİN,ř., ALTUN,A: İznik ini Fırınları Kazısı II.Dönem, İstanbul, 1989, s.20

Prof Dr.Oktay Aslanapa'nın 1963-1964 yıllarında İznik'te yaptığı kazılarda; bol miktarda poli krom dekorlu Milet İşi seramik buluntuları arasında; yine doğal çömlekçi kili ile çalışılan, biri saydam sır altına kazıma tekniği ile, diğeri saydam renkli sır altına kabartma astar ile mono krom dekorlu kap-kacak seramiği ile beraber, bazı çini fırını kalıntılarının da meydana çıkışı, Milet İşi diye anılan bu tip seramiklerin kesinlikle İznik mamulü olduklarını doğrulamıştır⁷³.

Çanakkale de, Anadolu'nun önemli seramik merkezlerinden bir tanesidir. Kent merkezine 45 m. uzaklıktaki Akaçaalan köyünde yapılan yüzey araştırmaları ve kazıları sırasında“Milet İşi” seramik parçaları ve fırın malzemeleri ele geçirilmiştir.⁷⁴

Daha sonraki dönemlerde Anadolu'nun başka bölgelerinde yapılan kazılarda da Milet işi seramiklerle karşılaşmıştır. Kütahya'da 1979 yılında belediyenin yapmış olduğu harfiyat çalışmaları sırasında ele geçen sırlı, sırsız parçalar, fırın malzemelerin İznik'le aynı dönemlerde Kütahya'da da Milet İşi seramik üretiminin yapıldığını ortaya koymuştur⁷⁵.

İstanbul'da sistemli bir şekilde yapılan Saraçhane kazılarında sgraffito tekniğinde “Milet İşi” parçalar ele geçirilmiştir⁷⁶.

Greenwalt başkanlığında yapılmış olan Sardes kazılarında da 1975 sezonunda “Milet İşi” seramik parçalar ortaya çıkarılmıştır⁷⁷.

⁷³ ASLANAPA,O: Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı.İstanbul ve İznik Kazılarında ele geçen keramikler ve çini fırınları, Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri,İstanbul,1959,s.62-65

⁷⁴AKARCA,A: “ Gemi Tasvirli Bir Çanakkale Tabağı ve Ressamı”, Sanat Tarihi Yıllığı VII,İstanbul, 1977,s.1-19

⁷⁵ ASLANAPA,O:Kütahya Seramik Sanatı,Kütahya,İstanbul,1981-1982,s.68-82

⁷⁶ HARRİSON, M.,ve FIRATLI,N: Excavations at Saraçhane in Istanbul Second and Third Preliminary Reports Dumbarton Oaks Papers, İstanbul,1966,s.223-238 HARRİSON,M: “Excavations at saraçhane in İstanbul: Fourth Preliminary Reports”,21 İstanbul,1967,s.223-238

⁷⁷GREENWALT,J ve CRAWFORD, H: The Eighteenth Campaign at Sardis (1975) Basor, London, 1976 s.223 238

Eskişehir’de Şarkhöyük-Dorileion kazılarında bir “Milet İşi” gövde parçası ele geçmiştir. Efes’te İonnas Bazilikası kazılarında da henüz sergilenmemiş depoda bulunan “Milet İşi” parçalar bulunmaktadır⁷⁸.

Bursa Müzesi ve İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesinde, Malatya, Manisa, İzmir, Bergama müzelerinde kazılar sonucu elde edilmiş “Milet İşi” seramikler vardır.

İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından “Prof. Naumann” başkanlığındaki 1963 yılında yapılan Sultanahmet civarındaki kazılarda da “Milet İşi” seramikler ortaya çıkarılmıştır⁷⁹.

Balıkesir’in Sındırğa ilçesinde Bedri Yalman başkanlığında devam ettirilen yüzey araştırmaları sırasında üç adet “Milet İşi” seramik parçasına rastlanmıştır⁸⁰.

Milet İşi tarzında yapılan seramikler genellikle halkın günlük kullanımı için yapılan kap ve kacaklardır. Fakat Ankara’da yapılan kazılarda Milet İşi seramiklerin mimari süsleme ögesi olarak da kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Milet işi seramikler Ankara Camilerinin mihrap ve duvar bezemelerinde de çok sayıda kullanılmıştır.

Ahi Yakup Camii mihrabının nişi ile taç kısmındaki yazı frizi arasında mavi ve lacivert bitkisel desenli Milet İşi bir tabak alçıya gömülmüştür⁸¹. Hacı İvaz Mescidi hariminin kuzey duvarında bir adet Milet İşi ve Son cemaat yerinde bir mavi beyaz tabak yer almaktadır⁸².

Ankara Örtmeli (Hoca Hundi) Mescidinin mihrabında da iki adet “Milet işi”, iki tek renk sırlı kase mimaride süsleme ögesi olarak kullanılmıştır. Molla Büyük Mescidinin mihrabında ve Ankara Arslanhane Camii’nin doğu kapısının da tuğlaların arasındaki

⁷⁸ ÖZKUL,N., a.g.e., s.21

⁷⁹ Naumann,İstanbul Arkeoloji Ens.Başkanlığındaki kazılar,İstanbul,1963, s.89,95 Yalnız son Sultanahmet kazısında çıkarılan parçalarda dekor ve dekor rengi İznik’tekilerine benzemekle beraber daha değişik bir havaya sahip oluşları ve kırmızı kilin kirli siyahımsı görülmesi 1453’ten sonra İstanbul’da da seramik fırınlarının faaliyette olduğunu göstermiştir

⁸⁰ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.21

⁸¹ ÖNEY,G.,Ankara’da Türk Devri Yapıları,Ankara,1971,s.40-42

⁸² ÖNEY,G.,a.g.e.,31-33

derzlerde yer yer patlıcan moru çini mozayikler ve oldukça kaliteli işçilik gösteren milet işi seramik parçalarına ait izler yer almaktadır.⁸³

Atabey Ertokuş Medresesi Kazısında kırmızı hamurlu, beyaz astar üzerine mavi renkte çizgisel ve soyut bitkisel desenli Milet işi kaplara ait parçalarda rastlanmıştır⁸⁴.

IV. İZNİK ROMA TİYATROSUNDA BULUNAN MİLET İŞİ SERAMİKLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

⁸³ DEMİRİZ, Y., “Mimari Süslemede Renk Unsuru Olarak Kullanılan Keramik Çanaklar”, Sanat Tarihi Yıllığı, İstanbul Üni. Yay. İstanbul, 1973, s.178, DEMİRİZ, Y., Osmanlı Mimarisinde Süsleme, I. Erken Devir (1300-1453) Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1979, s. 217-223, 201-204

⁸⁴ UYSAL, A. OSMAN: “Ertokuş Medresesi Kazısında Ele Geçen Buluntular” Isparta’nın Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu (16-17 Mayıs 1998, Isparta), C.3 Isparta, 2001, s.94

İznik Roma Tiyatrosu kazılarında ortaya çıkarılan “Milet İşi” seramiklerin genel özelliklerini incelemeden önce daha önceki kazılarda ortaya çıkan Milet işi seramiklerle ilgili olarak genel bir tanımlama yapmak Tiyatroda çıkan seramikleri tanımlamak analiz etmek açısından çok önemli olacaktır.

XIV-XV. yüzyılda İznik’te yapıldığı Prof. Dr. Oktay Aslanapa tarafından 1964 yılı kazısında ispat edilen “Milet İşi” seramiklerinin bir yanlıgı yüzünden yapım yerleri günümüze kadar yanlış olarak gelmiştir. Yapılan kazılar sonucunda buluntuların yoğunluğundan ana üretim merkezinin İznik olduğu analşılmıştır.⁸⁵.

Erken Osmanlı ve Beylikler devri seramikleri olarak da tanımlanan seramikler XIV. yüzyılın ortalarından başlayarak XV. yüzyılın sonlarına kadar yoğun olarak üretilmişlerdir. Milet işi seramikleri daha sonraki dönemlerde başta Kütahya ve Çanakkale olmak üzere az bir değışikliğe uğrayarak 19. yüzyılın sonuna kadar yapımı devam etmiştir⁸⁶.

Milet İşi Seramiklerinin niteliğine bakıldığında Türk-İslam-Anadolu kültürlerinin sentezi görölmektedir. Milet işi Seramikler üzerinde yapılan incelemeler sentezin biranda gerçekleşmediğini değışimin uzun bir zaman aldığını gösterir.

Bunda şehrin sürekli el değıştirmesinin (Bizans-Selçuklu-Bizans-Osmanlı) şiddetli kültürel çalkantılara maruz kalmasının yol açtığı etkiler vardır. Bu gibi etkiler yeni sentezlerin biranda ortaya çıkmasını engellemiştir.

Milet işi seramikleri günlük kullanım eşyası olarak üretildiğinden için ortama bağılı olarak alıcıların, kullanıcıların değışmesiyle seramiklerde de değışim görölmektedir. Genel olarak bakıldığında millet işi seramiklerinin üretimine yön veren alıcının (pazarın) istemi olmuştur.

⁸⁵ ASLANAPA,O.,“İznik Kazılarında Ele Geçen Keramikler ve Çini Fırınları. Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri II”, İstanbul ,1968, s.62-73

⁸⁶ TUNA,T.,a.g.e,s.1

Milet işi seramikleri tamamen halkın günlük ihtiyacına cevap vermek amacıyla gayet seri ve acele bir şekilde imal edilmiştir. Milet işi Seramikleri mahalli atölyelerde yapımına başlanan ve daha sonra bir halk sanatı olarak doğup gelişen bir seramik sanatıdır.

Milet işi seramiklerinde genelde daha baskın olan Türk kültürünün etkisi hakimdir. Seramikler acelesi olan, güvencesi tehlikede, kaos ortamında dahi güzelliklerden vazgeçmeyen insanların kullandığı seramiklerin yapısını anlatır.

Beylikler Devrinde beyaz hamur adeta unutulmuş, onun yerini ihtiyacı karşılayacak şekilde kırmızı hamur almıştır. Anadolu'da İznik dışında birçok merkezde seramik yapılmaya çalışılmış fakat başarılı olunamamıştır. Bunun en büyük nedeni İznik ve çevresinde bulunan kırmızı kilin hiçbir merkezde bulunamamasıdır.

Antikiteden beri kırmızı hamurlu keramikler yapılmıştır. Bizans hakimiyeti sırasında da yine bu bölgenin bazı yerlerinde Bizans keramikleri kırmızı hamur kullanılarak yapılmıştır.

Beylikler Devri keramikleri hamur yapısı bakımından Bizans keramiklerine benzemiştir. Aynı hamur yapısı daha sonraki dönemlerde Selçuklu ve Osmanlı dönemi seramiklerinde de kullanılmıştır.

Milet işi seramiklerinin hamurlarında iskelet teşkil edici olarak kuars alletropları kullanılmıştır. Kuars mermer, dolomit magnezit'i pişme esnasında bağlayarak gövdeye sağlamlık kazandırmıştır. Milet işi seramiklerinin hamurlarında genişmesi küçük olan çakmak taşıda kullanılmıştır. Bu olay camlaşan kuarsın genişmesini azaltmıştır. Astar da mermer dolomit, magnezit kullanılırken sırda daha temiz olan kristal kuars tercih edilmiştir⁸⁷.

Milet işi seramiklerinde boyalar astar ve hamura % 10-50 renk oksit katılarak sağlanmıştır. Dekorlarda hakim renk lacivettir. Bunun yanı sıra firuze, siyah, turkuaz, mor (patlıcan moru) ve yeşil renkler de kullanılmıştır.

⁸⁷TUNA,T.,a.g.e.,s.2

Milet işi seramiklerde sırça ve sır yapımında ergitici olarak Na₂O ve PbO kullanılmıştır. Sırça ve sır yapımında yine % 80 kuars kullanılır. Sırça ve sır yapımında kullanılan soda iznik civarında bulunamadığından Afyon Karahisar Gazlıgöl'den getirildiği tahmin edilmektedir⁸⁸.

Sırçalı sır, döneminde çok pahalı olduğu için sadece kapların iç yüzeylerinde kullanılmıştır. Dış yüzeyler kurşunlu sırla veya sadece oksitle kaplanmış, kurşun oksit gövdeden çözdüğü kalker ve kuarsla camlaşmıştır. Hamurun içine de sırça yerine sır atıkları katılmıştır⁸⁹.

Sırı pişirme derecesinde eritmek ve maliyetini düşürmek için kurşun oksit katılmıştır. İznik ve civarında kurşun maden yatakları mevcuttur. Bakır oksitle renklendirilen saydam sırlarının alkalili veya kurşunlu oluşuna göre; kabarik astar süslemeleri firuze yeşil veya sarı; doğal çömlekçi kili veya renkli astar üzerinde de, koyu ve açık kahverengi olan değişik tipleri vardır⁹⁰. Kırmızı sıraltı boyaya birkaç örnekte karşılaşılmıştır.

Milet işi seramiklerinde kullanılan sır yarı saydam ve mattır. Milet işi seramiklerinin süslemeleri sıraltı tekniğiyle yapıldığı için özellikle renksiz sırla sırlanmışlardır. Renksiz sır yanında firuze sırlarda önemli oranda kullanılmıştır. Bunların yanında yeşil ve mavi sırlarda kullanılmıştır⁹¹.

Poli krom dekorlu “Milet işi” seramik
ve çinilerinin sırlarının kurşunlu olduğunu belirtmiştir⁹².

Milet işi seramik kaplarının dış yüzeyleri ve arka yüzeyleri yeşil renkli olduğu için bunun doğru olduğunu savunmuşlardır. Fakat millet işi kaplarının iç yüzey

⁸⁸YALMAN,B: İznik Roma Tiyatrosu, Bursa, 2004.s.125-220

⁸⁹ TUNA,T:,a.g.e., s.2

⁹⁰ İZET,H., “Osmanlı Kapkacak Seramiği ve Teknik Özellikleri”,VII Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara 25-29 Eylül, 1971, II.Cilt-Ayrı Basım 1973, s.762

⁹¹ PAKER,M.,a.g.e., s.158

⁹² a.g.e., s.158

süslemelerinde mangan moru ve firuze renginin oluşması için, sır bileşimlerinin bol alkalili olması gerekir. Ayrıca ön ve arka yüzey sırlarında oluşan sır çatlaklarının, sıkı veya seyrek oluşu, iki değişik bileşikte sır kullanılmış olduğunu göstermiştir. Yine arka yüzeyleri yeşil renkli olan çini ve seramik buluntularının kenarlarında ön yüzeyden arkaya taşan sır akıntılarında bakır yeşilin firuze rengine dönüşmesi de bunu göstermiştir⁹³.

İznik Roma Tiyatrosu kazısında ele geçen millet işi seramiklerinin çoğunluğu derin kaseler ve geniş kenarlı tabaklardır. Ayrıca hepsinin içinde üç ayak izleri vardır. Millet işi seramikleri genelde halkın günlük ihtiyacını karşılamak amacıyla üretildiği için genelde kaplar kase biçimlidir.

Küre, elipsoid ve dairesel biçimler kaplara organik ve estetik bir görünüm kazandırmıştır. Bu kaseler ve tabaklar uygun boyut seçildiğinde elin rahatça kavrayacağı formlardır. Kaseler dekor, nakliye, istif, servis ve temizlik işlemlerinde en uygun çanak formu olduğu için daha yaygındır. Dolayısıyla yapımı daha da ekonomik olmuştur.

Yüzeyleri astarlarla düzgünleştirilmiş, dekorlanmış, sırlanmış kaplar pişirim için fırınlara yerleştirilmişlerdir. Fırınlara iki türdür. Kare veya dikdörtgen tabanlılar 100.100-140 cm. tabanlı, yükseklikleri tonoz başlangıcına kadar 100 cm. kadardır. Daire tabanlı fırınların yüksekliği ϕ 200 cm. civarındadır. Kubbe başlangıcına kadar yükseklikleri 160 cm. dir. Aynı çapta veya çapları ufalan kaseler içiçe üç ayaklarla istiflenmiştir.⁹⁴

Fırına yerleştirilen seramiklerden alttakiler yarıya kadar sırsız, yarıdan itibaren sırlıdır. Seramiklerin yükleme işlemi bittikten sonra fırının girişi tuğla ile örtülür ve kerpiç harcı ile sıvanmıştır. Fırının içerisinde bulunan cehennemliğin dip tarafındaki sırça yalağına ham sırça dökülür.

Ateşhanenin yanma ağzında odunlar tutuşturulmuştur. Fırın 80-100 C° ye kadar ısıtıldığında şekillendirme suyunun tamamen mamulden ve pişirme ortamından uzaklaşması, 250 –500 C° ye kadar hamur, astar, sırça ve sıran içindeki organik atıkların

⁹³ İZET,H.,a.g.m.,s.763

⁹⁴ TUNA,T:a.g.m.,s.3

tamamen uzaklaşması sağlanır. 600 C°den sonra alev dillerinin alttaki ilk mamule kadar yaklaşmasına izin verilir ⁹⁵.

Erken Osmanlı dönemine ait fırınlara baktığımız zaman fırınların yapısı gereği alt kısımları üst kısımlara göre 40-60 C° daha fazla sıcaktır. Fırınların sıcaklık intervalleri sırların gelişme güvenliklerinin iki katıdır. Bu yüzden fırınlar yarıya kadar pişmemiş mamullerle yüklenir. Bunların yanında hamurun içindeki CaO 'din SiO₂ ile bağlanabilmesi için sıcaklık 900 C° nin biraz üstünde tutulur. Seramiklerin sırlı kısımlarında sıcaklığın 860-880 C° tutulması bisküvilerin daha uygun sıcaklıkta pişmelerini sağlamıştır⁹⁶.

Fırınlardaki yüksek ısı farklarını olumlu hale dönüştürebilmek için fırının kontrol deliklerinden bakılarak gelişen tarafın baca tıkaçıyla kapatılır. Fırında yeterli orandaki gelişme tamamlandıktan ısı yeterli noktaya geldikten sonra yanan odunlar geri çekilir. Ateşhane bölümünde ısı kaybı olmaması için ateşhanenin ağzı örülerek kerpiç harcı ile sıvanır.

Fırınlardaki soğuma 2-3 gün içerisinde gerçekleşir. Fırının ve ateşhanenin ağızlarındaki sıvalar kazınarak tuğlalar sökülür. Fırın açıldıktan sonra mamuller dışarıya alınır ve mamuller üç ayaklardan dikkatle ayrılır. Kabın içerisinde ki üç ayak izleri sırlı mamule yapıştığı için ayak uçlarının temas ettiği alana göre ufak veya geniş kopma izleri bırakılır.

Kapların kontrolü ilk etapta gözle yapılır şekil, sır, dekor bozuğu olanlar ayrılır. Kabın sağlamlığının ve istenen noktaya geldiğinin anlaşılması için çok basit bir yöntem uygulanır; seramik kabın bir kenarına vurulur kaptan çan tınısı alınıyor ise kap istenen noktaya gelmiştir.

Kapak, sürahi boynu, ibrik kulp parçaları bulunmasına karşın çok azdır. Kapalı formlu kaplara ait buluntular çok az sayıda görülür. Bu dönemde seramiklerden oyuncaklar da yapılmıştır.

⁹⁵ a.g.m.,s.4

⁹⁶ a.g.m.,s.4

Dekorlamalarda desenler estetik olup alıcının isteğine göre değişmiştir, bunların yanında tılsımsı, muskosal anlamlar taşırlar. Dekor planında inançlar doğrultusunda evrenin sırlarına gönderme yapan geometrik düzende, simetri ve sayısal verilere çok yer verilmiştir.

Selçuklu ve Karahanlı dönemi maden ve seramik ürünlerinin üzerlerinde yer alan ying yang motifleri milet işi seramiklerinde de kullanılmıştır. Milet işi seramiklerin dekorlamalarında motifler simgeseldir. İçerik olarak Tanrı'dan bolluk, bereket, uzun ömür, sıhhat, afiyet, muhabbet, mutluluk dileyen kadercı bir yaklaşım sezilir⁹⁷.

Milet işi kırmızı hamurlu keramiklerin en gelişmiş grubudur. Osmanlı sanatında öncüsü olan bu keramikler desen bakımından ilk büyük çeşitlenmeyi ve zenginleşmeyi göstermiştir.

Ortalarında fırınlama sırasında kullanılan üç ayak izinin belirlediği teyzinatı sadeleştirilmiş nebati motifler, rumi ve palmetler, kapların merkezlerinde madalyonlar ve rozetler, yıldız, yıldız kolları, S motifleri, iç içe ve lacivert halkalar, helozonlar, geometrik desenler (üçgen, kare, dikdörtgen daire) kalın radyal çizgiler ve hayvan figürleri (Balık) teşkil etmiştir.

Değişik kalınlıkta fırçaların esneme olanaklarına göre şekillendirilen natüralist eğilimli bitkisel süslemeler kontursuzdur; geometrik ve rumi stilde işlenen süslemelerin konturları, yer yer ince fırça ile çizilmiştir. Kufi yazı stilinde işlenen süslemeleride vardır.

İç dekorasyon gayet zengin olup dekorlar bütün kabın iç yüzeyini kaplamıştır. İnanılmaz yaratma özelliğine sahip ustalar tarafından süslenen tabaklar dekor itibariyle birbirlerinden farklıdır.

Milet işi ustaları aynı motifleri tekrarlamamaya dikkat ederek geliştirdikleri yüzlerce değişik motif ve desenleri kapların içerisine yerleştirmişlerdir.

⁹⁷ TUNA,T: a.g.m.,s.2

Milet işi seramik kaplarının ortasında çoğunlukla bir rozet bulunur. Orta motifin zengin ve çeşitliliğine karşılık bordür motifleri sade olup meandırimsı şekiller, (s) motifleri dalga ve kaya motifleri göze benzer büyük yuvarlaklar, karşılıklı üçgenler, ve birbirini takip eden kıvrımların meydana getirdiği bordürler, karakteristik bordür şekilleridir.

Orta kısım ile bordür arasındaki kısmın dekorları genel olarak iki şema üzerine tertiplenmişlerdir. Ya iç içe bordürler çizilip dekorlar bu bordürlere yapılmış veya iki ayrı motif orta motif etrafında alternatif olarak sıralanmıştır. Bazılarında motifler beş altı defa tekrarlanmıştır. Kapların yüzeylerinde tamamen serbest kompozisyonlar kullanılmıştır.

Genellikle ön yüzeylerine sıkışık düzende işlenen süslemelere karşın kapların arka yüzeylerinde dekorlama sıkışık değildir. Verevine resmedilmiş ince söğüt yaprakları, birbirini dik kesen çizgilerin meydana getirdiği kafes dekorları, kıvrık dal ve yapraklar arasındaki helezonların meydana getirdiği dekorlar kapların arka kısımlarını süslemişlerdir. Fakat birçok örneğin arka yüzeyinde, fırça ile yatay ve dikey düz çizgiler, geometrik veya kıvrım dal şeklinde dolaşan süslemeler işlenmiştir⁹⁸. Bazıları dekorsuz olup düz yaprak yeşili renkle boyalıdır.

Bu yeşil renkli süslemelerin beyaz kalan sır yüzeyine nazaran daha parlak oluşunun nedeni, renkli fırça ile çalışılmış olmasındandır. Kapların ön yüzeylerinde poli krom renkli dekorların fırçanın sürülüş yönüne göre boyanın yoğunlaştığı yerlerde kabarıklıklar oluşmuştur.

Geometrik ve stilize edilmiş bitkisel motifler yelpaze şeklinde demet motifleri, spiral kıvrımlar ve kıvrık filizler, çizgilerin alternatif şekilde sıralanmasıyla oluşturulmuş, motifler, stilize servi ağaçlarına benzeyen motiflerle birarada kullanılmıştır

A. Yapım ve Biçim Teknikleri

⁹⁸ İZZET, H., a.g.e., s., 762

1. Hamur Hazırlama

İznik Roma Tiyatrosu'nda yapılan kazılarda ele geçen milet işi seramiklerin hamurları içerisinde beyaz taneler bulunan kırmızı bir kilden oluşmaktadır. Kırmızı kil, Anadolu'da diğer seramik hamuru malzemelerine göre her dönemde daha kolay bulunabilen malzemeler arasındadır. Bu kırmızı kilin bulunduğu önemli merkezlerinden bir tanesi de İznik'tir.

Erken Osmanlı dönemi milet işi seramikleri üzerinde yapılan bilimsel içerikli çalışmalardan çıkan sonuçlarda kırmızı hamurda silis miktarı max.% 90, serbest kuvarts'ın % 65, olduğu hamuru bağlayan sırçanın kalkerli ve kurşunsuz olduğu anlaşılmıştır⁹⁹.

Hamurun içerisinde katkı maddeleri olarak ayrıca NaAlSi₃ (Sodyum Aliminyum Silikat) ve (Potasyum, Magnezyum, Silikat) gibi alkali silikatların yer aldığı görülmüştür. Kırmızı hamurlu seramiklerin üzerinde -300 mikron kalınlığa varan astarın bol miktarda silis içerikli olduğu ortaya çıkmıştır. Kırmızı hamurlu seramiklerde Ca₂ (Kalsiyum) miktarı %10 civarındadır. Buna bakılarak hamur karışımına mermer (Kalker Taşı) ilave edildiği anlaşılmıştır¹⁰⁰.

Aluminyum (Al) oranı %12 civarındadır. Aliminyum miktarını ilitik kilden almıştır. Bu da kullanılan kilin yüksek oranlarda aliminyum ve kalsiyum içerdiği sonucunu ortaya koymuştur. Kırmızı hamurlu seramiklerde Demir oranı oldukça yüksektir. Seramik yapımında kullanılan kırmızı kil ilitik yapıdadır. İllitik killer % 10-30 arasında katılarak % 70-90 civarında özgül malzemeyi şekillendirebilir kılar. Hamura katılan illitik killer hamurun pişirim sırasında fazla pik yapmasını engelleyerek çatlamasını önler şist ve kuars ile karıştırıldığında da refrakter olarak kullanılabilir¹⁰¹.

⁹⁹ GEÇKİNLİ, A.E, İ KÖKLÜ, Ü., AKMAN, S., İznik Çimilerinin Üretim Teknolojisi, İstanbul, 1996 s.478

¹⁰⁰ GEÇKİNLİ, A.E, İ KÖKLÜ, Ü., AKMAN, S., a.g.e., s., 478

¹⁰¹ TUNA, T: a.g.m., s.2

Çömlekçiler seramik yapımı için hamur hazırlarken plastik (özlü) ve plastik olmayan (özsüz) malzemeleri birarada kullanmaya dikkat etmişlerdir.

Seramiğin ana malzemesi olan killi toprak, granit kayaların doğanın aşındırması sonucu ufalanarak toprak veya küçük toz parçacıkları haline gelmesiyle oluşmuştur. Toz haline veya küçük kaya parçacıkları haline gelen kayalar bu değişim sırasında jeolojik etkenlerin sayesinde kimyasal olarak da değişime uğramışlardır.

İznik ve çevresinde toprak yüzeyinden toplanan veya yüzeyden 60-90 cm. derinlikteki çukurlardan çıkartılan hammaddelerden örnekler alınarak seramik yapımı için işe yarayıp yaramadıkları kontrol edilmiş daha sonra kullanılmaya başlanmıştır. İznik ve çevresinde yoğun bir şekilde kırmızı ilitik kil çıkartılmaktadır. İznik hammadde açısından uygun jeolojik toprak yapısına ve zemine sahiptir¹⁰². Günümüzde devam ettirilen incelemelerle seramik yapımı için uygun hammadde arayışı halen devam etmektedir. Devam eden çalışmalarda işe yarayan malzemeler ufak partiler halinde seramik yapım merkezlerine getirilmektedir.

Plastik özlü malzemeler sınıfına giren, şekillendirmeyi sağlayan kil grubundan kırmızı ilitik kil, içi su dolu havuzlarda bekletilerek, iri tanelerin ayrışması sağlanır¹⁰³. Uzun süre su içerisinde bekletilen kırmızı ilitik kil çöktürüldükten sonra üzerindeki su alınmıştır. Kırmızı ilitik kil yoğunlaştırıldıktan sonra bulamaç haline getirilip, hafif gölgelik bir yerde çektirilerek temiz bez torbalarda veya sandıklarda saklanır.

Bazen farklı bir teknikte öğütülen kırmızı kil kar ve yağmur sularının altında bırakılarak plastiselliği artırılır, plastiselliği artan kil, saf suyla karıştırılır, saf değilse dibe çöken kil alınır, kuruduktan sonra tekrar hamur yapılır¹⁰⁴.

¹⁰² KAYAN, İlhan., Arkeolojik Jeomorfoloji Açısından Yenişehir ve İznik Havzalarının Çevre Özellikleri, V. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1987, s.211

¹⁰³ TUNA, Meliha Coskun., "İznik Beylikler Dönemi Seramiklerin Çizimsel ve Resimsel Sonuçları", Uludağ Üniversitesi", Bursa, 1999, s.7

¹⁰⁴ ÖZKUL, N., Milet İşi Seramiklerden Bir Grup Örnekleme: İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları, Ankara-1991, s.42

Üzerinden suyu alınan karışım pişmiş tuğla veya alçılar üzerinde suyu çektilererek plastik kıvama getirilir. Plastik hale getirilen hamurlar yoğrularak içine teşekkül eden gaz ve hava kabarcıklarından uzaklaştırılır. Bir tel aracılığı ile ortasından kesilen hamur, parçaları birbirine vurularak havası çıkartılmıştır¹⁰⁵. Hamur içindeki tanecikler arasındaki boşluklar azaldıkça hamurun plastiseliğide artmıştır.

Plastiseliği sağlanmış olan kil seramik yapımında hamurun kolay işlenip kolay şekillenebilmesi, şekil verildikten sonra hamurun şeklini koruması ve herhangi bir bozulmanın olmaması kuruduktan sonra da aynı şekilde kalabilme, hamur şekillendirildikten sonra kuruma sırasında ölçülerinin küçülmesi kabiliyetini kazanmış olur¹⁰⁶. Kullanılmaya hazır hale gelen hamur Çömlekçi çarkta şekillendirilerek kullanıma uygun hale getirilir.

Şekillendirilen kaplar kuruma ve pişirme sırasında hamurdaki su oranının azalmasına bağlı olarak küçülür. Küçülmenin kabın her noktasında aynı oranda olması çatlama, kopma, parçalanma gibi oluşumların olmaması için hamura kum, kireç, kuars, mika gibi minareller katılır¹⁰⁷. Bu katkı maddeleri kilin pişirme ve kuruma sırasında direnci arttırırken hamurun daha rahat işlenmesini ve şekillendirilmesini zorlaştırmıştır.

2. Astar

Seramik hamurunun hazırlanmasından sonra hamur yüzeyinin desen yapımı için daha düzgün, pürüzsüz olması için kullanılan içerisinde organik karışımlar bulunan madde

¹⁰⁵ TUNA,M,C.,a.g.e., s.8

¹⁰⁶Çömlekçi tornası torna çekme işlemini merkezkaç kuvveti eşit dönüş hareketiyle sağlar.En işlevsel olanı ayak tornası denilen ve çifte çark ya da milli çark olarak da bilinen türdür.Bu tasarımda iki ahşap çark dikey bir mil ile birbirine bağlanmıştır.Bunlardan büyük ve ağır olanı ayağın hareketiyle döndürülen bir tabladır,tabana yakın bir yere monte edilir ve döndürücü çark işlevi görür.Çömlekçi bunu ayağı ile döndürür.Bu hareket İran'da genellikle saatin ters yönünde yapılır.Böylece her iki el, torna çekmek için serbest kalır.Torna başının tam altındaki büyük yatay destek hem tornanın üstünü oluşturur hem de ustanın üstüne oturabilmesini sağlar.Çömlekçinin ayağını vurduğu tekerleğin üstünde çömlekçinin çalışmadığı zaman ayağını dayayabileceği bir de kalas vardır.Horasan'da ve Pakistan'ın bazı yörelerinde, tornanın alt mekanik bölümü çoğunlukla toprak zeminin içine gömülür RABY,J.,ATASOY,N:a.g.e.,s.52

TOYDEMİR,N., Seramik Yapı Malzemeleri, İstanbul,1976,s.8, COOPER,E: "Seramik ve Çömlekçilik", (Çev.Ömer Bakırer), İstanbul,1978, s.6, ÖZKUL,N:a.g.e., s.42

¹⁰⁷ ÖZKUL,N., a.g.e., s.42

ile kaplanmasına astarlama denir. Astar aynı zamanda hamur renginin kapanmasının yanında hamurla sırım genişmelerini de sağlar.

Milet işi seramiklerinde astar kullanımı seramik yüzeyine seramik ustasının daha rahat bezeme daha çok çeşitleme yapma imkanı sağlamıştır. Milet işi seramiklerinin hamuru kırmızı kaba kilden oluştuğu için gerek pürüzlerini düzeltmek ve gerekse yüzeyi dekorlayabilmek için kabın içine tamamen arkasına ise yarıya kadar astar çekilmiştir.

Milet İş seramiklerde kullanılan astarda % 10 beyaz ilitik kil, % 10 sırça veya sır, % 80 oranında kuars kullanılmıştır.¹⁰⁸

Hamurun yapısındaki yüksek slika oranına karşın astarın bileşimine katılan düşük orandaki demir oksitten dolayı astar bejimsi bir renk almıştır.¹⁰⁹. Boyanın uygulanacağı parlak bir zemin elde etmek için parçanın yüzeyi ince bir tabaka astarla kaplandığını daha önce belirtmiştik. Astarla hamur aynı yapıya sahip olmalarına karşın astarın içinde seramik hamurunda demir artıkları hemen hemen hiç yoktur¹¹⁰.

Milet işi seramiklerinde kullanılan Astar seramik hamuru yapımı için kullanılan kilin daha fazla sulandırılıp inceltilerek daha ince gözlere sahip eleklerden geçirilmesiyle elde edilmiştir¹¹¹.

Elde edilen astar milet işi seramiklerin kap yüzeyine uygulanmaları sırasında seramik hamurun deri sertliğini kazanmış olması gerekir. Deri sertliğini yakalamadan önce astar sürüldüğü zaman hamurla bütünleşmeyerek kabarıp seramik hamuru yüzeyinden dökülür¹¹².

¹⁰⁸ TUNA,T., a.g.e, s.2

¹⁰⁹ RABY,J, ATASOY,N., a.g.e., s.58

¹¹⁰ AYTA,T.,Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri (Yayınlanmamış Yeterlilik Tezi) Mimar Sinan Üni. İstanbul,1976, s.33,RABY,J.,ATASOY,N: a.g.e., s.58

¹¹¹107Günümüz kütahyasında astar %75 kuars ve Eskişehir ya da Mihalliçik'den gelen % 25 oranında kilden oluşur. Önce kil hazırlanır, çökertilir, ve birkaç gün bekletildikten sonra, kaynatıp kaynaştırılır.Sulandırıldıktan sonra karışım süzülür ve öğütülmüş kuars eklenir, elenip bir ya da iki gün dinlenmeye bırakılır. Sonunda sık dokunmuş kumaştan geçirilip istenen kıvama gelinceye kadar süzülür RABY,J.,ATASOY,N: a.g.e., s.58

¹¹² AYTA,T.:,a.g.e, s.33, ÖZKUL,N: a.g.e., s.42

Deri sertliğine gelmiş kap yüzeyine astar akıtma, daldırma, fırça yöntemleri kullanılarak astar sürülür. Sanat tarihçileri ve araştırmacılar milet işi seramiklerin astarlanma yöntemleri ile ilgili farklı görüşlere sahiptirler bir kısım araştırmacı milet işi seramiklerin akıtma yöntemiyle astarlandığı görüşünü savunurken diğerleri boya fırçaları ile astarın kap yüzeyine sürüldüğünü savunmuştur. Bir kısım araştırmacı ise kapların daldırma yöntemiyle astarlandığı görüşünü savunur. Ama bunlar içerisinde akla en yakın olanı akıtma yöntemidir.

Akıtma yönteminde Milet İş Seramikler ayaklarından tutularak, üzerlerine maşrapa yardımı ile astar dökülerek astarlanır. Astarlanan seramiklerin içerisindeki astar kabın dışına ters çevrilerek dışarı alınır. Milet işi seramiklerinin dış yüzeylerinin astarlanmasında daldırma ve dökme yöntemleri kullanılmıştır. Astarlanan seramik kapları, fırınlandıktan kaplanıp, kurutulup, rütuşlandıktan sonra dekorlanmaya hazır hale getirilir.

Astarın kap yüzeyine uygulanması sırasında değişik teknikler kullanılır. Kullanılan yöntemler içerisinde en çok uygulananlar şunlardır; Fırça Yöntemi; Kabın yüzeyini tahriş etmeyecek şekilde hazırlanmış astar fırça ile kabın her tarafına düzgün bir şekilde sürülür. Bu yöntem diğerlerine göre daha rahattır¹¹³.

Püskürtme yönteminde yine Milet işi seramiklerin astarlanmasında kullanılan önemli tekniklerden bir tanesidir. Bu yöntemlere göre daha basit olan diğer bir yolda büyük bir kap içerisindeki astarın içine deri sertliğine gelen seramiklerin daldırılması yoluyla yapılan astarlamadır. Seramik yüzeylerini astarlama sırasında bütün alanlara aynı oranda sürülmesine dikkat edilmiştir.

Akıtma Yöntemi; Bu tarz astarlamada belli bir yere sabitlenen kabın üzerinden astara batırılmış bez gezdirilir. Burada önemli olan kabın her bölgesine eşit şekilde astarı dağıtmaktır.

Kullanılan yöntemlere göre astarın kap yüzeyindeki kalınlığı değişmiştir. Akıtma yönteminde, akıtma çok yavaş yapıldığı zaman sıvı astar kap yüzeyi tarafından daha çok

¹¹³ a.g.e., s.42

emildiğinden hamur kalınlığı olanlarda bu kaplarda daha kalın olmuştur. Bunun sonucunda da yüzeyde kalın bir astar tabakası oluşmuştur¹¹⁴.

İznik Roma Tiyatrosunda çıkan Milet İşi seramikler üzerinde yapılan incelemeler sonucu bütün seramiklerin beyaz renkli astar ile kaplı olduğu görülmüştür. Astar kabın iç yüzeyine tamamen dış yüzeyinde de kenar çizgisi hizasında yarıya kadar sürülerek yapılmıştır.

Genellikle buluntular kırık parçalar halinde olduğu için kapların kesitlerine bakıldığında hamur ile kap çok iyi bütünleşmiştir.Yapılan incelemeler sonucu kap yüzeyine sürülen astarın seramik hamurundan daha çok kap yüzeyine sürülen sırlar ile daha iyi bütünleştiği görülmüştür. Kırık ve deforme olmuş parçalardan bu daha iyi anlaşılmıştır.

3. Sır

Sır, seramik ve çinilerin üzerlerine sürülerek bu kapların yüzeyine işlenen desenlerin, motiflerin, zarar görmesini engellemek, ve kap yüzeyinin pürüzsüz, daha parlak görünüm kazanmasını sağlamak amacıyla özel olarak hazırlanmış camsı nitelikte bir karışımdır. Sırlar kapların yüzeylerine sürüldükleri andan itibaren kap yüzeylerinin dış etkenlere karşı direncini artırarak kapların su geçirmezliği özelliğini kazanmalarını sağlamıştır.

Sırlar milet işi ve diğer gruptaki seramik kaplarının yüzeylerinde meydana gelecek olan çatlama, kırılmaları, bozulmaları en aza indirgeyerek kabın sonraki yüzyıllara kalmasını sağlamıştır.

Sırlar seramik hamurlarından daha alçak ısıda ergir, fırınların sıcaklık oranları (intervalleri) sırların genişleme oranlarının iki katıdır. Sırın genişleme başlangıcı 500 C° iken hamur, boyar maddeler 800 C° ve 900 C° de genişir. İznik'te yapılan milet işi

¹¹⁴ a.g.e., s.45

seramiklerde kullanılan sır, saf kum, kaolen, kil, feldispat, kuars, soda, potasyum, kurşun oksit gibi maddelerin bir araya gelmesinden oluşmuştur¹¹⁵.

Milet işi seramik kaplarında uygulanan sırım hazırlanması birçok aşamadan sonra gerçekleştirilmiştir. Sır'ı meydana getirecek olan bileşkenler ilk olarak fırınlarda yüksek ısıda sinterleştirilmiş daha sonra soğumaya bırakılmıştır. Yüksek ısıdan sonra bir anda soğumaya bırakılan sır bileşkenleri toz haline getirilerek, ezilmiş ve su içerisine bırakılmıştır. Su kabının içerisinde minerallerinden ayrılan sırlar kullanıma hazır hale getirilmiştir¹¹⁶.

Sırların içerisine kullanım özelliklerine göre kurşun ve çinko gibi ek bileşkenler katılmıştır. Kurşun sırın daha şeffaf, çinko ise sırın daha mat olmasını sağlamıştır¹¹⁷.

İznik Roma Tiyatrosunda çıkan Milet İş, seramikler üzerine uygulanan bütün sırlar şeffaftır. Ama içlerinde çok nadir de olsa bilhassa kapların iç kısımlarında firuze sır ve hafif tonda mavi renkli sırlar da kullanılmıştır¹¹⁸.

Kapların yüzeylerine sürülen sırların dekorların renkleriyle uyum içerisinde olması gereklidir aksi takdirde dekor renginin net bir şekilde görülmesine engel olur. Bunun için renklerle uyum içerisinde olan renkli sırlara ihtiyaç vardır ve bunlar için çeşitli metal oksitler kullanılmıştır.

Kırmızı renk demir oksitle, Yeşil renk, bakır oksitle, Koyu Mavi renk, Kobalt oksitle, Mangan Moru, Manganez Oksitle farklı renkte sırlar sağlanmıştır¹¹⁹.

¹¹⁵ ÖZKUL,N.,a.g.e,s.46, AYTA,T.,a.g.e.33, GORBON,R., “İznik Seramikleri Hakkında”, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, Aralık, 1990, Sayı,9. s.35

¹¹⁶COOPER,Emmanuel,a.g.e.,s.78 Minareller reçeteye göre tartılıp toza su eklenir. Bir saat kadar dinlenmeğe bırakılan sır düzgün, pütürsüz, ve her tarafının eşit olabilmesi için elekten geçirilir. Sır krema koyuluğuna gelince kullanılır.Ancak bazı sırlar daha koyu bazıları ise daha sulu olabilir.

¹¹⁷ÖZKUL,N.,a.g.e,s.46

¹¹⁸YALMAN,B.,”İznik Roma Tiyatrosu,1981-2003 Yılları Arası Kazı Sonuçları Sempozyumları ve Toplantıları”,2004, s.125-220

¹¹⁹ASLANAPA,O., “Kırmızı Hamurlu İlk Osmanlı Keramikleri”, Türk Kültürü, III; İstanbul,1965,s.25, ÖZKUL,N.:a.g.e.,s.46,

Sırlar kullanılmaya hazır hale geldikleri zaman dört farklı yöntemle kap yüzeyine uygulanmışlardır. Bunlar daldırma, akıtma, püskürtme, fırçalama yöntemleridir. Bunların içerisinde en basit olanı daldırma yöntemidir.

Geniş kase ve tabaklarda sır akıtma yöntemiyle uygulanır. Düzgün bir zemin elde edilebilmesi için bu yöntemin oldukça hızlı bir şekilde yapılması gerekir¹²⁰.

Sırın kap yüzeyinde daha sonradan çatlamasını, pullanmasını, engellemek için sır oluşumunda kullanılan hammaddelerin uygun oranlarda kullanılmasına, pişirme özelliklerine, sıra uygulama ve hazırlama özelliklerine dikkat etmek gerekir.

Milet İşi seramiklerde uygulanan sırlar ile ilgili bazı soru işaretleri vardır. O.Aslanapa ve A. Lane Milet İşi seramiklerde kullanılan renksiz şeffaf sıran kurşunlu olduğunu öne sürmüşlerdir. Bunlar aynı zamanda kapların arka yüzeylerindeki yeşil renkli sırlar içinde geçerlidir¹²¹.

Fakat İzzet Hakkı ön yüzeylerdeki süslemelerde bulunan mangan moru ve firuze renginin oluşması için, sır bileşimlerinin bol alkalili olması gerektiğini ileri sürmüştür. Bununla beraber seramiklerin ön ve arka yüzeylerinde bulunan sır çatlaklarının sık veya seyrek oluşlarını iki değişik tipte sır kullanımına bağlamıştır¹²².

Milet işi seramiklerde iki değişik tipte sır kullanımının en bariz göstergesi arka yüzeyleri yeşil renkli olmasıdır. Seramik buluntularının kenarlarında, ön yüzeylerden arkaya taşan sır akıntılarında, bakır yeşilinin firuze rengine dönüşmesi bu gerçeği doğrular. Milet İşi seramiklerde bezemeler sır altı tekniği ile yapılmıştır. Kap yüzeyine süslemeler yapıldıktan sonra astanda uygulanan teknikler ile sırda da uygulanmıştır.

Seramik kapları fırınlanmadan önce kap yüzeyine yaş bir bez ile kapların kapağın kenarlarındaki ve kapağın oturacağı yerdeki kalan sırlar temizlenir. Milet işi seramik kapların sırlandıktan sonra fırına yerleştirilinceye kadar dokunulmaktan kaçınılmıştır.

¹²⁰ COOPER,E.,a.g.e, s.78

¹²¹ ASLANAPA,O.,a.g.e., s.15-17 A.Lane, Later Islamic Pottery, London, 1957, s.41

¹²² İZET,H:a.g.e., s.763

Sırlanan ürünler fırınlandıktan sonra kurumaya bırakılmış ve daha sonra pazarlanmaya hazır hale getirilmiştir.

4.Renk

Çömlekçi çarkında veya kalıpta şekillendirilen milet işi seramik kapları deri sertliğine gelinceye kadar kurumaya bırakılmıştır. Seramikler kuruduktan sonra astarlanır ve boyanmaya hazır hale getirilir. Milet işi seramiklerin en büyük özelliği desenlerinin yoğunluğu, kullanılan renklerin ve sırların parlaklığıdır.

Dekorlamada kullanılan renkler boyarmadde (pigment) ile cam fritlerin saflaştırılmaları, öğütülmeleri ve karıştırılmaları ile sağlanır¹²³. Boyarmaddelerin içerisinde renklerin farklılıklarına göre kaolen, silis, feldispat (Kireç Taşı) gibi doğal maddeler vardır.

Ebul Kasım'a göre boyaların hazırlanmasında %50 astar veya hamur ve %50 oksit karışım kullanılmıştır. Analizler sonucu yapılan denemelerde renk, oksit % 10-50, astar veya hamur % 50-90 arasında katıldığı oranda uygun sonuç vermiştir¹²⁴.

Milet işi seramiklerinde en çok kullanılan renkler mavi, kobalt mavi, turkuaz, kimyonumsu yeşil, (grimsi), zümrüt yeşil, siyah, patlıcan morudur. Bunların yanında kırmızı ve gri renkleri ender olarak kullanılan renklere dendir.

En önemli İznik rengi kobalt oksitten elde edilen kobalt mavisidir, kobalt oksitten aynı zamanda lacivert rengi de elde edilmiştir¹²⁵. Krom ve spiral minerallerinden siyah elde edilmiştir. Kromit minerali Bursa ve civarından toz halinde elde edilerek kullanılmıştır¹²⁶.

¹²³ RABY,J.,ATASOY,N., a.g.e., s.58

¹²⁴ TUNA,Meliha Coskun: a.g.e., s.7

¹²⁵ RABY,J.,ATASOY,N: a.g.e,s.58, Ortacağ islam dünyasında kobaltın en zengin kaynağı kaşan yakınlarındaki Kohrud dağlarıydı.Bugün bu kaynaklardan kobalt hala elde edilebilmektedir. Kobalt oksit Anadolu'ya İran ve Orta Avrupadan geldiğinede inanılır.

¹²⁶ RABY,J.,ATASOY,N.,a.g.e., s.59

Mor manganaz oksitten elde edilmiş bir renk olup 14. ve 15. yy. larda ortaya çıkan milet işi seramiklerde en çok kullanılan renklerden bir tanesidir. Kırmızı renginin milet işi seramiklerde kullanılmaya başlanmasıyla mor renginin kullanımı yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır.

Siyah rengi desenlerin boyanmasında kullanılmasıyla beraber daha çok kontur çizgilerini çekmek için motif çizgisi olarak kullanılmışlardır.

Milet işi seramiklerinde siyah rengi yanında kontur çizgisi olarak yeşil rengide yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Dış yüzeylerde kontur çizgisi olarak yeşil rengi kullanılması siyah renge göre daha fazladır.

İznikli ustalar renklerin, desenlerin, belirlenen çizgilerin dışına taşmalarını önlemek için ince öğütülmüş kromit mineralinin içine, ergitici madde olarak sırça katmışlardır.

Renkler sırçanın azlığına, çokluğuna veya pişme derecesinin düşük ve yüksekliğine göre mat veya parlak olmuşlardır. Siyah çizgilerin mat olmasının ve yoğunluklarından ötürü hafifce kabarık durmalarının nedenleri, kullanılan kromit minerallerinin ergimesi için yeterli sırça ile karıştırılmamış olmasından kaynaklanır¹²⁷.

Yeşil renk bakır oksitten (CuO) elde edilmiştir. Aynı zamanda ustalar bakır talaşlarını yerel bakırcılardan alarak göz taşı ile özel fırınlarda okside ederek turkuaz ve yeşil renklerinin yapımında kullanmışlardır. Yeşil rengi kontur çizgisi olarak kullanılmalarının yanında bitkisel motiflerde ve kapların dış yüzeylerine konulan çizgilerde de kullanılırlar. Seramik ustaları İznik seramiklerinde bu renklerin yanında firuze renginide yaygın şekilde kullanmışlardır.

Kırmızı sıraltı renkler içerisinde en çok olarak elde edilen bir renktir. Milet işi seramiklerinde görülen parlak domates (ya da mercan) kırmızısı türk seramik sanatı geleneğinde önemli gelişmenin göstergelerindedir. Hafifce kabarık olarak kapların

¹²⁷ İZET,H.,a.g.e., s.763, RABY,J.,ATASOY,N.,a.g.e.,s.59

üzerinde yer alan kırmızı rengi sırla kaplandığında bombelenmiş ve olağanüstü bir etki uyandırmıştır¹²⁸.

İznik Roma Tiyatrosunda çıkan Milet İşi seramiklerde en çok kullanılan renk kobalt mavisidir. Çıkan parçalar üzerinde kobalt mavisinin değişik tonlamaları görülür. Tondaki bu farklılıklar sır bileşimlerinden olabileceği gibi fırınlama koşullarının yanında boyanın kap yüzeyine uygulanması sırasındaki farklılıklardan da kaynaklanmıştır. Milet İşi seramiklerinde en çok uygulanan serbest fırça boyama tekniği olduğu için tonlamalardaki bu farklılıklar aynı kap içerisinde bile görülmüştür.

Sırlarda bileşimlerine bağlı olarak renklerin değişmesinde önemli rol oynamıştır. Boyaların kalın tabakalar halinde kaldığı bu bölgelerde sırların tam olarak yerleşmemesinden dolayı desenler ve renkler üzerinde çatlama ve çiçeklenmeler olmuştur.

Bütün bu sayılan noktaların yanında seramik ustaları kap yüzeyine uygulanan renklerin nasıl bir özelliğe sahip olacağını, ancak fırınlamadan sonra anlayabilmişlerdir.

5. Biçim

İznik Roma Tiyatrosunda çıkan Milet İşi seramiklerin formlarına bakıldığı zaman seramiklerin bütün ve bütüne yakın parçalar ile kırık dipler, kaseler, ve tabak parçalarından oluştuğu görülmüştür.

Halkın günlük ihtiyacını karşılamak amacıyla üretilen Milet İşi seramik kapları arasında çeşitlilik çok azdır. Tiyatro kazısından çıkan erken dönem Milet İşi seramikler de çok fazla değişik nitelikte form çeşidine rastlanmaz fakat; daha sonraki yüzyıllara doğru

¹²⁸ RABY,J.,ATASOY,N:a.g.e.,s.59 İslam seramiklerinde sıraltı kırmızı renk ,İznik'den önce 13. ve 14. yüzyıllarda Eyyubi ve Memlük çömlekçisinde görülmüştü.Ancak bu kırmızı en iyi İznik kırmızısı ile karşılaştığında kahverengiye kaçır ve bulanıktır. Bizans'ta da kabarık kırmızı "çok renkli beyaz hamurlu" ürünlerde kullanılmıştır.10-13.yüzyıllar arasında yapılan Bizans Seramikleri ve çinilerinin Nikaia'nın (İznik) içinde ya da yakınında yapıldığı ve Osmanlı kabarık kırmızısını etkilediği söylenir

kase ve tabakların yanında kandiller, ince işçilik gerektiren kap kacaklar, oyuncaklar ve günlük kullanım eşyaları yapılmaya başlanmıştır.

İznikli ustalar süslemelere verdikleri önemi kapların biçim ve formlarına göstermemişlerdir.

Çıkan buluntular çok çeşitli olmamasına karşın tabak ve kaseler kendi içerisinde oldukça farklı özellikler gösterirler ve değişik formlara sahiptirler. Bu kapların niteliğine bakıldığı zaman birinci tipteki kaseler oldukça derin olup kalınlıkları dip kısmından başlayarak ağız kısımlarına doğru içbükey olarak gelişmiş ağız kısmından dışarıya doğru 1,2 cm.lik çıkıntı yapmıştır.

Yine aynı tipteki derin kaseler dip kısımlarından ağız kısımlarına doğru içbükey olarak yükselmiş ve herhangi bir çıkıntı yapmadan aynı şekilde sona ermiştir. Ağız kısımlarında dışa veya içe doğru herhangi bir çıkıntı yoktur fakat ağız kısmı keskin bir şekilde sonuçlanmaz, ovaldir. Bazı kaplarda içbükey olarak yükselen kaplar ağız kısmına doğru ikinci bir bölüm gibi düşünülmüştür.

Orta boy derin kaselerin yanında fazla derin olmayan büyük boy kaseler tiyatro kazısının önemli buluntuları arasında yer alırlar. Dip kısımları daha geniş olan bu kaseler ağız kısımlarına doğru fazla çıkıntı yapmadan sonuçlanmıştır.

Milet İşi seramiklerin hamur kalınlıkları gövde, kenar ve dip kısımlarında değişiktir. Hamur kalınlıkları dip kısımlarından başlayarak ağız kısmına doğru azalır. Kaselerin ağız çapları 20 cm. ile 30 cm. arasındadır. Hamur kalınlıkları ise 4 ile 15 mm. arasındadır.

B. Bezeme Teknikleri

1. Sgraffito Tekniği

Sgraffitto İtalyanca kökenli bir kelime olup İtalyanca'da çizmek, kazıma anlamına gelen "Sgraffiare" sözcüğünden türemiştir¹²⁹. Sgraffitto tekniği, çömlekçi çarkında şekillendirilmiş seramiklerin tam kurumadan hamur sertliğinde iken yapılacak desenin niteliğine bağlı olarak kap yüzeyinin astar seviyesine kadar sivri uçlu aletlerle çizilmesidir.

Bezeme ve motiflerin geniş yüzeyler oluşturacak şekilde kazınmasına "Champ-Leve" veya "Yüzeysel Astar Kazıma" denir. Sgraffitto tekniği sadece astar üzerine değil, çiğ hamur, boya ve sır üstü gibi farklı yüzeyler üzerine de uygulanır¹³⁰.

Astarlar üzerine değişik tekniklerle uygulanan desenler konturları sivri uçlu kalemlerle kazınarak belirtilir. Buna genel seramik literatüründe "Çizgisel Astar Kazıma" denir.

Sgraffitto adı ile seramik literatürüne girmiş bu bezeme tekniği, köken olarak eski bir Ortadoğu tekniğidir. 9.ve 12 yy. Pers, Suriye, Mısır, Mezopotamya kültürlerinde yapılan seramiklerde görülen bir tekniktir. Ortaçağda da Anadolu'da Bizans-Ermeni, Selçuklu-Gürcü (Büyük Selçuklu-Anadolu Selçuklu) dönemine ait seramik sanatlarında yaygın olarak kullanılmışlardır¹³¹.

Anadolu'da Sgraffitto tekniğinde yapılan seramiklere, Eski Kahta, Al-Mina, Hama, Rusefa, Tarsus, Antakya kazılarında da rastlanmıştır. Özellikle, İznik'in Kuşlu ve Monogramlı Bizans Keramikleri bu teknikle yapılmışlardır¹³². Geç Dönem Bizans Seramiklerinin sgraffitto bezemesi Erken dönem Osmanlı seramikleri olarak da adlandırılan Milet İşi seramikleri ile benzerlik gösterir¹³³.

Milet İşi seramiklerinden bir grup sgraffitto seramik 14 yy.'ın ortalarında İznik'le beraber aynı dönem içerisinde Kütahya'da da üretilmişlerdir. İznik sgraffitto tekniği

¹²⁹PARMAN,E:"BizansKeramik Sanatı ve Ayasuluk'ta Bulunan Bizans Keramikleri." Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üni., Ankara, 1978, s.26

¹³⁰ ÖZKUL,N: a.g.e.,s.55

¹³¹ EFENDİYEV,Rasim., Folk Art Of Azerbaijan, Baku, 1984, s.23-24

¹³² ÖZKUL,N., a.g.e.,s.51

¹³³ŞAHİN,F., "İlk Devir Osmanlı Seramikleri Teknolojisi, "İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", İstanbul, 1989, s.21

seramikleri Kütahya örneklerine oranla daha kaliteli işçilik ve teknolojik özellikler göstermişlerdir.

Çömlekçi çarkında biçimlendirilen hamurlar astarlandıktan sonra boyanmıştır. Milet işi seramiklerinde boyanan kısımların renklerinde bozulma olmaması için düşük ısıda fırınlanmışlardır.

Boyama tekniğinden farklı olarak ince uçlu bir aletle boyalı zeminin üzeri kazınarak desenler ve motifler yapılmıştır. Kazılan bölgelerde boya tabakası kalkar, beyaz astar ortaya çıkar.

Milet İş seramiklerindeki kazıma derin değildir. Bisküvilerin fırınlanmasından önce astar kazıma bezeme, boyama işlemleri tamamlanmış büsküvi fırınlanmasından sonra, açık renkli veya şeffaf sır uygulanarak sırlı fırınlanması yapılmıştır¹³⁴.

İznik Roma Tiyatrosunda çıkarılan Sgraffito bezemeli Milet İş seramikler içerisinde en çok tabak ve kaseler yer alır. Tabak ve kaselerin iç yüzeylerinde yoğun olarak görülen sgraffito tekniği ile yapılmış bezemelere kapların dış yüzeylerinde rastlanmaz.

Süslemeler içerisinde en çok kıvrık dallar, helezonlar, zigzag motifleri ve palmetler kullanılır. Kenar bordürleri olarak da, devinim yapan çizgiler ve zencerek motifleri dikkat çeker.

Bezeme tekniği ve kullanılan süslemeler açısından Sgraffito tekniği ile yapılmış Milet İş seramikler daha sonraki dönemde yapılan Mavi-Beyaz seramikleri etkilemiştir.

2. Boyama Tekniği

¹³⁴ŞAHİN,F.,a.g.e.,s.21 Milet İş seramiklerinde genel olarak daldırma yöntemiyle sırlama yapılır.Sgraffito tekniği ile bezenmiş keramik buluntularından bazılarında, akıtma renkli sır uygulanmış olduğu da görülmektedir.

Bazı sgraffito bezemeli keramiklerde kazıma yapılacak fon kobalt mavisi veya başka bir renkle seramik fonundan farklılaştırılarak, bunun üzerine, çizgisel kazıma ile bezeme paftaları çizilmiş, bunların içi de çizgisel kazıma ile helezonlar palmetler ve motiflerle dolgulanmıştır

İznik Roma Tiyatro'sundan çıkan Milet İşi Seramik kapların yüzeyleri incelediği zaman sadece sgraffito tekniği ile bezemenin yapılmadığı, sgraffito tekniğine göre daha kolay ve hızlı olan boyama tekniğinin de kullanıldığı görülür¹³⁵.

Milet İşi seramiklerinde boyama tekniğinin daha fazla kullanılmasının nedeni bu kapların halkın günlük ihtiyacını karşılamak amacıyla hızlı ve seri şekilde yapılmalarıdır.

Boyama Tekniği ile yapılan bezemelerde bu tekniğin farklı üsluplarda uygulandığı farkedilir.

a . Kontursuz Boyama (Serbest Fırça) Tekniği

Milet İşi kapların yüzeylerinde çeşitli kalınlıktaki fırça vuruşlarının hiçbir engele rastlamadan rahatlıkla kullanılmasıyla oluşturulan dekorlama çeşididir¹³⁶.

Boyama tekniğinde fırça, bastırılıp kaldırılarak, incelik kalınlaştırılarak, kıvrak bir şekilde boyanın açık ve koyu değerleri ile kullanılmıştır. Fırçanın serbest şekilde kullanılmasıyla oluşturulan lekeler görsel anlatımı zenginleştirmiştir.

Serbest fırça tekniğinde beyaz astar fon üzerine lacivert, mor, siyah, turkuaz gibi renkler yaygın olarak kullanılmışlardır.

Karşılaşılan kompozisyonlar merkezden ışımsal olarak gelişen ve yoğun olarak bitkisel motif içeren dalgalı ve kıvrak yüzeylerdir. Yaprak motiflerin bükülerek, dalgalı kıvrak yüzeyler yaratması kase ve tabaklara dinamik bir etki kazandırmıştır.

Ritm benzerliği, kapların yüzey tasarımında, motifler, renkler, açık ve koyu değerler arasındaki uyum ve dengeyi sağlamıştır. Lekelerdeki açık ve koyu değerler ile kontrast olanakları yaratılarak motiflerin hareketli olması ek olarak sağlanmıştır¹³⁷.

¹³⁵ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.52

¹³⁶ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.54

¹³⁷ a.g.e.,s.52

Serbest fırça tekniği seramik sanatçılarının bezemede ustalaşmalarının sonucunda geliştirdikleri bir tekniktir. Hiçbir ön hazırlık yapmadan desenlerin konturları belirlenmeden süsleme yapmak çok iyi bir ustalığın olduğunu ortaya göstermektedir. Bu parçalarda sanatçıların geniş hayal güçlerinin etkisiyle ve yaratıcılıklarıyla ortaya çıkardıkları yeni motifler yine bunun diğer bir göstergesidir¹³⁸.

b. Konturlu Boyama Tekniği

Bu teknikle yapılan bezemelerde yapılacak formun, desenin, dış sınırlarını belirginleştirmek, motiflerin dış hatlarını çevrelemek için kontur kullanılmıştır.

Konturlar ışık ve gölgenin olduğurduğu etkiye bağlı olarak farklı üsluplarda kullanılmışlardır. Motiflerin kontur çizgileri siyahtır, siyah renginin kullanılmasının nedeni renkli boyaların mamül sırlandıktan sonra birbirine karışmasını engellemektir¹³⁹.

b.1. İnce Konturlu Boyama Tekniği

Adından anlaşılacağı gibi yapılacak desen veya kompozisyonların dış hatlarının ince konturlarla sınırlandırılmasıyla yapılan boyama tekniğidir. Fazla belirgin olmayacak şekilde bitkisel ve geometrik motiflerin dış çerçeveleri oluşturularak içleri boyanmış veya yarı boş bırakılmıřtır¹⁴⁰.

Bu teknik genellikle yüzeyde ince işçilik gerektiren, dış hatların birbirine çok yakın olduğu, iç içe geçmiş motiflerin uygulandığı kap yüzeylerinde kullanılmıştır.

İnce konturlu boyama tekniğindeki bitkisel ve geometrik motiflerde daha fazla bir hareket duygusu yaratılmıştır. Desenler daha dinamik görünümde dirler. Kapların

¹³⁸ a.g.e.,s.52

¹³⁹ a.g.e., s.53

¹⁴⁰ a.g.e., s.54

yüzeyinde boşlukları doldurmak amacıyla kullanılan ince konturlu spiraller oldukça yaygındır¹⁴¹.

b.2. Kalın Konturlu Boyama Tekniği

Motiflerin dış hatlarının kalın çizgilerle belirginleştirildiği boyama tekniğidir. Kalın konturlu boyama tekniğinde motiflerin sınırları ince konturlu boyama tekniğinde kullanılan bezemelere göre daha geniş bir alanı kaplamıştır.

Milet işi seramiklerinde kalın konturlar, çeşitli açılardan, dörtgen, beşgen, altıgen oluşturarak kapların tüm yüzeyini kaplayarak veya merkezde geometrik bir alan oluşturarak yer almışlardır.

Geometrik bezeme tasarımlarında kalın konturların, kırık, yatay ve dik olarak değişik açılar üzerine kurulmuş olmaları, kapların yüzeyinde ince konturlu boyama tekniğine göre hareketsiz, durgun bir etki yaratmıştır.

Kalın konturlu boyama tekniğinde motifler kapların iç yüzeyine farklı iki yöntemle uygulanmışlardır. Birinci yöntemde kalın kıvrık çizgilerin birbirine geçmesi veya kırılmasıyla bütün bir yüzey bir ağ gibi bölüntüye uğratılmıştır. Bu yöntemle genellikle geometrik kompozisyonlar meydana gelmiştir. Fakat az da olsa bitkisel kompozisyonlar da oluşturulmuştur. İkinci yöntemde ise motiflerin dış hatlarının kalın çizgilerle belirginleştirmektir. Bu yöntemle bazı bitkisel motiflerin dış hatları kalın konturlarla çevrelenmiştir¹⁴².

b.3. Astar Boyama (Slip) Tekniği

¹⁴¹ a.g.e., s.16

¹⁴² a.g.e.,s.52

Milet İşı seramiklerin bir grubu da Astar boyama tekniği ile bezeli seramiklerdir. Astar Boyama Tekniđi de Ortadođu orjinli eski bir keramik bezeme tekniğidir. 9. yy. da İslam dűnyasında çok yaygın olarak kullanılmışlardır. 12 yy. İnan ve Azerbeycan keramiklerinde de kullanılmıştır. Kalehisar, Ahlat, Samsat kazılarında 13. yy. Selçuklu Dűnemine tarihlenen astar boyama tekniğinde keramikler ele geçirilmiştir. Astar Boyama Tekniđi bazı açılardan Mısır Keramiklerini hatırlatmakta ise de bu teknik gerçek gelişimini Milet İşı seramikleri ile 14 yy. ortalarından itibaren İznik ve Kűtahya'da gűstermiřtir¹⁴³.

Tornada hazırlanan, şekillendirilen kaplar űmlekiler tarafından yarı gűlgelik bir yerde kurutulduktan sonra, çapakları temizlenerek dekorlanmaya hazır hale getirilir. Kalın bir fırça yardımıyla beyaz astar belli bir kıvamda alınarak dekor yapılacak zemine motifin sınırlarından taşmayacak bir şekilde kalınca sűrűlmeye çalışılır. Motifin dışına taşan kısımlar bir bıçakla kazınarak, zeminin temiz olması sađlanır¹⁴⁴.

Astarla sűslemesi yapılmış kaplar iyice kurutulduktan sonra yaklaşık 850-900 derecede pişirilerek astarın kabın yűzeyine iyice yapışması sağlanır. Fırınlardan çıkartılan astarla sűslenmiř kaplar renkli oksitlerle (MnO, CoO, Cuo) renklendirilmiş sırla sırlanır¹⁴⁵.

Genellikle kapların i ve dış kısımlarında kullanılan kurşunlu sır pişirildikten sonra maműller fırından çıkarıldığında astarla sűslenmiř kısımlar daha açık zemin daha koyu bir renkte çıkararak renk armonisi sağlanmış olur¹⁴⁶.

Milet İşı seramiklerde kullanılan bezeme elemanları, palmetler, rumiler, kıvrık dallar, stilize çiçekler ve figűrsűz bitki motifleridirler. Bununla beraber merkezde bűyűk bir rozet çiçeđi ve çevresinde geliřen bitkisel motiflerde gűrűlűr.

¹⁴³ şAHİN,F:a.g.e, s.22

¹⁴⁴ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.55

¹⁴⁵ a.g.e, s.22

¹⁴⁶ TUNA,M.C: a.g.e.,s.18

İznik'te 13 yy. başlarından beri görülen bu çeşit keramiklerde yeşil, koyu, kobalt mavisi, mangan moru gibi renkler kullanılmıştır.

Milet İşi seramiklerde görülen astar boyama tekniği, daha sonraki keramik gruplarından Mavi-Beyaz ve Mercan Kırmızılı keramikler de 15. ve 16. yy.larda teknik ve estetik gelişimlerini arttırarak devam etmiştir.

C. Bezeme Kompozisyon Türleri

Milet işi seramikleri süsleme kompozisyonları açısından kendi içerisinde zengin bir yapıya sahiptir. Kompozisyonlar çok çeşitli değişik ve birazda karmaşıktır. Milet işi seramik kaplarının yüzeylerindeki bezeme kompozisyonlarını tam olarak anlayabilmek için kapları motifleri ve desenleri açısından ilk aşamada tek tek ayrıntılı olarak gözden geçirmenin daha doğru olacağını düşündüm.

Çalışmada bu tanımlamayı yapabilmek için motifleri, türlerine, desen özelliklerine, kap içerisinde yapıldıkları yere göre gruplara ayırıp onları farklı özdeş kullanımlarıyla karşılaştırma yaparak değerlendirmeye çalıştım.

Milet işi seramik kaplarının süslemelerinde çoğunluklu olarak yakın çevrede bulunan birbirinin benzeri çiçekler, yaprak motifleri ve farklı türde bitkisel öğeler kullanılmıştır. Kullanılan bu öğelerden yararlanılarak dönemin sanatçıları stilizasyonun da etkisiyle varolanın yanında yeni kompozisyonlar da ortaya çıkarmışlardır. Stilizasyon milet işi seramiklerinin kompozisyonlarının üretilmesinde yaygın biçimde kullanılmıştır. Stilizasyon bazı motiflerde o kadar çok yapılmıştır ki anlaşılması yapılması, çok zor olan karışık kompozisyonlar ortaya çıkmıştır. Estetiği beğeniye arttırmak görünümü güzelleştirmek kaygısı kapların yüzeyine çok güzel motiflerin yapılmasını ve yerleşmesini sağlamıştır. Milet işi seramik motiflerini başlıklar altında incelemek bizlere daha iyi sonuçlar verecektir¹⁴⁷.

¹⁴⁷ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.67

Tiyatroda çıkan seramiklerin %70 ini bitkisel motifler oluşturmuştur. Bunların bir kısmı geometrik motiflerle beraber kullanıldığı gibi çoğu zamanda kapların yüzeyinde tek başlarına yapılmışlardır.

1980 yılından 2005 yılı kazı dönemi de dahil olmak üzere çıkan yüzlerce Erken Osmanlı dönemine ait milet işi seramik parçaları üzerinde eşine az rastlanır nitelikte motifler ve kompozisyonlar belirli bir kronolojik dönem sırası ile gelişerek eklememelerle devam etmiştir.

Diğer seramiklerde olduğu gibi milet işi seramiklerinde süslemeler büyük oranda kabın iç kısımlarına yapılmıştır. Milet işi seramiklerinin dış kısımlarının monotonluğunu gidermek için fırça boyaya batırılarak rastgele ince çizgiler oluşturulmuş ve bunlar arasına küçük çiçekler ve palmetler yerleştirmişlerdir.

Buna karşın kapların iç kısım süslemelerinde usta bir işçilik itinalı bir çalışma söz konusudur. Kap yüzeyi dip, gövde, kenar motifleri olarak ayrı ayrı ele alınarak süslenmiştir. Kap yüzeyinin bölümlerine göre süslemeler kendi içerisinde farklılıklar göstermiş olup kenar motifleri ayrı gövde motifleri ayrı dip motifleri ayrı yapılmışlardır.

Kenar motifleri aynı motifin sürekli şekilde tekrar edilmesiyle oluşturulmuştur. Bu tekrarlar kenar veya ağız kısımlarının göze hoş gelecek görünüme sahip olmalarını sağlamıştır. Gövde motiflerinde de aynı motiflerin sürekli tekrarlarından oluşan motifler vardır. Kenar ve ağız kısımlarında uygulanan motifler ve desenler gövde kısımlarındaki kadar değildir.

1. Kenar Kompozisyonları ve Uygulanan Motifler

Kenar kompozisyonları aynı motifin belirli bir simetri ve düzende sürekli şekilde tekrar edilmeleri sonucu oluşturulmuştur. Bu tanım bütün kaplar için geçerli değildir çoğu kısım kaplarda iki veya daha fazla farklı türde motifin birarada kullanımıyla kenar

kompozisyonları oluşturulmuştur. Gövde kısmında kullanılan palmetler, çiçekler, bitkisel öğeler, minimize edilerek de kenar motifleri olarak kullanılmışlardır¹⁴⁸.

Milet işi seramik kapların büyük bir çoğunluğunu kase, yemek kapları ve servis tabakları oluşturur. Bunlarında büyüklükleri, oranları, boyutları kullanım¹⁴⁹ amaçlarına göre farklı özellikler göstermiştir. Küçük kase ve tabaklarda uygulanan kenar kompozisyonları ile bunlara göre daha büyük olan kaplardaki kompozisyonlar arasında da farklılıklar vardır. Büyük kaplardaki kenar kompozisyonlarının genişliği daha fazla iken küçük kaplarda ince bir şerit halindedirler.

Yapılan süslemelerin niteliği motiflerin uygulanması için ayrılan yerin hacmine ve alanına göre belirlenmiştir. Enine genişlemenin pek mümkün olmadığı kaplarda desenler, motifler ağız kenarlarında uzunlamasına gelişim göstererek kabın etrafını çevrelemişlerdir.

Milet işi seramiklerinin ağız ve kenar kısımlarında en çok dalga kaya motifleri kullanılmıştır. Bunlardan farklı olarak zenzirek, meander, zigzag, helezon motifleri kenar kompozisyonları içerisinde en fazla kullanılan motifler arasında yer alırlar.

a. Meander Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramiklerin kenar ve ağız kısımlarında çok yaygın şekilde kullanılmış olan meander motifi, fret, aşık yolu, sarhoş yolu, veya sapak olarak da bilinir. Mimari ve dekoratif sanatlarda, olduğu gibi milet işi seramik kaplarında da geometrik kıvrımlar yaparak bant içinde uzanmışlardır¹⁵⁰. Bezemeler kıvrımlar yaparak genellikle birbirini izleyen “T”, “L” ya da köşeli “G”ye benzer biçimde motifler de oluşturmuşlardır. Geometrik motiflerdendirler.

Meander motifi, Milet işi seramik kaplarında yalnız bant halinde değil, dar ve geniş açılar yapacak biçimde de karmaşık desenler olarak da kenar kompozisyonları içerisinde uygulanmışlardır. Çizgi aralarındaki boşluklar, yaklaşık çizginin eni kadar tutulmuştur.

¹⁴⁸ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.57

¹⁴⁹ , a.g.e.,s.52

¹⁵⁰ ÖZKUL,N., a.g.e.,s.56

Bazende (gamalı haçta olduğu gibi) çizgiler birbirini kesecek yada birbirinin içinden geçecek biçimde düzenlenmişlerdir¹⁵¹.

En basit ve doğal bezeme biçimlerinden biri olan “Meander Motifi” ilk çağlardan beri hemen hemen her uygarlıkta kullanılarak günümüze kadar gelen bir motiftir. Mısırdaki III.yy’ın başında ve sonunda mezarların tavanlarının bezenmesinde sık sık kullanılmış olup sonraki örneklerde ise rozet, kutsal böcek ve lotus öğeleriyle birleştirilerek çok zengin düzenlemeler oluşturmuşlardır¹⁵².

Meander motifi Erken Osmanlı Dönemi seramiklerinin yanı sıra Selçuklu, vazo sürahi seramik ve çinileri ile erken, Kuzey Amerika yerlilerinin çanak çömlek bezemelerinde Çin ve Japonya’da hem dokuma hem de mimari öğesi olarak Klasik Yunan’da vazolarda ve sütun başlıklarındaki abaküslerde mimari süslemede yaygın bir şekilde uygulanmıştır. Romalılar, Eski Yunan bezeme öğelerinin çoğunu benimsemişler. Suriye ve Baalbek’teki tapınak yapılarında kullanmışlardır. Bizans ve Romanesk dönem sanatında da meander hem boyama hem de kabartma olarak, küçük ölçekli geometrik bezeme öğelerinin en çok kullanılanı olmuştur¹⁵³.

Meander motifi helezonik motiflerle büyük bir benzerlik göstermesine karşın yapılışı ve uygulanışı farklıdır.

b. Zigzag Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramiklerde kullanılan motiflerin başında zigzag motifi gelir. Düzgün bir eksen üzerinde kırık çizgilerin sürekli devamıyla oluşan motiflerdendir. Kırık çizgilerin birbiri arkasına dizilmesiyle inişli çıkışlı bir görüntü oluşmuştur buda kabın kenar kısımlarında hareketli bir alanın oluşmasını sağlamıştır. Genelde Sgraffito ve Boyama tekniği kullanılarak yapılmıştır.

c. Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu

¹⁵¹ Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt.,15, Ana Yayıncılık ve Enclopedia Britannica Inc, İstanbul, 1986, s.472

¹⁵² a.g.e.,s.473

¹⁵³.a.g.e.,s.90

Milet işi günlük kullanım eşyalarında karşılaşılan dalga kaya motifleri sürekli olarak birarada kullanılmışlardır. Dalgalar ince çizgi ve noktalarla, kayalar ise koyu renk dilimli olarak kütleli biçimde tasvir edilmişlerdir¹⁵⁴.

Dalga-Kaya motifleri kenar süslemeleri içerisinde en fazla yer kaplayan motifler arasındadır. Dalga-Kaya motifleri uygulandıkları kaplarda kompozisyonla bir bütün halinde kompozisyonu tamamlayan motifler arasındadır. Motifler yatay olarak kenar kompozisyonlarına yerleştirildiğinden uzunlamasına gelişim göstermişlerdir. Kaya motifleri yan yana, birbiriyle bitişik, koyu bölge olarak yerleştirilmişlerdir.

Dalga-kaya motifleri kap yüzeylerine kontursuz boyama veya kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak uygulanmışlardır. Bu motiflerin uygulanmasında seramik ustasının rahatlığı, serbestliği söz konusudur.

d. Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu

Stilize edilmiş “S” motifinin ard arda yerleştirilmesiyle oluşturulan motiflerdendir. Şark yazmalarında sayfaların yazılı bölümünün çevresini dolanan zincire de benzer bezeme ögesidir. Dekorlanmış düzenleniş itibariyle küçük zincir motiflerine benzer. Mimaride, seramik kaplarda kitap süslemelerinde çok kullanılır¹⁵⁵.

Milet işi seramikleri içerisinde kenar ve ağız kompozisyonları içerisinde en çok kullanılan süsleme motiflerindendir. Uygulandıkları kenar kompozisyonlarında seramik kaplarının çevresini boylu boyunca etraflı bir şekilde sarmışlardır. Aynı zamanda gövde ve kenar kompozisyonlarında ortak kullanılan motifler arasındadırlar. Yine geometrik kökenli motiflerdendir.

e. Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu

¹⁵⁴ ÖZKUL, N: a.g.e., s., 57

¹⁵⁵ SÖZEN, M., TANYELİ, U., Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, 4. Basım, İstanbul, 1996, s. 260

Milet işi seramik kaplarında daha önceki dönemden farklı olarak yeni karşılaşılan motiflerdendir. Kenar süsleme motifleri içerisinde kalınlı, inceli, ince ve düz şeritlerin oluşturduğu kompozisyonudur.

Zigzaglı, helezonik, meander motiflerinin tam tersi olarak bu kompozisyonda kullanılan çizgilerde herhangi bir kırılma yoktur. Sade bir görünüme sahip olmalarına karşın seramik kaplarının kenar kompozisyonlarında etkili bir görüntü oluşturmuşlardır.

f. Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu

Spiral burğu eğrisi, helis, olarak da bilinir. Genel olarak bir nokta çevresinde dolandıkça o noktadan uzaklaşan bir noktanın izlediği düzlemsel eğriler sonucu oluşan motiflerdendir.

Bunların dışında bir dik çembersel silindirin üzerinde kalan ve silindirin ana doğrularını sabit bir açıyla kesen uzay eğrisindedirler¹⁵⁶. Parçaları birbirine bağlamak dönme hareketini doğrusal harekete çevirmek ya da uygulanan bir şiddetin kuvvetini arttırmak için vida bir silindir eğrisi biçiminde yivler açılmasıyla yapılmıştır¹⁵⁷.

Eski yunanlılardan bu yana çeşitli sarma türleri bulunmuş ve uygulanmıştır. Helezonlar veya sarmallar seramik ustaları tarafından doğal oluşumlarında gözlenmiş seramik kap ve kacaklarda, mimarlıkta süsleme öğeleri olarak kullanılmışlardır¹⁵⁸. Bu tür helezonlar sarmallar doğada örümcek ağlarında notilus yumuşakçasında ve bazı çiçeklerde de gözlenmiştir.

“Helezon Motifi” Milet işi seramik süslemelerinde hem kenar kompozisyonlarında hem de dip ve gövde kompozisyonlarında ortak kullanılan motiflerdendir. Kenar kompozisyonlarında tek sıra halinde geniş çaplı olmayacak şekilde

¹⁵⁶ Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt.,5 Ana Yayıncılık ve Enclopedia Britannica Inc,İstanbul, 1986, s.125

¹⁵⁷ a.g.e s.125

¹⁵⁸ Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt.,19 Ana Yayıncılık ve Enclopedia Britannica Inc, İstanbul, 1986, s.104

hazırlanmışlardır. Başladıkları noktadan gittikçe uzaklaşarak düzenli halkalar halinde devam eğri hatlardır. Başka deyişle farklı çaptaki dairelerin iç içe eklenmesiyle meydana gelen motiflerdir.

g. Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramiklerinin %70'lik bir kısmı bitkisel kökenli motiflerle süslenmiştir. Bu bitkisel süslemelerin kurgulanmasında çiçeklerin yanında yapraklarda kullanılmıştır. Yapraklar değişik boyutlarda kompozisyonu tamamlar niteliktedirler.

Yapraklar kenar motifleri olarak kullanılırken daha değişik şekillerde kurgulanmışlardır. Yaprakların oranlarında biçimlerinde, formlarında küçültme yapılarak milet işi seramiklerin kenar kompozisyonlarında kullanılmışlardır. Yaprak biçimleri yarım ay, sivri uçlu, küçük, üçlü dilimli, üçgen, küçük, ince ve bunların dışında grup halinde yaprak motiflerinden ibarettirler¹⁵⁹.

2. Gövde Kompozisyonları ve Uygulanan Motifler

Milet işi seramik kaplarının göze en çok batan motiflerinin önemli bir kısmında gövde yüzeyine uygulananlardır. Gövde yüzeyinde geometrik, bitkisel ve iki grubun kullanıldığı karışık motifler birarada uygulanmıştır. Kenar kompozisyonlarından farklı olarak gövde yüzeylerinde bitkisel motifler geometrik motiflere oranla daha fazla kullanılmıştır. Bitkisel motifler arasında çiçekler, palmetler, yapraklar, rumiler, ve stilize edilmiş değişik şekillerdeki motifler ağırlıktadır.

Bütün bu motifler uygulanacak gövde kompozisyona yardımcı olmak için yapılmışlardır. Gövde yüzeyinde merkezde göbek kısmında çiçekler ve yapraklar yer

¹⁵⁹ ÖZKUL,N.,a.g.e.,s.61-64

almıştır. Çiçeklerde değişik şekillerde oluşturulmuşlardır. Bunu sağlayanda sanatçının gördüğü çiçeği kendisine göre şekillendirmek istemesidir.

Çiçeklerin büyüklüğü ve küçüklüğü uygulanacak kompozisyonun gövde yüzeyindeki genişliğine göre değişir. Küçük kaplarda çiçekler fazla yer kaplamamış olup dalları ve yaprakları küçük kalmıştır. Büyük kaplarda kabın dip kısmını tamamiyle kaplaması için çiçekler büyük boyutlarda yapılmıştır. Bunun sonucunda yukarda da ifade edildiği gibi farklı biçimlerde çiçek motifleri ortaya çıkmıştır.

Milet işi kaplarının gövde kompozisyonlarındaki en önemli ortak özellik dip kısmında merkezi bir rozetin yer almasıdır. Bu rozet değişik türde oluşturulmuş olup merkezde bitkisel kökenli çiçek motifleri ve geometrik motifler yer almıştır. Kabın gövde kısmında uygulanan kompozisyon bu merkezi motife göre gelişmiştir. Bazı kaplarda merkezi motiflerle bağlantılı olmaksızın arada biraz boşluk bırakarak motifler kap yüzeyinde yerlerini almışlardır.

a. Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Işınsal motifli gövde kompozisyonlarının uygulanmasında birden çok boyama tekniği olmasına karşın en fazla kontursuz serbest fırça boyama tekniği kullanılmıştır. Kompozisyonda kullanılan motiflerin kaynağı ağırlıklı olarak bitkiseldir. Geometrik motiflerle bitkisel motifler ışınsal gövde kompozisyonlarında beraber kullanılmıştır¹⁶⁰.

Bitkisel motifleri oluşturan dallar ışınsal formda gelişim göstererek tabakların, kaselerin kenar kompozisyonun sınır çizgisine kadar uzanmışlardır. Merkezde yer alan motiftan çıkan yapraklar ve dallar ışınsal olarak ağız kenarlarına kadar uzanmıştır. Işınsal gelişim gösteren motifler kap yüzeyinde geometrik kompozisyonu oluşturmuşlardır.

¹⁶⁰ a.g.e.,s.70

Bütün bu kompozisyonların göbek kısmında çiçek, çarkı felek, rozet yada dairesel gibi geometrik ve bitkisel motifler yer almıştır.

Merkezdeki rozet motiflerinin çevresinde ince uzun bir veya birkaç sap üzerine palmiye yaprakları yelpaze şeklinde kabın kenar kompozisyonlarına kadar dağılmışlardır. Yapraklar kap yüzeyinde grup halinde kullanıldığı gibi tek olarak da kullanılmış ve yaprakların sapları damarlar şeklinde resmedilmiştir.

Merkezden çıkıp yukarıya doğru genişleyen yaprak grupları ince saplar halinde yükselerek üst kısımlarda kalınlaşmışlardır. Işınsal gövde kompozisyonlarında uygulanan yaprakların uçları içe doğru kıvrıldığı gibi farklı bir düzenleme olarak yapraklar ince bir saptan çıkarak enli uzun yapraklarla sonuçlanmışlardır. Bu yaprakların her iki yanında da yukarıya doğru büyüyen gelişen uzun yapraklar diagonal olarak yerleştirilmiştir¹⁶¹.

Kullanılan motifler arasında tek yarım ay biçimli, sivri uçlu, küçük, üç dilimli, üçgen biçimli, kalın-ince biçiminde, tekli ve grup halinde yapraklar vardır.

Kap yüzeyindeki yapraklar gövde kompozisyonlarındaki monotonluğu engellemek için geometrik bir sisteme göre matematiksel olarak yerleştirilmiş olup iki veya daha fazla motif yan yana kullanılmıştır. Motiflerin kap yüzeyinde açık bir şekilde görülebilmesi için ışınsal kompozisyonların arasında boşluklar bırakılmıştır. Aralardaki boşluklar, sarmaşıklar, küçük çiçekler, ince saplar ve yapraklar ile doldurularak yüzey süslenmiştir.

Işınsal olarak çiçek rozetten çıkan ince saplar üzerine nar, haşhaş, kozalak palmet gibi motifler alternatifli olarak yerleştirilmişlerdir. Kır çiçekleri, küçük yapraklar, palmetler ve diğer bitkisel motifler birlikte kullanılarak gövde yüzeyinde dekoratif bir görüntü oluşturmuşlardır.

Genel olarak bakıldığında merkezi ışınsal kompozisyonlarda özellikle iki farklı motif seçilmiş ve bunların çevresinde belirli boşluklar yaratılmıştır. İki farklı yaprak grubu

¹⁶¹ a.g.e.,s.75

veya palmet-yaprak grubunun dönüşümlü yerleştirilmesiyle, kontursuz serbest fırça darbeleriyle çalışan seramik ustası merkezden gelişimi daha iyi tamamlamıştır. Işnsal gövde kompozisyonları da kendi içerisinde farklılıklar göstermiştir.

a.1. Konturlarla Sınırlandırılmış Işnsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Serbest fırça tekniği kullanılarak yapılan ışnsal gövde kompozisyonlarından biraz farklı olarak ışnsal (radial) motifler konturlarla sınırlandırılmıştır. Konturlarla sınırlandırılan motifler kuşaklar içinde merkez motiften kapların göbek kısmından başlayarak aşağıdan yukarıya doğru çekilmişlerdir.

Bu gövde kompozisyonunda yine motiflerin gövde yüzeyine uygulanması için fırça kullanılmış, ama ışnsal motiflerin birbirine karışmaması ve boyaların akmaması için sınırlama olarak siyah mat konturlar çizilmiştir. Siyah mat konturlar kap yüzeylerinde çok belirgin halde görülürler. Yine serbest fırça tekniğinden farklı olarak bitkisel değil geometrik desen ağırlıklıdır. Konturlarla kuşaklar içine alınmış ışnsal gövde kompozisyonları Milet işi seramiklerinde çok kullanılan bir süsleme kompozisyonudur¹⁶².

Konturlarla kuşaklar içerisine alınmış bezeme kompozisyonunda yine merkezde çiçek, çarkı felek, rozet yada geometrik motifler yer almıştır. Bu merkez etrafında dairesel kuşaklar içine alınmış motifler çevrelenmiş daha sonra ilk kuşağa oranla daha küçük olan ikinci bir kuşak kenar kompozisyonlarının hemen öncesinde dizilerek dikey kompozisyonlar oluşturmuştur.

a.2. Dairesel Kuşaklar içerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işnsal Motifli Gövde Kompozisyonu

¹⁶² a.g.e.,s.,69

Geometrik ve bitkisel motiflerin kabın merkezinde yer alan göbek çevresinde dairesel kuşaklar içerisine alınmasıyla veya konturlarla sınırlandırılmasıyla oluşturulmuş kompozisyonudur. Motifler bazen çift, bazen de tek sıra dairesel çizgi ile sınırlandırılmıştır.

İçine geometrik yada bitkisel motiflerin yerleştirildiği merkez motifin çevresine paralel çizilen konturlar ile kapların dudak kenarına dairesel olarak çizilmiş konturlar arasında kalan gövde yüzeyine geometrik ve bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Konturlar arasına kuşaklar içerisine alınmış geometrik, bitkisel ve stilize edilmiş motifler yan yana yerleştirilmişlerdir¹⁶³.

Konsentrik dairelerden oluşan ışımsal kompozisyonlarda, dip kompozisyonundan gövde kompozisyonuna geçişte arada genellikle 1 cm. boşluk bırakılmıştır. Bu boşluk başka deyişle bordür kalp biçiminde yapraklarla doldurulmuştur.

Konturlar arasına alınarak yapılan bu kompozisyonlarda motifler serbest biçimde kap yüzeyine yayılmıştır. Kap yüzeyi iç içe konsantrik olarak yerleştirilmiş dairesel ince şeritlerle bölüntüye uğratılmıştır.

b . Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu

Milet işi seramiklerinde uygulanan geometrik motiflerin Selçuklu Sanatında yapılan mimari, çini, ve seramik süslemelere dayanan bir geçmişi vardır. Fakat bilhassa XIV. yüzyılın ortalarından sonra bitkisel motiflere daha geniş sahalar ayrılmış ve geometrik motiflerin yerini bitkisel motifler almıştır¹⁶⁴.

Milet işi seramik kapların gövde kısımlarında bitkisel motifler kadar geometrik motiflerde kullanılarak gövde kompozisyonları oluşturulmuştur. Milet işi seramiklerinde geometrik motifler bitkisel kompozisyonlarda daha çok çerçeve oluşturmak için kullanılmışlardır. Çok az kapta aynı oranda motifler birbirleriyle yan yana kullanılmıştır.

¹⁶³ a.g.e.,s.71

¹⁶⁴ YETKİN,Ş.,Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi, Genişletilmiş II. Baskı,İstanbul, 1986, s.169

Geometrik gövde kompozisyonlarında üçgen, kare, daire, yıldız, altıgen, spiral (Helezon), meander, zigzag, çarkıfelek (fırıldak), okuçu motifi, ışınsal kalın hatlar, baklava, dörtgen, poligon, zencirek, beşgen motifler kullanılmıştır. Geometrik motifler kap yüzeyinde birbirini kesen, bağlanan grift örgülü açık ve kapalı kompozisyonların içerisinde kullanılmışlardır.

Geometrik motifler içerisinde üçgen motifi kapların merkezi göbek kısmında kullanılmıştır. Üçgen motifinin iç kısımlarına diyagonal ve yatay çizgiler atılmıştır. Üçgen motifinin çok zarif bir şekilde bitkisel rozetin etrafında dairesel bir bordür şeklinde kullanıldığı kaplarda vardır.

Kare motifi yüzeyin kalın hatlarla bölüdüğü gövde kompozisyonları içerisinde kullanılmıştır. Gövde yüzeyinde yer alan dairesel motifler gövde kompozisyonlarının sınırlarının belirlenmesi içinde kullanılmıştır. Konturlarla sınırlandırılmış motifler genelde dairesel kuşakların çevresinde yer almıştır¹⁶⁵.

Yıldızlar, altıgenler, beşgenler gövde yüzeyinde kırık çizgilerin kesişmeleriyle oluşturulmuşlardır. Milet işi seramik sanatında kullanılan geometrik şekillerin kaynağını Anadolu'da mimari yapılarda görülen tuğla ve mozaik süslemeler oluşturmuştur. Seramik kapları üzerindeki çeşitli geometrik kompozisyonların B. Selçukluların tuğla, taş, stuko süslemelerindeki geometrik örneklerle olan benzerliği bu motiflerinde orjinini göstermesi bakımından önemlidir. Geometrik kompozisyon şekilleri XIII. ve XIV yy. Anadolu Mimarisindeki, altıgen ve üçgen formlu kaplamaların ve mozaik çini tekniğinin seramiklere yansımış şeklidir¹⁶⁶.

Görülen geometrik örgülü geçmeler ve yıldızlar çok az değişiklikle olduğu gibi milet işi seramik kaplarının yüzeylerinde uygulanmışlardır. Bu yıldızlardan beş, altı, sekiz, dokuz, on, oniki, köşeli olduğu gibi yirmi dört köşeli olanları da vardır. Yıldız motifleri gövde kompozisyonlarıyla beraber kenar kompozisyonlarında da kullanılmıştır.

¹⁶⁵ ÖZKUL,N.,a.g.e.,s.64

¹⁶⁶ YETKİN,Ş.,a.g.e.,s.170

Bitkisel ve geometrik motifler bu gövde kompozisyonunda da yan yana kullanılmışlardır. Bitkisel motiflere karşın geometrik motiflerde stilizasyon çok fazla değildir. Varolan motifler asıllarına uygun olarak kap yüzeylerine yerleştirilmişlerdir.

c. Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu

Helezonik motifler XII.ve XIII. yy. Selçuklu ve IX. ve X. yy.Türk-İslam seramiklerinde yaygın biçimde kullanılmışlardır. Helezonik motifler milet işi seramik kapların gövde kompozisyonlarında bitkisel motiflerden sonra en çok kullanılan öğelerdendir. Spiral, burgu eğrisi, helis, olarak da bilinirler. Milet işi seramiklerin helezonik motifleri genel olarak bir nokta çevresinde dolaştıkça o noktadan uzaklaşan bir noktanın izlediği düzlemsel eğriler şeklinde oluşmuşlardır. Helezonik motifler gövde kompozisyonlarında bitkisel ve geometrik motiflerle beraber kullanılmışlardır.

Helezonik motifler bitkisel motiflere karşın geometrik motiflerle beraber kapların merkezi kısmında kompozisyon oluşturmuşlardır. Konturlu hatlarla oluşturulan merkezi geometrik örgü sistemi içinde yer almışlardır. Örgü sistemi içindeki baklava, kare, dikdörtgen, beşgen gibi motiflerin içleri kırık çizgiler ve sonsuzluğa doğru uzanmış elips, ve burgu tasarımlarla süslenmiştir.

Helezonik motifler siyah, lacivert, kobalt mavisi, bazı kaplarda yeşil renkleriyle kap yüzeyine uygulanmışlardır. Milet işi seramikleri içerisinde helezonik motifli gövde kompozisyonu ile dekorlanmış olanların oranı seramikler, bitkisel, geometrik ve ışınsal motifli gövde kompozisyonlarına göre oranı fazla değildir¹⁶⁷.

¹⁶⁷ a.g.e.,s.,64

Ağır ve ince işçilik gerektirdikleri ve dekorlanırken çok fazla zaman aldığından dolayı seri halde üretimleri yapılmamıştır. Halkın günlük kullanım ihtiyacının dışında üst düzey saray çevresi ve ithalat için üretilmişlerdir.

Helezonik motifler gövde kompozisyonlarında kullanıldıkları gibi kenar kompozisyonlarında da kullanılmışlar fakat tek sıra halinde yerleştirilmişlerdir.

d. Serbest Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

İznik Roma Tiyatrosu kazısından çıkan Erken Osmanlı dönemine ait Milet işi seramikler üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda milet işi seramik kaplarındaki bitkisel motiflerin çok zengin ve çeşitli kompozisyona sahip olduğu görölmüştür.

Bitkisel motiflerin Türk çini ve seramik sanatında kullanılması Selçuklular devrinde başlamıştır. İlk örnekleri geometrik sahaları çevreleyen bordür süsleri olmakla beraber geometrik motifler XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemini yitirmeye başlamış yerini bitkisel motiflere bırakmıřtır¹⁶⁸.

XIV. yüzyıldan itibaren geometrik ve bitkisel motifler yan yana kullanılarak milet işi seramik kapların yüzeylelerinde zengin kompozisyonlar oluşturmuşlardır. Bunlara karşın İznik Roma Tiyatro'sundan çıkan Erken Dönem Milet işi seramik kapların gövde kompozisyonlarında en çok kullanılan süsleme öğesi bitkisel motifler olmuştur.

Kompozisyonlardaki bitkisel motifler doğadan aslına uygun olarak alınan çiçekler, yapraklar, palmetler, ile bu yaprak ve çiçeklerin stilize edilmiş formlarıdır. Bunlar kompozisyona zenginlik kazandırmışlardır. Çiçekler ve yapraklar en basit düzenleniş tarzı ile bir veya birkaç kıvrık dal üzerinde gövde yüzeyinde sıralanmışlardır. Bitkisel motifler olarak yapraklardan sonra en yoğun olarak çiçek motifleri kullanılmıştır.

¹⁶⁸ TUNA,Meliha Çoşkun.,a.g.e.,s.17

Dalların uzanışı bazen farklılık göstermiş olup kıvrık dalın daimi kıvrımlı gidiş istikametinden hareketin tersi yönüne gelen ikinci bir kıvrık dalla kesilmişlerdir. Kıvrık dalların diğer bir hareketide dalların birbirini keserek helezonlar yapmasıdır. En basit bir ögeden kıvrık dallardan bu çeşitliliğin sağlanması milet işi seramiklerinin bitkisel motiflerdeki yaratma gücünün göstergesidir. Bunlar kompozisyona zenginlik kazandırmıştır.

Bunların bir kısmı erken Osmanlı döneminde gelişerek ve şekil değiştirerek milet işi seramik kaplarda uygulanmışlardır. Yarım palmetin ve palmet motifinin şekil değiştirilerek rumi motifinin ortaya çıkması bunlara çok güzel bir örnektir.

Kompozisyonlardaki bitkisel öğelerin, ve motiflerin, kaynağı, genellikle İran Büyük Selçuklu, Zengi, Eyyübi, ve Anadolu Selçukluları dönemlerinde inşa edilen yapıların taş ve tuğla süslemelerinden alınmıştır¹⁶⁹. Mimari yapılardan alınan bitkisel motiflerin çoğu Erken Osmanlı döneminde gelişerek ve şekil değiştirerek milet işi seramik kaplarında uygulanmışlardır.

Milet işi seramiklerinde dilimli, kancalı, yarım, sivri uçlu, tek yaprak motifleri, kullanılmıştır. Yapraklar çoğu kapta grup halinde kap yüzeyine uygulandıkları gibi tek tek gövde yüzeyine de yayılmışlardır.

“Palmet” basitleştirilmiş olarak yanlarda aşağı doğru iki ucu, karın kısmında iki lobcuğu, yana kıvrılan uçların hareket noktasında küçük bir orta yaprağı bulunan ve ana hatlarıyla lale’yi hatırlatan bir motiftir¹⁷⁰. Milet işi seramiklerde alttan simetrik olarak birleşen iki sap ucuna yerleştirilmesiyle birlikte, yukarıdaki tanımdan az ya da çok yaklaşan pek çok türleriyle de karşılaşmıştır.

İslam sanatında taş, stüko, ahşap, maden, seramik¹⁷¹ gibi her türlü malzeme üzerinde bitkisel süslemenin ana unsurlarından biri olan bu motif, tek başına veya rumi ve

¹⁶⁹ TUNA, Meliha Coşkun., a.g.e. ,s.21

¹⁷⁰ R.H.Ünal., Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taçkapılar, İzmir, 1982, s.95

¹⁷¹LANE., A., Early Islamic Pottery, London,1947, page. 24, Nasser, G. A. Islamic Art in Egypt Cairo 1969, page. 21

lotuslarla birlikte fistolar halinde görülür; özellikle Anadolu-Türk mimarisinde taç kapı süslemelerinde eşsiz örnekler sunmuştur¹⁷².

Palmet motifi, 9.-11. yüzyıllara ait Bizans sıraltı teknikli seramik ve çinilerde de özensiz olarak işlenmiştir¹⁷³. 11.ve 12. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen İnce Stil Sgraffito Teknikli spiral desenli Bizans seramiklerinde yer alan palmetler çok özenli ve ayrıntılı islam seramiklerindeki örnekleriyle benzerlik gösterir.

Palmet motifi milet işi seramiklerinin gövde kompozisyonlarında en çok kullanılan öge olmuştur. Palmetler gövde kompozisyonlarında üç bölümlü olarak kullanılmışlardır. Palmetler, iki çatallı rumilerin birleşmesi ile oluşmuştur. Palmetler kompozisyonlarda üst üste sıralanmıştır. Palmet motifi ince kıvrık dallarla birleşmiştir.

Yaprakların kap yüzeyinde uygulanışları her kapta değişiktir. Bir kısım kaplarda yapraklar tek başlarına gövde kompozisyonu oluşturdukları gibi bazı kaplarda çiçek motifleriyle birlikte kullanılmışlardır. Bitkisel motiflerde yapraklardan sonra yoğun olarak çiçek motifleri de kullanılmıştır.

Serbest bitkisel kompozisyonlu seramiklerde merkezde büyükçe bir hatayi, lotüs rozet çiçeği ve selvi motifi bulunur.

Çiçekler günlük kullanım eşyası olarak üretilen seramik kapların dibinde merkezi motif olarak kullanılmışlardır. Bizans ve Selçuklu dönemine ait seramik kapların merkezi göbek kısımlarında da aynı formda çiçek rozet motifleri kullanılmıştır. Selçuklu devri taş işçiliğindedeki çok kullanılmış sevilmiş bir motiftir¹⁷⁴.

İstanbul kazılarında ele geçen örneklerin işçilik ve sır renkleriyle daha çok İznik örneklerine, Selçuk-Ayasuluk Tepesi'nde ele geçen parçalardaki motiflerin ise Bergama'da bulunanlarla benzerlik gösterdiğini belirterek, İstanbul'daki örneklerin İznik atölyelerinde yapılmış olduğunun sanıldığı

¹⁷² R.H.Ünal., a.g.e.,s.90

¹⁷³ DOĞER,L., İslam Sanatı Etkisinde Palmet Motifli Sırlı Bizans Seramikleri İstanbul,1988,s.41,42

¹⁷⁴ YETKİN,Ş.,a.g.e, s.174

üzerinde durmuştur¹⁷⁵ .

Palmet Motifinin bu kadar uzun ömürlü olmasının nedeni muhtemelen Anadolu Selçuklu Döneminde sanatın her dalında, her türlü malzeme üzerinde çeşitli formasyonlarda bitkisel süsleme motifi olarak kullanılmasıdır¹⁷⁶ .

e. Figürlü Kompozisyonlar

İznik kazılarında ele geçen figürlü kompozisyona sahip milet işi parçalar diğer kompozisyonlara göre çok azdır. Selçuklu sanatı, Erken Osmanlı dönemi Milet işi seramiklerinin geometrik ve bitkisel motiflerin yanında figürlü kompozisyonlar yönünden de etkilemiştir. Selçuklu döneminde figürlü çini ve seramikler sadece köşk ve saray çevresinde kullanılmıştır. Bu çevrenin dışındaki çini ve seramiklerde çok nadiren figürlü kaplarla karşılaşmıştır. Zaten çinilerin üslup ve teknik özellikleri bunların saray ve köşkler için üretilmiş olduğunu gösterir¹⁷⁷ .

Kullanılan figürler içinde insan, hayvan, kuş, balık, siren, griffon, ve sfenks, gibi, bir takım efsanevi yaratıklar çoğunlukta olmuştur¹⁷⁸ .

Milet işi seramikleri içinde insan figürlü kaplar da vardır. Şu ana kadar pek fazla görülmeyen bir örnekte beyaz zemin üzerine kobalt mavisi ile yapılmış insan başının kalın kaşları çekik gözleri ile ortadan ayrılmış saçları ve başörtüsü ile kadın resmedilmiştir. Zemini yine küçük helezonik dolgular 12-13. yüzyıl Selçuklu devri çini ve seramiklerindeki dolgu şekli gibidir.¹⁷⁹

¹⁷⁵ PARMAN.E., a.g.e., s.60

¹⁷⁶ SOYHAN.C.,“Çinili Köşkten Bir Grup Selçuklu Seramiği” Sanat Dünyamız 32, 1985, İstanbul, s,13

¹⁷⁷ a.g.e.,s.166

¹⁷⁸a.g.e.s., 166 İnsan figürleri gerek tek gerekse gruplar halinde tahta otururken, at üstünde ava giderken veya yürürken tasvir edilmişlerdir. Kubadabad kazılarında çıkarılan sır altı ve perdah teknikli sekiz köşeli çiniler içinde yürüyen bir insan figürünün sadece ayak kısmı görülmektedir. Kubadabad kazılarında çıkarılan sıratlı perdah teknikli sekiz köşeli çiniler figürlü tasvirler bakımından daha zengin örnekler verirler.

¹⁷⁹ Aslanapa,O.,Yetkin,Ş.,Altun, A., İznik Çini Fırınları Kazısı 1981-88, s., 311

2004-2005 yılları arasında ortaya çıkarılan seramikler üzerinde herhangi bir balık figürüne rastlanmamıştır. Tabaklar üzerindeki balıkların İznik Gölünde yetişen yaygın balıklarına benzerliği dikkat çekicidir. İznik'in bir göl şehri olması İznikli ustanın hergün gördüğü balığı rahatlıkla işleyebilmesini sağlamıştır.

Daha önceki dönemlerde ortaya çıkarılan "Milet İşi" Seramiklerde balık figürü kullanılmıştır. Beyaz zemin üzerine kobalt mavisi ile boyanmış olarak başı ve gövdesi kalın çizgiyle konturlanmış olan balığın pulları ince çizgilerle belirtilmiştir. Zemin helezonlarla dolgulanıp şeffaf sır kullanılmıştır¹⁸⁰.

Balık figürü Selçuklu ve Erken Osmanlı dönemi seramik sanatında çok sevilen bir zodiak sembolü olmasının yanında bereket sembolü ve burçlarla ilgili olarak ta kullanılmıştır. Bereketi simgeleyen balık figürüne Beyşehir gölü kıyısında olan Kubadabad sarayında da rastlanmıştır. Balık figürü Bizans sanatında da kutsal manada çok kullanılmış ve Milet işi seramiklerini etkilemiştir.

Bazı hayvanlar bitkisel motiflerle beraber bitkisel kompozisyonlarla beraber tasvir edilmişlerdir. Bunların içinde sıçrayan tazi, köpek, kaplan, deve, tilki, tavşan, at, keçi, ördek, tavus, balık gibi hayvan figürleride çeşitli durumda görülmektedirler. Erken Osmanlı Seramiklerindeki kuş figürleri ile Beyşehir Kubad-abad çini ve seramiklerindeki kuş figürleri benzerlik gösterir¹⁸¹.

Bizans sanatında sevilen bir kuş türü olan Tavus kuşu Bizans hristiyanlık inancında ölümsüzlük sembollerinin başlıcalarından olup İslam seramiklerinde çok az kullanılmasına

¹⁸⁰ a.g.e.,s., 311

¹⁸¹ YETKİN,Ş., a.g.e.,s.167

YETKİN,Ş., "İznikli Balıklar," Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.2, Sayı:6, Aralık 1989, s.21 1986 Yılında Yrd. Dç. Bedri Yalman tarafından yapılan Roma Tiyatrosu kazısında bulunmuş bir kase bulunmuş gibi. Kırmızı Hamurlu olan parçada dip ve iç kısım astarsızdır. İç kısım beyaz astarlıdır. Örnek ince uçlu bir aletle kazıma tekniğinde (sgrafitto) yapılmış, beyaz astar, kırmızı hamur ortaya çıkıncaya kadar kazınmıştır. İki ince şeritin meydana getirdiği dairenin içinde, elips şeklinde bölünmüş iki kısmın ortasında, zıt istikamete yönelmiş bir dönüş hareketi veren birer balık hareketi yer almaktadır. Çok stilize edilmiş balıkların vücudu, başı ve gözleri ince bir çizikle yapılmıştır. Gövdeler paralel çizgilerle dolgulanmış, sırlanmadan bırakılmıştır. Tamamlanmış bir kap parçasıdır. Bizans keramikleriyle teknik bakımdan benzerlik göstermesine rağmen, balık figürlerinin, kabın şekline uydurulan biçimi ve aşırı üsluplanması bu parçanın Türk devrine aidiyetine ve 14. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmesine imkan sağlamıştır.

rağmen Erken Osmanlı milet işi seramiklerindeki birçok kapta kullanılmıştır. Erken Osmanlı seramiklerinde radial kompozisyon ortasına yerleştirilerek tasvir edilmiştir.

Selçuklu figür anlayışının köklerinin Orta Asya'nın sihir dünyası ile bağlantısı vardır. Günlük hayattan sahnelere çok az yer verilmiştir. Genellikle sembolik manaları olan figürlerin sembolik manaya sahip işaretlerle birleştirilmeleri de Selçuklu teynizatında figürün manasını derinleştiren bir etki olmuştur¹⁸².

2004 yılı kazı döneminde ortaya çıkarılan seramikler arasında süs eşyası veya oyuncak olması muhtemel düdük çıkartılmıştır. 2005 yılı kazı döneminde usta bir işçilikle şekillendirilmiş köpek biçiminde yine günlük kullanım eşyasının dışında yapılmış düdük çıkartılması bitkisel ve geometrik kompozisyonların dışında figürlü milet işi seramiklerin üretildiğini gösterir.

Düdükler ve oyuncaklar tarzı seramiklerle karşılaşılması milet işlerinin sadece tabak, kase, gibi kaplardan oluşmadığını, kap çeşitliliğinin fazla olduğunu gösterir.

İznik Roma Tiyatrosu kazılarında bulunan figürlü kaplar İznik Seramik Sanatının kronolojik gelişmesini ve bitişinin tespit edilebilmesi açısından önemli olmuştur.

f. Dış Yüzey Kompozisyonları

Kenar ve gövde kompozisyonları kadar Milet işi seramiklerin dış yüzey kompozisyonları da uygulanan motifler ve desenler bakımından oldukça önemli bir yapıya sahiptir. İç yüzeye gösterilen ilgi kadar olmasa da dış yüzey süslemeleri kapların seri olarak üretildikleri göz önüne alındığında işçilik bakımından iyi noktadadırlar. Çıkan parçaların büyük bir bölümünde dış yüzey süslemesi vardır. Dip parçalarında süslemeler tabak ve kaselere oranla daha azdır. Çıkan parçaların % 70'inde dış yüzey kompozisyonları boyanmıştır. Kompozisyonlar kapların ağız ve kenar kısımlarına yakın

¹⁸² a.g.e., s.167

yapılmıştır. Milet işi seramik kaplarının dış yüzeyleri yarıya kadar boyanmıştır. Milet işi seramik parçalarının dip kısımları boyanmamıştır.

Dış yüzey kompozisyonlarındaki özen iç yüzey kompozisyonlarına göre daha azdır. Dış yüzey kompozisyonlarında basit motifler ve desenler tercih edilmiştir. Dış yüzey kompozisyonlarında kullanılan bezeme elemanları kalın kenar bordürleriyle aynı yapıdadır. Yinede milet işi seramik kaplarının dış yüzeylerinde aynı motifler uygulanmıştır¹⁸³.

Dış yüzey kompozisyonlarında çok çeşitli renkler kullanılmasına karşın ağırlıklı olarak siyah (çok açık renkte) kobalt mavisi, yeşil renkleri ağırlıkta omuştur. Motifler kontursuz serbest boyama tekniği ile kullanıldığı için fırça darbeleri belirgin şekilde görülmektedir. Motifler geniş yüzeylere yapıldığı için konturlarla sınırlama gereği duyulmamıştır. Serbest boyama tekniği ile yapılan çizgiler, helezonlarla, kompozisyonlar tamamlamıştır.

Konturlar sadece dış yüzeye uygulanan motiflerin şeritler içerisine alınmasını sırasında kullanılmıştır. Milet işi seramiklerin dış yüzeylerinde kullanılan astar ve sır ince olarak uygulandığı için, kullanılan renkler net renk tonlarını vermemiş olup, dış yüzeyde aynı karakterli bir sır kullanılmış olduğu kanısını uyandırmıştır¹⁸⁴.

Bunların dışında bir grup Milet işi seramiğin dış yüzeyinde hiçbir geometrik ve bitkisel motife yer verilmemiştir. Dış yüzey tek renkle boyanarak dış yüzey kompozisyonları oluşturulmuştur¹⁸⁵.

Milet işi seramikler içerisinde bazı ilginç örneklerde vardır. Dış yüzey süslemeleri bazı kaplarda o kadar güçlü yapılmıştır ki kapların iç kısımlarındaki kompozisyonlar silinirken dış yüzey kompozisyonları olduğu gibi korunmuştur.

¹⁸³ ÖZKUL,N.,a.g.e., s.79

¹⁸⁴ HAKKI,İ., a.g.e., s.763

¹⁸⁵

VII. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir uygarlığın seramik ve çini kullanımıyla o devletin kültür ve medeniyetinin gelişimi arasında sıkı bir ilişki vardır. Osmanlı sanatında çini ve seramiğin gelişimi imparatorluğun siyasi durumu ile yakından bağlantılıdır.

Konya Selçuklu devletinin önemli kültür ve sanat merkezi olmuştur. Beylikler devrinde de bu merkez etkisini devam ettirmiştir. Ancak Osmanlı devletinin kuruluşu ile siyasi ve kültürel merkez Konya'dan Bursa'ya geçmiştir. Konya böylece siyasi ve kültürel yapısının yanında çini ve seramik merkezi olarak da değerini kaybetmiştir. Osmanlı döneminde yeni çini ve seramik merkezi Bursa yakınındaki İznik olmuştur.

Bizanslılar zamanında da seramik ve keramik merkezi olan İznik, Osmanlı imparatorluğunun en önemli çini ve seramik merkezi olarak XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar üstünlüğünü korumuştur. Bu dönemde İznik'in yanında Kütahya'da çini ve seramik üretimi yapılmıştır. İznikte'ki teknik üstünlüğe erişememekle beraber XV. yüzyıldan itibaren çini ve seramik merkezi olarak varlığını devam ettirmiştir.

İznik'te ilk çininin kullanıldığı yapı Sultan Orhan İmaret camii'dir. Burada yapılan kazılar sonucu duvarlarının altıgen çinilerle kaplı olduğu görülmüştür. Kırmızı hamurdan yapılmış levhalar, çiniler, firuzenin, maviden yeşile kadar değişen tonları ile sırlanmışlardır. Çiniler, Osmanlı döneminde teknik ve tezyinat bakımından Selçuklu geleneğini devam ettirmesine rağmen renkler zenginleşmiştir. İznik Osmanlı Dönemi Türk Çini ve Seramik sanatındaki düzenli ve sürekli gelişmenin en önemli bir safhasıdır. Erken Osmanlı devri abidelerini süsleyen çinilerin ve seramiklerin teknik ve kompozisyon özellikleri bu bakımdan çok önemlidir.

Milet işi seramikleri Selçuklu çini ve seramik sanatı ile Osmanlı devri çini ve seramik sanatı arasında düzenli gelişimin bir aşamasını oluşturması bakımından önemlidir. Selçuklu seramik sanatında devam ettirilen parlak gelişme Beylikler devrinde duraklamaya uğramakla beraber İlk Osmanlı Dönemi Milet işi seramiklerinde denenilen çeşitli tekniklerin üstün başarısıyla tekrarlanmış ve XIV. XV. ve XVI. yüzyıl Erken Osmanlı seramik sanatının renk, kompozisyon, sıraltı tekniklerini kullanmakla üstün başarıyı daha sonraki dönemler için hazırlamıştır.

XIV. ve XV. İznik merkez olmak üzere üretilen Erken Dönem Milet İşi Seramikleri Anadolu Türk Seramik Sanatı içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. İznik Roma Tiyatrosu kazısında ortaya çıkarılan Milet işi seramikleri malzeme, teknik, renk ve kompozisyon şemaları açısından Erken Osmanlı dönemi seramikleri hakkında geniş bilgiler vermektedir. Milet işi seramikleri Erken Osmanlı dönemi seramiklerinin yanında Bizans, B. Selçuklu, A. Selçuklu, Selçuklu ve Beylikler Dönemi seramikleri hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir.

Milet işi seramikleri Osmanlının ilk erken dönem seramikleri hakkında bilgi vermesiyle beraber sonraki dönem seramikleri için teknoloji ve kompozisyon konularında hazırlık ve gelişim basamağı oluşturmuşlardır.

“Milet İşisi” seramiklerini değerlendirirken sadece Osmanlı Seramik sanatı çerçevesinde değerlendirilmemesi gerekmektedir. Milet işi seramiklerinde Selçuklu, Beylikler, Bizans, seramik sanatlarının etkilerini gözönüne almak gerekmektedir. Bunlarla beraber o dönemdeki toplum yapısını oluşturan bireylerin arz-talep ilişkileri, ticari alışverişler, bunların sağladığı dış etkileri millet işi seramiklerinin yapısını incelerken hepsini bir arada değerlendirmek gerekmektedir.

Selçuklular seramik ve çini sanatında kullandıkları figürlü, geometrik, bitkisel kompozisyonlarıyla dönemine göre en üstün noktaya ulaşmışlardır. Figürlü, geometrik, bitkisel kompozisyonları gelişerek Erken Osmanlı dönemi Milet İşisi seramiklerinde devam etmiştir. Fakat Erken Osmanlı dönemi Milet işi seramikleri, Selçuklu dönemi seramiklerinin ana karakterini devam ettirmekle beraber, yeni malzeme, teknik ve

kompozisyon özellikleri açısından, Selçukluların çini ve seramik sanatından farklılıklar göstermişlerdir.

Bu farklılık gelişmenin bir aşaması olarak hem köke bağlılığını hem de değişimini devam ettirmiştir.

Milet işi seramikleri “Selçuklu Seramik ve Çini sanatı” ile “Osmanlı Seramik ve Çini Sanat’ının” arasındaki ortak noktaları ve gelişimle yaşanan değişimi göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Milet işi seramikleri ile Selçuklu seramikleri arasındaki en önemli ortak özellik, kırmızı renkli iri beyaz taneli kuarsın katıldığı, doğal çömlekçi kilinin kullanımınıdır. Selçuklu seramikleri ile İlk Dönem Osmanlı seramikleri hamur karakterleri bakımından birbirine benzerler. Osmanlı devri seramiklerinin hamuru da kırmızı renktedir. XII. İle XIII. yüzyılda İran bölgesinde özellikle kuzey bölgelerinde seramik yapımı için kırmızı hamur kullanılmıştır¹⁸⁶.

Hamur yapıları açısından Milet işi seramikleri ile Bizans seramikleri farklılık göstermiştir.

Milet işi Seramiklerinin yanı sıra Erken Osmanlı Devri duvar çinilerinin hamuru da kırmızı renktedir. Hamurun içinde iri, beyaz kuars taneleri bulunmaktadır. Mozaik çini ve çok renkli sır tekniklerinde, kırmızı hamurlu duvar çinileri Erken Osmanlı mimari eserlerini süslemişlerdir¹⁸⁷.

Erken Osmanlı dönemi Milet işi seramikleride Selçuklu etkileri devam etmesine karşın, bu devirde orjinal bezeme, sıraltı ve tek renk sırlı seramiklerle, diğer merkezlerin seramiklerinden tamamen farklı ve estetik değeri yüksek, zengin bezeme kompozisyonları gerçekleştirilmiştir.

¹⁸⁶BAKIRER,Ö.,“The Mediavel Pottery and Baked Clay Objects.” Korucutepe,3 İstanbul 1980, s.189-249

¹⁸⁷ YETKİN,Ş., a.g.e.,s.174

Milet işi seramikleride dahil olmak üzere B.Selçuklu'ya özgü Üslubunu Anadolu seramik ve çinilerine uygulamışlardır.

Seramik kaplar üzerindeki hatayi, palmet, rumi, motifleri, kompozisyonlar, kullanılan teknikler etkileşimin en güzel göstergelerindirler.

Milet işi seramiklerin kompozisyonlarında rumiler, lotus ve palmetler devam etmekle beraber kare,üçgen, dairesel yeni geometrik formlar, hatayi kompozisyonlar, çintemani, yarım palmetler eklenmiştir. Bunların yanında, şakayık rozet natüralist görünümlü çiçekler yapraklar ve bitkisel motifler de eklenerek kompozisyonlar zenginleştirilmiştir.

Bunlarla beraber kırmızı hamurlu, krem astarlı, koyu mavi, lacivert ve koyu nefli renklerle rozet, bitki, şua, vertikal hatlarla desenlenmiş milet işi seramik parçalar da vardır. Milet işi seramiklerinde kullanılan motifler Osmanlı İmparatorluğunun ileriki yıllarında düğümlü hatlarla birleştirilerek devrin tezhiplerinde, kalem işlerinde kullanılmışlardır. Bundan sonraki süreçte natüralist, bitkisel ve geometrik kompozisyonlar Çin porselenlerinden alınan bazı etkilerle birlikte gelişimini kısa zamanda tamamlayarak XV. ve XVI. yüzyıl Osmanlı-Türk-İslam seramik sanatının zengin üslubunun oluşmasına yardımcı olmuştur.

Serbest bitkisel kompozisyonlu Milet işi Seramiklerinin bezemeleri, kompozisyon ve kullanılan motifler açısından Selçuklu sanatının etkisinde olmakla birlikte, Anadolu'daki Türk İslam seramik sanatçılarının tabiatı stilize ve yorumlamada gösterdikleri başarının bir kanıtıdır. Bu stilizasyon Milet işi seramiklerin bezemesinde de temel teşkil etmiştir.

Milet işi seramiklerinde görülen, geometrik kompozisyonlar, yine döneminin ahşap ve taş sanatı ile mimarideki çini bezemeden etkiler taşımıştır. Dönemin kumaş, halı, ve hatta nümizmatüğinde, Milet işi seramik bezeme kompozisyonlarının benzerlerini görmek

mümkündür¹⁸⁸. Erken dönem Osmanlı Milet işi seramiklerindeki kompozisyonlarda da motiflerin benzerlerini görmek mümkündür.

Selçuklu seramiklerinin renk zenginliği ve motiflerin kap yüzeyinde hiçbir boşluk bırakılmadan yerleştirilmesi Milet işi seramiklerinde görülmez. Milet işi seramiklerinde motifler kap yüzeyine daha sade, ve boşluklara yer verilerek yerleştirilmişlerdir.

Milet işi seramiklerindeki renklerin parlaklığı ve zenginliği de Selçuklu seramik sanatının özelliklerini taşır. Milet işi seramiklerinde en çok kullanılan renk olan mor ve kobalt mavisi renklerinin koyudan açığa doğru birkaç tonunun kullanılması, Selçuklu etkisinin en belirgin örneklerindedir.

Kobalt mavisi rengi Milet işi seramiklerine gelinceye kadar Anadolu Seramik sanatına yabancı bir renk olmamıştır. Selçuklu sanatında da Milet işi seramiklerinde görülen kobalt mavisi kullanılmıştır. XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu çini ve seramiklerinde bu renk önemli bir yer tutmuştur. Firuze sır altı rengi de Milet işi seramiklere gelinceye kadar Anadolu Selçuklu dönemindeki seramiklerde kullanılmış olup Selçuklular tarafından Suriye'den Anadolu'ya getirildikleri kabul edilmiştir¹⁸⁹.

Milet işi seramiklerinde motiflerin aralarında kullanılan siyah kontur çizgileride kap yüzeyinde renk açısından ayrı bir zenginlik kazandırmıştır. Motiflerin üzerine uygulanan renksiz ve şeffaf sır renklerin parlaklığı ve zenginliği artırmıştır.

Firuze sır altı siyah boyama özellikle XIII. yüzyıldan sonra Mezopotamya'da, İran'da, XIV. ve XV. yüzyıllarda Mısır ve Suriye'de olmak üzere geniş bir bölgede, yaygın olarak kullanılmıştır. Milet işi seramiklerinden önce Rey, Keşan, Rakka, Sultanabad gibi bölgelerde yapılan seramiklerde de bol miktarda firuze sır altı desenli kaplar üretilmiştir.

İlk Devir Osmanlı Milet İşi seramikleri içerisinde balık, kuş, figürü önemli bir yere sahiptir. Daha önceki dönemde çıkartılan Milet işi seramikleri içerisinde insan figürü

¹⁸⁸ ÖLÇER, Cüneyt., Nakışlı Osmanlı Mangırları, İstanbul, 1975, s.23-98

¹⁸⁹ ÖNEY, G., "Türk Çini Sanatı" İstanbul Yapı ve Kredi Bankası Yayını, 1976, s.123

taşıyan tasvirli kaplarda çok fazla olmamasına karşın önemli bir yere sahiptirler. Tabakların yüzeyine uygulanan balık, kuş, insan figürlerinden ayrı olarak koç, köpek formu, figürlü süs eşyalarında çıkartılmıştır. Çıkartılan formlar genelde hayvan figürleridir.

2005 yılı kazı döneminde bulunan millet işi düdük, krem astar üzerine kobalt mavisi renkleri kullanılarak koyu mavi hat noktalarla desenlenmiş kırmızı hamurlu yırtıcı bir hayvan figürüdür.

Dünya seramik Sanatı Tarihinde, Neolitik dönemden itibaren başlayan seramik yapımı ve bunun tabii sonucu olarak form ve kompozisyon teknikleri, belirli gelişme basamakları ile maden ve ahşap sanatlarının etkisinde kalmıştır¹⁹⁰. Madeni vazo ve objelerdeki formlar ve kompozisyonlar seramiklere ve çinilere yansıtılmıştır.

Maden ve ahşap sanatlarındaki kullanılan astar kazıma ve astar boyama teknikleri seramik sanatlarında da kronolojik gelişimi takip etmiştir. Millet işi seramiklerinde görülen kazıma ve kompozisyon teknikleri Bizans, Selçuklu, Anadolu Beylikleri ve farklı gruptaki Erken Dönem Osmanlı seramiklerindeki, astar boyama teknikleri ile birçok ortak yönü paylaşmıştır.

Erken dönem Osmanlı Seramiklerinde kullanılan malzeme ve tekniğin, örneklerin zenginliği ve bunların önceki dönem seramikleriyle olan ilişkisi Millet işi seramik sanatının genel karakterini ortaya koyar.

XV. ve XVI. Osmanlı dönemi seramiklerinde kullanılacak olan renkli sır tekniğine geçilmesinde Millet işi seramiklerinde kullanılan renksiz ve şeffaf ilk dönem sırları önemli yere sahiptir. Renksiz, şeffaf sır altı tekniğinde boyama, ile X. ve XIII. yüzyıl İran ve Mısır seramikleri ile XIV. ve XV. yüzyıl Memlük seramiklerinde de karşılaşmıştır¹⁹¹. İran'dan gelen seramik ustalarından Millet ustaları sır altı tekniğini ve boyayı almışlardır. Bundan

¹⁹⁰ ŞAHİN,K.,F., İlk Devir Osmanlı Keramikleri Teknolojisi, Sanat Tarihi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989,s.44

¹⁹¹ ÖZKUL,N.,a.g.e.s.,82, ATIL,E., Ceramics From the World of İslam, Washington, 1973, s,146

sonraki süreçte XIV. XVI. yüzyıllarda Mısır ve Suriyede sır altı boyama tekniği en çok uygulanan tekniklerden olmuştur¹⁹².

İznik Roma Tiyatrosu kazılarında Milet işi seramiklere benzer çok sayıda tek renk sırlı Bizans seramiği ortaya çıkmaktadır. Bu parçalarda en çok karşılaşılan sır renkleri yeşil, sarı ve kahverengidir.

Erken Osmanlı devrindeki seramiklerin üzerine mercan kırmızısı renginin uygulanışı Milet işi seramikleri için diğer bir teknik başarıdır. Selçuklu ve Erken Osmanlı dönemi Milet işi seramikleri arasındaki teknik benzerlik mercan kırmızısının kullanılmasıdır. İlk devir Osmanlı seramik ve çini sanatında kırmızı rengin kullanılması karakteristiktir. Buna karşılık Milet işi seramiklerinde de perdah ve minai tekniği hiç kullanılmamıştır.

İlk Osmanlı Devri ile XV. yüzyıl yüzyılın muhteşem eserleri olarak kabul edilen Milet işi seramikleri üzerindeki en büyük tartışma bu seramikleri yapan ustalar ile ilgilidir. Bursa Yeşil Cami Türbesini ve İznik Yeşil Cami mihrabını yapan ustalar meselesi yine buna benzer bir tartışmadır. Yeşil Cami mihrabında okunan Tebrizli Ustalar İmzası, bu çinilerin yapıcıları için anonim bir vesika niteliğini taşır. Hünkar mahfilinde ismi okunan Muhammed El Mecnun ise, çini ustasının adı olarak belirtilmiştir.

Ayrıca Yeşil Kapının tahta kapısı üstünde yine Tebrizli bir ustanın Ali İbn Hacı Ahmed'in adı okunmaktadır. Buna ek olarak Hünkar mahfilindeki taş üzerine yazılmış bir kitabede de Ali İbn İlyas Ali'nin adı verilmiştir. Bu kitabelerde ustaların hangi görevleri üstlendikleri de anlatılmıştır¹⁹³.

Selçuklu devletinin yaşadığı ekonomik ve siyasal sorunlar sonucu yıkılmasından sonra devlet bünyesindeki topluluklar başta Anadolu olmak üzere çeşitli bölgelere dağılmışlardır. Selçuklu devletinin arkasından beylikler döneminde hemen hemen bütün beyliklerin Anadolu merkezli kurulması buraya İran, Irak, Orta Asya bölgesinden birçok

¹⁹² ATIL, E., a.g.e., s.149

¹⁹³ YETKİN, Ş., a.g.e., s.209

seramik ve çini sanatıyla ilgilenen seramik ustalarının ve üreticilerinin gelmesini sağlamıştır.

Bunlara ek olarak 1402 yılında birçok seramik ve çini ustasının Bursa'dan, İznik'ten Moğol İmparatoru "Timur" tarafından Semerkant ve İran bölgesine götürmesi bu bölgelerdeki seramik ve çinilerde Erken Osmanlı Seramik ve Timurlu Üslubunun görülmesini sağlamıştır. Seramik ustaları tekrar geri döndükleri zaman beraberlerinde o bölgenin seramik ve çini üslubunu, tekniğini getirmişlerdir.

Osmanlının kuruluş döneminde her türlü etkileşime açık olduğu görülmektedir. Bu etkileşimin oluşmasında, ticari ilişkiler, istilalar, göçler, İslam dininin oluşturduğu ortak kültür gibi nedenleride önemli yer tutar. Edirne Muradiye Camii'nin yan duvarlarını kaplayan altıgen levha halinde mavi-beyaz süslü çinilerin, Şamdaki Al Tavrizi (El Tebrizi) Türbesinin çinileri ve bugün Victoria and Albert Müzesinde bulunan, Şam Emeviye Camii'nden getirildiği tahmin olunan çinilerle benzerliği bunların Suriye'den gelmiş ustalar tarafından yapılmış olduğu fikrini verir. R.M. Riefstahl ve K. Otto Dorn İran'lı ustaların çalıştığını kabul etmişlerdir¹⁹⁴.

Bununla beraber Edirne II. Murad Camii mihrabında görülen renkli ve renksiz sır tekniğinin mavi-beyaz çinilerle beraber Milet işi seramiklerinde de kullanılması erken dönem seramiklerindeki İran ve Selçuklu etkisini güçlendirmiştir.

O bölgeler hakkında bizim sahip olacağımız fazla bir bilgi yoktur¹⁹⁵. Suriye'den İran'dan XIV. yüzyılın başlarından XV yüzyıl boyunca etkiler devam etmiştir.

XV. yüzyıl boyunca İlk dönem Osmanlı Seramikleri ve Milet işi seramikleri bazı özellikleri almıştır. Fakat XV. yüzyılda Anadolu'dakilerle yarışabilecek hiçbir örnek yoktur¹⁹⁶. Bu mavi-beyaz süslemeli İznik Seramiklerinin kompozisyon ve teknik yönden

¹⁹⁴ÖNEY,G., a.g.e.,s.210

¹⁹⁵ Katherina,O.,Türkische Keramik, Ankara, 1957,s. 62-66.; K . Erdmann, Aynı Eser, s.201-205; s.93-95.

¹⁹⁶ÖNEY,G., a.g.e.,s.210

üstünlüğü Anadolu dışından gelmiş başka etkilerle kıyaslanamayacak kadar iyidir. Dış etkiler Milet işi seramikleri üzerinde çok zayıf kalmıştır.

Bu çalışmamda Osmanlının ilk dönemlerinde yapılmış olan Milet işi seramiklerinin Türk seramik sanatına kattığı yeni teknik ve motif özelliklerini İznik Roma Tiyatrosundan çıkan yüzlerce önemli seramik kaplarını inceleyerek belirtmeye çalıştım. Bütün ayırıcı kendine özgü özelliklere rağmen esas bakımdan, Milet işi seramikleri ilk devirdeki örneklerinde Selçuklu seramik sanatına bağlı kalmıştır.

Selçuklu seramik sanatında firuze, mor ve mavi renklerin sır altı tekniğinde kullanımı devam etmiştir. Milet işi seramiklere gelinceye kadar sır altında kobalt mavisi ilk olarak en etkili biçimde XIII. yüzyıl başından itibaren İran özellikle Keşan ve Rakka seramiklerinde, kullanılmıştır¹⁹⁷.

Erken Osmanlı dönemi Milet işleri seramikleri renk ve uygulanan kompozisyonlarının yanında formlarıyla da Selçuklu ve Bizans seramiklerinden uzaklaşmamıştır ama bu arada kendine ait orjinal formlarıda oluşturmuştur. Bazı örneklerde Selçuklu çini ve seramiklerinin geometrik yıldızlı geçmeleri,

Milet iş seramiklerinde en çok karşılaşılan formlar derin kaseler ve tabaklardır. Tabaklar dışa taşkın ağız kenarlarıyla sonuçlanmışlardır. Kaseler ise oldukça derin olup, genellikle ağız kenarları dışa doğru hafif eğim yapmışlardır¹⁹⁸.

Diğer bir farklı formda yan cidarları dipten yanlara doğru genişleyerek fazla yayılmadan yükselmekte, üst kısımlarda dışa doğru hafif profil yaparak sonuçlanmış kaplardır¹⁹⁹.

¹⁹⁷ ÖZKUL,N., a.g.e., s.84

¹⁹⁸191 a.g.e., s.84

¹⁹⁹ Benzer biçimdeki kaseler Tell-Minis (Suriye kazılarında ele geçmiştir.Bu kaseler XII. yüzyıl ile XIV. yüzyıl ortalarına kadar tarihlendirilmişlerdir. PATSON,V.,ve O. Watson “Tell Minis Wares” Oxford Studies in İslamic Art, IV:1987, s.200-220

Form açısından sınıflandırmaya çalıştığımız ilk devir Osmanlı Seramikleri, XIII ve XIV yy. Suriye, Rakka, Rusefa XIII. ve XIV yy. başı Memlük²⁰⁰ yüzyıllardaki İran Keramik Formları ile benzerlik gösterirler²⁰¹. Milet işi seramikleri IX. ve XIII. yy.larda görülen Bizans seramik formlarından kısa ayaklı, kalın gövdeli olmaları açısından farklılıklar gösterir²⁰².

İlk Devir Osmanlı Seramikleri form açısından fazla çeşitlilik göstermezler. Bunun nedeni halkın günlük ihtiyacını karşılamak amacıyla aynı tipte mahalli çömlekçiler tarafından seri olarak üretilmiş olduklarından dolayıdır.

Günlük kullanım eşyası olarak da üretilen milet işi seramiklerinin bir kısmı dönemin yapılarında, renk ve bezeme ögesi olarak, dekoratif amaçla kullanılmıştır²⁰³.

Milet işi seramiklerinin çok sayıda seri şekilde üretildiklerini Batı Anadolu, İtalya, İstanbul gibi geniş bir alana yayılmalarının yanı sıra İznik Tiyatro Kazısı ve İznik Çini Fırınları Kazısının'da çıkan yüzlerce parça ortaya koymaktadır.

Tiyatronun değişik bölümlerinde ortaya çıkarılan fırınlar seri üretimin kanıtı olarak kolay kurulabilen ve basit teknolojilerle oluşturulmuşlardır. Tiyatro'da bu güne kadar çıkan 7 adet seramik fırını bunu kanıtlamıştır.

Milet işi seramiklerinin, çok sayıda üretilmelerinin ve geniş sahada görülmelerinin nedeni ticari bir meta olmasının yanında, o dönemdeki halkın madeni mutfak eşyasının yeterli olmayışı, beklisi de pahalı oluşu halkın ihtiyacının seramiklerle karşılanmasıdır²⁰⁴.

²⁰⁰ REYHANLI,T.,“Türk İslam Eserleri Müzesinde Bulunan Memlük Keramikleri” Sanat Tarihi Yıllığı”.IV, İstanbul, 1971, s.215-225

²⁰¹ ATIL,E.,a.g.e., s.146

²⁰² PARMAN,Ebru., “Ayasuluk'ta Bulunan Sırlı Bizans Keramikleri” Bedrettin Cömert'e Armağan. Ankara, 1980, s.321-340 RICE, T: Byzantine Glazed Pottery Oxford,1930

²⁰³ DEMİRİZ,Y., a.g.e., s.175-208

²⁰⁴ ŞAHİN,F.K.,a.g.e.,s.46

İstanbul-İznik çini ve seramik siparişlerinin, istikrarsızlığı, İznik’li çini ve seramik ustalarının saray siparişlerinden sonra, halkın ihtiyacına cevap veren seramikleri üretmelerinin sonucu olarak da yorumlanabilir.

İlk Devir Osmanlı Milet işi Seramiklerinin İznik’te XIV.yy.dan başlayarak yüksek üretim kapasitesine sahip kompozisyon gelişimi ve zenginliği içinde üretilmeleri ve geniş bir alana yayılmaları, bu tür seramiklerin XV. XIV. yy.da da yaklaşık ikiyüz yıl, boyunca üretimleri devam etmiştir.

VIII KATALOG

Katalog No:1

Çizim: 1

Resim No: 1

Açma No: İ.T.K. 2004, A:100

Eserin Cinsi: Kase Parçası,

Ağız Yüksekliği: 5.4 cm

Ağız Çapı: 22 cm

Kaide (Dip) Yüksekliği: -

Kaide (Dip) Çapı:-

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Meander Motifli Kenar Kompozisyonu

Meander Milet işi seramiklerin kenar ve ağız kısımlarında çok yaygın oranda kullanılan motiflerden olmuştur. Fret, aşık yolu, sarhoş yolu, veya sapak olarak da bilinen mimari ve dekoratif sanatlarda çok karşılaşılan motifler bu kabın kenar kompozisyonunun içerisinde yer almışlardır. Bu kase parçasında diğer millet işi seramik kaplarında olduğu gibi meander motifleri kıvrımlar yaparak bant içerisine alınmıştır. Meander motifleri birbirini izleyerek “T” “L” ya da köşeli “G” harfine benzer biçimde oluşturulmuşlardır. Meander motifleri geometrik motifler grubuna girer.

Meander motifleri millet işi seramik kaplarının yalnız kenar kompozisyonları içerisinde değil, aynı zamanda dar ve geniş açılar yapacak biçimde taslanıp karmaşık desenler olarak gövde yüzeylerinde de uygulanmışlardır. Çizgi aralarındaki boşluklar, yaklaşık çizginin eni kadar tutulmuştur. Çizgiler birbirini kesecek yada birbirinin içinden geçecek biçimde şekillendirilmişlerdir. Kap yüzeyindeki motifler üzerinde deformasyon oranı fazladır.

Meander motifleri beyaz astar üzerine kontursuz boyama tekniği kullanılarak patlıcan moru ve kobalt mavisi renkleri ile kap yüzeyine uygulanmıştır. Hamur kırmızı renkli az katkılı çömlekçi kilidir. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 2

Çizim No: 2

Resim No: 2

Açma No: İ.T.K.2005 A: 44

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 6 cm

Ağız Çapı: 20 cm

Kaide (Dip) Yüksekliği: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Zigzag Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramiklerde kullanılan motiflerin başında zigzag motifi gelir. Düzgün bir eksen üzerinde kırık çizgilerin sürekli devamıyla oluşan motiflerdendir. Zigzag motifleri kırık çizgilerin birbiri arkasına dizilmesiyle inişli çıkışlı bir görüntü oluşturmuştur. Buda kabın kenar kısımlarında hareketli bir alanın oluşmasını sağlamıştır. Milet işi seramik kaplarının kenar kompozisyonlarında çok sık karşılaşılan zigzaglı motifler iç içe geçmiş şekilde yer almıştır. Kap yüzeyine baktığımız zaman içerisinde bitkisel motifler kullanılan geometrik kompozisyonlu tabaklara örnek gösterilebilir.

Kap yüzeyi geniş ve kalın kuşakların yarattığı şeritlerle bölümlere ayrılmıştır. Şeritlerin iç kısımlarında birden fazla kompozisyonlar yer almaktadır. İnce saplar ve bunların üzerinde çok küçük biçimde oluşturulmuş yaprak motifleri yer almaktadır. Bu motifler kafes içerisine alınmıştır. Tabağın bütün parçaları çıkmadığı için kompozisyonun tamamı tam olarak anlaşılamamaktadır.

Motifler beyaz astar üzerine kobalt mavisi renkleri kullanılarak boyanmıştır. Hamur kırmızı, katkısız, az gözenekli çömlekçi kilidir. Motifler Sgraffito tekniği kullanılarak sıraltlarına yapılmışlardır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No:3

Çizim No: 3

Resim No:3,

Açma No: İ.T.K. 2005, A:99

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Çapı Çapı: 30 cm,

Ağız Yüksekliği: 6,5 cm

Kaide (Dip) Yüksekliği: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,50 mm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu

Dalga-Kaya motiflerinde dalgalar ince çizgi ve noktalarla, kaya motifleri ise koyu renklerle dilimli ve kütesel olarak tasvir edilmişlerdir. Dalga Kaya Motifleri alttan ve üstten oluşturulan ikişerli silmeler içerisine alınmıştır. Kap üç parçadan oluşmaktadır. Kaya motifleri motifleri sınırlandırmak için kullanılan çizgilerin dışarısına kadar taşınarak kabın kenarına kadar taşmıştır. Kenar kısımları bütünüyle kobalt mavisi rengi ile boyanmıştır. Kaya motiflerinin uç kısımları açık kobalt mavisi ile boyanmış iken orta kısımları koyu kobalt mavisi ile boyanmıştır. Dalga Kaya Motifleri kap yüzeyine uygulanan bitkisel kompozisyonla uyum sağlamıştır.

Süslemeler krem renkli astar üzerine lacivert ile kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmıştır. Kenar bordürüne motifler kontursuz serbest boyama tekniği kullanılarak sıraltına yapılmıştır. Hamur kırmızı renkli az katkılı ve gözeneksiz çömlekçi kilidir. Sır şeffaf ve renksizdir.

Katalog No:4

Çizim:4

Resim No:4

Açma No: İ.T.K. 2005,A:99

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 5,1 cm

Ağız Çapı: 24 cm

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Dip) Çapı:-

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dalga Kaya Motifli Kenar Kompozisyonu

Dallar ince çizgi ve noktalarla, kaya motifleri ise koyu renklerle dilimli ve kütleli olarak tasvir edilmişlerdir. Dalga-Kaya motifleri kenar kompozisyonunun geneline hakimdir, bitkisel motifin bitiminin hemen yanında noktalar onun arkasında bitkisel motifin kırık çizgileri yer almaktadır. Bitkisel motiflerin üzerinde fırça vuruşlarının yarattığı açıklık, koyuluklar net bir biçimde görülmektedir. Ağız kenarı istisnai bir örnek olarak kırmızı ile boyanmıştır.

Motifler kontursuz boyama tekniği ile sıraltına işlenmiş olup motiflerin üzeri renksiz şeffaf sır ile sırlanmıştır. Kompozisyon krem renkli astar üzerine kırmızı, lacivert, kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmıştır.

Kabın yüksek ısıda pişirilmesinden dolayı kobalt mavisinde değişim yaşanmıştır. Kab yüzeyinde deformasyon oranı fazladır. Hamur kırmızı renkli az gözenekli çömlekçi kili olup katkı oranı azdır.

Katalog No: 5

Motif No: 5

Resim No: 5

Envanter No: 5

Açma No: İ.T.K. 2005, A:99

Eserin Cinsi: Kenar Parçası

Eserin Ölçüleri Yükseklik: 5,3 cm

Ağız Yükseklik: 6 cm

Ağız Çapı: 25 cm

Kaide (Dip) Yükseklik: -

Kaide (Dip) Çapı:-

Hamur Kalınlığı: 0,45 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu

Uygulanan kenar motifinin en net şekilde görüldüğü kenar parçasıdır. “Z” motifini andıran geometrik motiflerle süslemeler yapılmıştır. Kenar parçası alttan ve üstten diğer kaplarda olduğu gibi şeritler içerisine alınmıştır. Motifleri sınırlandıran şeritlerde bozulma kabın yüzeyinde de çatlaklar oluşmuştur. Bunların nedeni pişirim hatası, astarın, hamur ve sırla kaynaşmaması gösterilebilir.

Motifler serbest boyama tekniği ile boyanmıştır ve bunun göstergesi olarak motiflerde açıklık koyuluk farkları oluşmuştur. Renksiz ve şeffaf sır kullanılmıştır. Hamur, kırmızı renkli gözeneksiz, katıksız çömlekçi kilidir.

Katalog No:6

Çizim No: 6

Resim No:6

Açma No: İ.T.K. 2004, A:101

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 6,1 cm

Ağız Çapı: 23 cm,

Kaide (Dip) Yüksekliği: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu

Geniş yayvan bir seramik parçasıdır. Kabın kenar kısmı dışarıya doğru çıkıntı yapmıştır. Stilize edilmiş “S” motifinin ard arda yerleştirilmesiyle oluşturulan motiflerdendir. Bu kaptaki da geometrik kıvrımlar yaparak bant içinde uzanan bezemeler kıvrımlar yaparak genellikle birbirini izleyen S benzer biçimli motifler oluşturmuşlardır. Motifler iki yandan silmelerle sınırlandırılmıştır Şark yazmalarında sayfaların yazılı bölümünün çevresini dolanan zincire de benzer bezeme ögesidir. Kenar ve ağız kompozisyonları içerisinde zencerek motifleri millet işi seramiklerinde en çok kullanılan süsleme motiflerinden olmuştur. Bu kabın kenar kısmında seramik parçasının çevresini boylu boyunca etrafı bir şekilde sarmıştır. Aynı zamanda gövde ve kenar kompozisyonlarında ortak kullanılan motifler arasındadırlar.Yine geometrik kökenli motiflerdendir.

Motifler sıraltına ince konturlu boyama tekniği kullanılarak yapılmıştır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Astar yüzeyi aşırı deformasyona uğramış olduğundan sarımsak bir yapıdadır.

Dış yüzey daldırma yöntemiyle krem renkli astar ile astarlanmıştır. Hamur kırmızı renkli gözenekli, katkı oranı fazla olan çömlekçi kilidir.

Katalog No:7

Çizim No: 7

Resim No: 7 ,

Açma No: İ.T.K. 2005, A:101

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri

Ağız Yüksekliği: 6 cm

Ağız Çapı:21 cm

Kaide (Dip) Yüksekliği: -

Kaide (Dip) Çapı:

Hamur Kalınlığı: 0,70 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Zencerek Motifli Kenar Kompozisyonu

“T” “L” “G”ye benzer geometrik şekiller kabın kenarı boyunca düzenli ve sistemli bir şekilde çevrelenmişlerdir. Bu kaptaki zencerek motifleri yatık “S” harfine benzetilmiştir. “S” ler alt kısımdan birbirlerine değmezken üst kısımlarda sivri uçları dik bir biçimde diğer motife bağlanmıştır. Kabın gövde kısmında ışınsal geometrik motifli kompozisyon yer almaktadır. Motifler krem renkli astar üzerine lacivert ile kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak ince konturlu boyama tekniği ile kap yüzeyine yapılmıştır.

Kabın yüzeyinin büyük bir kısmı deformasyona uğradığından dolayı astar üzerinde sarımsak lekeler oluşmuştur. Motifler milet işi seramiklerinin klasik özelliği olan sıraltına yapılmış olup üzerleri renksiz ve şeffaf sırla sırlanmıştır.

Motifler sıraltına serbest ve ince konturlu boyama tekniği kullanılarak yapılmıştır. Hamur kırmızı renkli, az gözenekli, katışıksız çömlekçi kilidir.

Katalog No:8

Çizim No: 8

Resim No: 8

Açma No: İ.T.K. 2005, A:44

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 6,2 cm

Ağız Çapı: 21 cm,

Kaide (Dip)Yük:-

Kaide (Dip)Çapı:-

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramik parçalarında daha önceki dönemden farklı olarak yeni karşılaşılan diğer bir kenar süsleme motifinde kalınlı inceli ince düz şeritlerin oluşturduğu düz çizgi motifli kenar kompozisyonudur. Zigzaglı, helezonik, meander motiflerinin tam tersi olarak bu kompozisyonda kullanılan çizgilerde herhangi bir kırılma yoktur.

Düz çizgili motifler sade bir görünüme sahip olmalarına karşın kabın kenarlarında etkili bir görüntü oluşturmuşlardır. Kabın tam kenarında kalan şerit kabın kenarını tamamıyla kaplamıştır. Ortada aynı oranda kalınlığa sahip üç ince şerit motifi gövde ile kenar arasına yerleştirilmiştir.

Gövde kompozisyonunun olduğu kısımda bulunan şerit, hizasında aynı oranda büyüklüklere sahip yapraklar belirli aralıklarla düzenli şekilde yerleştirilmişlerdir. Milet işi seramik kapları içerisinde çok sık karşılaşılan kompozisyonlardandır. Astar yüzeyi deformasyona uğradığı için kap yüzeyinde çatlaklar yer almaktadır.

Motifler sıraltına ince konturlu boyama tekniği ile lacivert, yeşil, kobalt mavisi renkleri kullanılarak yapılmıştır. Motiflerin yüzeyi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli, az gözeneksiz, çömlekçi kilidir.

Katalog No: 9

Çizim No: 9

Resim No: 9

Açma No: İ.T.K. 2005, A:101

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri

Ağız Yük: 4,9 cm

Ağız Çapı: 26,1 cm

Kaide(Dip)Yük:

Kaide (Dip)Çapı:

Hamur Kalınlığı: 0,40 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme:Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramik parçalarında daha önceki dönemden farklı olarak yeni karşılaşılan diğer bir kenar süsleme motifinde kalınlı inceli ince düz şeritlerin oluşturduğu kompozisyonudur. Zigzaglı, helezonik, meander motiflerinin tam tersi olarak bu kompozisyon da kullanılan çizgilerde herhangi bir kırılma yoktur. Sade bir görünüme sahip olmalarına karşın kabın kenarlarında etkili bir görüntü oluşmaktadır.

Bir önceki kabın kenar kompozisyonunda olduğu gibi bu kabın kenarında da farklı oranda kalınlıklara sahip altı adet düz çizgi vardır. Çizgilerden ortadaki hariç diğerleri kenardan gövde kısmına doğru kalınlıkları artmıştır.

Gövde kompozisyonu olarak iki adet yaprak görülmekte olup kabın çok küçük bir parçası çıktığından dolayı kompozisyon tam olarak anlaşılmamaktadır.

Milet işi seramik kapları içerisinde çok sık karşılaşılan kompozisyonlardandır. Astar yüzeyindeki deformasyon oranı çok az olup çatlaklarda aynı oranda çok azdır.

Motifler sıraltına kalın konturlu boyama tekniği ile yapılmış olup, diğer kaplardan farklı olarak sadece siyah rengi kullanılmıştır. Motiflerin yüzeyi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamurdaki katkı oranı çok az olup kırmızı renkli, az gözeneksiz, çömlekçi kilidir.

Katalog No:10

Çizim No: 10

Resim No: 10

Açma No: İ.T.K. 2004, A:93

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 5,2 cm

Ağız Çapı: 20 cm,

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme:Düz Çizgi Motifli Kenar Kompozisyonu

Milet işi seramik kapları yaklaşık iki yüzyıllık ve daha fazla bir zaman süresince yapımı devam etmiştir. Bu uzun zaman süresi içerisinde değişim sürekli devam etmiş ve önceki dönemlerden farklı olarak yeni motifler kapların yüzeyinde yer almaya başlamıştır. Bu millet işi seramik kap yüzeyinde görülen düz inceli kalınlı şeritlerin oluşturduğu kompozisyon bu değişimin en iyi göstergesidir. Diğer düz çizgi motifli kaplardan farklı olarak bu kompozisyon da kullanılan çizgilerde kırılmalar vardır.

Üç ince düz çizginin hemen gerisinde kıvrım yaparak uzanan dördüncü bir çizgi ve onu takibinde gövde kompozisyonunun motifleri gelmiştir. Sade bir görünüme sahip olmalarına karşın kabın kenarında düz çizgi motifleri etkili bir görüntü oluşturmuşlardır.

Gövde yüzeyindeki kompozisyon kap yüzeyindeki aşırı deformasyondan dolayı görülmemektedir.

Motifler beyaz astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları ile yapılmıştır. Astar yüzeyinde çatlaklar göze çarpmaktadır.

Motifler sıraltına serbest ve ince konturlu boyama tekniği yapılmıştır. Motiflerin yüzeyi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamurdaki katkı oranı yüksek olup kırmızı renkli, az gözeneksiz, çömlekçi kilidir.

Katalog No:11

Çizim No: 11

Resim No: 11

Açma No: İ.T.K. 2005, A:98

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri

Ağız Yük: 4,5

Ağız Çapı: 17 cm

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,65 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu

Birbiri içine geçmiş helezonlar birbiri arkasına sıralanarak kabın kenar kompozisyonunu oluşturmuşlardır. Motifler iki yandan şeritlerle sınırlandırılmıştır. Helezonik kompozisyonlar millet işi seramiklerinde genelde gövde kompozisyonları içerisinde kullanılmısına karşın bu kapta kenar motifi olarak kullanılmıştır. İstisnai bir örnektir.

Motifler kontursuz sıraltına yapılmışlardır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Motifler kobalt mavisinin açık ve koyu tonları ile lacivert rengi serbest boyama tekniği kullanılarak yapılmışlardır. Kap yüzeyindeki deformasyon oranı az olmasına karşın vardır. Hamur kırmızı renkli, katkı oranı fazla çömlekçi kilidir.

Katalog No:12

Çizim No: 12

Resim No: 12

Açma No: İ.T.K. 2005, A:101

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri Ağız Yük: 2,5 cm

Ağız Çapı: 28 cm

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme:Helezonik Motifli Kenar Kompozisyonu

Motiflerin üzeri sarımsak renkli bir madde ile kaplıdır. Seramik kabın üzerindeki deformasyona karşın yerleştirilmiş helezonik motifler açık şekilde görülmektedir. Diğer kenar kompozisyonlarında olduğu gibi bu kaptaki da motifler iki yandan sınırlandırılmıştır. İki yanda yer alan şeritler oldukça kalındır. Helezonik motifler çok dar bir şerit içerisinde olmasına karşın kusursuz yapılmışlardır.

Motifler serbest boyama tekniği uygulanarak sıraltına yapılmıştır. Motifleri yaparken kobalt mavisi rengi ile siyah dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Renksiz şeffaf sır kullanılmıştır

Çıkarılan parça çok küçük olmasına karşın uygulanan kenar kompozisyonu net olarak anlaşılmaktadır. Hamur kırmızı renkli, gözenekli az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No:13

Çizim No: 13

Resim No: 13

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri :

Ağız Yük: 5 cm

Ağız Çapı: 30

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,45 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu

Seramik ustalarının doğada var olan yaprakları çok az stilize ederek kap yüzeyine uygulayarak yarattıkları kompozisyonudur. Yayvan enli yaprakların hepsi üçgen biçiminde düşünülmüştür.

Yapraklar araları boşluk bırakılacak şekilde yanyana, karşılıklı, çapraz ve üst üste dizilmişlerdir. Kap yüzeyi aşırı deformasyona uğramasından dolayı kobalt mavisi rengi siyahlaşmıştır. Bu deformasyon ve bozulma kap yüzeyine uygulanan astarda da görülür astar yüzeyinde aşırı derecede çatlaklar ve kırılmalar vardır.

Motifler serbest boyama tekniği uygulanarak sıraltına yapılmıştır. Motifleri yaparken kobalt mavisi rengi ile siyah dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Renksiz şeffaf sır kullanılmıştır. Hamur kırmızı renkli, az katkılı, çömlekçi kilidir.

Katalog No:14

Çizim No: 14

Resim No: 14

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri

Ağız Yüksekliği: 7.1 cm

Ağız Çapı: 25

Kaide (Dip) Yüksekliği:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,45 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu

Aynı kabın parçası olduğu muhtemel yaprak motifleri kullanılarak oluşturulmuş kenar kompozisyonudur. Üçgen şeklinde biçimlendirilmiş yapraklar altta ve üstte olmak üzere iki sıra halinde dizilmişlerdir. Kenar kısmında ince bir şerit uzanmaktadır. Kap yüzeyi diğer kaplarda olduğu gibi aşırı deformasyona uğradığından dolayı çatlaklar vardır.

Kap yüzeyinde astar, hamur ve sırtın tam olarak birleşmemesinden dolayı çatlaklar vardır. Ayrıca motifler üzerinde fırın yanıkları belirgin şekilde gözükmemektedir. Motifler serbest boyama ve ince konturlu boyama tekniği ile sırtına yapılmıştır. Kullanılan sırt renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli, az katkılı, çok gözenekli çömlekçi kilidir.

Katalog No:15

Çizim No: 15

Resim No: 15

Açma No: İ.T.K. 2004, A:44

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 5 cm.

Ağız Çapı: 29 cm.

Kaide (Dip) Yüksekliği:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,40 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu

Yaprakların üçgenler gibi düzenlenerek kenar çevresine dizilmesiyle oluşturulmuş kenar kompozisyonudur. Yapraklar asimetrik tarzda kenar çevresine yerleştirilmiştir. Diğer kaplarda uygulanan motiflere oranla bu kompozisyon içerisindeki yapraklarda stilizasyon daha da fazladır.

Krem renkli astar üzerine kobalt mavisinin açık tonları kullanılarak motifler sıraltına yapılmıştır. Motiflerin üzeri sır renksiz ve şeffaftır. Kap üç parça halinde çıkmıştır.

Motifler serbest boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir. Hamur kırmızı renkli az gözenekli katıksız çömlekçi kilidir.

Katalog No:16

Çizim No: 16

Resim No: 16,

Açma No: İ.T.K. 2005, A:44

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:**Ağız Yüksekliği:** 5,4 cm**Ağız Çapı:** 30**Kaide (Dip) Yüksekliği:-****Kaide (Dip) Çapı: -****Hamur Kalınlığı:** 0,50 cm**Seramik Parça Üzerindeki Bezeme:** Yaprak Motifli Kenar Kompozisyonu

Gövde ve kenar kompozisyonun birarada görüldüğü birden çok parçaya ayrılmış kenar kompozisyonlu tabak parçasıdır. Yapraklar bitkisel görünümlerinin dışında uçları sivri hale getirilmiş üçgenler biçiminde şekillendirilmişlerdir.

Kenar kompozisyonundaki yapraklar gövde kompozisyonlarında uygulanan yaprakların tekrarı ve stilize edilmiş biçimleridir. Seramik tabağı beş parça halinde çıkmıştır. Yapraklar diğer kaplarda olduğu gibi asimetrik tarzda şekillendirilmişlerdir. Motifler sıraltına krem renkli astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları ile uygulanmışlardır. Motifler kap yüzeyine ve kalın konturlu boyama tekniği ile uygulanmıştır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 17**Çizim No:** 17**Resim No:** 17

Açma No: İ.T.K. 2004, A:97

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri :

Ağız Yük:5,5 cm

Ağız Çapı: 15

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Merkezi motiften çıkarak kabın kenar kısımlarına doğru uzanmasıyla kap yüzeyinde ışınsal motifler oluşturulmuştur. Bütün bu kompozisyonların göbek kısmında çiçek, çarkı felek, rozet yada dairesel geometrik ve bitkisel motifler yer almıştır. Merkezdeki bu motifler kompozisyonların başlangıcını oluşturmuşlardır. Merkezden çıkıp yukarıya doğru genişleyen yaprak grupları ince saplar halinde yükselerek üst kısımda kalınlaşmışlardır.

Işınsal gövde kompozisyonunun uygulanmasında serbest fırça boyama tekniği kullanılmıştır. Motifler bitkisel ağırlıklıdır.

Motifler sıraltına krem renkli, astar üzerine kobalt mavisiyle uygulanmışlardır. Renksiz ve şeffaf sır kullanılmıştır. Astar yüzeyi deformasyona uğradığı için çatlaklar oluşmuştur. Hamur kırmızı renkli, az katkılı, çömlekçi kilidir.

Katalog No:18

Çizim No: 18

Resim No: 18,

Açma No: İ.T.K. 2004, A:93

Eserin Cinsi: Tabak Parçası,

Eserin Ölçüleri:**Ağız Yük:**4,6 cm**Ağız Çapı:** 9 cm**Kaide (Dip) Yük:-****Kaide (Dip) Çapı: -****Hamur Kalınlığı:** 0,90 cm**Seramik Parça Üzerindeki Bezeme:** Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Dip parçasının göbek kısmı boştur merkezi motif yerleştirilmemiştir. Işınsal motifler grup halinde düzenlenmiş olup, kap yüzeyine seyrek olarak yerleştirilmişlerdir. Işınsal motiflerin arasında büyük boşluklar bırakılmıştır. Işınsal gövde kompozisyonlarında uygulanan yaprakların uçları içe doğru kıvrıldığı gibi farklı bir düzenleme olarak yapraklar ince bir saptan çıkarak enli uzun yapraklarla sonuçlanırlar.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak kontursuz boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir.

Astar yüzeyi deformasyona uğramış ve çatlaklar vardır. Renkler aşırı deformasyona uğradığından mattır ve astarıda renk olarak etkilemiştir. Kullanılan sır renksiz ve şeffaftır.Hamur kırmızı renkli az gözenekli, az katkılı, çömlekçi kilidir.

Katalog No:19**Çizim No:** 19**Resim No:** 19,

Açma No: İ.T.K. 2005, A:99

Eserin Cinsi:Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük:5,4 cm

Ağız Çapı: 7 cm

Kaide (Dip) Yük:2,6 cm

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 1 cm

Kabın orta kısmında millet seramiklerin genel özelliği olan merkezi motif yer almaktadır. Merkezi motif; orta kısımda daire ve dairenin çevresinde aralıklarla dizilmiş yapraklardan oluşmaktadır.

İşinsal kompozisyonları oluşturan bitkisel motifler merkezi motifi oluşturan dalların arasından çıkarak yukarıya doğru genişleyerek gövdeyi kaplamışlardır. Çıkan parçalar içerisinde işinsal gövde kompozisyonunu en iyi gösteren dip parçasıdır.

Kap yüzeyi aşırı deformasyona uğramıştır. Motifler serbest boyama tekniği ile krem renkli astar üzerine sıraltına mor ve kobalt mavisinin açık koyu tonları kullanılarak resmedilmişlerdir.

Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile kaplanmıştır.Hamur kırmızı renkli gözeneksiz, katkısız çömlekçi kilidir.

Katalog No:20

Çizim No: 20

Resim No: 20,

Açma No: İ.T.K. 2004, A:100

Eserin Cinsi:Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük:4,4 cm

Ağız Çapı: 15 cm

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Bütün bu kompozisyonların göbek kısmında çiçek, çarkı felek, rozet yada dairesel geometrik ve bitkisel motifler yer almıştır. Bu tabak parçasında göbek kısmı görülmemektedir. Işınsal kompozisyonu oluşturan dalların başlarına yapraklar yerleştirilmiştir. Yaprakları taşıyan dallar diğer kaplarda olanlara göre daha ince yapılmışlardır. Kabın çok küçük parçası çıktığı için kompozisyonun geneli anlaşılamamaktadır.

Motifler krem renkli astar üzerine patlıcan moru ile kobalt mavisinin açık ve koyu tonları ile ince konturlu ve astar boyama tekniği kullanılarak yapılmışlardır.

Astar yüzeyindeki deformasyon oranı oldukça fazladır ve küçük çatlaklar yer almaktadır. Kullanılan sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli gözenekli katkı oranı yüksek çömlekçi kilidir.

Katalog No:21

Çizim No: 21

Resim No: 21

Açma No: İ.T.K. 2005, A:99

Eserin Cinsi:Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük:5 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,70 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Işınsal kompozisyonu en iyi gösteren kaplardan gövde parçalarından bir tanesidir. Grup halinde düzenlenmiş dallar muhtemelen merkezi motiften kap yüzeyine doğru çıkarak farklı iki yöne gelişmektedir. Serbest boyama tekniği kullanılarak yapıldıklarından dolayı ışınsal motifler farklı kalınlıkladırlar.

Işınsal demetlerin büyüklüklerinden kabın büyük olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Kap yüzeyinde deformasyon oranı çok fazladır.

Motifler serbest boyama tekniği kullanılarak sıraltına yapılmıştır. Fakat deformasyondan dolayı kap yüzeyinde renk değişimi yaşanmıştır.

Kullanılan sır renksiz şeffaftır. Bu durum astarın yüzeyinde de yüksek olduğu için sarı renkli lekeler vardır.Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No:22

Çizim No: 22

Resim No: 22

Açma No: İ.T.K. 2005, A:101

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 4,9 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yüksekliği: 1,2 cm

Kaide (Dip) Çapı: -10 cm

Hamur Kalınlığı: 1,10 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

İki farklı ışınsal kompozisyon birarada kullanılmıştır. Dip kısmı ile beraber kap beş parçadan oluşmaktadır. Kabın dip kısmında merkezi motif vardır. Merkezdeki rozet motifden çevresinde ince uzun bir sap üzerine palmiye yaprakları yelpaze şeklinde kabın kenar kompozisyonuna doğru dağılarak genişlemektedir. Bu ince sapın yanında yarım palmet olarak kabul edeceğimiz motifler sıralanmıştır.

Kap yüzeyi aşırı deformasyona uğramıştır. Motifler sıraltına krem renkli astar üzerine yeşil, mor ve kobalt mavisinin açık koyu tonları kullanılarak serbest boyama tekniği ile resmedilmişlerdir. Sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No:23

Çizim No: 23

Resim No: 23,

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

Eserin Cinsi:Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yüksekliği: 5,2 cm

Ağız Çapı:

Kaide (Dip) Yüksekliği:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Işımsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Çıkartıldığı tabakanın yapısından dolayı kabın motiflerinin dışarısında kalan astar yüzeyi tamamiyle deformasyona uğramıştır. Merkezden çıkarak yukarıya doğru genişleyen yaprak grupları ince saplar halinde yükselerek üst kısımlara doğru genişleyerek kalınlaşmışlardır. Bu kaplardan itibaren milet işi seramiklerinde kobalt mavisi ve mangan morunun yanında yeşil renkleri de kaplarda kullanılmaya başlanmıştır.

Grup halindeki ışımsal motiflerin yanına serbest şekilde oluşturulmuş tek yaprak motifleri yerleştirilmiştir. Işımsal hatlar kap yüzeyinde bir yükselim havası yaratmıştır.

Motifler serbest boyama ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak sıraltına uygulanmıştır. Kullanılan sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz, az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No:24

Çizim No: 24

Resim No: 24,

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

Eserin Cinsi:Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 4,6 cm

Ağız Çapı:

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Işımsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Erken dönem örnekleriyle karşılaştırıldığı zaman kap yüzeyi renksiz veya şeffaf renkli sır yerine yeşil renkli klasik osmanlı dönemi sırası kullanılmıştır.Yeşil sıranın kullanımı millet işi seramikleri için gelişimin değişimin çeşitliliğın göstergesi olarak gösterilebilir.

Işımlar kompozisyon diğeri kaplarda uygulananlarla aynıdır. Motifler serbest boyama tekniğı ile krem renkli astar üzerine sıraltına yeşil, siyah, mor ve kobalt mavisinin açık koyu tonları kullanılarak resmedilmişlerdir. Kullanılan sır yeşil renklidir. Hamur kırmızı renkli gözenekli, çömlekçi kilidir.

Katalog No:25

Çizim No: 25

Resim No: 25

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

Eserin Cinsi:Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 5,6 cm

Ağız Çapı: 21 cm

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,70 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli
Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası

Serbest fırça tekniği kullanılarak yapılan ışınsal gövde kompozisyonlarından farklı olarak ışınsal (radial) motifler konturlarla sınırlandırılmıştır. Çizgilerle sınırlandırılan motifler dairesel kuşaklar içinde merkezi (göbek) kısmından başlayarak aşağıdan yukarıya doğru çekilmişlerdir.

Bu gövde kompozisyonunda yine fırça kullanılmış ama ışınsal motiflerin birbirine karışmaması ve boyaların akması için sınırlama olarak siyah mat konturlar çizilmiştir. Siyah mat konturlar kap yüzeylerinde çok belirgin halde görülürler. Yine serbest fırça tekniğinden farklı olarak bitkisel ağırlıklı değil geometrik desen ağırlıklıdır.

Motifler sıraltına, beyaz astar üzerine ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak siyah, lacivert ve kobalt mavisi renkleri ile yapılmıştır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Kabın yüzeyi deformasyona uğradığı için astar üzerinde sarımsak lekeler yer almaktadır. Hamur kırmızı renkli katkı oranı yüksek çömlekçi kilidir.

Katalog No:26

Çizim No: 26

Resim No: 26

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

Eserin Cinsi:Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 12 cm

Ağız Çapı: 26,5 cm

Kaide (Dip) Yüksekliği:-

Kaide (Dip) Çapı: -18

Hamur Kalınlığı: 0,70 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Konturlarla Sınırlandırılmış Işımsal Motifli Gövde Kompozisyonu, Kase Parçası

Dairesel kuşaklar içerisine alınmış bezeme tekniğinde yine merkezde çiçek, çarkı felek, rozet yada geometrik motifler yer almıştır. Bu merkez etrafında dairesele kuşaklar içine alınmış motifler çevrelenmiş daha sonra ilk kuşağa göre oranla daha küçük olan ikinci bir kuşak kenar kompozisyonlarının hemen öncesinde dizilerek dikey kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Bu gövde kompozisyonunda yine fırça kullanılmış ama ışımsal motiflerin birbirine karışmaması ve boya ların ak maması için sınırlama olarak siyah mat konturlar çizilmiştir. Siyah mat konturlar kap yüzeylerinde çok belirgin halde görülürler. Yine serbest fırça tekniğinden farklı olarak bitkisel ağırlıklı değil geometrik desen ağırlıklıdır.

Motifler sıraltına, beyaz astar üzerine ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak siyah, lacivert ve kobalt mavisi renkleri ile yapılmıştır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Kabın yüzeyi deformasyona uğradığı için astar üzerinde sarımsak lekeler yer almaktadır. Hamur kırmızı renkli katkı oranı yüksek çömlekçi kilidir.

Katalog No:27

Çizim No: 27

Resim No: 27

Açma No: İ.T.K. 2004, A:101

Eserin Cinsi:Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: -

Ağız Çapı: 16 cm

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 1,1 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dairesel Kuşaklar içerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Çok küçük bir parça olmasına karşın tabağın merkezinde yer alan motif anlaşılabilir. Merkezi motifini çepeçevre saran dairesel çizgilerden hemen sonra siyah konturlar kullanılarak sınırlandırılmış radial ışınsal demetler yer almaktadır. Işınsal demetlerin arasında yine aynı doğrultuda uzanan ince çizgiler yerleştirilmiştir.

Kompozisyon kabın yüzeyine ince ve kalın konturlu boyama tekniği ile krem renkli astar üzerine mor, siyah, kobalt mavisinin açık koyu tonu kullanılarak resmedilmiştir.

Kap yüzeyine sürülen astarlarda deformasyondan dolayı yine çatlaklar yer almaktadır. Kullanılan sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli az katkılı gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No: 28

Çizim No: 28

Resim No: 28

Açma No: İ.T.K. 2004, A:96

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: _

Ağız Çapı: _

Kaide (Dip) Yük: _

Kaide (Ayak) Çapı: _

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Geometrik ve bitkisel kompozisyonların birarada kullanıldığı gövde parçasıdır. Işınsal olarak merkezi motiften çıkan motifler merkezi kısımdan yukarılara doğru çıkıldıkça kalınlaşmaya başlamışlardır. Işınsal motiflerin iki tarafından yeşil renk kullanılarak resmedilen çizgiler gövde yüzeyinde geometrik etkiler yaratmıştır.

Bitkisel kompozisyonları ince bir sap üzerine üç ve dört yapraklı motifler oluşturmuştur.

Motifler sıraltına beyaz astar yüzeyine lacivert, yeşil, ve kobalt mavisi ile ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak uygulanmışlardır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Kap yüzeyindeki deformasyon oranı diğer kaplara oranla azdır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No: 29

Çizim No: 29

Resim No: 29

Açma No: İ.T.K. 2004 A:96

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: _

Ağız Çapı: _

Kaide (Dip) Yük: _

Kaide (Ayak) Çapı: _

Hamur Kalınlığı: 1,3 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Kabın merkezi kısmı deformasyona uğramıştır. Merkezi motifin çok küçük bir parçası aşırı deformasyona rağmen görülmektedir. İki ince çizgiyle sınırlanan merkezi motifin hemen bitiminde başlayan ışınsal motifler başlangıçta serbest boyama tekniği ile yapıldığından dolayı kalınlaşıp inceleşerek yükselmektedirler.

Işınsal motifler yine diğer kaplarda olduğu siyah konturla sınırlandırılmışlardır. Tabak parçasının çok küçük bir kısmı çıkmasına karşın daha önceki yıllarda çıkan örneklere bakarak gövde yüzeyini tamamıyla kapladığını anlıyoruz.

Işınsal motifler beyaz astar üzerine sırlaltına kobalt mavisinin açık koyu tonları ile serbest boyama, konturlar ince konturlu boyama tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli gözenekli katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No: 30

Çizim No: 30

Resim No: 30

Açma No: İ.T.K. 2004, A:98

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: _

Ağız Çapı: _

Kaide (Dip) Yük: 3,3 cm _

Kaide (Ayak) Çapı: 6,5 cm

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

İnce saplar üzerine üçlü dördü beşli yaprakların oluşturduğu bitkisel karakterli kompozisyon merkezi motifin karakterini oluşturmuştur. Bitkisel kompozisyonlu merkezi motifle ışınsal kompozisyon arasında kalın bir şerit yer almaktadır. Kaptaki deformasyondan dolayı ışınsal motiflerin çok az kısmı görülmektedir.

Işınsal motifler ince konturlu boyama tekniği ile yapılmış yeşil renkli çizgiler iki taraftan sınırlandırılmışlardır. Geometrik ve bitkisel kompozisyonlar kap yüzeyinde çok iyi uyum sağlamışlardır.

Motifler sıraltına beyaz astar yüzeyine lacivert, yeşil, ve kobalt mavisi ile ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak uygulanmışlardır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Kap yüzeyindeki deformasyon oranı diğer kaplara oranla azdır. Hamur kırmızı renkli katkı oranı yüksek çömlekçi kilidir.

Katalog No: 31

Çizim No: 31

Resim No: 31

Açma No: İ.T.K. 2004, A:55

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 5,3 cm

Ağız Çapı:15 cm

Kaide (Dip) Yük: _

Kaide (Ayak) Çapı:

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işımsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Geometrik ve bitkisel motifler kabın merkezinde yer alan göbek çevresinde oluşturulan dairesele kuşaklar içerisine alınmasıyla veya konturlarla oluşturmuşlardır. Dairesel çizgiler çift çizgi ile sınırlandırılmışlardır. Merkez motife paralel olarak çizilen çizgi ile kapların dudak kenarına dairesele olarak dizilmiş konturlar arasında kalan kuşaklar içine yerleştirilmiş geometrik ve bitkisel kompozisyonlar bütün kap yüzeyine uygulanmışlardır.

Motifler sıraltına beyaz üzerine lacivert siyah ve kobalt mavisi renkleri ile kalın ve ince konturlu boyama tekniği ile uygulanmışlardır. Kullanılan sır şeffaf ve renksizdir.

Astar yüzeyinde deformasyon oranı çok azdır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz, katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 32

Çizim No: 32

Resim No: 32

Açma No: İ.T.K. 2004 A:55,

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: 2,7 cm

Ağız Çapı:

Kaide (Dip) Yük: 2,5 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 8

Hamur Kalınlığı: 0,70 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dairesel Kuşaklar İçerisindeki Konturlarla Sınırlandırılmış Işınsal Motifli Gövde Kompozisyonu

Ortada geometrik form olarak tasvir edileceğimiz dairese motif yer almaktadır.Merkezi motifin çevresinde içleri boyanmamış ışınsal motifler ikinci bir dairese çizgi içine alınmışlardır. Bu kompozisyonun hemen arkasında üçüncü bir dairese çizgi ışınsal kompozisyonları sınırlandırmıştır. Diğer kaplardan farklı olarak motifler kap yüzeyinde serbest biçimde yerleştirilmemişlerdir. Kompozisyonlar sadece konturlar arasına serbest şekilde kap yüzeyine dağılmışlardır.

Motifler kalın ve ince konturlu boyama tekniği kullanılarak yapılmışlardır. Motifler sırtına beyaz astar üzerine mor, siyah ve kobalt mavisi renkleri kullanılarak yapılmışlardır.

Kullanılan sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli, gözenekli çömlekçi kilidir.

Katalog No: 33

Çizim No: 33

Resim No: 33

Açma No: İ.T.K. 2005 A:99

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 4,7 cm

Ağız Çapı: 25 cm

Kaide (Dip) Yüksekliği: _

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu

Kabın merkezi kısmı deformasyona uğradığı için motif tam olarak anlaşılabilir değildir. Geometrik motifler içerisinde üçgen motifleri kapların gövde yüzeylerinde yaygın biçimde kullanılmış olup göbek kısımlarına diagonal ve yatay çizgiler atılmıştır. Motifleri dairesel bölümlere ayırmak için üçlü şeritler kullanılmıştır. Üçgen motiflerinin hepsi birbirini dip kısımlarından keserek uyumlu bir yüzey meydana getirmişlerdir.

Kap yüzeyindeki astar tabakası yok olmuştur. Milet işi seramiklerin klasik rengi olan kobalt mavisi yerine siyah, kahverengi ve mor renkleri kap yüzeylerinde uygulanmıştır.

Motifler krem renkli astar yüzeyine kalın konturlu ve ince konturlu boyama tekniği ile uygulanmıştır. Sır, kap yüzeyi aşırı deformasyona uğradığından dolayı kalkmıştır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz, katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 34

Çizim No: 34

Resim No: 34

Açma No: İ.T.K. 2005 A:99

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: -

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu

Milet işi seramik kaplarının gövde kısımlarında bitkisel motifler kadar geometrik motiflerde kullanılarak kompozisyonlar oluşturulmuştur. Geometrik gövde kompozisyonlarından baklava, kare, üçgen, dörtgen, poligon, yıldız, altıgen, beşgen ve dairesel motiflerle beraber birbirini kesen veya bağlanan grift örgülü açık ve kapalı motiflerde kullanılmıştır.

Bu kap yüzeyinde içleri siyah çizgilerle taranmış eşit ölçülerde üçgenler yerleştirilmiştir. İstisnai bir örnektir. Kap yüzeyindeki astar deformasyona uğramış olup çatlaklar vardır.Motifler sıraltına serbest ve astar boyama tekniği kullanılarak uygulanmıştır.

Motifler kalın konturlu boyama tekniği ile yapılmışlardır. Sır turkuaz ve yeşilimsi yapıya sahip olup şeffaftır. Hamur kırmızı renkli, katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 35

Çizim No: 35

Resim No: 35

Açma No: İ.T.K. 2005 A:99

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: -

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu

İçleri dolgulanmış asimetrik tarzda oluşturulmuştur. Dörtgenler kap yüzeyine yerleştirilmişlerdir. Türk İslam seramik sanatında çok kullanılan süsleme öğelerindendir. Mimaride çok kullanılan mozaik süsleme kompozisyonlarına da benzer. Dörtgenler birbirlerine kalın yeşil çizgilerle bağlanmışlardır. Kap yüzeyinde yeşil renginin ağırlığı klasik millet işi seramikleri özelliğine bağlı olarak daha fazladır.

Motifler sırlatına beyaz astar üzerine kalın konturlu boyama tekniği ile yapılmışlardır. Sır renkli ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No:36

Çizim No: 36

Resim No: 36

Açma No: İ.T.K. 2004 A:93

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 5,2 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yüksekliği:-

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu

Çıkarılan seramikler içerisinde mercan kırmızısı rengin kullanıldığı tek tabak parçasıdır. Mercan kırmızı renginde parlaklığı renkliliği sağlamak kolay değildir bu kap milet işi seramiklerinin ulaştığı ulaştığı teknolojik seviyeyi göstermesi bakımından güzel bir parçadır. Tabanın çok küçük parçası çıktığı için uygulanan geometrik kompozisyon tam olarak anlaşılabilir.

Kırmızı ortada yer alan geniş bir şerit üzerinde beyaz rengi ile beraber kullanılmışlardır. İstisnai bir örnektir. Geometrik kompozisyonlar içerisinde süslemesi en sade olan örnektir.

Motifler sıraltına lacivert patlıcan moru, siyah, kırmızı ve kobalt mavisi renkleri kullanılarak ince konturlu boyama tekniği ile kap yüzeyine uygulanmışlardır Kullanılan sır sade renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz sade çömlekçi kilidir.

Katalog No: 37

Çizim No: 37

Resim No: 37

Açma No: İ.T.K. 2004 A:93

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 5,8 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu,

Üçgen, geometrik kompozisyonlar içerisinde en fazla kullanılan, motifler arasındadır. Gövde kompozisyonları içerisinde kapların göbek kısımlarında daha fazla kullanılırlar. Motifler kelebek vari bir yapıda yapılmışlardır. Ortada boş kalan üçgenlerin içerilerine de küçük lekesel bir işaret bırakılmıştır.

Tabağın çok küçük parçası çıkarıldığı için kompozisyonun tamamı anlaşılammaktadır. Bitkisel motiflere karşın geometrik motiflerde stilizasyon çok fazla değildir.Fakat geometrik motiflerin kaynağı millet işi seramiklerinde bitkisel motiflerdir.

Astar beyaz renkli olup kap yüzeyindeki deformasyon oranı çok azdır. Motifler sırtına patıcan moru lacivert ve kobalt mavisi kullanılarak ince konturlu boyama tekniği ile kap yüzeyine uygulanmıştır. Sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No: 38

Çizim No: 38

Resim No: 38

Açma No: İ.T.K. 2004, A:98

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: -

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,45 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Geometrik Motifli Gövde Kompozisyonu

Mimari süsleme öğeleri ile seramik süsleme öğeleri arasındaki benzerlik erken osmanlı dönemi millet işi seramiklerinde de vardır. Kap yüzeyinin karelere bölünerek süslenmesi bizans sanatındaki mozaik süsleme tekniklerine benzer. Kareler düz çizgiler kullanılarak oluşturulmuşlardır. Kalın kobalt mavisi çizgileri kullanılarak oluşturulan karelerin ortalarından ince çizgiler geçirilmiştir.

Tiyatrodan çıkarılan geometrik kompozisyonlu tabaklar içerisinde kare motifi üçgen ve yıldız motifine nazaran daha azdır. Motifler beyaz renkli astar üzerine kobalt mavisi renkleri kullanılarak ince konturlu boyama tekniği ile yapılmıştır. Motiflerin yüzeyi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz, az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No: 39

Çizim No: 39

Resim No: 39

Açma No: İ.T.K. 2004, A:97

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yüksekliği: 8,9 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yüksekliği: 2,1 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 8 cm

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu

Helezon motifleri milet işi seramiklerinde en çok kullanılan süsleme öğelerindedir. Helezon motifleri bitkisel ve geometrik kompozisyonların tamamlayıcı öğesi olarak kap yüzeylerinde yer alırlar. Gövde ve kenar kompozisyonlarında tek başlarına kullanıldıkları örnek çok azdır.

Helezonik motifleri kap yüzeyine uygulananlar içerisinde kap yüzeyine uygulanışı en zor motiflerdendir. Bu parçada palmet motifinin iç kısımlarını doldurmak amacıyla kullanılmışlardır. Kap yüzeyine zengin bir görünüm kazandırmıştır.

Motifler sıraltına ince ve kalın konturlu boyama tekniği ile siyah, lacivert ve kobalt mavisi rengi kullanılarak beyaz astar üzerine yapılmışlardır. Sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No:40

Çizim No: 40

Resim No: 40

Açma No: İ.T.K. 2005, A:44

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük: 7.9 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,85 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu

Kap yüzeyindeki zenginliği en iyi sağlayan öge helozonik motiflerdir. Bu parçada helozonik motifler bütün gövde yüzeyini tamamıyla kaplamıştır. İç içe geçmiş halkalar grift bir yapı oluşturmuşlardır. Milet işi seramiklerdeki renk ve motifler sanatın ileriki noktaya gitmesiyle gelişmeye ve farklılaşmaya başlamıştır. Kobalt mavisi ile birlikte yeşil ve siyah renkleri kap yüzeylerinde görülmeye başlar bu kapta onun göstergelerindedir.

Motifler sıraltına ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak yapılmıştır. Sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No: 41

Çizim No: 41

Resim No: 41

Açma No: İ.T.K. 2004 A:101

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: 8,9 cm

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Helezonik Motifli Gövde Kompozisyonu

Helezonik motiflerin kap yüzeyine uygulanışı diğer motiflere nazaran daha zordur. Bundan dolayı helozonik motifi millet işi seramiklerde çok istisnai olarak kullanılır. Fazla örneklerle karşılaşılmaz karşılaşılan örneklerde de çok ince işçilik görülmektedir. Bu kap yüzeyinde kobalt mavisi rengi kullanılarak yapılmış kalın şeritlerle ince çizgilerle oluşturulmuş motifler birarada kullanılmıştır.

Helozonik motiflerin arasında küçük lekeler bırakılmıştır. Helezonik motiflerin uygulanışında ince, kalın konturlu ve serbest boyama teknikleri birarada kullanılmıştır.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmıştır. Hamur gözeneksiz kırmızı renkli çömlekçi kilidir. Sır renksiz ve şeffaftır.

Katalog No: 42

Çizim No: 42

Resim No: 42

Açma No: İ.T.K. 2005 A:102

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük:

Ağız Çapı: -

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide (Ayak) Çapı: -

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Helozonik Motifli Gövde Kompozisyonu

Helozonik motifler bitkisel kompozisyonlarla beraber kullanıldıkları gibi geometrik kompozisyonlar içerisinde de kullanılırlar. Milet işi seramiklerindeki teknik gelişme kap yüzeylerindeki motiflere de yansımıştır.Kompozisyonlardaki zenginliğin yaratılmasında helozonik motiflerin çok önemli yeri vardır. Helozonik motifler kap yüzeyinde boşluk bırakmadan geometrik çizgilerle sıralanan alana yerleştirilmişlerdir.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak yeşil ve kobalt mavisi renkleri ile yapılmışlardır.

Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.Hamur kırmızı renkli gözeneksiz az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No: 43

Çizim No: 43

Resim No: 43

Açma No: İ.T.K. 2005 A:44

Eserin Cinsi: Tabak

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük: 5.9 cm

Ağız Çapı: 32 cm

Kaide (Dip) Yük: 2,4 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 9 cm

Hamur Kalınlığı: 8.8 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Beyaz astarlı, iç içe paralel ince ve kalın hatlarla oluşturulmuş çemberlerin sınırladığı dairesel alan iri bir yaprak çevresinde dallar ve çiçek kümeleri, lacivert renkle yapılmıştır. İki kalın çember arasındaki kuşakta üçer iri nokta kümeleri arasında sembolize bitki şekilleri işlenmiştir. Dışa çıkık dudak kenarında birbirine paralel hatlar arasında eğri çizgilerle bezeme yapılmıştır. Dudak kenarı ile merkezindeki motifler arasında kalan 5.5. cm. genişliğindeki hat içinde içleri kafes örgüsü ile taramalı, üçgenlerin tepe noktalarında üçerli nokta motifleri arasında koyu mavi ile yapılmış bitki kümeleri, üstte ince çizgiye dayatılmış bir dizi nokta motifi gözlenmiştir. Arka kısmı mavi renkli birbirine paralel iki hattın arası dikey çizgilerle işlenmiştir. Yarısına yakın kısmında astar ve sır gözlenmektedir. Halka kaidelidir. Tabak parçalar halinde bulunmuş bazı kısımları noksan olup alçı ile tümlenmiştir.

Merkezi kompozisyonda selvi motifi ve bu eselvi motifinden çıkan ince saplar yer almaktadır. İnce sapların üzerinde üçlü, dörtlü, beşli küçük yapraklar yer almaktadır. Merkezi motif dairesel bir şeritle çevre içine alınmıştır. Merkez motifini dairesel olarak saran kuşak çevresinde üçlü gruplar halinde yerleştirilmiş yapraklar ile bunların arasında yanlara ve üst tarafa doğru uzayan ince dallar bulunmaktadır. Bu motiflerde ikinci bir dairesel kuşak ile çevrelenmiştir. İkinci dairesel kuşağın çevresinde onbir adet üçgen motifi yerleştirilmiştir. Üçgenlerin iç kısımları karşılıklı atılan diagonal çizgilerle taranmıştır.

Üçgen motiflerinin uç kısımlarında birinci dairesel kuşağın çevresinde yapılan üç yapraklı ortalarında ince dallar olan yaprak motifleri tekrarlanmıştır.

Üçgen motiflerinin arasında kalan boşluklara üç dört dilimli yap motifleri yerleştirilmiştir. Bu motifler dairesel çizgi süresince tekrarlarla devam etmiştir. Yaprak motifinin dilimleri birbirinden farklı yapıda olup oranları farklıdır. Motiflerin uç kısımları daha koyu boyanarak etki arttırılmıştır. Servis tabağı olarak yapıldıkları için oranı diğer kaplara nazaran daha büyüktür.

Gövde kompozisyonlarındaki zenginlik kenar kompozisyonlarında da devam ederek gelişmiştir. Kenar kompozisyonunda meander motifleri devam etmiştir. Meander motifi alttan ve üstten şeritler içerisine alınmıştır. Gövde kompozisyonu tarafında olan şerit boyunca büyüklükleri aynı olanlar stilize edilmiş yapraklar yerleştirilmiştir. Servis tabağı olarak kullanılmıştır. Tiyatrodan daha önceki yıllarda çıkan kapların üzerinde de aynı gövde kompozisyonlarıyla karşılaşmıştır.

Tiyatrodan çıkarılan parçalar içerisinde restorasyonu yapılarak bütünlenen kaplardan bir tanesidir. Çıkarılan seramikler içerisinde kompozisyonu tamamıyla anlaşılabilir sayılı parçalar arasındadır. Motifler sıraltına beyaz astar üzerine yeşil, lacivert ve kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmışlardır.

Motifler kap yüzeyine ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir. Hamur diğer milet işi seramiklerinde olduğu gibi gözeneksiz, katkı oranı az çömlekçi kilidir. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 44

Çizim No: 44

Resim No: 44

Açma No: İ.T.K. 2005, A:44

EserinCinsi: Kase

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük: 12 cm

Ağız Çapı: 26 cm

Kaide (Dip) Yük:1,2 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 8 cm

Hamur Kalınlığı: 1,1 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Beyaz astarlı, koyu mavi-siyah renklerle yapılmış. Ortada bej renkli altı kollu rozetin etrafında eşkenar dörtgen şeklinde altı bölümün içinde çizgiler ve çintemani gibi üçlü iri nokta kümeleri, sekiz köşeli kalın konturlarla sınırlanmıştır. Bunların aralarında üçer yaprak motifi, iri bitki desenleri ile ağız kenarına paralel dizilmiş iki kat arasında kalan on adet koyu lacivert renkli daireler ile bunların aralarında birbirine paralel ince hatlarla bezenmiş ortalarında iri noktalar bulunan desenler ile iri bitki desenleri arasında birer atlamalı, spiralli eğri hatlı motifler ve ikişer kalın çizgi, ufak daire motifleri serbest fırça tekniği ile işlenmiştir. Bunlar restore edilerek ve noksan kısımları alçı ile tümlenerek tamamlanmıştır. Kasenin içinde üç ayak izleri vardır. Önemli kısmında sırlarda bozulmalar görülmektedir. Kasenin dış kısmında, ağız kenarında, ortasında ve alt kısmında birbirine paralel koyu nefli renkli fırça ile yapılmış kalın çizgiler ve bunları dikey olarak birbirine paralel kesen katlar yer almaktadır. Bunlar gövdenin ortasına kadar sıralanmıştır. Kaide kısmı hafif dışa çekik, kesik, konik şeklindedir. Noksan kısmı alçı ile tümlenmiştir.

Ortada kabın tam merkezinde merkezi motif olarak altı kollu yıldız yer almaktadır.Yıldızların kolları bütün gövde yüzeyini kaplayacak ölçüde geniş tutulmuştur. Altı kollu yıldızın iç yüzeylerinin tam orta kısımlarına stilize edilmiş üçlü yaprak motifi yerleştirilmiştir. Yıldız motifinin kollarının iç kısımları ince uçlu fırçalar kullanılarak noktalı çizgilerle doldurulmuştur.

Altı kollu yıldız motifinin iki ucu birleştirilerek yıldızın kollarıyla aynı oranda kenar kompozisyonuna doğru altı adet palmet motifi oluşturulmuştur. Palmet motiflerinin iç kısımlarında çintemani motifi olarak da kabul edilen ince üç sap üzerinde yükselen yapraklar yer almaktadır.Yaprakların çevresini sınırlayan palmetimsi motifin köşeleri

ağırlıklı olmak üzere taranmıştır. Yıldızın kollarından sonra oluşturulan palmetin şeritleri kap yüzeyindeki diğer motiflerle karşılaştırıldığında çok kalın yapılmıştır. Oluşturulan altı adet palmet motifinin uç kısımları kenar kompozisyonunu oluşturan çizgide sona ermiştir.

Palmet motifi ile kenar kompozisyonu arasında kalan üçgenler dönüşümlü tarzda oluşturulan iki farklı kompozisyonla doldurulmuşlardır. Uygulanan kompozisyonların ilki helozonik motifler ile bunların arasına yerleştirilmiş küçük yaprak motifinden oluşmaktadır. İkinci kompozisyon şeması yaprakların ve dalların stilize edilmesiyle oluşturulmuş motiflerle sağlanmıştır. Servis tabağı olmamasına karşın kap yüzeyi çok iyi değerlendirilmiş ve birden fazla kompozisyon yerleştirilmiş bunlardan bir tanesinde kenar kompozisyonudur.

Gövde kompozisyonlarındaki zenginlik kenar kompozisyonlarında da aynen tekrarlanmıştır. Dalga kaya motifleri kenar kompozisyonu oluşturmuşlardır. Kaya motifleri stilize edilerek madalyon gibi biçimlendirilmişlerdir. Onbir adet madalyon motifi kenar kompozisyonu çevresinde sıralanmış olup bunların arasındaki dalga motifleri ince çizgilerin taranmasıyla meydana getirilmişlerdir. İnce çizgileri her iki taraftan sınırlandırılan eğik tarzda çizgiler yer almaktadır.

Dalga motiflerin tam ortasında yine stilizasyona uğramış birer yaprak yer almaktadır.

Motifler ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir. Motifler renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmışlardır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz, katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 45

Çizim No: 45

Resim No: 45

Açma No: İ.T.K. 2005 A:99

EserinCinsi: Kase

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük: 7 cm.

Ağız apı: 20 cm

Kaide (Dip) Yük:1,2 cm

Kaide (Ayak) apı: 8 cm

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Kap yüzeyine baktığımız zaman bitkisel kompozisyonlular daha çok geometrik kompozisyonlu tabaklara örnek gösterilebilir. Kap yüzeyi geniş ve kalın kuşakların yarattığı şeritlerle bölümlere ayrılmıştır. şeritlerin iç kısımlarında birden fazla kompozisyonlar yer almaktadır. İnce saplar ve bunların üzerinde çok küçük tarzda oluşturulmuş yaprak motifleri yer almaktadır. Bu motiflerde kafes içerisine alınmışlardır.

Tabağın bütün parçaları çıkmadığı için kompozisyonun geneli tam olarak anlaşılamamaktadır.

Kenar kompozisyonu olarak çok sık karşılaşılmayan zigzaglı i içe geçmiş motifler yer almaktadır.Dalga kaya motifleri ile oluşturulan kompozisyona benzemektedir.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine kobalt mavisi boyanmışlardır. Hamur katkısız, gözeneksiz mleki kilidir. Motiflerin zeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 46

Çizim No: 46

Resim No: 46

Açma No: İ.T.K. 2005 A:102

EserinCinsi: Tabak Parçası

Eserin lleri: -

Ağız Yük: 5,5 cm

Ağız Çapı: 15 cm

Kaide (Dip) Yük:1,2 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 8 cm

Hamur Kalınlığı: 0,70cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme; Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Kabın göbek kısmında ince dallar üzerinde oluşturulan üçlü dörtlü beşli altılı yapraklar yer almaktadır Göbek kısmı parçalandığı için ortadaki motif tam olarak anlaşıl原因amamaktadır. Merkezi motif genişçe kabul edeceğimiz bir şeritle daire içerisine alınmıştır. Merkezi motifte tekrarlanan motiflerin aynısı şeritlerden gövde kısımlarına doğru uzanarak yerleştirilmiştir.

Bu motiflerde ikinci bir dairesel şeritle çevrelenmişlerdir. Kap yüzeyine dallar ile bunların uçlarındaki yapraklar kusursuz itinalı şekilde yerleştirilmiştir. Küçük boyutlu bir kase parçasıdır.

Motifler ince konturlu ve serbest boyama tekniği kullanılarak resmedilmiştir. Hamur gözeneksiz az katkılı çömlekçi kilidir. Motiflerin yüzeyi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 47

Çizim No: 47

Resim No: 47

Açma No:- İ.T.K.2005, A: 99

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri :

Ağız Yük: 5,2 cm

Ağız Çapı: 27 cm

Kaide(Dip) Yük: 1,2 cm

Kaide(Dip Çapı): 7 cm

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme; Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Ortaya merkezi motif olarak yaprakları belli bir yöne yapmış şekilde duran bir çiçek motifi yer almaktadır. Çiçek motifi kabın dip kısmını tamamıyla kaplamıştır. Çiçek motifinden ince dallar üzerinde gövdeye doğru yayılan yapraklar çıkmaktadır. İnce saplar üzerinde yine diğer kaplarda olduğu gibi ikili, üçlü, dörtlü yapraklar yer almaktadır. Gövde yüzeyinden merkezi motife doğru da yapraklar uzanmaktadır.

Gövde yüzeyinden merkezi motife doğru uzanan motiflerden merkezi motifin kabın kompozisyonunun geneline hakim olduğunu göstermektedir. Kap yüzeyine motifler ince konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir. Kap yüzeyi deformasyonludur.

Astar beyaz renkli olup motifler kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmıştır. Sır renksiz ve şeffaftır. Hamur kırmızı, gözenekli çömlekçi kilidir.

Katalog No: 48

Çizim No: 48

Resim No: 48

Açma No: İ.T.K.2005 A: 44

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri :

Ağız Yük: 6 cm

Ağız Çapı: 15 cm

Kaide(Dip) Yüksekliği: 1,2 cm

Kaide(Dip Çapı): 10 cm

Hamur Kalınlığı: 0,45cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme; Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Milet işi seramiklerinde sadece tek tür gövde kompozisyonu yoktur. Kompozisyonların çeşitliliği zenginliği çıkan kap sayısının artması ile ortaya çıkmış olup buda o tür kaplardan bir tanesidir. Kapın tam merkezi kısmında rozet motifi olarak iç içe geçmiş kıvrık bir motif ve bu motiften yanlara doğru çıkan ince dallar yer almaktadır. Sade bir kompozisyonudur.

İşinsal motifli kompozisyonlara benzemesine karşın orjinal bir kompozisyonudur. Krem renkli astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları ile astar ve kontursuz serbest boyama tekniği ile motifler kap yüzeyine uygulanmıştır.

Motiflerin üzeri seffaf ve renksiz sır ile kaplanmıştır. Hamur kırmızı renkli katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 49

Çizim No: 49

Resim No: 49

Açma No: İ.T.K.2004 A: 100

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: 5,1cm

Ağız Çapı: 10 cm

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip Çapı): :-

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Erken Osmanlı dönemi milet işi seramiklerinin klasik süsleme kompozisyonu olan bitkisel süsleme kap yüzeyine hakim olmuştur. İnce dallar üzerine ikili, üçlü,dörtlü, beşli yaprak grupları çok az şekilde stilizasyona uğratarak kap yüzeyine yerleştirilmişlerdir. Yaprakları taşıyan ince dalların biçimlendirilişinde usta bir fırça kullanımının etkisi görülmektedir. Kap yüzeyindeki yapraklardan dolayı çok az boş alan kalmıştır.

Kap yüzeyi kohezyonlu olup beyaz renkli astar üzerine küçük boyutlarda çatlaklar yer almaktadır. Astar yüzeyinde aynı zamanda üç ayak izlerinin neden olduğu deformasyonda vardır. Motifler ince konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir.

Motifler yeşil ile kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak resmedilmişlerdir. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz, katkısız çömlekçi kilidir. Motiflerin üzeri renksiz, mat sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 50

Çizim No: 50

Resim No: 50

Açma No: İ.T.K.2004, A:55

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 6,3 cm

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yük: 2,9 cm

Kaide(Dip Çapı): 10 cm

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Bitkisel kompozisyonlu seramik kapları arasına girmesine karşın birden çok kompozisyon aynı kap yüzeyinde birden uygulanmıştır. Dip parçasının ortasında duran üçgen yapraklar tam karşılıklı bir dizi oluşturacak şekilde dizilmiştir. Üçgen yaprakların oluşturduğu dizilimler iki yandan şeritlerle sınırlandırılmışlardır. İnce şeritlerin hemen arkasından şekil:41'de olduğu gibi kalın şeritlerle kap bölüntüye ayrılmıştır.

Ayrılan bu bölümlerin bir tarafında helezonik motifler yer alırken diğer tarafta çevresi taranmış kafesler içerisinde ince saplar üzerine yerleştirilmiş yaprakların oluşturduğu motifler yer almaktadır.

Motifler beyaz astar üzerine yeşil, lacivert, ve kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmiştir. Kap yüzeyi kohezyonlu olup astar yüzeyinde çatlaklar vardır.

Hamur kırmızı renkli, gözenekli, çömlekçi kilidir. Kap yüzeyindeki motifler renksiz, şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 51

Çizim No: 51

Resim No: 51

Açma No: İ.T.K.2004, A: 55

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yük: 5,9 cm

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yüksekliği: 1,5 cm

Kaide(Dip Çapı) : 6 cm

Hamur Kalınlığı: 0,40 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu,

Kabın merkezi kısmında milet işi seramik kaplarına özgü klasik çiçek motifi yer almaktadır.Çiçek motifinin her yöne doğru açılan birden çok kolu vardır.Çiçek motifi kabın merkezini tamamıyla kaplamıştır. Diğer milet işi seramik kapları ile aralarındaki en büyük farkı kabın sadeliği ve uygulanan renktir. Renk milet işi seramik kaplarında çok az görmeye alışkın olduğumuz kırmızı ve kahverengi arası bir renktir.

Bu kabın en önemli özelliği milet işi seramiklerindeki renk değişimini gelişimini göstermesidir. Motif beyaz renkli, astar yerine krem renkli astar üzerine serbest boyama tekniği kullanılarak resmedilmiştir.

Kap yüzeyi kohezyonsuzdur. Motifler renksiz, şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli, gözeneksiz, katışıksız çömlekçi kilidir.

Katalog No: 52

Çizim No: 52

Resim No: 52

Açma No: İ.T.K.2004 A: 98,

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:

Ağız Yüksekliği: -

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip apı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,40 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu,

Erken dönem millet işi seramiklerindeki uygulanan motifler daha sonraki klasik ve geç dönem osmanlı seramiklerindeki motiflerin kaynağını oluşturur. Bu motifler içerisinde bu kapta ayrıntısıyla görülen çok dilimli yaprak en güzel örneklerden bir tanesidir.

Yaprak yüzeyinde stilizasyon az denecek oranda azdır. Kompozisyonlar içerisinde kullanılan bu motifi ayrıntılı olarak göstermesi açısından bu kap önemlidir.

Motifler sıraltına beyaz renkli astar üzerine yeşil, mangan moru ve kobalt mavisi renkleri kullanılarak resmedilmiştir. Motiflerin renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır Astar yüzeyinde çatlaklar vardır. Hamur kırmızı renkli katkı oranı az, gözeneksiz mleki kilidir.

Katalog No: 53

Çizim No: 53

Resim No: 53

Açma No: İ.T.K.2004 A: 98,

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin lleri:

Ağız Yük: 6.2 cm

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip Çapı) : -

Hamur Kalınlığı: 0,60 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu,

Gövde kompozisyonları içerisinde çok kullanılan bitkisel motiflerden bir tanesidir. Doğadaki aslına uygun olarak kendisini taşıyan kalın bir dal ve ucunda yaprak motifi bulunmaktadır.Tabak parçasının çok küçük bir parçası çıkartıldığı için sadece bu motif görülebilmektedir.Milet işi seramikleri içerisinde uygulanan en güzel motiflerdendirler.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine yeşil ve kobalt mavisi renkleri kullanılarak resmedilmiştir. Kap yüzeyinde deformasyon oranı çok azdır çatlaklar bulunmamaktadır.

Motifler kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak kap yüzeyine uygulamıştır. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz çömlekçi kilidir.

Katalog No: 54

Çizim No: 54

Resim No: 54

Açma No: İ.T.K.2004 A: 98,

Eserin Cinsi: Kase Parçası,

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: 5,8 cm

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip Çapı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Selvi motifi olarak tanımlanan motiflerdendir. Merkezi motif olarak kapların göbek kısımlarında kullanıldıkları zaman bütün yüzeyi kaplarlar. Milet işi seramiklerinde palmet ve rumi motifleri ile beraber en çok kullanılan süsleme öğeleri arasındadır.

Uygulanan diğer motiflere nazaran yüzeyde daha geniş bir alanı kaplamıştır. Milet işi seramiklerinde sonraki dönemlere doğru kap yüzeylerinde uygulanan motiflerde zenginlik ve çeşitlilik artar buda onun göstergelerindedir.

Motifler sıraltına beyaz renkli astar üzerine kobalt mavisi ile resmedilmiştir. Motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli katkı oranı az çömlekçi kilidir.

Katalog No: 55

Çizim No: 55

Resim No: 55

Açma No: İ.T.K.2005 A: 102,

Eserin Cinsi: Kase Parçası,

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: 5,5 cm

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip apı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Milet işi seramiklerde motiflerdeki değişiklik kadar bu motifleri kap yüzeyine uygularken kullanılan renkler ve sırlarda yüzyıl içerisinde farklılık göstermeye başlamıştır. Milet işi seramiklerinin klasik rengi olan kobalt mavisi renginin yerini siyah rengi almıştır. Kap yüzeyindeki bir başka değişiklik astar rengidir. Beyaz renkli astar yerini açık yeşilimsi veya gök mavisi diyebileceğimiz astara bırakmıştır.

Astar ve renklerdeki farklılık beraberindeki sır da deęiŐimide beraberinde getirmiŐ renksiz Şeffaf sır yerini renkli sıra bırakmıştır. Milet işi seramiklerindeki değişimi göstermesi açısından nenli bir parçadır. Kompozisyon olarak öne çıkan parça değildir.

Kap yüzeyinde deformasyon oranı fazladır. Hamur diğer kaplarda olduğu gibi kırmızı renkli, gözenekli katkı oranı fazla mleki kilidir. Motifler kap yüzeyine serbest boyama tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir. Motiflerin zeri renksiz ve Şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 56

Çizim No: 56

Resim No: 56

Açma No: İ.T.K.2004 A: 100

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin lleri::-

Ağız Yük: 5 cm

Ağız apı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip apı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,40 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme:Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Erken osmanlı dönemi milet işi seramiklerinin genel kompozisyon özelliği olarak merkezde göbek motifi yer almaktadır. Merkezde beş kollu iek motifi yer almaktadır. Çiçeğin kollarının biçimlenişi papatya motifi gibidir. Çiçeğin kollarının arası doğadaki aslına bağlı olarak firalarla polenler yerleştirilmiştir. Buda milet işi ustalarının doğaya ne kadar bağlı olduklarını göstermektedir. Stilizasyon bütün milet işi seramiklerinde görülmez bu kaptaki motifte onu göstermektedir.

Kabın çok küçük bir parçası ortaya çıkarılmıştır. Motifler sıraltına serbest ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir. Motiflerin yüzeyi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.Hamur kırmızı renkli gözeneksiz az katkılı mleki kilidir.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine yeşil, lacivert ve kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmışlardır.

Motifler kap yüzeyine ince ve kalın konturlu boyama tekniği kullanılarak resmedilmişlerdir. Hamur diğer milet işi seramiklerinde olduğu gibi gözeneksiz, katkı oranı az mleki kilidir. Motiflerin zeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 57

Çizim No: 57

Resim No: 57

Açma No: İ.T.K.2005 A:44

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin lleri:-

Ağız Yük: 5,5 cm

Ağız apı: - 20 cm

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip apı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,30 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme:Bitkisel Motifli Gövde Kompozisyonu

Seramik kabın çok küçük bir parçası çıktığı için kap yüzeyine uygulanan kompozisyon tam olarak anlaşılamamaktadır. Kompozisyonun sadece sivri uçları birbirine değen iki yaprak motifi grlmektedir. Sivri uçlu yaprağın çevresinde başka motif bulunmamaktadır.Gövde kompozisyonu kenardan iki ince çevrelemektedir. Yaprak motiflerinin uç kısımlarındaki kobalt mavisi renkler gövdeye göre daha açıktır.

Motifler sıraltına beyaz astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları kullanılarak serbest, kalın ve ince konturlu boyama teknikleriyle uygulanmışlardır.

Astar yüzeyinde çatlaklar yer almaktadır. Motiflerin zeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz katkı oranı az mleki kilidir.

Katalog No: 58

Çizim No: 58

Resim No: 58

Açma No: İ.T.K.2004, A:101

Eserin Cinsi: Koç Biçimli Düdük

Eserin lleri:

Ağız (Boyu)Yük: 7 cm

Ağız apı: 1,8 -

Kaide (Dip) Yük: -

Kaide(Dip apı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,10 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Figürlü Kompozisyonlar

Selçuklu sanatı Erken Osmanlı dönemi Milet işi seramiklerini geometrik ve bitkisel motiflerin yanında figürlü kompozisyonlar yönünden de etkilemiştir. Koç figürlü düdük parçasıdır. Seri halde üretilmiş olduğundan el izleri kap yüzeyinde göze çarpmaktadır.Ayak ağız ve kuyruk kısımları kohezyona kohezyona uğramıştır. Günlük kullanım eşyasının dışında ss ve oyuncak oğesi olarak üretilmişlerdir.

Koç figrnnn deformasyona uğramamış bölümü aralıklarla yerleştirilmiş yapraklarla dekorlanmıştır. Bitkisel motiflerin yerleştirilmesi kenar kompozisyonları çağrıştırır.Motifler serbest boyama tekniği kullanılarak sıraltına beyaz astar üzerine kobalt mavisi rengi ile resmedilmişlerdir.

Motiflerin zeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmışlardır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz katkı oranı az mleki kilidir.

Katalog No: 59

Çizim No: 59

Resim No: 59

Açma No: İ.T.K.2004, A: 44

Eserin Cinsi: Köpek Biçimli Düdük

Eserin lleri:-

Ağız Genişliği: 1,4 cm

Figürün Boyu: 8,9 cm

Ayak Yük: 2,4 cm

Hamur Kalınlığı:-

Gövde:3,1 cm

Ağız: 0,50 cm

Ayak: 1,2 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Figürlü Kompozisyonlar

Köpek biçimli düdük parçasıdır. Ağız kısmı dikdörtgen Şeklinde oluşturulmuş olup ağızın üst kısmında hava girmesini sağlayan açıklık bulunmaktadır.Figür dört ayak üzerine durmakta olup ayağın bir tanesi kırıktır.n kısımda bulunan ayaklar öne doğru çıkıntı yaparken arka ayaklar dik Şekilde durmaktadır.

Figürün yüzeyi tamamıyla deformasyona uğramıştır. Sadece sağ arka ayağın diz kısmında krem renkli astar üzerine mavi beyaz renklerle oluşturulmuş lekeler görülebilmektedir.

Kalan motiflerden figure yüzeyine uygulanan kompozisyon anlaşılamamaktadır. Tiyatrodan çıkan figürlü kaplar içerisinde formu açık biçiminde anlaşılan tek parçadır. Hamur kırmızı renkli gözenekli katkı oranı yüksek mleki kilidir. Sır renksiz ve Őeffafdır.

Katalog No: 60

Çizim No: 60

Resim No: 60

Açma No: İ.T.K.2005 A:99

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin lleri:-

Ağız Yük: 6 cm

Ağız apı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip apı: :-

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Figürlü Kompozisyonlar

Bitkisel ve geometrik kompozisyonların yanında milet işi seramik kaplarının yüzeylerinde figürlü kompozisyonlarla karŐılaŐılmaktadır.Kap yüzeylerinde bu kapta olduğu tavus kuşu, kartal, güvercin ve insan figürleri ağırlıktadır. Kanatlarını iki yöne açmıŐ uçmaya hazırlanan kartal figürü grlmektedir.

Figür serbest boyama tekniği kullanılarak oluŐturulduĐu için kanatlar, baŐ, ve gövde yüzeyleri lekesele dokunuŐlarla oluşturulmuştur. Figür sıraltına serbest boyama tekniği kullanılarak beyaz astar üzerine kobalt mavisinin açık ve koyu tonları ile resmedilmiştir.

Kap yüzeyinde biriken kobalt mavisi boyalar üzerinde fırın yanıkları grlmektedir. Astar üzerinde sarımsı lekeler bulunmaktadır. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz, az katkılı mleki kilidir. Motif yüzeyi diğer kaplarda olduğu gibi renksiz ve Şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 61

Çizim No: 61

Resim No: 61

Açma No: İ.T.K.2004, A:97

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin lleri:-

AĞız Yük: 3 cm

Ağız Çapı: - 23 cm

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip Çapı): :-

Hamur Kalınlığı: 1, 3 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dış Yüzey Kompozisyonları

Milet işi seramik kaplar üzerindeki deformasyon oranı bazı kaplarda çok fazla olduğu için kap yüzeyine uygulanan kompozisyon anlaşılammaktadır. Kap yüzeyine dikkatli biçimde bakıldığı zaman boynunu öne doğru uzatmış gövde kısmı gerilmiş biçimde resmedilmiş tavus kuşuna benzer figür yer almaktadır. Biçimlendirilişi geometrik ve bitkisel motiften tamamıyla farklıdır.

Gövde parçasının çok az bir kısmı ortaya çıktığı için figür tam olarak anlaşılammaktadır. Figürün yanlarında bitkisel motifler yer almaktadır.

Motifler serbest boyama tekniği kullanılarak sıraltına beyaz astar üzerine kobalt mavisi ile resmedilmiştir. Hamur kırmızı renkli sır şeffaf ve renksizdir. Hamur kırmızı renkli gözeneksiz, az katkılı çömlekçi kilidir.

Katalog No: 62

Çizim No: 45

Resim No: 62

Açma No: İ.T.K. 2005, A:99

EserinCinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük: 7cm

Ağız Çapı: 20 cm

Kaide (Dip) Yük: 1,2 cm

Kaide (Ayak) apı: 8 cm

Hamur Kalınlığı: 0,80 cm

Seramik Parça zerindeki Bezeme: Dış Yüzey Kompozisyonları

Bazı millet işi seramiklerinin dış yüzeylerindeki kompozisyonlar i yüzey kompozisyonları kadar zenele işlenmiştir. Kompozisyonlar içerisinde birden çok motif kullanılmıştır. Kap yine yarıya astarlanmıştır. Astarlanan yüzeyin üzerine paralel şekilde iki şerit yerleştirilmiştir. İki yönden sınırlandırılan yüzeyin iç kısmına eğik biçimde oluşturulmuş üçerli yaprak grubu yerleştirilmiştir.

Yaprakların arasında kalan yüzeyin üzeri kırık, ince elips tarzda çizgiler resmedilmiştir. Kenar kompozisyonlarındaki dalga kaya motiflerine benzemektedir. Kapın tam kenarı boyunca fırçanın sertbest şekilde kullanılmasıyla oluşturulmuş zigzaglı çizgi vardır.

Motifler beyaz astar üzerine kobalt mavisi rengi ile serbest boyama tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. İ yüzeyde olduğu gibi dış yüzeyde de renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmışlardır.

Katalog No:63

Çizim No: 26

Resim No: 63

Açma No: İ.T.K. 2005, A:102

EserinCinsi:Tabak Parçası

Eserin lleri:

Ağız Yük: 12 cm

Ağız Çapı: 26,5 cm

Kaide (Dip) Yük:-

Kaide (Dip) Çapı: -18

Hamur Kalınlığı: 0,70 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dış Yüzey Kompozisyonları

Kenar ve gövde kompozisyonları kadar Milet işi seramiklerinin dış yüzey kompozisyonlarında önemlidir. Gövde ve kenar kompozisyonlarına verilen önem dış yüzey kompozisyonlarına verilmez.

Dış yüzey kompozisyonlarında genellikle fırçanın serbest şekilde kap yüzeyine sürülmesiyle oluşturulmuş kıvrık dallar ve yapraklar kullanılmıştır. Kıvrık dallar helozonik biçimde oluşturulmuşlardır. Dallar ve yapraklar iç yüzey kompozisyonlarına göre daha geniş alanlar kaplamışlardır.

Milet işi seramiklerin dış yüzey kompozisyonlarında kenar motifleri yerleştirilmiştir.

İç yüzeyde olduğu gibi motifler beyaz renkli astar üzerine resmedilmişlerdir. Dış yüzey yarıya kadar astarlı olup dip kısımlarında astar bulunmaz. Dekorlanan motiflerin üzeri renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

Katalog No: 64

Çizim No: 44

Resim No: 64

Açma No: İ.T.K. 2005 A:44

Eserin Cinsi: Tabak Parçası

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yük: 5,9 cm

Ağız Çapı: 32 cm

Kaide (Dip) Yük: 2,4 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 9 cm

Hamur Kalınlığı: 0,90 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dış Yüzey Kompozisyonları

Milet işi seramiklerinin dış yüzey kompozisyonları bazı kaplarda çok sadedir. Günlük kullanım eşyası olarak üretildiği için bu tür kapların dış yüzey kompozisyonlarına aşırı önem verilmemiştir. Kabın dış yüzeyi yarıya kadar astarlanmıştır. Astarlanan yüzeyin üzeri birbirine paralel uzanan iki dairesel şeritle çevrelenmiştir. Dip kısmının çevresi boyunca uzanan dairesel şeritlerin iç kısımları eşit aralıklarla atılmış küçük çizgilerle doldurulmuştur.

İnce çizgiler kenar kısımlarının sonuna kadar çizilmiştir. Şeritlerin arasında yer alan ince çizgiler serbest fırça dokunuşları ile oluşturulmuşlardır. Motifler beyaz astar üzerine kobalt mavisi renkleri kullanılarak yapılmıştır.

Katalog No: 65

Çizim No: 46

Resim No: 65

Açma No: İ.T.K. 2005 A:102

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri: -

Ağız Yüğü: 4,5 cm

Ağız Çapı: 15 cm

Kaide (Dip) Yüğü: 1,2 cm

Kaide (Ayak) Çapı: 8 cm

Hamur Kalınlığı: 0,70cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dış Yüzey Gövde Kompozisyonu

Milet işi seramiklerinin iç yüzey kompozisyonlarındaki renk çeşitliliği ve değişimi dış yüzey kompozisyonlarında da vardır. Motifler millet seramiklerinin klasik rengi olan kobalt mavisinin yanında yeşil, siyah, mor ve kahverengi renkleri kullanılarak yapılmıştır. Buda kaptada motifleri resmetmek için yeşil rengi bütün dış yüzey boyunca kullanılmıştır.

Uygulanan kompozisyon motiflerin iki yandan sınırlandırılmasıyla oluşmuş (radial) ışınsal demetlerdir.

Işınsal demetler gruplar halinde yerleştirilmiş olup araları ince kırık elips dairesel çizgilerle doldurulmuştur. Bunların aralarına aynı zamanda helozonik çizgilerde katılmıştır.

Dış yüzey yine yarıya kadar astarlanmıştır. Motifler diğer kaplardan biraz farklı olarak ince konturlu ve serbest boyama tekniği kullanılarak beyaz astar üzerine resmedilmiştir. İç yüzeyde olduğu gibi dış yüzeyde de renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmışlardır.

Katalog No: 66

Çizim No: 55

Resim No: 66

Açma No: İ.T.K.2004 A: 98

Eserin Cinsi: Kase Parçası

Eserin Ölçüleri:-

Ağız Yük: 1,8 cm

Ağız Çapı: -

Kaide(Dip) Yük: -

Kaide(Dip Çapı) :-

Hamur Kalınlığı: 0,50 cm

Seramik Parça Üzerindeki Bezeme: Dış Yüzey Gövde Kompozisyonu

Helozonik motif millet işi seramiklerini süslemek amacıyla oluşturulan bütün kompozisyonların içerisinde en çok kullanılan öğedir. Bunun nedeni kap uygulandığı kap yüzeyinde görselliği ve etkiyi diğer motiflere nazaran daha fazla sağlamasıdır. Helozonik motif dış yüzey kompozisyonlarının içerisinde çok fazla kullanılmıştır. Kapladığı alan iç yüzeye oranla daha fazladır.

Kabın çok küçük bir parçası ele geçirildiği için uygulanan kompozisyon tam olarak anlaşılammaktadır. Sadece tek motif olan helezon motifi görülmektedir. Motid iki yandan şerit içerisine alınmıştır.

Motifler serbest boyama tekniği ile resmedildiği için fırçanın yarattığı incelik kalınlık olayları yer almaktadır.Motiflerin yüzeyi diğer kaplarda olduğu gibi renksiz ve şeffaf sır ile sırlanmıştır.

KAYNAKÇA

- AKAR,A.,KESKİNER, C.,**Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978
- AKARCA, A., “Gemi Tasvirli Bir Çanakkale Tabağı ve Ressamı”, Sanat Tarihi Yıllığı, VII, İstanbul,1977,s.1-20
- ASLANAPA,O., **Anadolu’da Türk Çini ve Keramik Sanatı.**, İstanbul,1965
- ASLANAPA,O.,”Kütahya Seramik Sanatı”, Kütahya, İstanbul, 1981-1982 s.69-82
- ASLANAPA,O.,YETKİN,Ş., ALTUN,A., “İznik Çini Fırınları Kazısı”, II.Dönem, Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul,1969 s.62-73
- Aşıkpazade,**Tevarih-i Ali Osman**, İstanbul,1913
- ASLANAPA,O.,**İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü 1963-1964 Kazıları.** 1964-1965
- ASLANAPA,O., “İznik’te Sultan Orhan İmaret Camii Kazısı”, Sanat Tarihi Yıllığı, Ankara, 1964-1965 s.16,31
- ASLANAPA,O., “Kırmızı Hamurlu İlk Osmanlı Keramikleri”, Türk Kültürü, III; İstanbul, 1965, s.35-43
- ASLANAPA,O., “İznik Kazılarında Ele Geçen Keramikler ve Çini Fırınları”,Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri II, İstanbul, 1969, s.62-73
- ARCASOY,Ateş, “Seramik Teknolojisi,” II. Uluslararası Seramik Kongresi Sunu Bildirileri,İstanbul, 1997,s.96-105
- ALTUN,A.,ARLI. B.DEMİRSAR., “İznik Çini Fırınları Kazısı 1999 Çalışmaları”, 22. Kazı Sonuçları Toplantısı, İzmir, 2000,s.387-396
- Aslanapa,O.,Yetkin,Ş.,Altun, A., “İznik Çini Fırınları Kazısı”, X. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1988,s.383-406
- ATIL,E.,**Ceramics From the World of İslam**, Washington, 1973,

- Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt:19 Ana Yayıncılık ve Enclopedia Britannica Inc, İstanbul, 1986
- AYTA,T.,**Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri**, Yayınlanmamış Yeterlilik Tezi Mimar Sinan Üni., İstanbul, 1976
- A.Lane, **Later Islamic Pottery**, London, 1957
- A.Lane, **Early Islamic Pottery**, London, 1947
- Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi**,Cilt:19, Ana İstanbul, 1986
- Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Cilt:5, İstanbul, 1986
- Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Cilt:15, İstanbul, 1986
- ANHEGGER, R, “İznik”, İslam Ansiklopedisi,C.2, İstanbul,1950 s.1256-64
- BAKIRER,Ö., “The Mediavel Pottey and Baked Clay Objects” Korucutepe, İstanbul, 1980,s.189-249
- BİLİR.TİMUR.,**Çini ve Keramik Sanatında Sgraffito Tekniği**, Mimar Sinan Üni.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000
- BARAN, Musa, **Milet Kılavuzu**, Millet Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara ,1965
- COOPER,Emmanuel, **Seramik ve Çömlekçilik**, (Çev.Ömer Bakirer, İstanbul, 1978
- ÇORUM,Bengi, “1974 Yılında Bursa Müzesi Tarafından Müsadere Edilen İznik Keramikleri”, Sanat Tarihi Yıllığı IV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1976, S,279-287
- ÇAĞMAN,F., “Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehli Hiref”, Türkiyemiz Kültür Sanat Dergisi Yıllığı, Ankara, 1988, Yıl., 18 Sayı., 14 s.11-17
- ÇİNİ Rıfat, **Birinci Millet Arası Türk Çini Ve Seramik Kongresi**, Kütahya,1986
- ÇİNİ, Rıfat, **Ateşin Yarattığı Kütahya Çiniçiliği**, Celsus Yayıncılık, 1989
- DEMİRİZ,Y.,**Mimari Süslemede Renk Unsuru Olarak Kullanılan Keramik Çanaklar**, Sanat Tarihi Yıllığı, V,İstanbul, 1973,
- DEMİRİZ,Y.,**Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler**, Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul, 1986
- DURUKAN,A., **Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatı Bibliyografyası**, Atatürk Kültür Bankası Yayınları, Ankara, 1994
- DOĞER,L., “İslam Sanatı Etkisinde Palmet Motifli Sırlı Bizans Seramikleri”, Arkeoloji ve Sanat Der.,sayı.8, İstanbul,1999, s.40-43

- EFENDİYEV,Rasim, **Folk Art Of Azerbaijan**, Baku, 1984
- EYİCE,Semavi, “İznik”, Sanat Tarihi Araştırmaları I,Özel Sayı, Ankara, 1987,s.,1-55
- ERDMANN,K., “Neue Arbeiten zur Türkischen Keramik”, Ars Orientalis, V: 1963
- Encyclopaedia of İslam,3, Leiden, 1936 s.191-219
- GEÇKİNLİ,A.E.İ.,KÖKLÜ,Ü.,AKMAN,S., **İznik Çinilerinin Üretim İstanbul Teknolojisi**, 1996, s.478
- GORBON,R., “İznik Seramikleri Hakkında”, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, Aralık, s.9, 1990
- GREENWALT,J.R, ve H.CRAWFORD, “The Eighteenth Campaign at Sardis (1975)” Basor, London, 1976
- HAKKI,İ., “Osmanlı Kap Kacak Seramiği ve Teknik Özellikleri”,VII.Türk Tarih Kurumu Kongresi ve Kongreye Sunulan Tebliğler, c.II Ankara, 1973 s.760-768
- HARRİSON, M.,ve FIRATLI,N., “Excavations at Saraçhane in Istanbul Second and Third Preliminary Reports Dumbarton Oaks Papers 20”, İstanbul,1966, s.223-238
- HARRİSON,M, “Excavations at saraçhane in İstanbul Dumbarton Oaks Papers 21”, Fourth Preliminary Reports,21 İstanbul, 1967, s. 272-278
- KATHARİNA,Otto Dorn., **Des islamische İznik**, Berlin,1941
- KAYAN,İ., **Arkeolojik Jeomorfoloji Açısından Yenişehir ve İznik Havzalarının Çevre Özellikleri**, V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 1987, s.211-220
- KESKİNER,Cahide.,Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatai, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000
- Kültür ve Sanat**, Bursa Özel Sayısı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Sayı:35, Bursa ,1997
- KOZAMAN,OYA, “Miletopolis-Hamam Kazısı Raporu”, Türk Arkeoloji Dergisi, XXIV., Ankara, 1977 s.29-39
- B, LALE,, Samsat İslami Devir Sırsız ve Tek Renk Sırlı Seramikleri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1991
- MÜLLER WIENER,Wolfgang, “Milet 1982 Yılı Kazı Raporu”,V.Kazı Sonuçları Toplantısı, İstanbul, 1983,105-114
- Milet Müzesi Yıllığı**, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Sayı:2 İzmir,1998
- Milet Müzesi Yıllığı**, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Sayı:3 İzmir ,1999

- Milet Müzesi Yıllığı**, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Sayı:4 ,İzmir, 2000
- Naumann**,İstanbul Arkeoloji Ens.Başkanlığındaki Kazılar,İstanbul,1963
- İŞİK,A, İNALCIK,H., ASLANAPA,O., Tarih Boyunca İznik**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2004
- İZET,H., “Osmanlı Kapkacak Seramiği ve Teknik Özellikleri”**,VII Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara 25-29 Eylül, 1971,II.Cilt-Ayrı Basım ,1973, s.760-768
- İŞİN,E., Alaeddin’in Lambası, Anadolu Selçuklu Çağı Sanatı ve Alaeddin Keykubad**, Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2001
- OTTO,DORN,K.,Turkische Keramik**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1957
- OSTROGORSKY,G., Bizans Devleti Tarihi**, (Çev; F.İşıltan) T.T.K. Yay. Ankara, 1995
- O.SÜMERKAN, Sevim,İznik’teki Ayasofya Klisesi**,İstanbul, 1970
- ÖZKAN,T,İzmir Arkeoloji Müzesi Seramik Kataloğu**, İzmir ,1999
- ÖZEN,A.T., Geleneksel Çömlek Sanatı**, Anadolu Üniversitesi Yay.,Eskişehir, 2001
- ÖLÇER,Cüneyt, Nakışlı Osmanlı Mangırları**, İstanbul, 1975
- ÖNEY,G., Türk Çini Sanatı**, İstanbul Yapı ve Kredi Bankası Yayını,İstanbul, 1976
- ÖZKUL,N., “Milet İşi Seramiklerden Bir Grup Örnekleme”**, İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları, Hacettepe Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim DalıYayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara-1991
- ÖZKUL,N., İznik Roma Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2001
- ÖNDER, M., “Kubad-Abad Sarayı Kazılarında Bulunan Dört Resimli Çini”**, Sanat Tarihi Yıllığı II, İstanbul 1966-68, s.116-121
- PATSON,V.,ve O. Watson Tell Minis Wares** Oxford Studies in İslamic Art, IV: 1987
- PARMAN,E., Bizans Keramik Sanatı ve Ayasoluk’ta Bulunan Bizans Keramikleri.**, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fak. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1978,
- PARMAN,Ebru, “Ayasoluk’ta Bulunan Sırlı Bizans Keramikleri”**, Bedrettin Cömert’e Armağan, Ankara, 1980,s.321-341
- PAKER,M., “Anadolu Beylikler Devri Keramik Sanatı”**, Sanat Tarihi Yıllığı, 1964, 1965, s.155-182
- RABY,J.,ATASOY, N., İznik Seramikleri**, İst.Üni. Sos. Bil. Enst.Yay., İstanbul, 1989

- REYHANLI,T.,”Türk İslam Eserleri Müzesinde Bulunan Memlük Keramikleri” Sanat Tarihi Yıllığı,IV, İstanbul, 1971,s.249-281
- Riefsthal,R.,M., “Early Turkish Tile Revetments in Edirne”, Ars Islamica, IV, 1937
- R.H.Ünal, **Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taçkapılar**, İzmir, 1982
- RICE,D.T.,**Byzantine Glazed Pottery**, Oxford, 1933
- Sarre,F., **Die Keramische Der Islamischen Zeit Von Milet (Das Islamiche Milet) Von K Wulzinger P. Wittek Berlin, 1935**
- STRABON,**Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika:XII-XIII-XIV),Çev. Adnan Pekman** Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları, İstanbul,1993
- SİTARE,T.,B.,**İznik Çinileri ve Gülbeyakan Koleksiyonu**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1999
- SITKI,FIRAT, **Selçuklu Sanatı**, Kültür Bakanlığı Yayınları,Ankara,1996
- SÖZEN,M.,TANYELİ,U.,**Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**,Remzi Kitapevi 4.Basım İstanbul,1996
- SCHEIDER, A. M. W. KARNAPP, **Die Stadtmauer von İznik**, Berlin,1938
- SOYHAN.C., **Çinili Köşkten Bir Grup Selçuklu Seramiği** Sanat Dünyamız 32, İstanbul, 1985
- ŞEHABETTİN, **Selçuklu ve Osmanlı Çiniçiliği,Türk Çinilerinin Menşesine Muhtelif Devirlerdeki Tatbikatına Dair tarihi tetkikler**, Kainat Kitaphanesi İstanbul,1930
- ŞAHİN,F., İlk Devir Osmanlı Seramikleri Teknolojisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989
- ŞAHİN,F., “Kütahya Çini ve Keramik Sanatı ve Tarihinin Yeni Buluntular Açısından Değerlendirilmesi”, Sanat Tarihi Yıllığı, IX,X, 1979, 1980 s.259-273
- TOYDEMİR,N.,**Seramik Yapı Malzemeleri**, İstanbul.,1976
- TURAN, İlhami, ERKMEN, Aydın, **Sadberk Hanım Museum**, İstanbul 1989,
- TURAN,O.,**Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti**, İstanbul,1969
- TUNA, Meliha,Coşkun., **İznik Beylikler Dönemi Seramiklerin Çizimsel ve Resimsel Sonuçları**, Uludağ Üniversitesi , Bursa, 1999
- TUNA,T., “**Erken Dönem Osmanlı (beylikler) Seramik Teknolojisi**” 7-9 Nisan 1999 Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yıl Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi, Konya, 1999 s.1-8

- TURAN,Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1971
- TEXIER,C, **Asie Mineure Description Geographique Historique Et Archeologique**
P.Didot , Paris, 1962
- UZUNÇARŞILI,İ.H., **Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osmanoğulları Zamanında Kütahya Şehri**, İstanbul, 1932
- UYSAL,A.OSMAN, **Ertokuş Medresesi Kazısında Ele Geçen Buluntular** Isparta'nın Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu (16-17 Mayıs 1998, Isparta), C.3 Isparta,2001,s.91-95
- WOLFGANG,MÜLLER-WIENER, “Milet 1980 Kazı Kampanyası Raporu”, III. Kazı Çalışmaları, Ankara,1981, s.95-97
- WOLFGANG,MÜLLER-WIENER, “Milet 1982 Yılı Kazı Raporu,V”, Kazı Sonuçları Toplantısı, İstanbul, 1983 s.105-114
- YALMAN,B.,**İznik Tarihi**, İznik Turizm ve Tanıtma Derneği, Haziran, 1969,
- YALMAN, B., “İznik Tiyatro Kazısı 1980”, III. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1981, s.31-34
- YALMAN,B., “İznik Tiyatro Kazısı 1987”, X.Kazı Araştırma ve Arkeometri Bildiri Ankara, 1988 s.35-38
- YALMAN,B., “İznik Tiyatro Kazısı,1989”, XII. Kazı sonuçları Toplantısı, Ankara, 1990, s.45-48
- YALMAN,B., “XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı II”, Ankara,25-29 Mayıs ,1991 s.201-203
- YALMAN,B., “İznik Tiyatro Kazısı Erken Osmanlı Seramik Buluntuları”, Prof.Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, (Demiriz,Y,) Sanat Tarihi Derneği Yayınları 1, İstanbul, 1996,
- YALMAN,B., **İznik (Nikai'a)**, Bursa Valiliği İl Turizm Müdürlüğü Yay., BURSA,1999
- YALMAN,B.,**İznik Roma Tiyatrosu Hakkında Genel Bilgiler**, Ayrı Basım, Bursa, 2000
- YALMAN B., **İznik-Nikaia-Roma Tiyatrosu**, İstanbul, 2000
- YALMAN,B., “2001,İznik Tiyatro Kazısı”, 24. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 2002,
- YALMAN,B., **2002 Yılı İznik Tiyatro Kazısı**, 25. Kazı Sonuçları Toplantısı C. 2. (Ayrı Basım), Ankara, 2003, s.391-402
- YALMAN,B., “**İznik Roma Tiyatrosu**”, 1981-2003 Yılları Arası Kazı Sonuçları Sempozyumları ve Toplantıları,2004
- YENİŞEHİRLİOĞLU,F., “**Çömlekçilik**” Dünden Bugüne, İstanbul Ansiklopedisi 2 ,1994

YENİŞEHİRLİOĞLU, F., **Dünden Bugüne Haliç İşi**, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,3, 1994

YETKİN,Ş., **Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, Genişletilmiş II. Baskı, İstanbul, 1986

YETKİN, Ş., “Türk Keramik ve Çini Sanatında Yeni Buluntular”, Dokuzuncu Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi”, III, Ankara, 1995, s.501-504

YETKİN,Ş., “İznikli Balıklar”, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.2, Sayı:6,Aralık , 1989

ZÜBER, HÜSNÜ, **Türk Süsleme Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1971

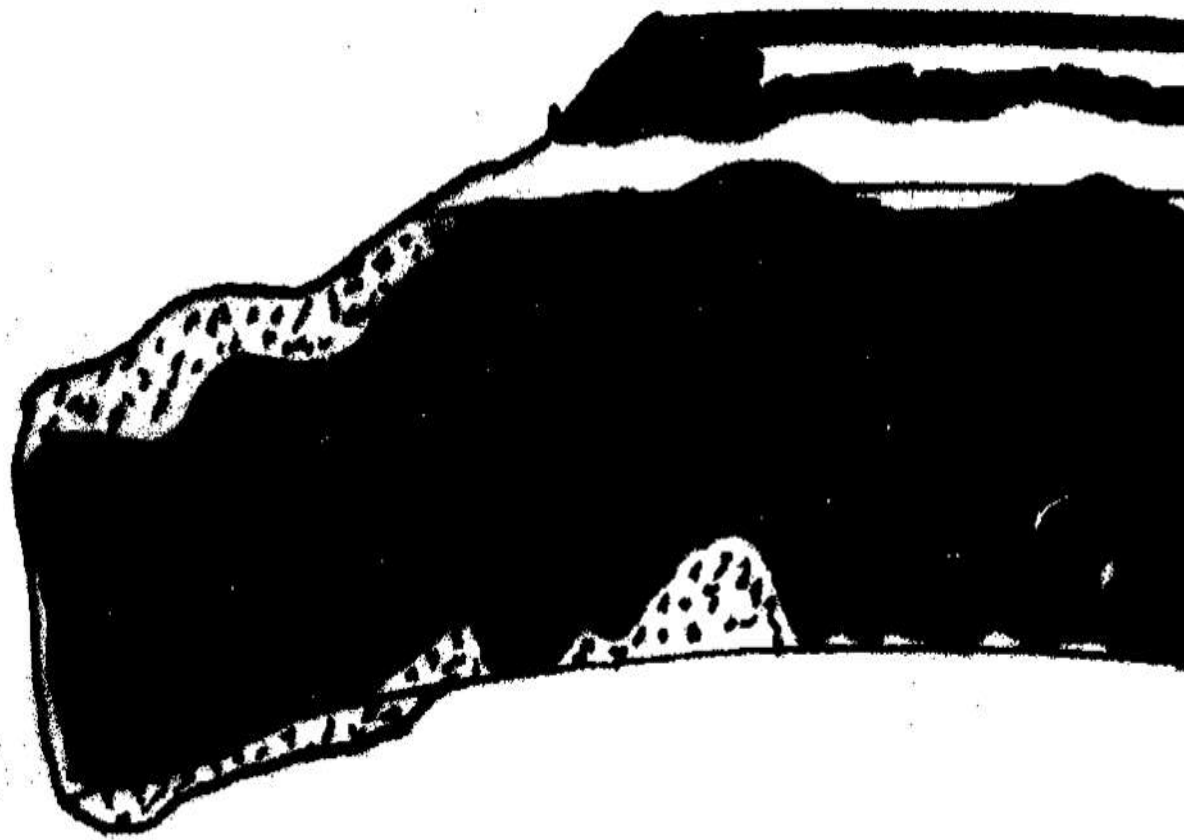

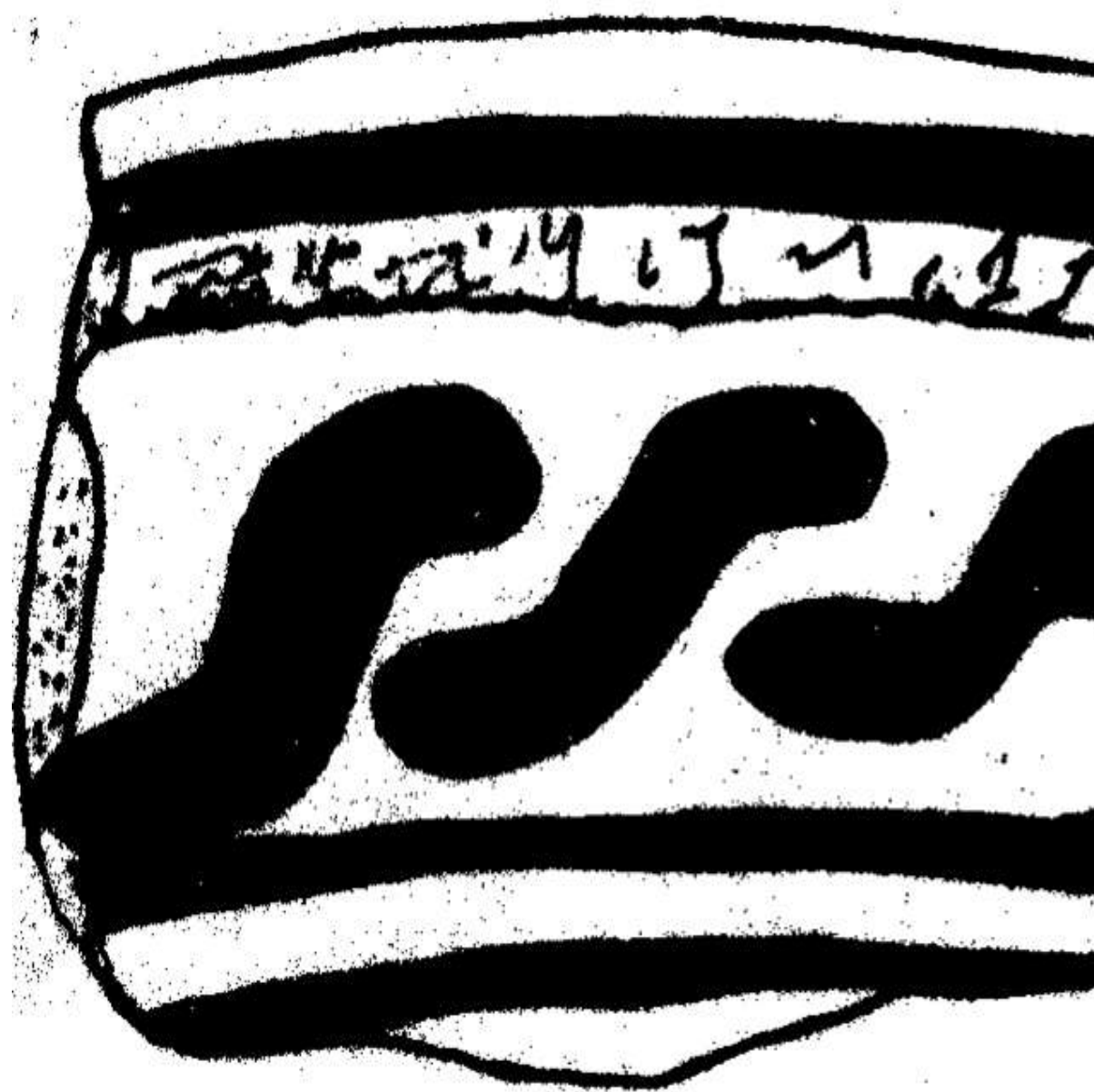
ITK 05

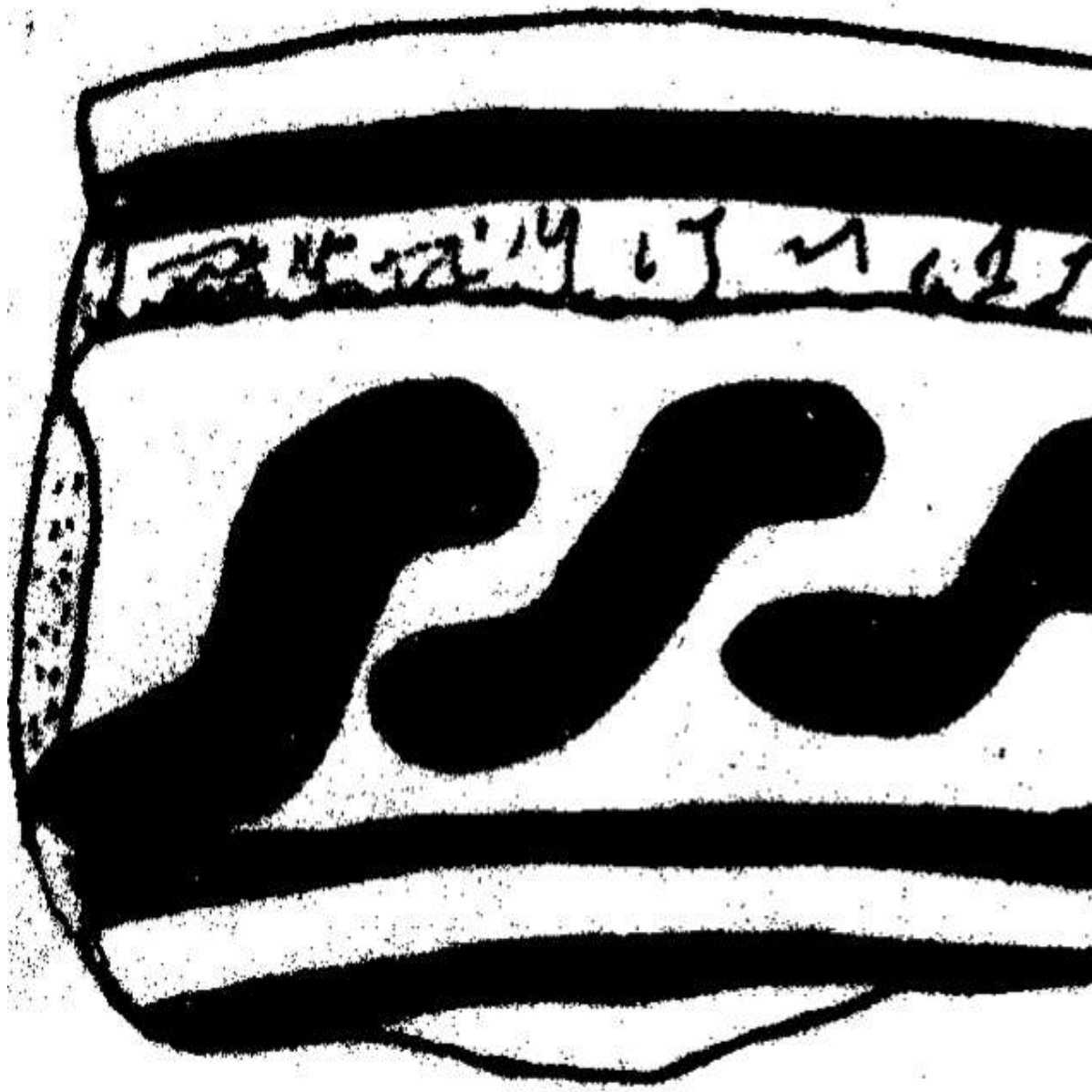

ITK 05

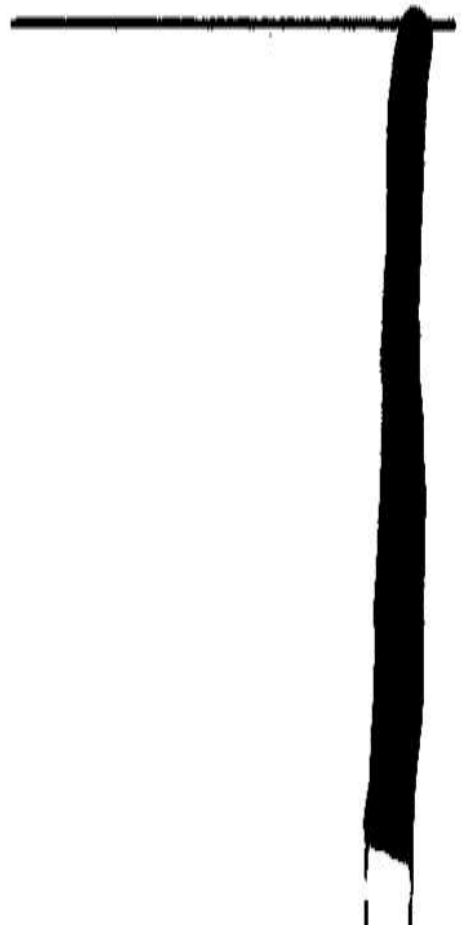
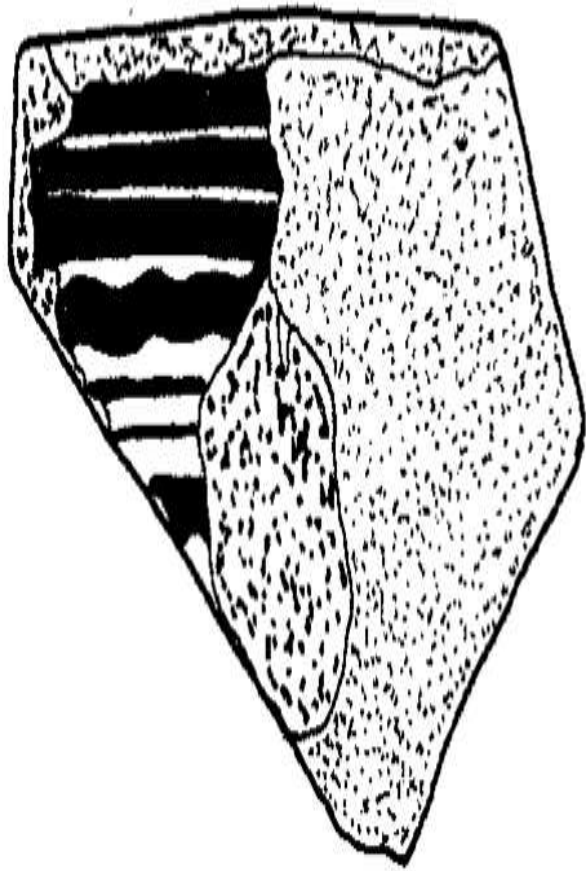

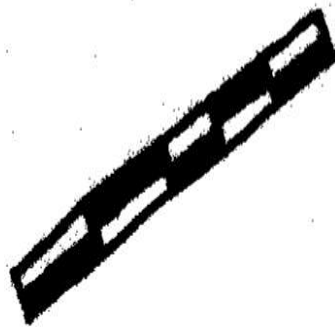
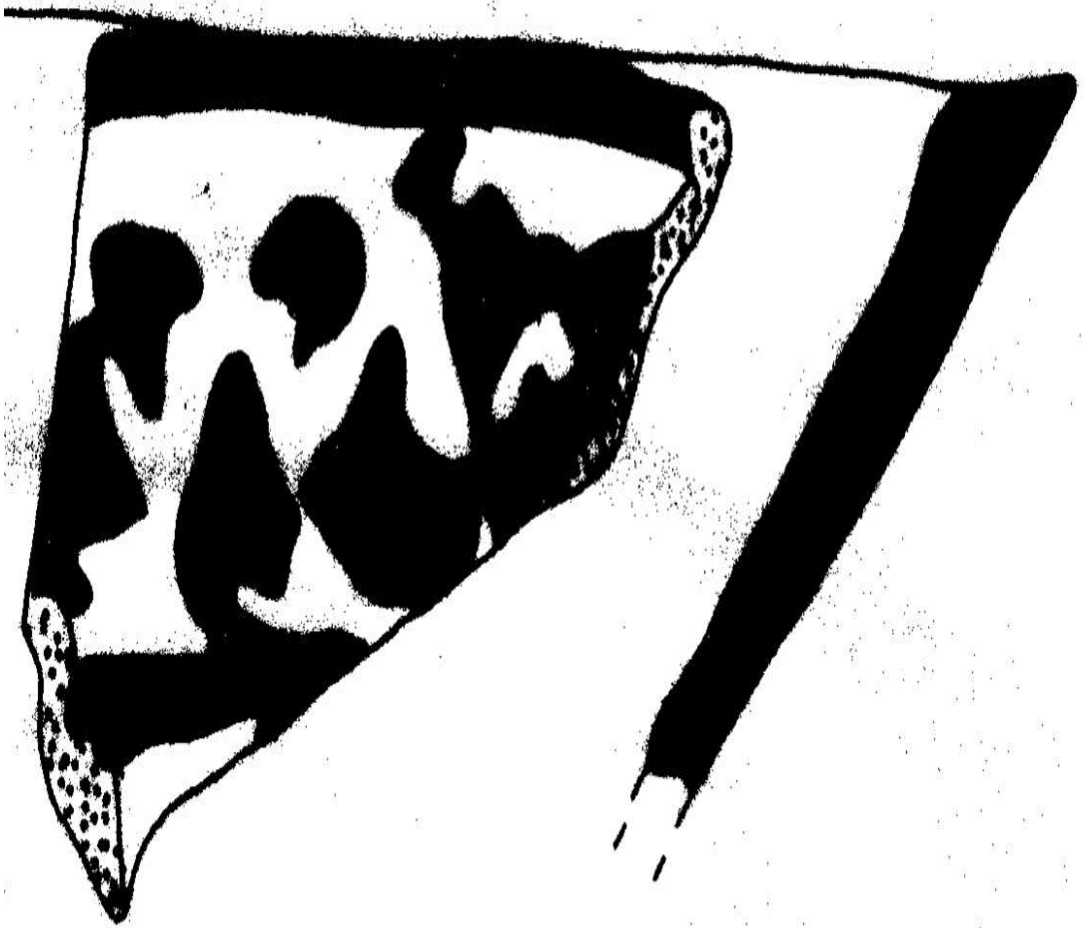

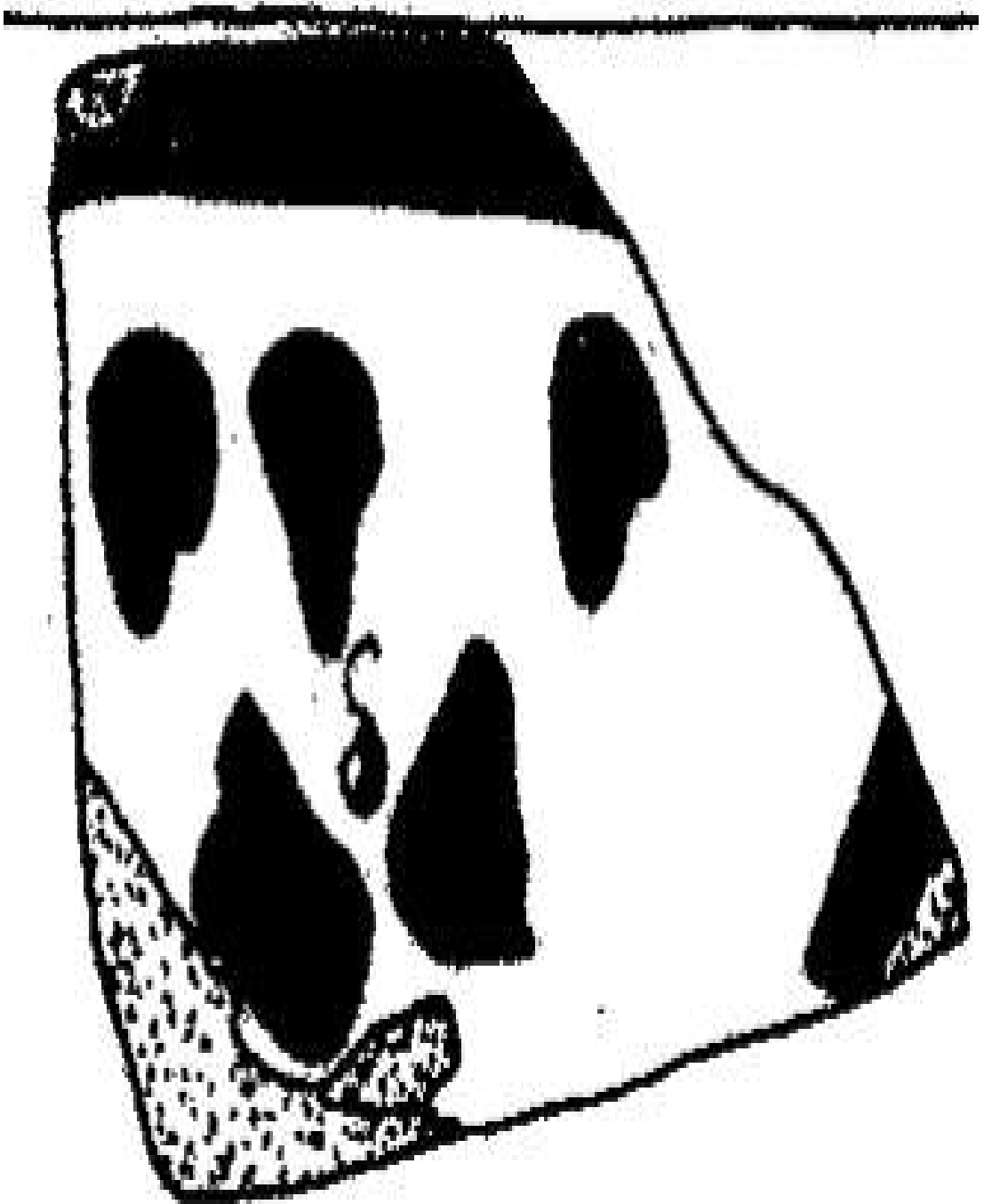

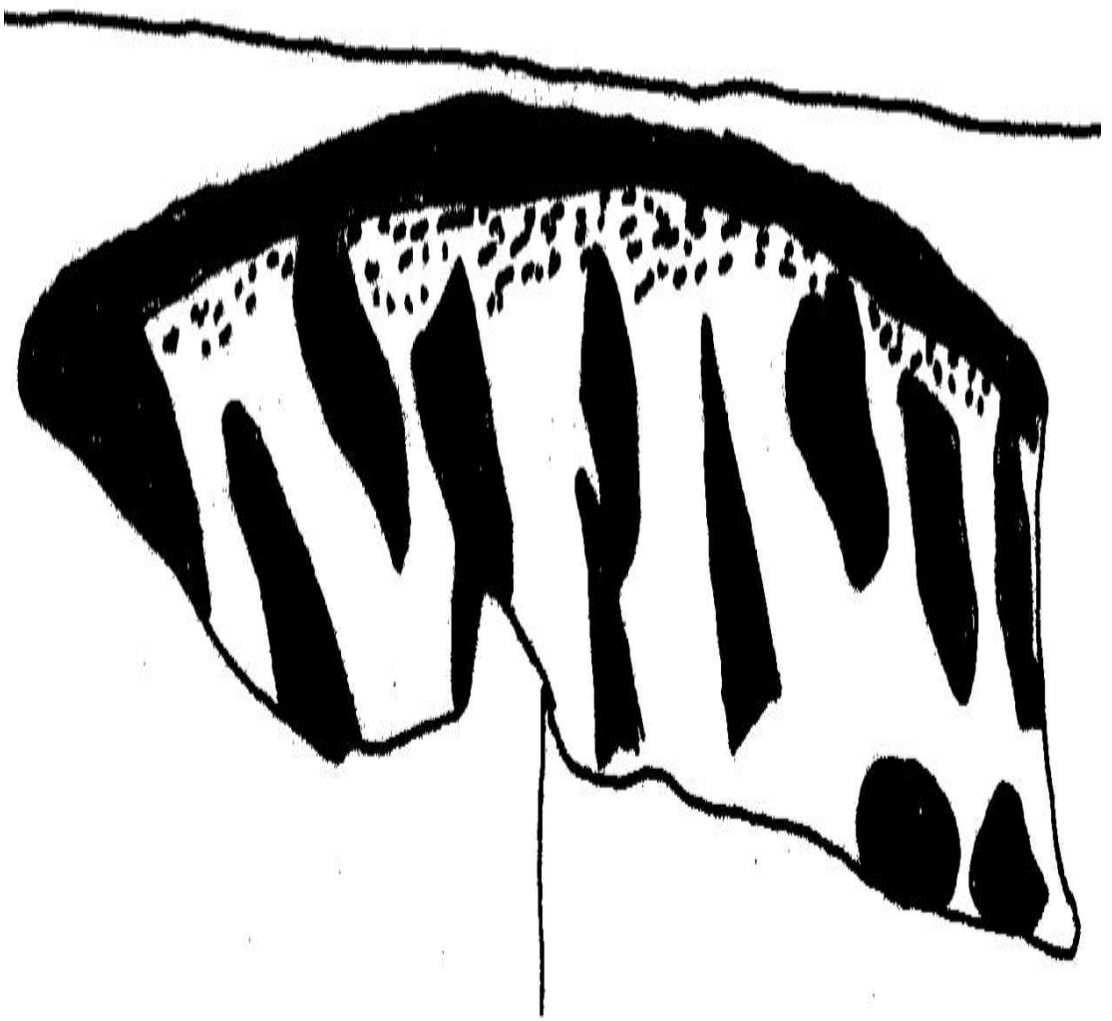

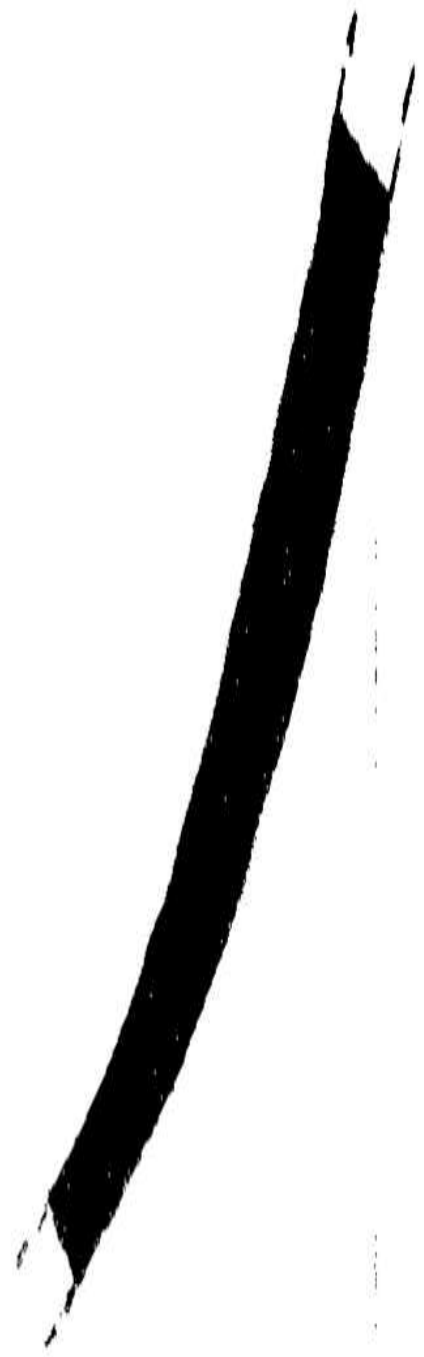
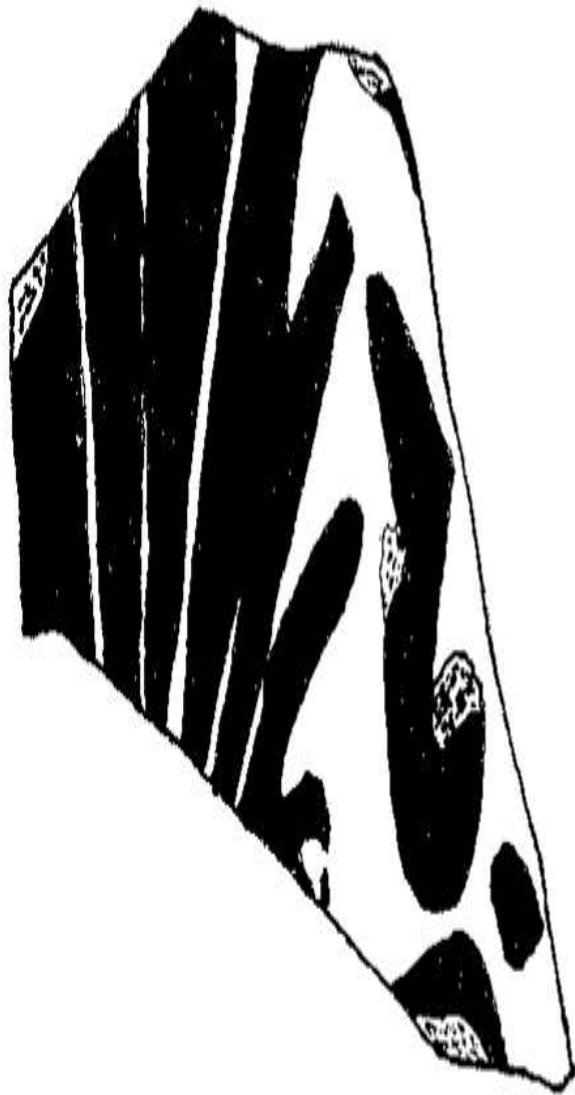

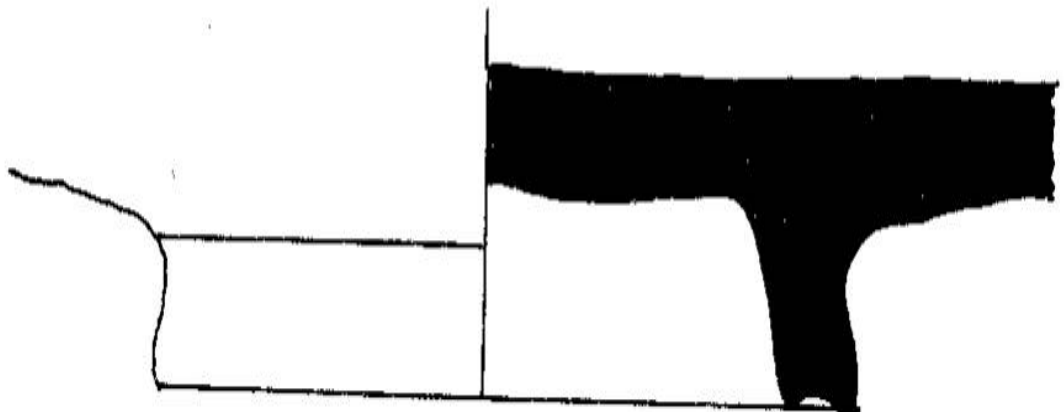

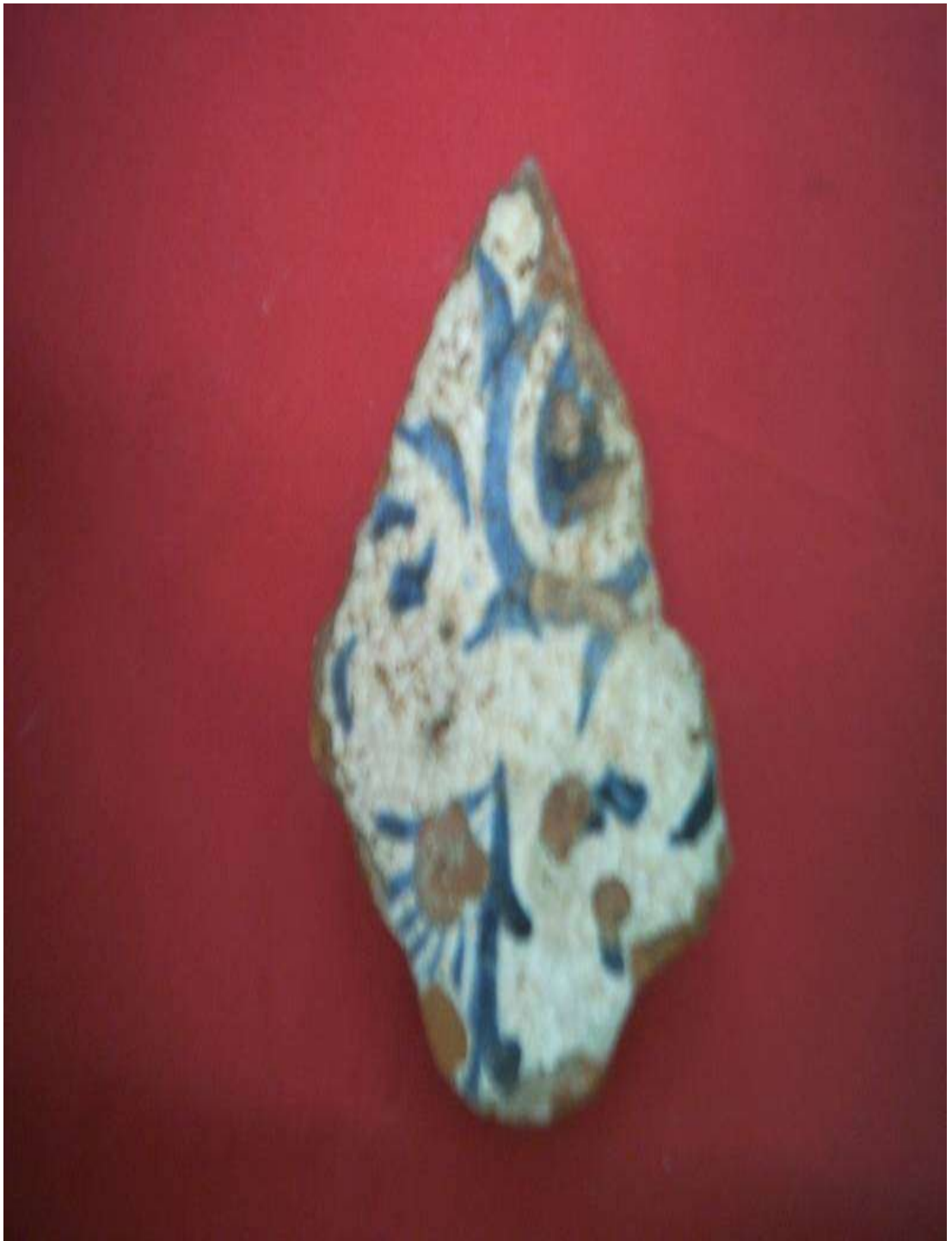

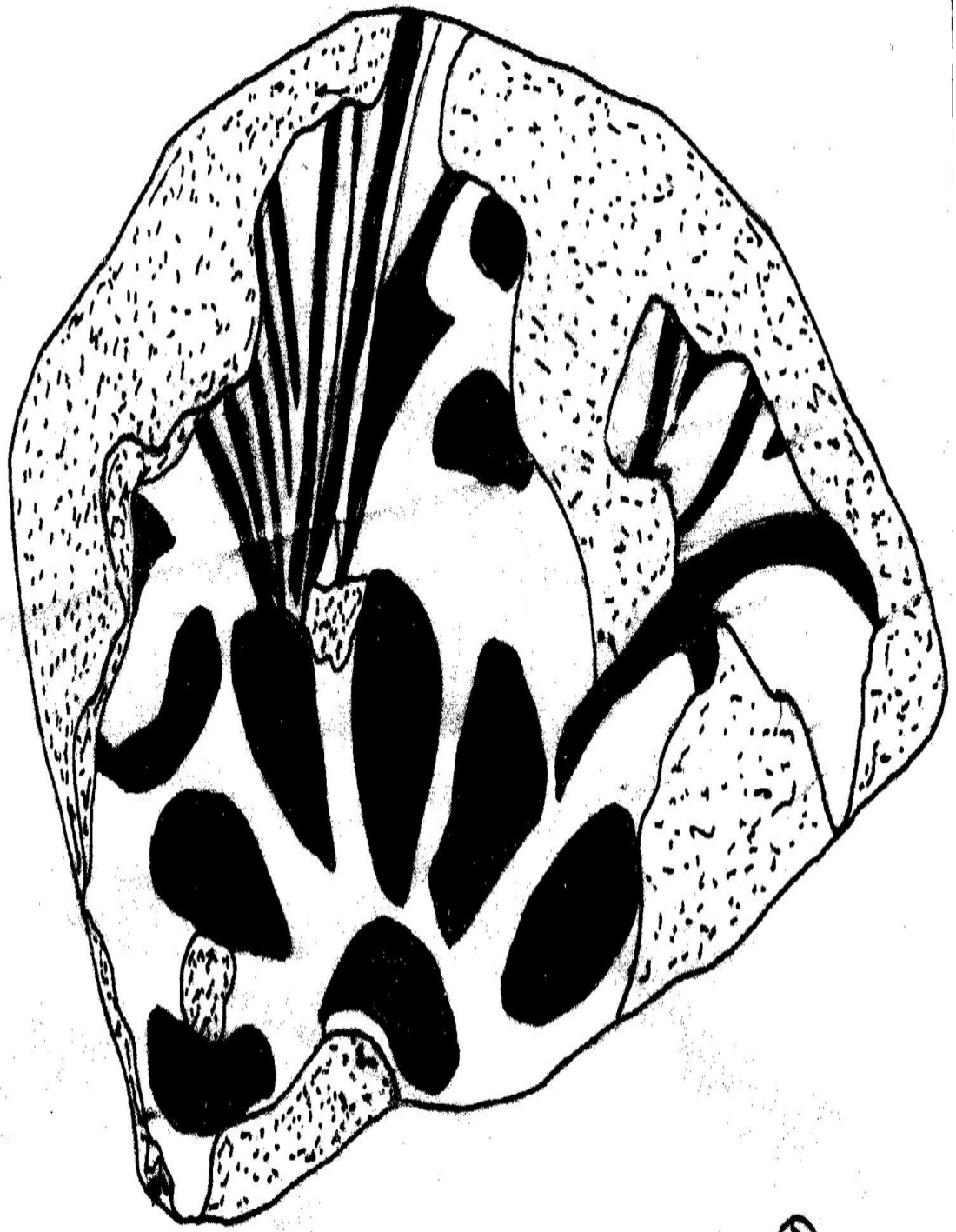

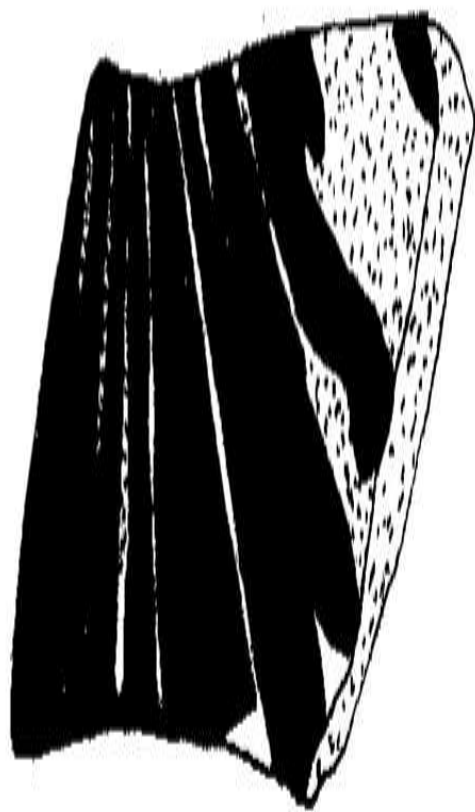
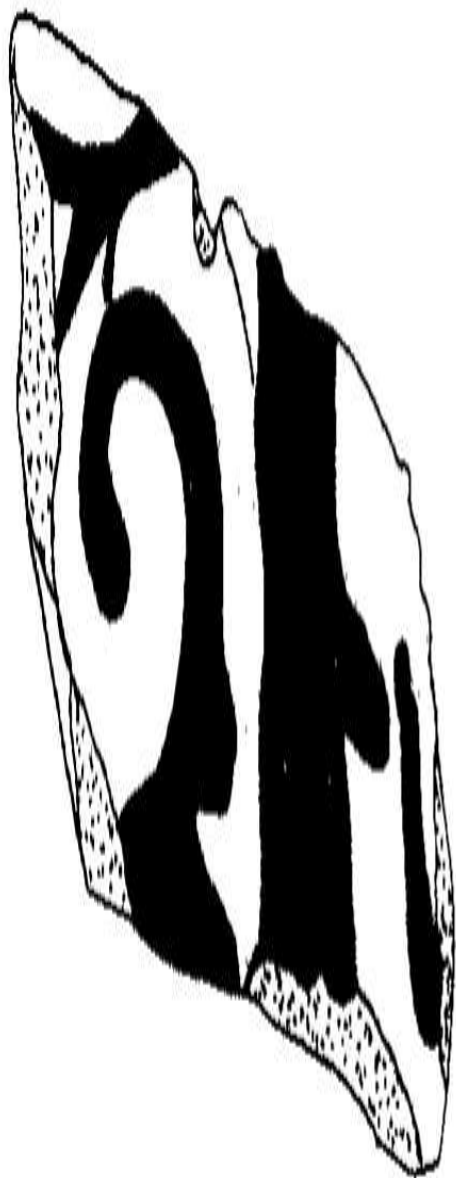

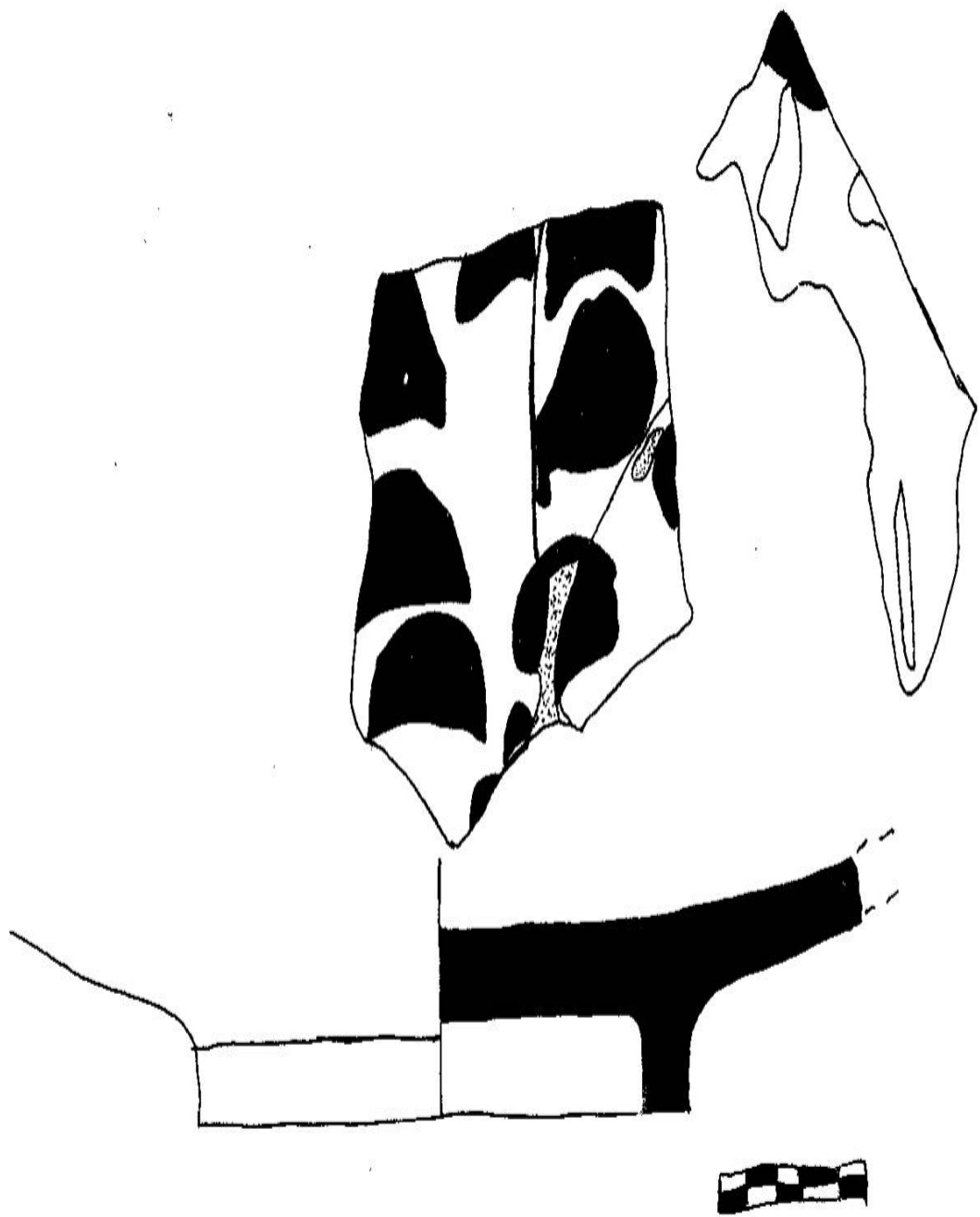

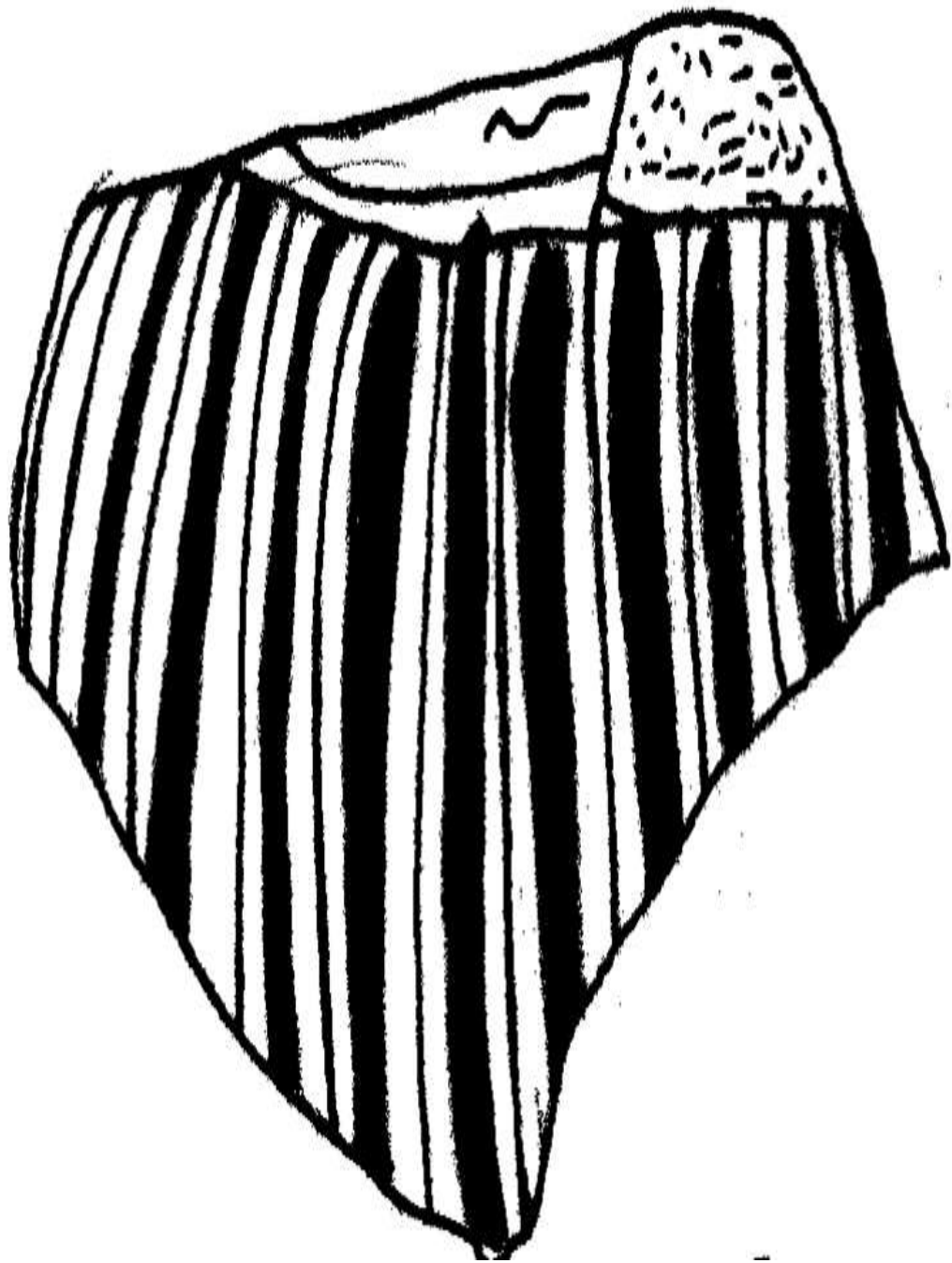

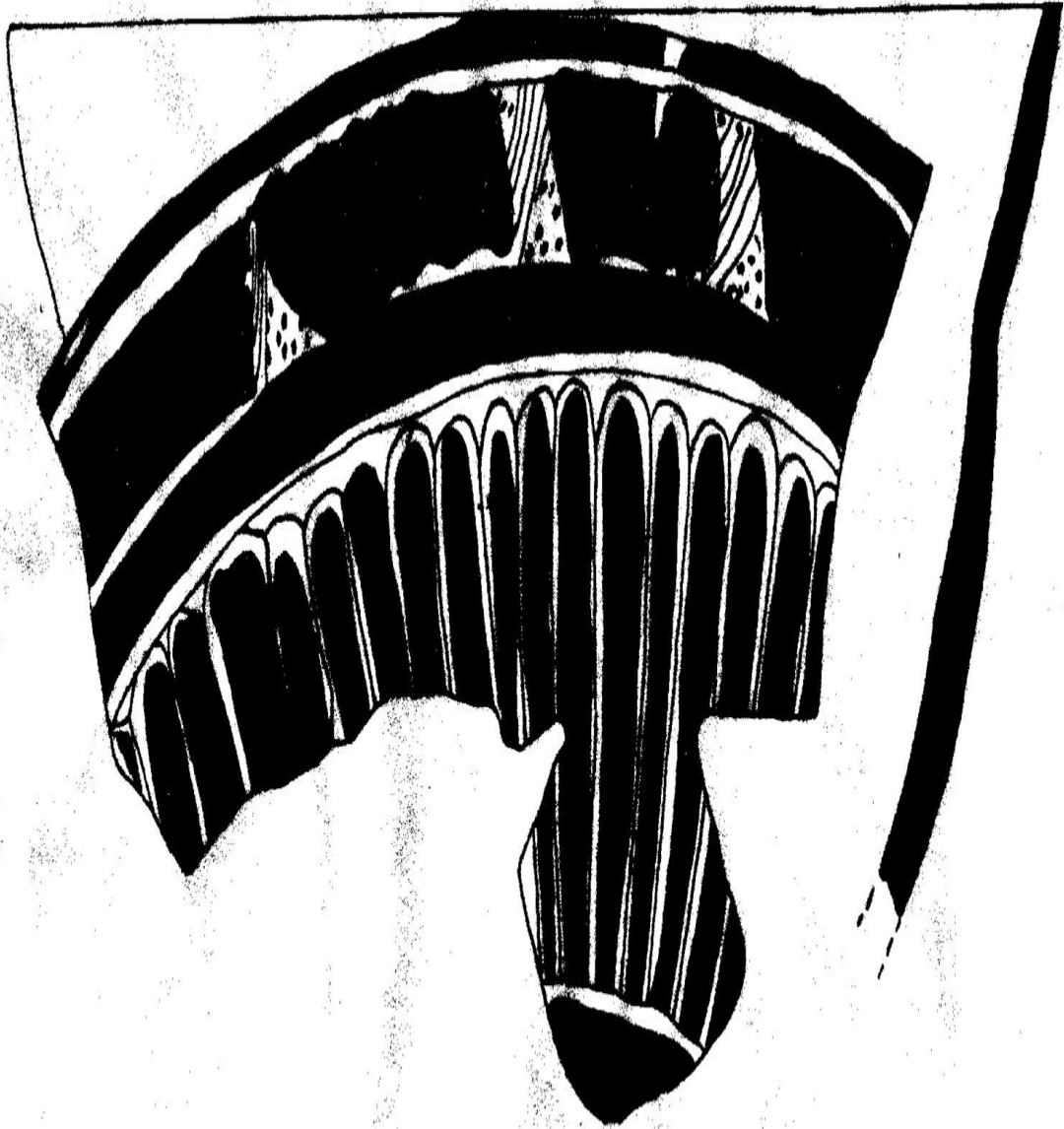

ITK 05

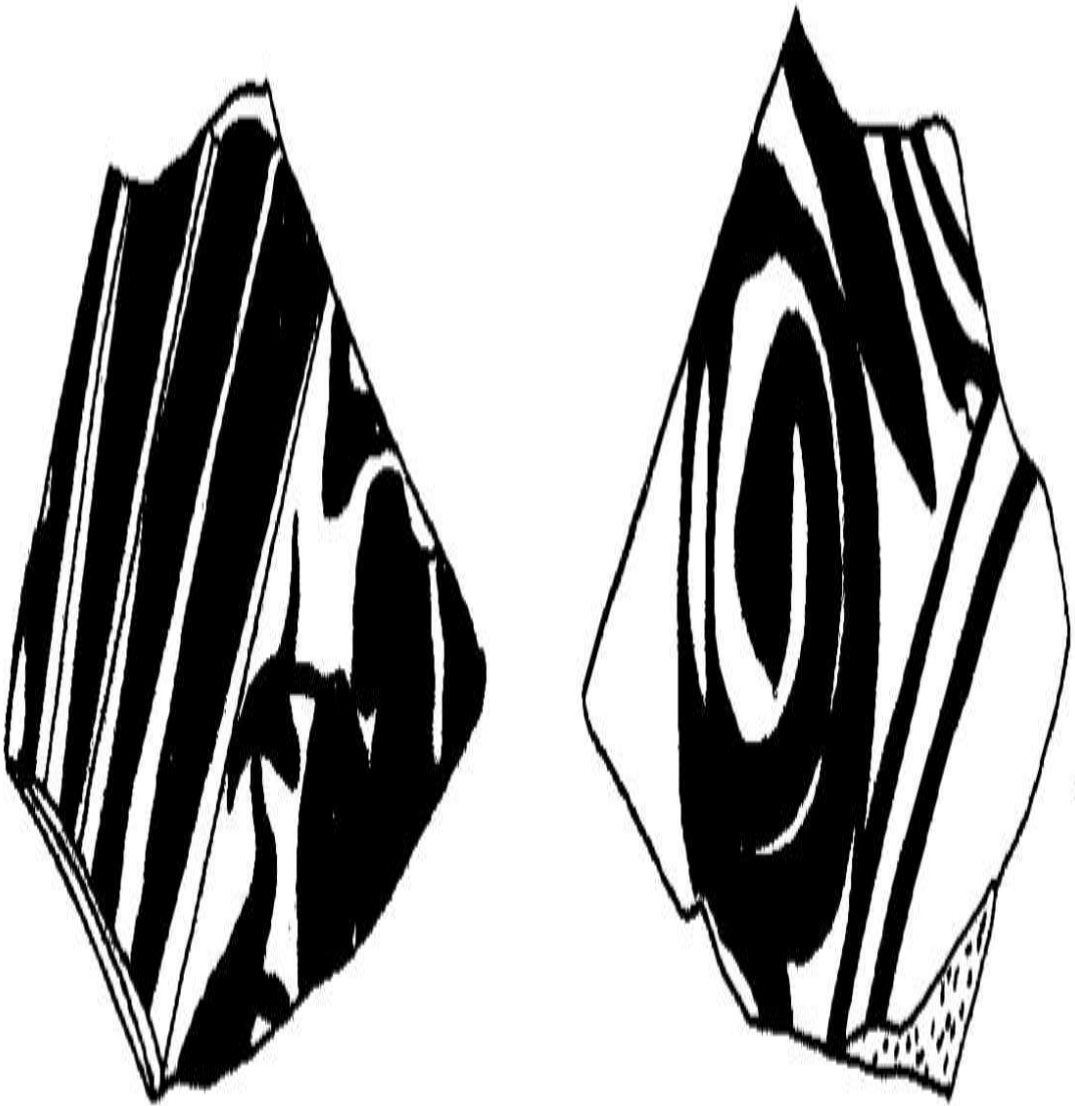

ITK 05

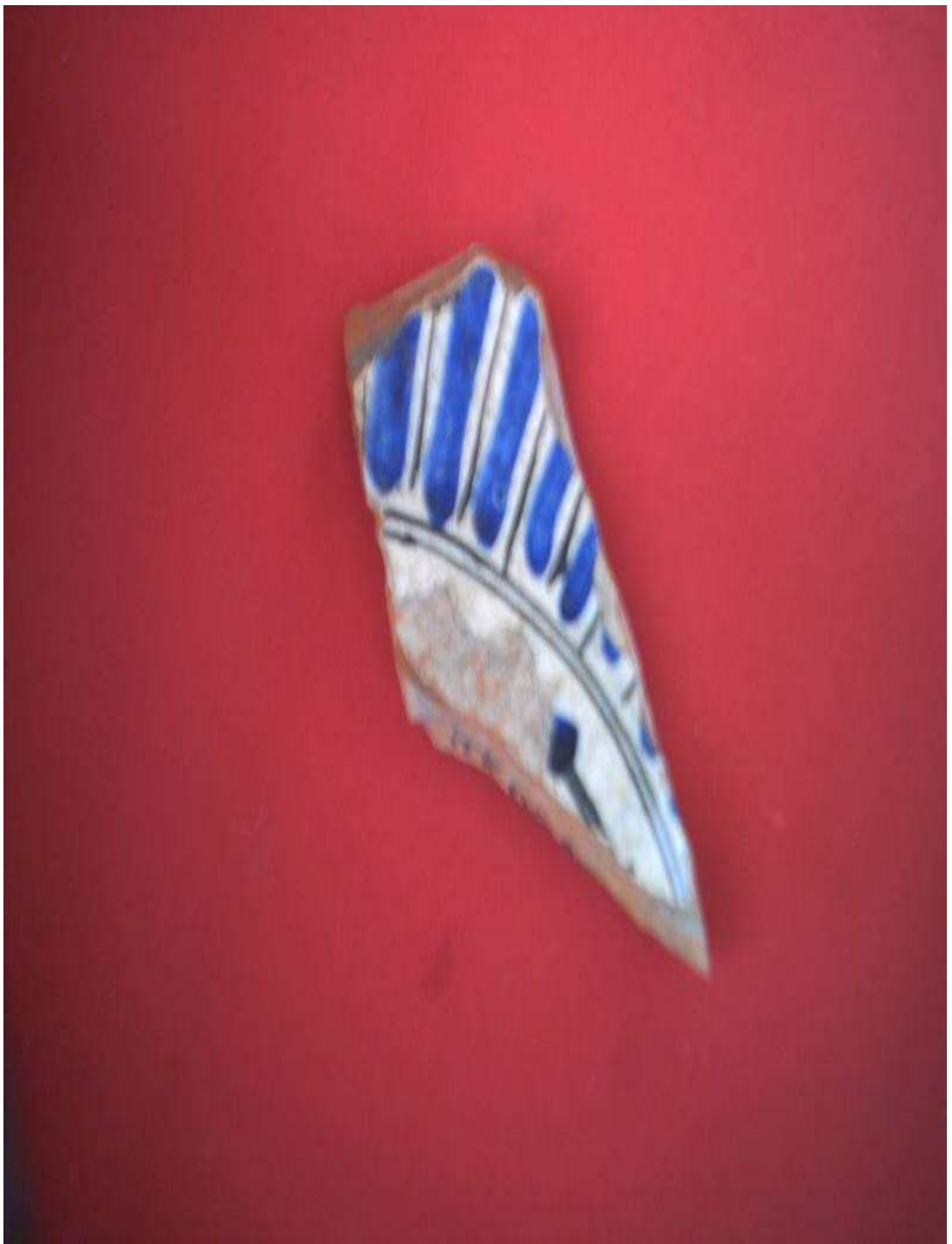

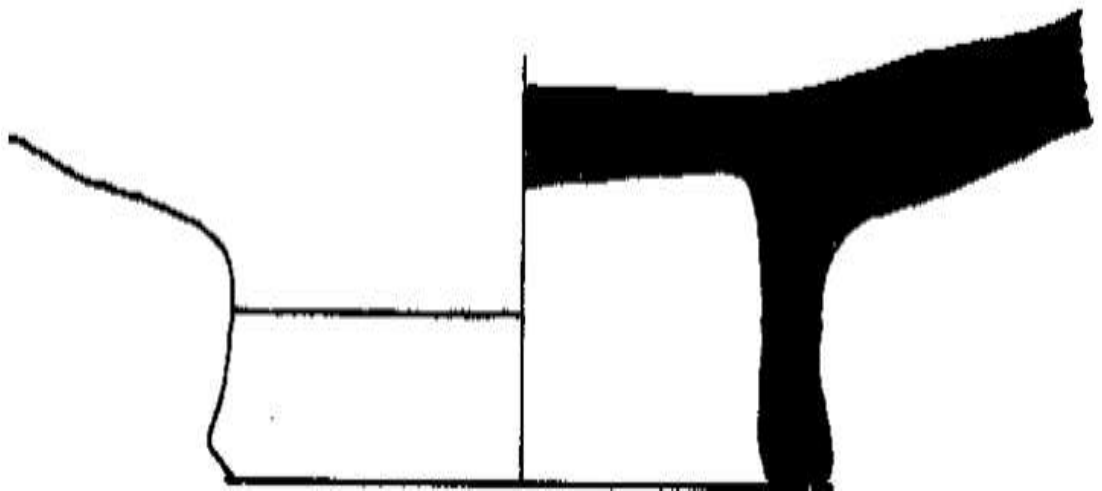

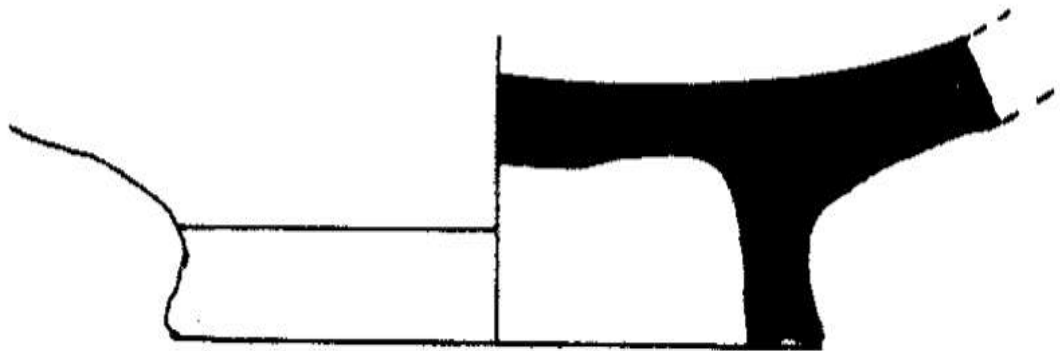

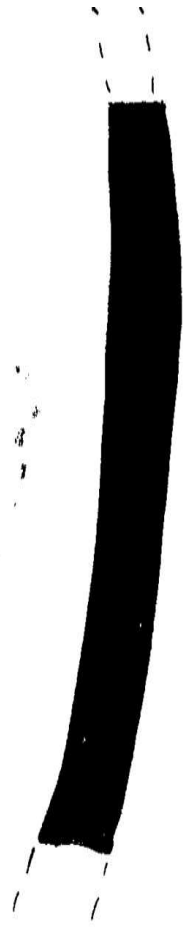

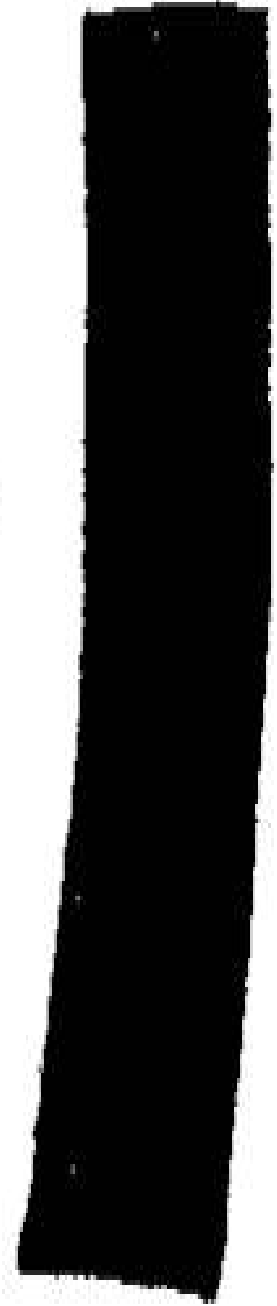
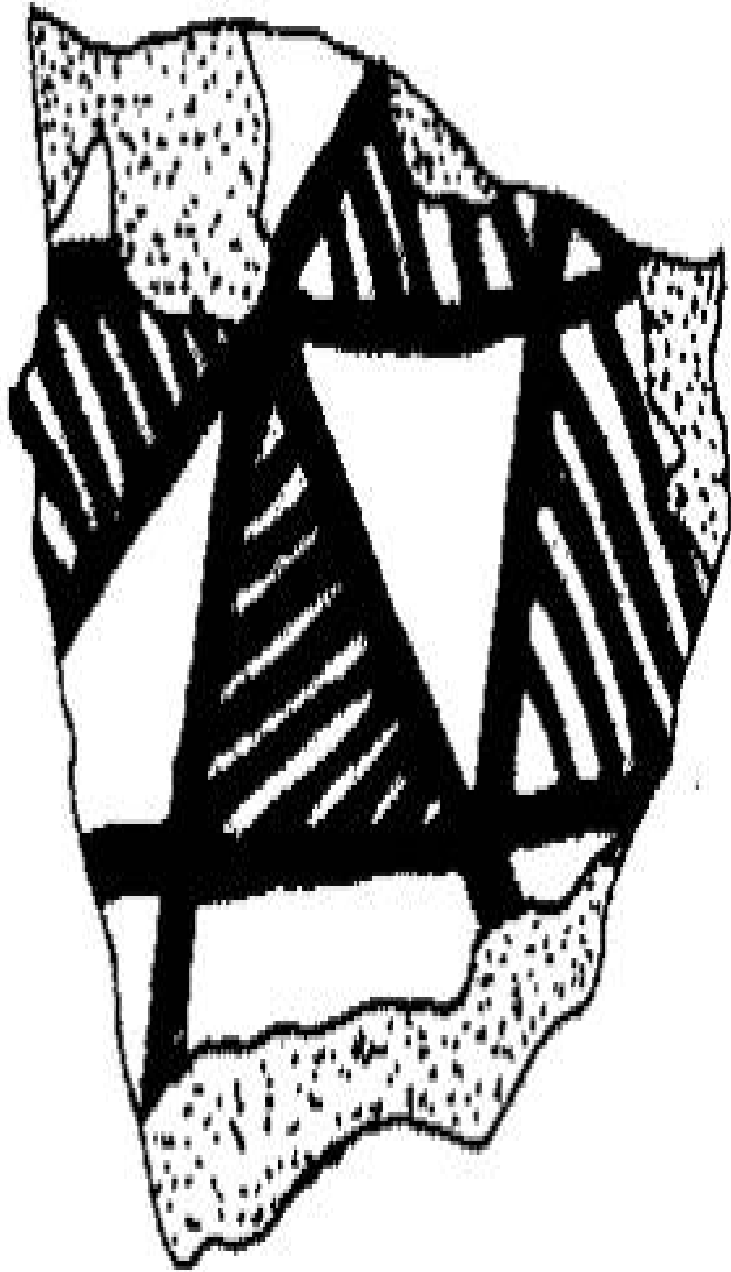

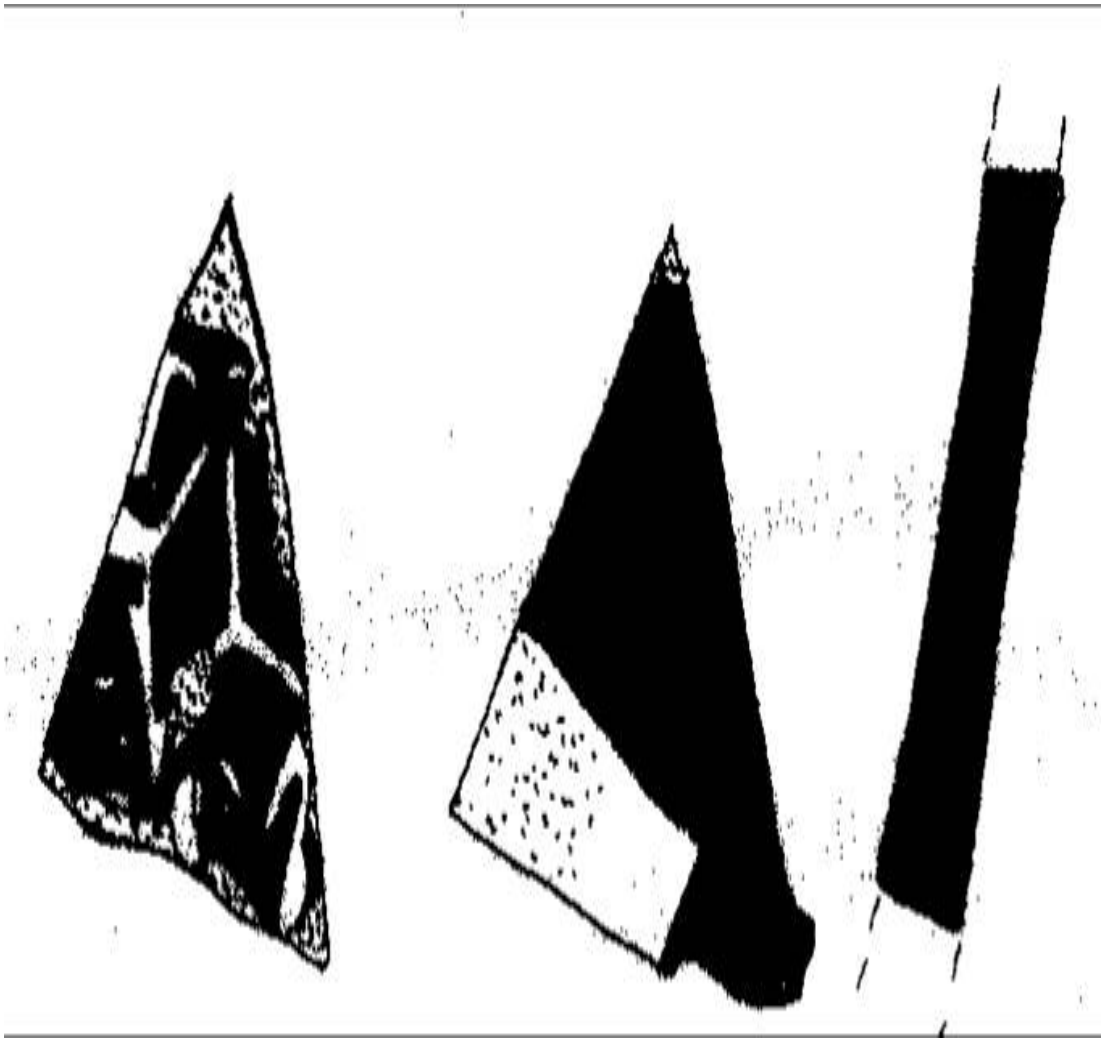

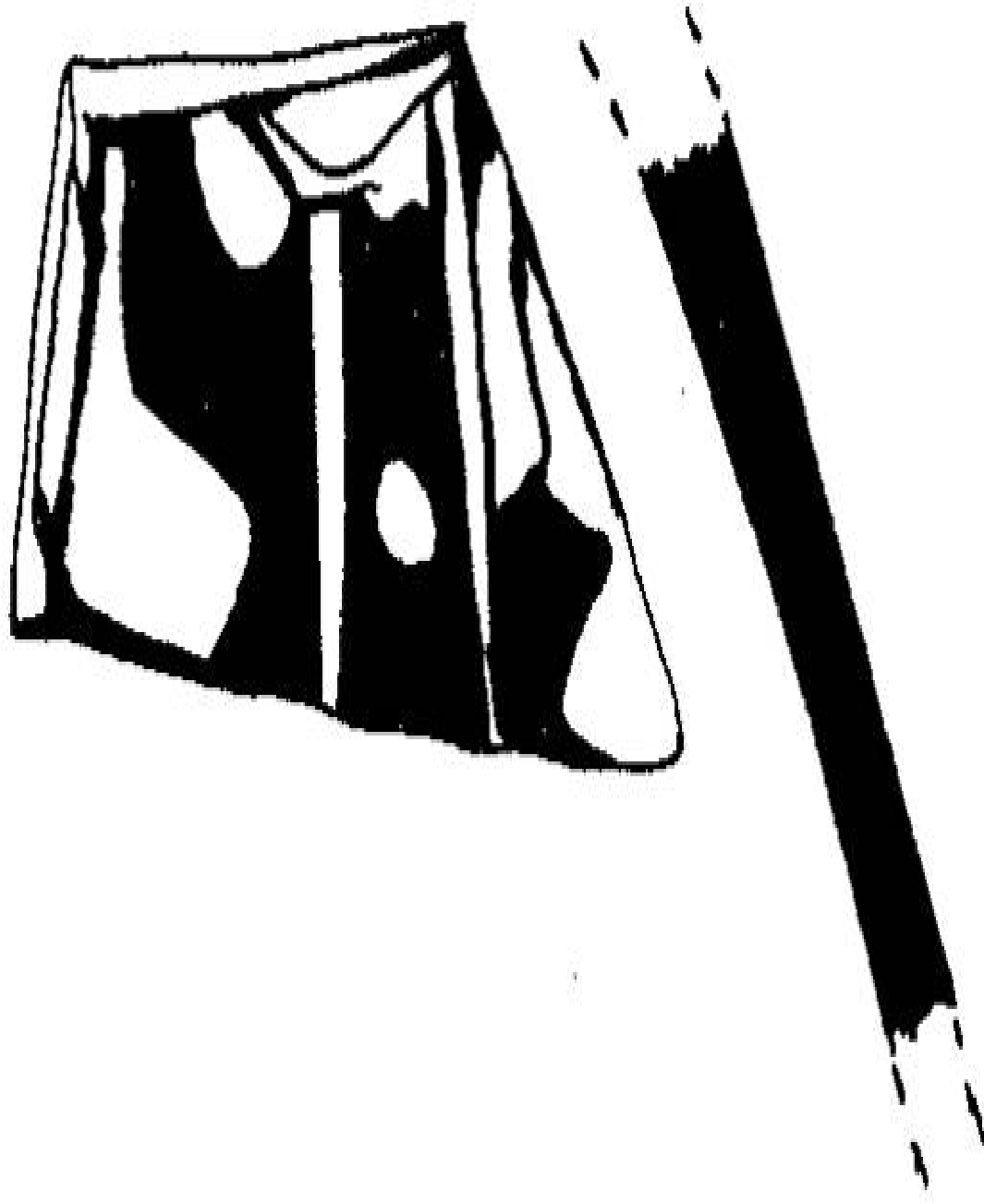

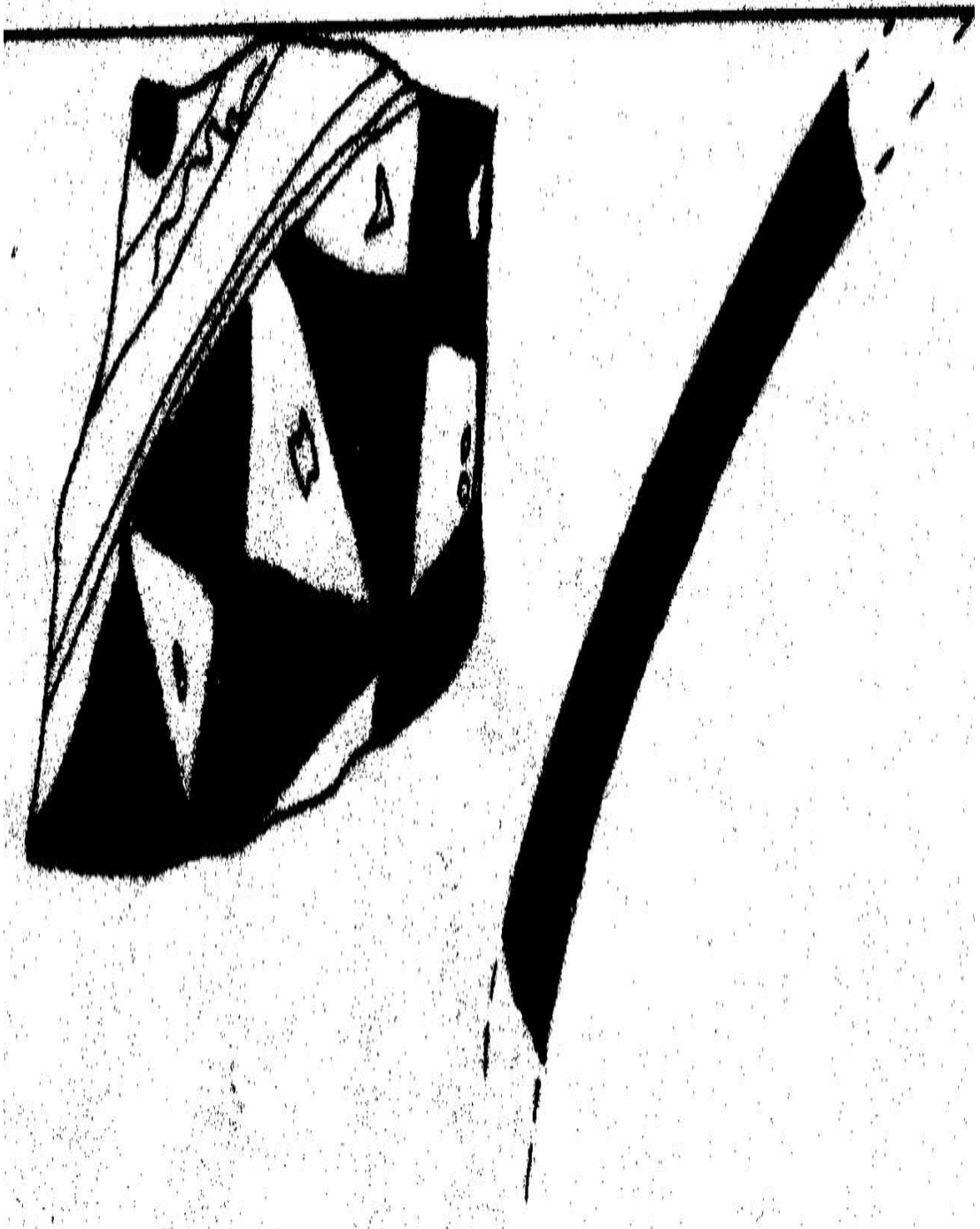

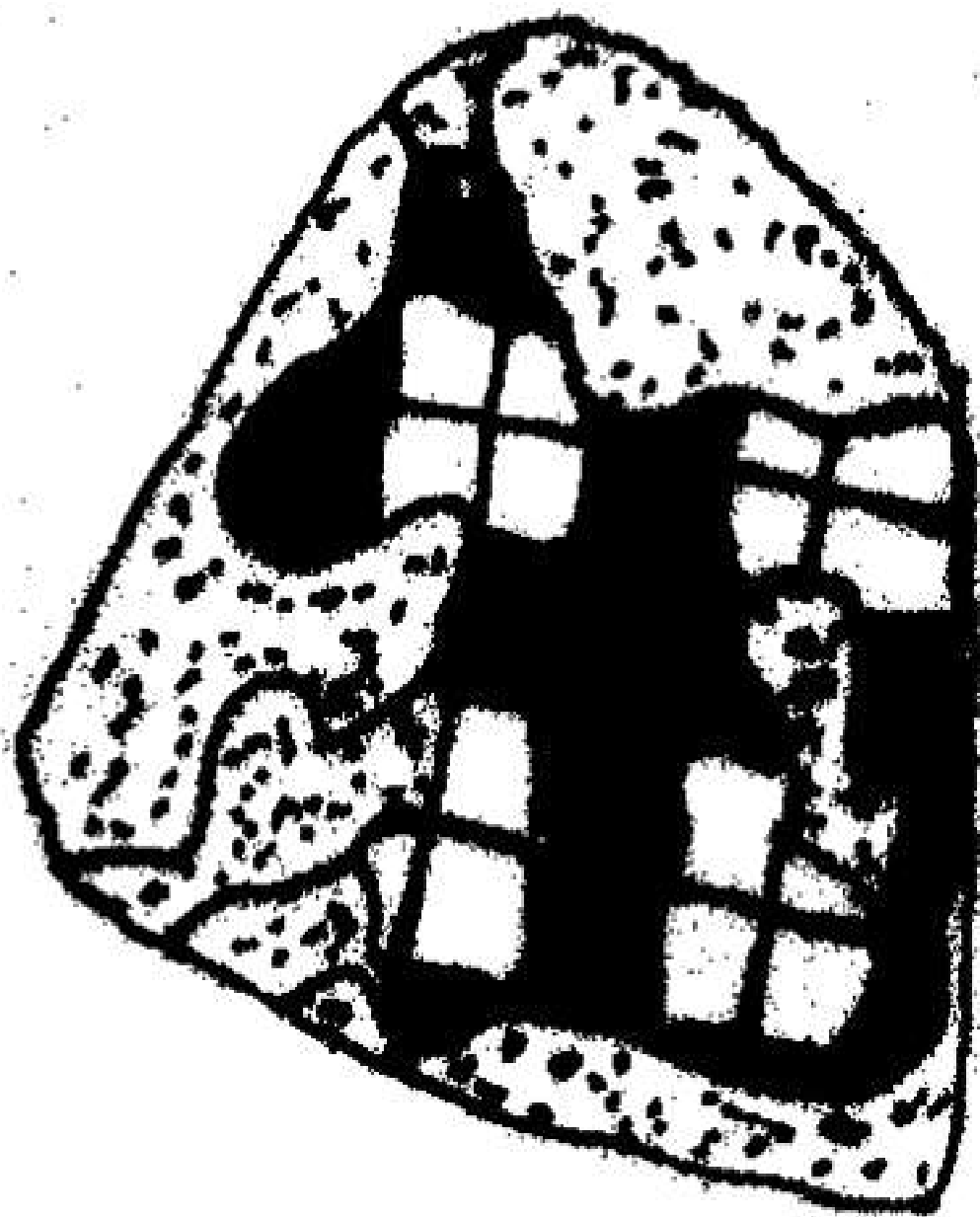

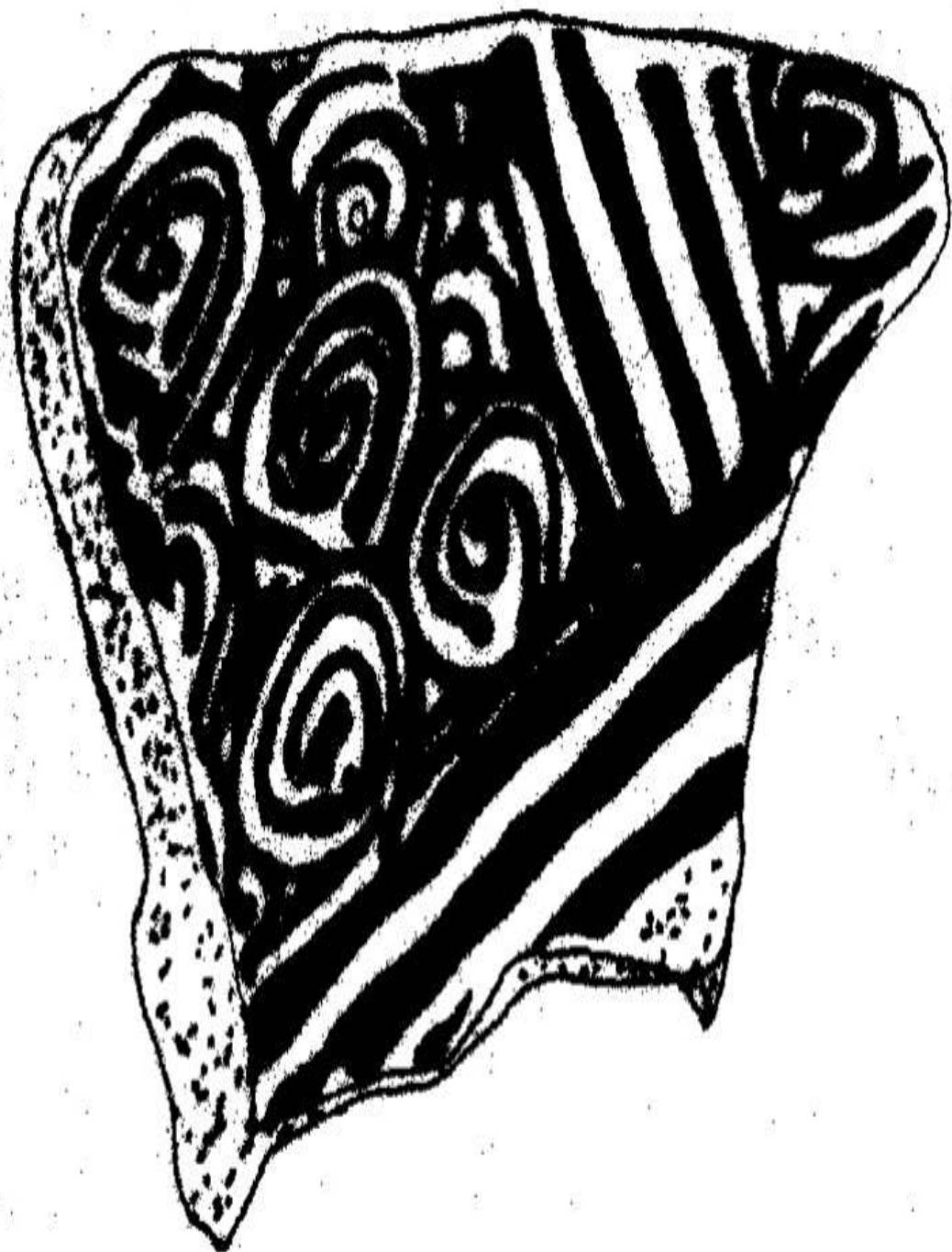

7

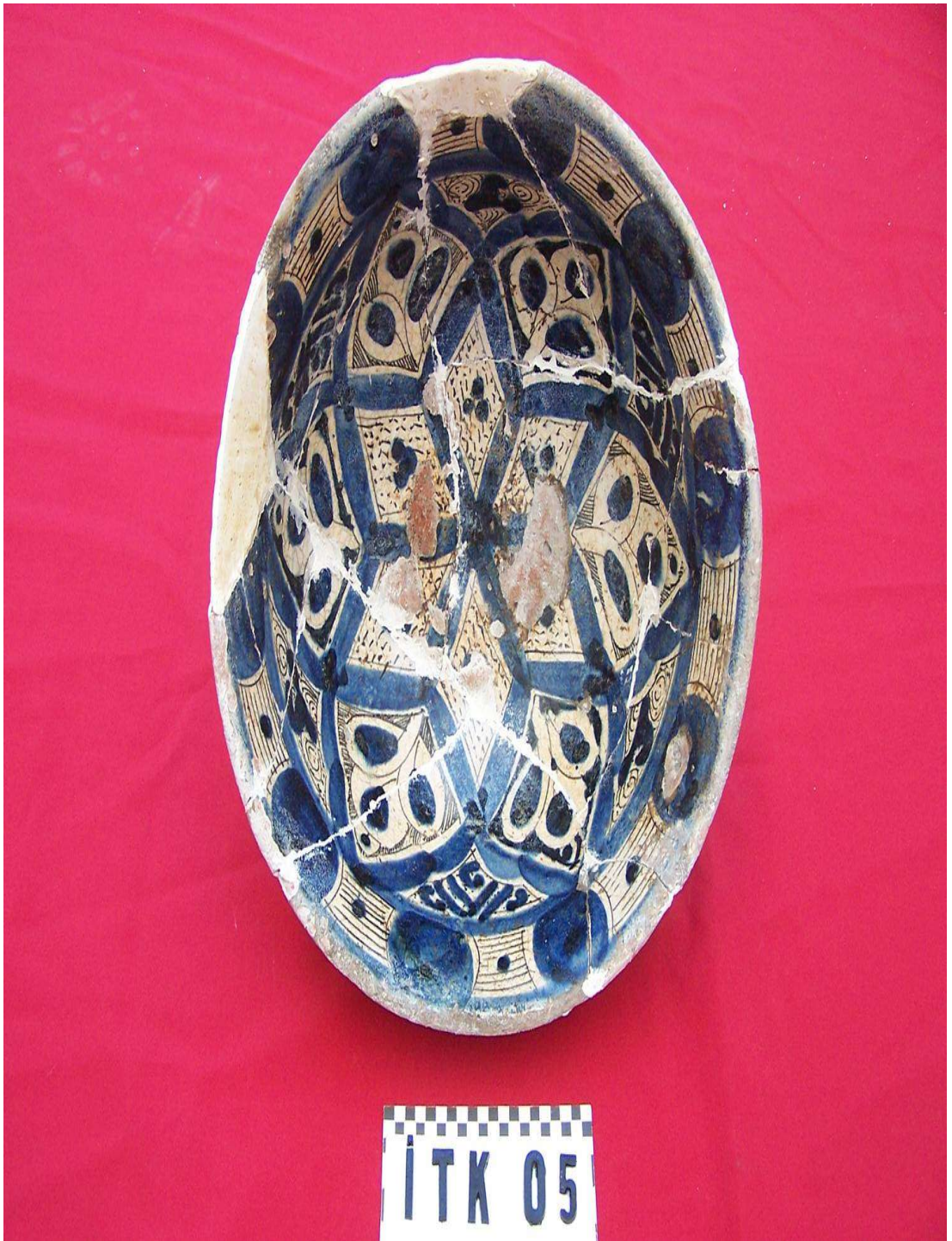

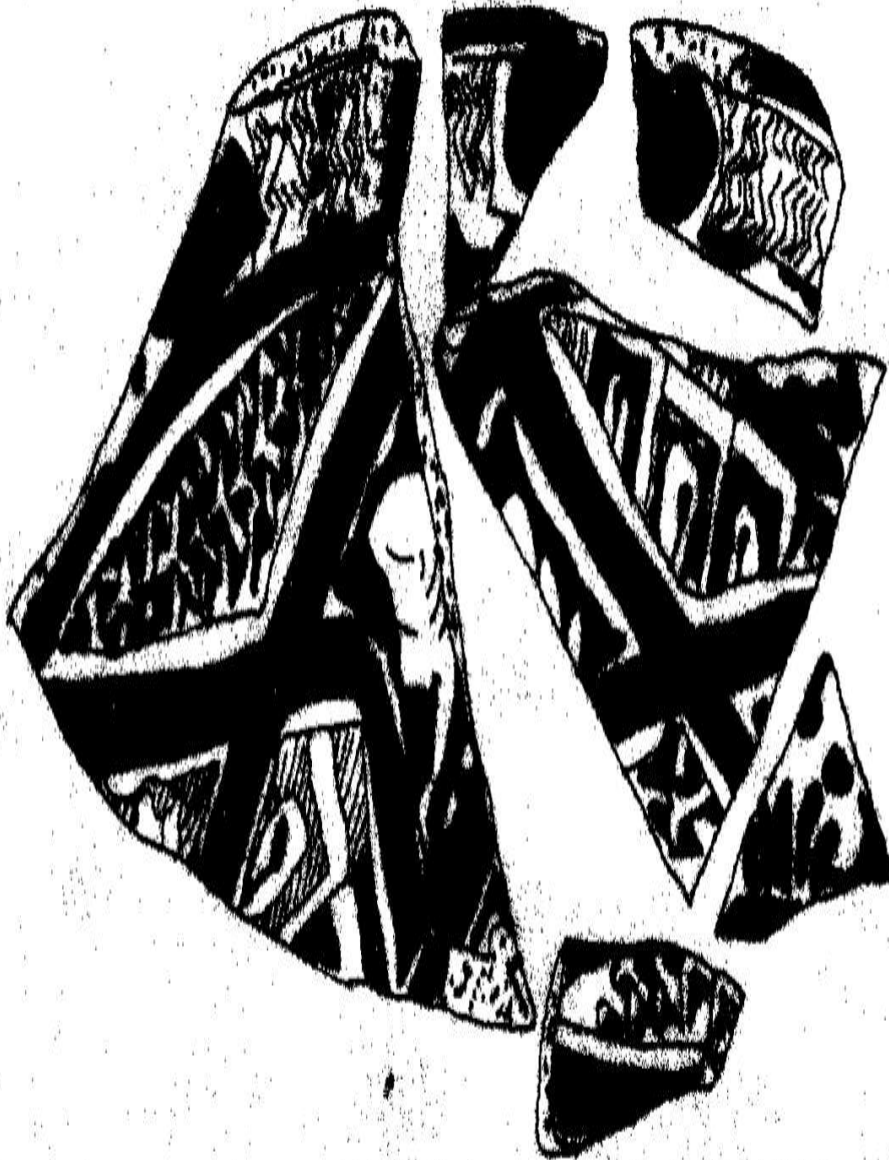

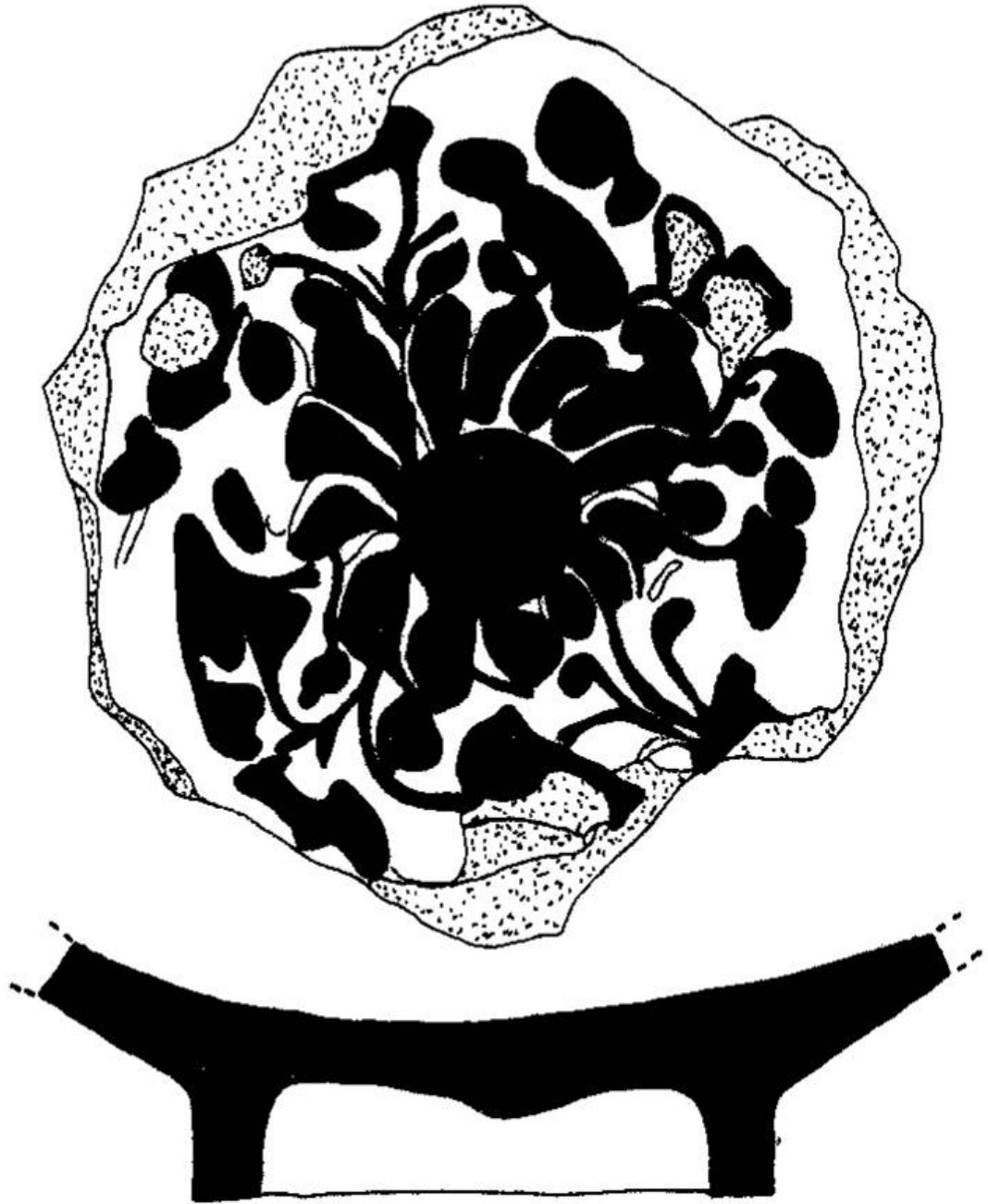

ITK 05

ITK 05

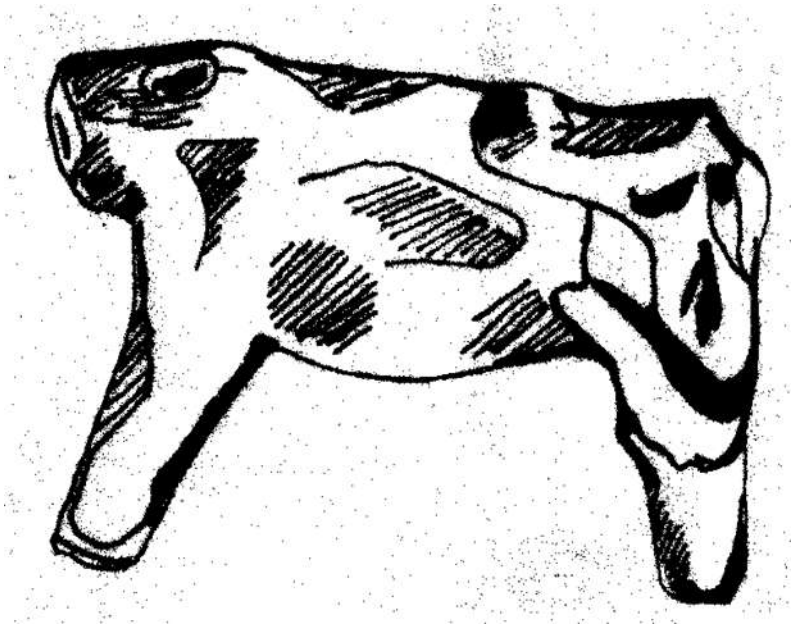

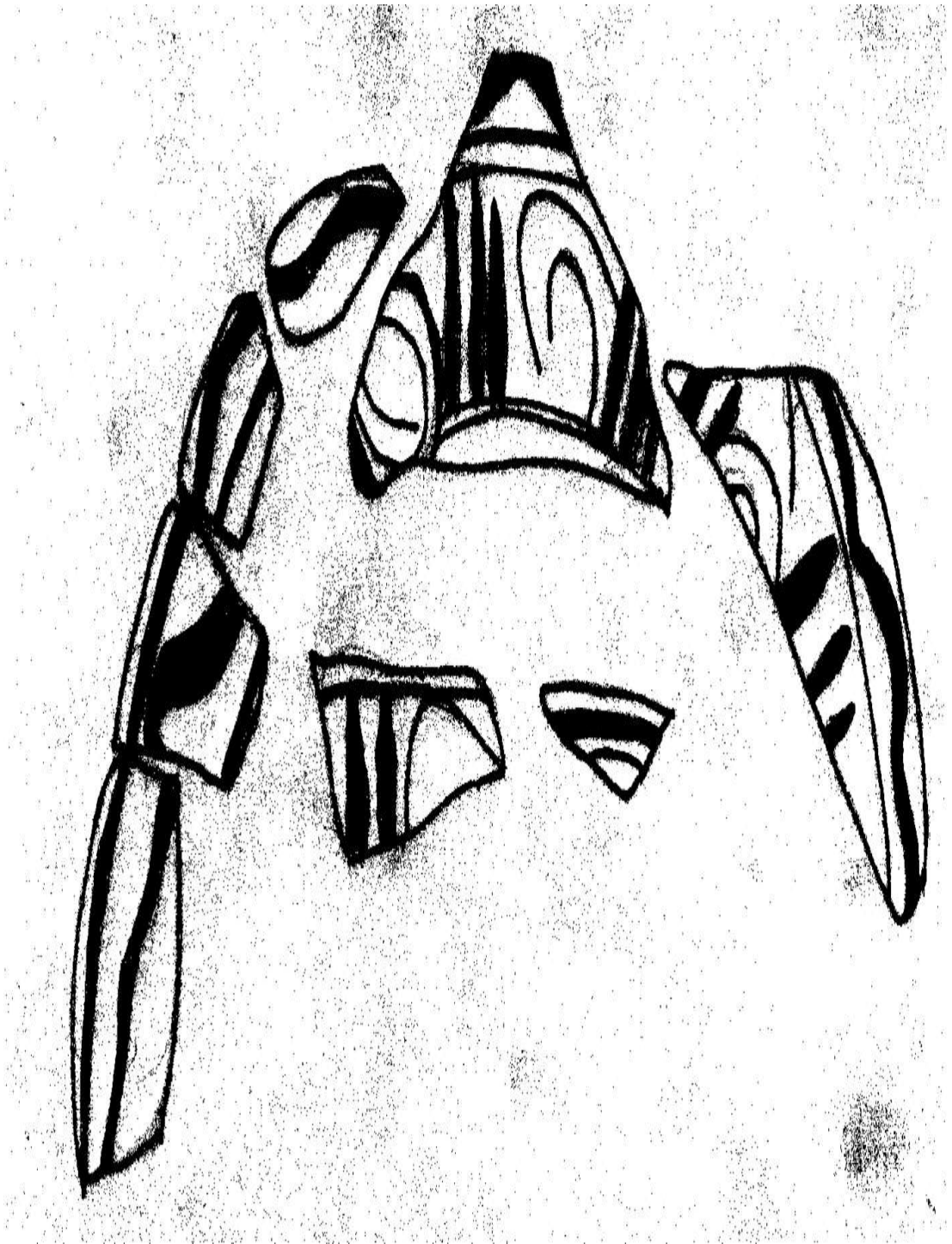

ITK 05

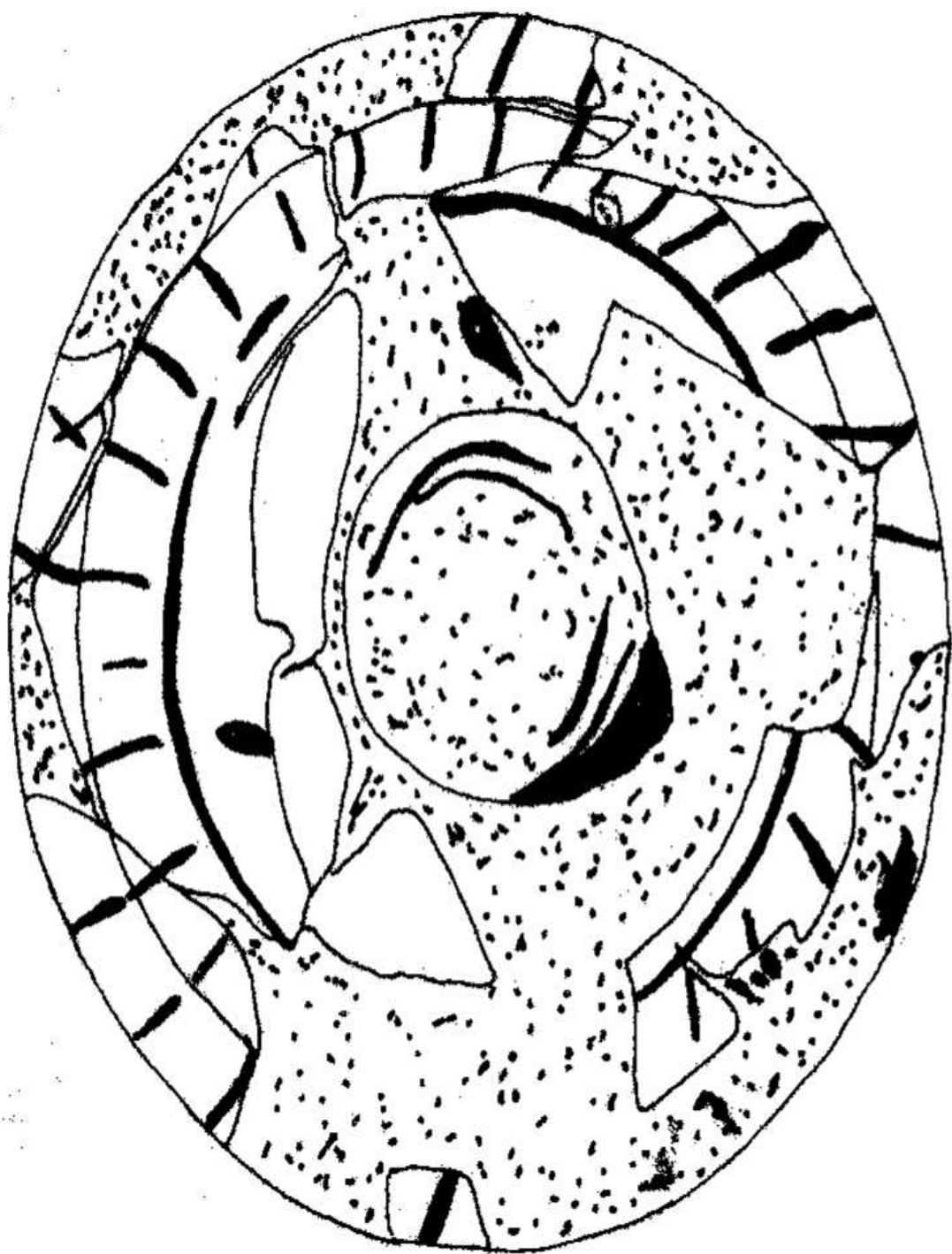

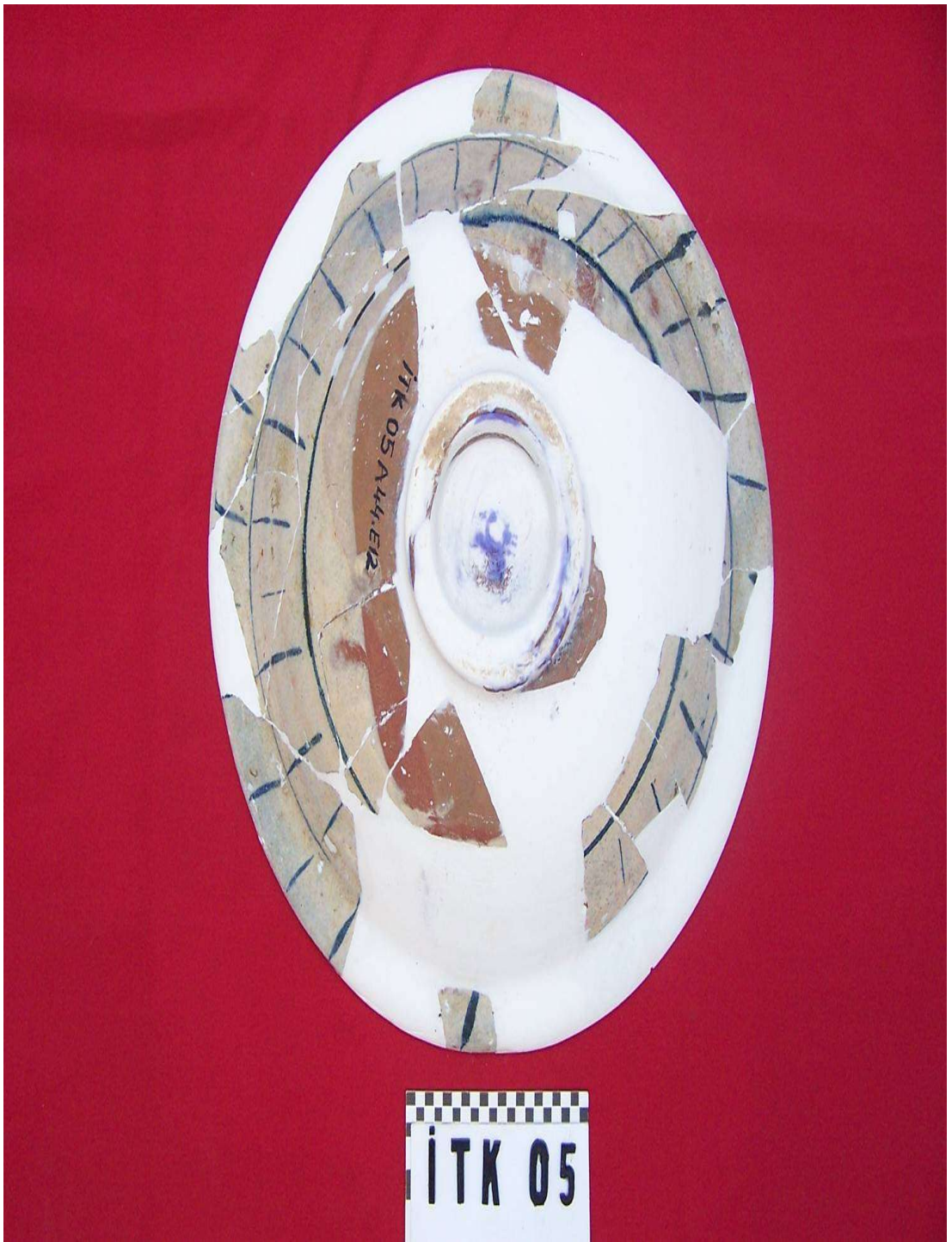

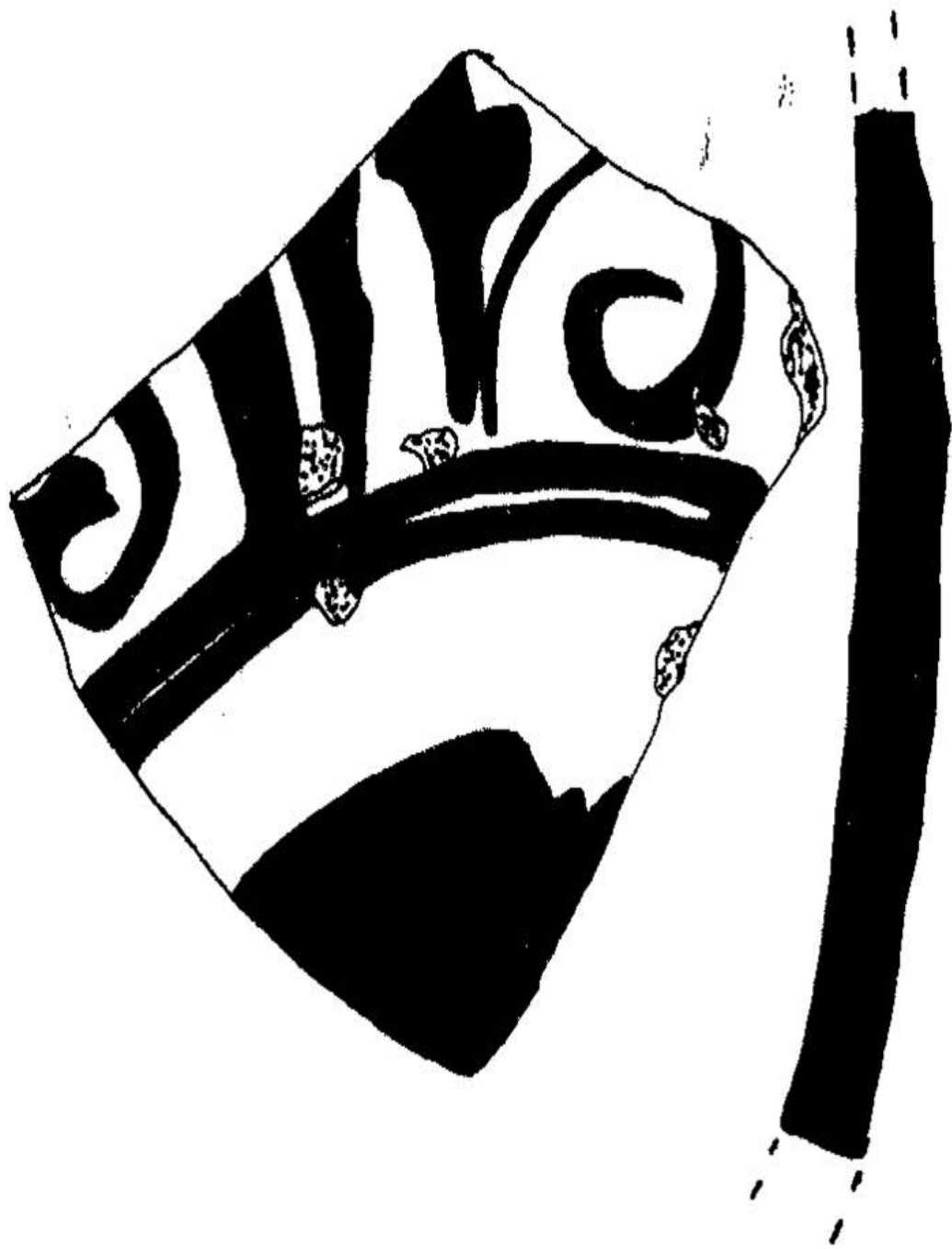

ITK 05

i TK 05